GEMEENTE Drimmelen

Begroting 2023

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE **3**

BEGROTING IN ÉÉN OOGOPSLAG **8**

INLEIDING **10**

Voorwoord 11
Samenvatting 12
Algemeen 12
Programma 1 – Burger en bestuur 12
Programma 2 – Openbare ruimte 13
Programma 3 – Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie 14
Programma 4 – Sociaal domein 16
Algemene dekkingsmiddelen 17
Paragrafen 18
Financiële begroting 20
Beleidswensen 21

PROGRAMMA'S **22**

Inleiding programma's 23
1. Burger en bestuur 24
Inleiding 24
1.1 Veiligheid 24
1.2 Dienstverlening en samenwerking met de inwoners 26
1.3 Levendige dorpen 28
Wat gaat het kosten? 29
2. Openbare ruimte 31
Inleiding 31
2.1 Natuur en Groen 31
2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte 34
2.3 Water 39
Wat gaat het kosten? 39
3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie 41
Inleiding 41
3.1 Woningbouw en ruimte 41
3.2 Duurzaamheid 45
3.3 Economie, recreatie en toerisme 50

Wat gaat het kosten? 54
4. Sociaal domein 56
Inleiding 56
4.1 Onderwijs, jeugd en gezondheid 56
4.2 Participatie en schuldenproblematiek 62
4.3 Sociale structuur, sport en zorg 66
Wat gaat het kosten? 69
Algemene dekkingsmiddelen 70
Inleiding 70
Lokale heffingen/ plaatselijke belastingen 72
Algemene uitkeringen 72
Dividend 74
Saldo financieringsfunctie 74
Overige algemene dekkingsmiddelen 74
Onvoorzien 75
Vennootschapsbelasting 75
Reserves 75
Overhead 76
Inleiding 76
Wat gaat het kosten? 76
Basisset beleidsindicatoren 79
Inleiding 79
Beleidsindicatoren en taakvelden 79
Leeswijzer 79

PARAGRAFEN 84

Inleiding paragrafen 85
A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 86
Inleiding 86
Inventarisatie van de risico's 86
Toelichting bij risico's 87
Inventarisatie van de weerstandscapaciteit 89
Weerstandsvermogen 90
Financiële kengetallen 91
B. Lokale heffingen 94
Inleiding 94
Beleid en hoofdlijnen 94

Lokale lastendruk....104
Inkomsten en kostendekkendheid....105
Kwijtschelding....110
C. Onderhoud kapitaalgoederen....111
Inleiding....111
a. Wegen....112
b. Civiele kunstwerken....114
c. Riolering....115
d. Water....117
e. Groen....118
f. Gebouwen....119
D. Financiering....122
Inleiding....122
A. Risicobeheer....122
B. Financieringspositie....127
E. Bedrijfsvoering....131
Inleiding....131
A. Personeel en organisatie....131
B. Informatievoorziening en automatisering....133
C. Huisvesting en facilitaire zaken....135
D. Financiën en Planning & Control....136
E. Inkoop....138
F. Juridische Zaken....138
F. Verbonden partijen....139
Inleiding....139
Visie en doelstellingen....139
Wet gemeenschappelijke regelingen....139
Nota Verbonden Partijen....139
Richtlijnen begrotingen 2024 gemeenschappelijke regelingen....139
Lijst verbonden partijen....140
Informatie per verbonden partij....141
G. Grondbeleid....147
Inleiding....147
Visie gemeentelijk grondbeleid....147
Ontwikkelingen....147
Wonen....149

Werken/ bedrijventerreinen....150
Gehanteerde parameters....150
Planresultaten....151
Risico's en weerstandsvermogen....154

FINANCIËLE BEGROTING....155

Inleiding financiële begroting....156
Inleiding financiële begroting....156
A. Overzicht baten en lasten en toelichting....157
A. Overzicht baten en lasten en toelichting....157
A1. Meerjarenperspectief....160
A2. Financiële uitgangspunten....160
A3. Verschillen lasten en baten ten opzichte van de Voorjaarsnota 2022 ..165
A4. Overzicht incidentele baten en lasten 2023-2026....166
A5. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves....169
B. Financiële positie....170
B. Financiële positie....170
B1. Investeringen....170
B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen....170
B3. Financiering....173
B4. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume....173
B5. Geprognosticeerde balans....175
B6. EMU-saldo....177

BIJLAGEN....179

1. Overzicht actuele beleidsstukken....180
Programma 1. Burger en Bestuur....180
Programma 2. Openbare ruimte....180
Programma 3. Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie....181
Programma 4. Sociaal domein....182
Algemene beleidsdocumenten....184
2. Baten en lasten per taakveld....185
2. baten en lasten per taakveld....185
3. Taakvelden per programma....188
3. Taakvelden per programma....188
4. Afkortingenlijst....191

4. Afkortingenlijst 191
5. Investeringsprognose 2023 - 2027 195
5. Investeringsprognose 2023 - 2027 195
6. Afschrijvingstermijnen investeringen 207
6.Afschrijvingstermijnen investeringen.....207
7. Specifieke beleidsrichtlijnen.....211
Inleiding 211
Specifieke beleidsrichtlijnen Regio West-Brabant (RWB) 211
Specifieke financiële richtlijn Regio West-Brabant (RWB) 211
Specifieke beleidsrichtlijnen OMWB 211
Specifieke beleidsrichtlijnen voor de Veiligheidsregio 211
Specifieke financiële richtlijn voor de Veiligheidsregio 212
Specifieke beleidsrichtlijnen GGD 212
Specifieke beleidsrichtlijnen Regionale Ambulancevoorziening (RAV).....213

Begroting in één oogopslag

BEGROTING 2023 IN ÉÉN OOGOPSLAG

2023: oog voor een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen

Het college bouwt in 2023 verder aan een samenleving die veilig is en waarin naar elkaar wordt omgekeken. Dorpen die verduurzamen en waarin het fijn is om te wonen, te werken, te ondernemen, naar school te gaan en te recreëren. Met een gemeente die samen met inwoners, ondernemers en organisaties de grote opgaven tegemoet treedt die ons te wachten staan.

Harry Bakker, wethouder Financiën

INKOMSTEN

46,8 MILJOEN + 22,6 MILJOEN = 69,4 MILJOEN

Het grootste deel krijgen we van het Rijk.

De rest krijgen we uit lokale heffingen en andere inkomstenbronnen.

De totale inkomsten in 2023 zijn begroot op € 69,4 miljoen.

12,6 MILJOEN | 10,0 MILJOEN

lokale heffingen

- **Onroerendezaakbelasting** 5,4 miljoen
- **Rioolheffing** 2,3 miljoen
- **Afvalstoffenheffing** 3,0 miljoen
- **Omgevingsvergunningen** 1,3 miljoen
- **Leges burgerzaken** 0,3 miljoen
- **Overige heffingen** 0,3 miljoen

andere inkomsten

- **Bijdragen uit reserves** 1,5 miljoen
- **Huren en pachten** 0,9 miljoen
- **Dividend** 0,1 miljoen
- **Overige inkomsten** 7,5 miljoen

UITGAVEN

Inwoneraantal 1-1-2023: **27.476**

Op basis van programma's		per inwoner
Burger en Bestuur	€ 5,2 miljoen	€ 190
Openbare Ruimte	€ 8,8 miljoen	€ 322
Ruimte. Wonen. Duurzaamheid en Economie	€ 12,8 miljoen	€ 465
Sociaal Domein	€ 28,9 miljoen	€ 1.048
Overhead	€ 8,4 miljoen	€ 306
Algemene dekkingsmiddelen	€ 1,7 miljoen	€ 60

69,4 MILJOEN (Inkomsten) − 65,8 MILJOEN (Uitgaven) = 3,6 MILJOEN (Resultaat)

Hoeveel betaal ik in 2023 aan:

Rioolheffing	€ 181,97
OZB	€ 316,65
Afvalstoffenheffing	€ 250,63

Nieuw beleid 2023

Made
- Start aanleg rotonde Godfried Schalkenstraat
- Haalbaarheidsonderzoek snelfietspad naar Breda
- Rioolmaatregelen Nachtegaalstraat
- Voorbereiden rioolmaatregelen Stationstraat e.o.
- Verduurzaming Amerwarmtenet
- Inrichten sociaal-cultureel dorpshart Made
- Ontwikkeling woningbouw Kloosterhof
- Ontwikkeling woningbouw Made-Oost
- Ontwikkeling woningbouw dorpshart
- Ontwikkeling woningbouw De Ligne
- Bouw tijdelijke woningen
- Nieuwbouw IKC De Stuifhoek

Lage Zwaluwe
- Visie omleiding Flierstraat
- Visie verminderen vracht- en sluipverkeer
- Rioolmaatregelen Griendwerkerstraat
- Ontwikkelen integrale visie Lage Zwaluwe
- Herinrichting Ameroever Buitenhaven
- Doortrekken Beverpad
- Ontwikkeling woningbouw Lage Zwaluwe West
- Ontwikkeling woningbouw Willibrordus locatie
- Bouw tijdelijke woningen

Wagenberg
- Ontwikkelen integrale visie Wagenberg
- Ontwikkeling woningbouw Verlengde Elsakker
- Ontwikkeling bedrijventerrein Thijssenweg

Terheijden
- Fietsveiliger maken Zeggelaan
- Start dijkverzwaring langs de Mark
- Herontwikkeling toegang Kleine Schans
- Ontwikkeling woningbouw E-veld
- Ontwikkeling woningbouw Lage weg
- Ontwikkeling woningbouw Kalkvliet-Munnikenhof
- Bouw tijdelijke woningen
- Vaststellen visie onderwijshuisvesting

Hooge Zwaluwe
- Start realisatie bypass Zoutendijk
- Woningbouw Hooge Zwaluwe
- Aanleg trapveldje

Drimmelen
- Evaluatie verkeersmaatregelen Batterij
- Realisatie voetveer tussen Drimmelen en de Hofmansplaat
- Ontwikkeling woningbouw Landtongen
- Visie op gebied Drimmelen – Gat van den Ham

Alle kernen
- Aanleggen dorpsbosjes
- Vergroten biodiversiteit
- Ecologisch bermbeheer
- Verminderen vrachtverkeer in alle kernen (meer handhaven)
- Maatregelen om verkeersveiligheid te bevorderen
- Vaststellen water- en rioleringsplan
- Actualiseren afvalbeleidsplan
- Realisering van 200 nieuwbouwwoningen, verdeeld over de kernen
- Bouwplannen duurzaam, natuurinclusief, energieneutraal
- Invoering Omgevingswet
- Transitievisie Warmte
- Uitvoeringsplan energie-neutrale dorpen
- Bouw windmolens A16
- Ondersteuning Traais Energie Collectief en Opgewekt Drimmelen
- Uitvoering programma Duurzaamheid
- Ontwikkelen participatiebeleid
- Voortzetting 'Samen aan de Slag'
- Voortzetting starterslening
- Voortzetting duurzaamheidslening
- Voortzetting subsidie regeling 'groene daken'
- Zoveel mogelijk leerlingen met een startkwalificatie
- Stimulering taalvaardigheid
- Versterking samenwerking tussen CJG en het onderwijs
- Kortere wachtlijsten in de jeugdzorg
- Start pilot met participatiebudget voor inwoners met een laag inkomen
- Verhogen subsidies voor verenigingen
- Verlenging van het project inclusie
- Onderzoek naar bredere inzet sportaccommodaties
- Groene schoolpleinen

© 2022. Soet en Blank Tekst en Communicatie, Breda

Inleiding

Voorwoord

Het college heeft de begroting 2023 in een bijzonder tijdsbeeld opgesteld. Na lange onderhandelingen formeerde premier Rutte eerder zijn vierde kabinet. Er werd een nieuw regeerakkoord opgesteld dat richting geeft aan de toekomst van Nederland.
Na de gemeenteraadsverkiezingen werd ook in Drimmelen een nieuwe coalitie gevormd, gevolgd door het opstellen van het coalitieakkoord 'Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen'.

Het regeerakkoord en het coalitieakkoord benadrukken de grote opgaven waar de samenleving voor staat. We moeten voorzien in voldoende, passende en betaalbare woningen en zetten in op verduurzaming en klimaatadaptie om onze samenleving leefbaar te houden voor toekomstige generaties.
De asielketen is verstopt, hetgeen op vaak schrijnende wijze zichtbaar wordt. Het Rijk, het COA, Veiligheidsregio's en gemeenten zetten zich in om de toestroom, doorstroom en uitstroom van asielzoekers en statushouders beter te beheersen.

Voor steeds meer mensen wordt het leven in financiële zin steeds complexer. De prijzen van grondstoffen en energie zijn fors gestegen, mede door de oorlog in Oekraïne. De koopkracht van grote groepen mensen staat onder druk. Het kabinet Rutte IV heeft daarom voor 2023 maatregelen aangekondigd die voor koopkrachtbescherming bij de meest kwetsbaren moet gaan zorgen. Ook de gemeente Drimmelen zal links- of rechtsom aan de lat staan, zowel qua uitvoering als het leveren van maatwerk voor verenigingen, organisaties en mensen die het nodig hebben.

Deze nieuwe begroting houdt rekening met die opgaven voor de gemeente Drimmelen. Brede maatschappelijke opgaven en specifieke lokale opgaven. Waarbij het college zorgt voor een duurzame, sociale en veilige Drimmelse samenleving. Met als basis het coalitieakkoord en de uitwerking daarvan door het college in een werkprogramma. En met vanaf later dit jaar een nieuwe burgemeester.

De begroting sluit. Niet alleen in 2023 maar ook in de daaropvolgende jaren en ook in de situatie waarin de raad de beleidswensen van het college overneemt. Wel zal het college bij de verwerking van het coalitieprogramma en het collegewerkprogramma in toekomstige jaren nadrukkelijk oog hebben voor continuering van sluitende begrotingen, met name t.a.v. het jaar 2026. Vanaf dat jaar zal een nieuwe financieringssystematiek voor medeoverheden gaan gelden. De impact voor de Nederlandse gemeenten is vooralsnog in nevelen gehuld.

Harry Bakker
Wethouder Financiën

Samenvatting

Algemeen

In deze samenvatting leest u de belangrijkste beleidsvoornemens uit de 4 lokale programma's en hoe we die beleidsvoornemens financieel dekken. Vervolgens staan we stil bij opvallende ontwikkelingen in de paragrafen die het BBV verplicht stelt, van weerstandsvermogen tot en met grondbeleid. Daarna geven we u inzicht in de ontwikkeling van de financiële positie van de gemeente.

Programma 1 – Burger en bestuur

Veiligheid

Het college zet de komende bestuursperiode in op behoud van een leefbare en veilige samenleving. Waarbij we als gemeente in verbinding staan met onze dorpen. We denken samen met onze inwoners na over veiligheidsvraagstukken en oplossingen. Onze BOA's handhaven samen met de politie de veiligheid in situaties waarin dat wordt gevraagd.
De gemeente is alert op ondermijning en witwaspraktijken. We onderzoeken de mogelijkheden voor een eigen drugsmeldpunt, organiseren de voorlichting aan kinderen en jongvolwassenen over de schadelijke effecten van drugsgebruik en subsidiëren verenigingen die hier actief in participeren. Met een campagne vragen we aandacht voor de Meldcode Huiselijk Geweld om zo nog beter zicht te krijgen op huiselijk geweld en kindermishandeling.
We gaan de mogelijkheden na om geavanceerde technieken toe te passen om (gevoelens van) onveiligheid weg te nemen en stellen een extra BOA aan om het toezicht op en de handhaving in de openbare ruimte te verbeteren.

Dienstverlening en samenwerking met de inwoners

De steeds lagere opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen maakt het noodzakelijk dat college en ambtenaren meer investeren in de relatie met inwoners.
We investeren in een eigentijds en toekomstgericht dienstverleningsconcept, gericht op een zo digitaal mogelijke dienstverlening. In het nieuwe dienstverleningsconcept formuleren we wat Drimmelen wil bereiken met dienstverlening door de uitgangspunten van de visie te vertalen naar concrete doelen en acties. Daarbij worden de gevolgen voor producten en diensten en hoe die via dienstverleningskanalen worden aangeboden in beeld gebracht. Het concept kan niet los worden gezien van informatiebeleidsplan dat in 2023 zal worden herzien. Door het gelijktijdig ontwikkelen van het dienstverleningsconcept en het informatiebeleidsplan zal een wisselwerking ontstaan die synergie oplevert. De gemeente staat open voor andere vormen van burgerparticipatie, zodat we ook de zwijgende meerderheid gaan vinden. De visie op dorpsgericht werken zal worden geactualiseerd en we worden beter zichtbaar door per dorp vaste aanspreekpunten voor de openbare ruimte aan te stellen.
We werken van buiten naar binnen en gebruiken taal die iedereen begrijpt.

Levendige dorpen

Om sociale structuren te herstellen die in de Coronaperiode zijn beschadigd, moet de sociale samenhang van onze dorpen worden versterkt.

Daartoe wordt het nieuwe sociaal cultureel dorpshart van Made met de afgesproken ambities opgeleverd. Met de inwoners en ondernemers ronden we de visie op de toekomst van Lage Zwaluwe af en starten we met eenzelfde visie op de toekomst van Wagenberg. Samen met de organisatoren gaan we kijken hoe we de regeldruk van belangrijke evenementen kunnen verminderen. De bouwhal voor carnavalswagens blijft behouden.

Programma 2 – Openbare ruimte

Natuur en groen

In Drimmelen hebben we veel mooie natuur. Maar er is meer aandacht nodig voor biodiversiteit, voor het creëren van groenplekken met dorpsbosjes en voor het aan kinderen meegeven van liefde voor de natuur.
Het bouwen van woningen doen we natuurinclusief en met behoud van onze hoogwaardige natuur. In de dorpskernen plaatsen we extra bomen om de gevolgen van hittestress te beperken, we maken een plan voor het aanleggen van dorpsbosjes en een plan om de biodiversiteit te vergroten. We houden vast aan het slim ecologisch beheren van bermen en overleggen met agrariërs over hun rol in natuurbehoud.
Er komt een plan voor de inrichting van het gebied tussen het Gat van den Ham en Drimmelen waarbij zowel recreatie als natuur zullen worden versterkt. De mogelijkheden om stil en duurzaam in De Biesbosch te varen zullen worden verkend.

Verkeer en inrichting openbare ruimte

Iedereen die in Drimmelen woont, werkt of recreëert moet zich op een verkeersveilige kunnen verplaatsen.
In Hooge Zwaluwe investeren we daarom in de aanleg van een by-pass van de Zoutendijk op de Horenhilsedijk. In eerste instantie bedoeld voor tractoren en vrachtwagens (bestemmingsverkeer). We staan alleen nog bestemmend vrachtverkeer in al onze dorpskernen toe en bewaken dat met camera's als dat kan. Bij de hiervoor genoemde visie op Lage Zwaluwe onderzoeken we of de zuidkant van het dorp van zwaar- en sluipverkeer kan worden ontlast.
Om de verkeersveiligheid van de doorgaande route in Made te verbeteren leggen we een rotonde ter hoogte van de Godfried Schalkenstraat-Haasdijk aan. Voor wat betreft de herinrichting van de Zeggelaan in Terheijden maken we een evenwichtige keuze tussen de aanleg van groen en parkeervakken.
Onze dorpen worden voorzien van meer 30 km-zones en we stellen een specifiek budget beschikbaar om eenvoudig te verhelpen knelpunten uit de jaarlijkse verkeersmaatregelennota snel op te lossen.
Alle fiets- en looproutes naar scholen en sportverenigingen worden verkeersveilig en we doen een haalbaarheidsonderzoek naar de aanleg van een snelfietspad van Made via Wagenberg naar Breda.
Met hulp van de provincie bereiden we een proef voor om landbouwverkeer op de N285 toe te laten. Daarnaast evalueren we de verkeersmaatregelen bij de Batterij in Drimmelen, gaan op zoek naar een alternatief voor de boombakken in de Marktstraat in Made en zorgen met de hanging baskets voor kleurrijke bloemenlinten in alle dorpen.

Water

Klimaatverandering zorgt wereldwijd voor stijgende waterspiegels en kan in de toekomst een bedreiging gaan vormen voor de inwoners van onze waterrijke gemeente.

In de gesprekken met het waterschap brengen we onze wensen naar voren voor nieuwe hoogten en vormen van dijkverzwaring, zodat onder meer het havengebied van Terheijden aantrekkelijk en veilig blijft. Het college zal een waterplan aan de raad aanbieden, een plan dat in zal gaan op de effecten van droogte, intensivering van buien, hittestress en waterveiligheid.

Programma 3 – Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

Woningbouw

Nederland staat voor een grote woningbouwopgave. Ook Drimmelen. De komende bestuursperiode bouwen we 800 woningen in alle kernen en in alle prijsklassen met het Programma Wonen als basis.
We bouwen duurzame, betaalbare, energie neutrale en natuur inclusieve woningen. Stedenbouwkundig doordacht en voorafgegaan door een leefbaarheidstoets. Voor Hooge Zwaluwe worden zo spoedig mogelijk ruime woningbouwlocaties gevonden.
De Omgevingswet zal naar verwachting op 1 januari 2023 van kracht worden. Onze leidend principes zijn daarbij: één aanspreekpunt voor (ruimtelijke) initiatieven, meer samenhang in beleid, minder bureaucratie en meer naar buiten.
Een actiever grondbeleid helpt bij het versnellen van de woningbouwopgave. Onze nieuwe nota grondbeleid zal ruimte bieden aan een actiever grondbeleid.
We leggen een Eco-wijk in Terheijden aan en voorzien in 100 tijdelijke woningen en tiny houses voor de brede doelgroep die gebruik maakt van de Regeling huisvesting aandachtsgroepen en starters op de woningmarkt. Bij nieuwbouwprojecten bezien we steeds hoe eigen inwoners maximaal voorrang bij de toewijzing kan worden gegeven. Voor alle woningen voeren we – binnen de wettelijke mogelijkheden – een opkoopbescherming onder de NHG-grens in.
Initiatieven waarbij wonen en zorg worden gecombineerd worden omarmd, in samenspraak met de lokale ouderenorganisaties.
Om het voor huiseigenaren makkelijker te maken om hun woning te verduurzamen verruimen we het fonds voor duurzaamheidsleningen. Datzelfde doen we met het fonds voor startersleningen en de subsidieregeling Groene Daken.

Duurzaamheid

Duurzaamheid, minder afval en nieuwe energie staan hoog op de agenda. Waarbij het college de transitie naar een duurzame samenleving niet alleen technisch maar ook sociaal wil laten lukken. Zonder mensen uit het oog te verliezen die steun nodig hebben bij de lokale duurzaamheidsopgave.
Het programma Duurzaamheid geeft richting. De duurzame Big Five vraagt aandacht voor energietransitie, duurzaam ondernemen en circulariteit, klimaatadaptatie, natuur en biodiversiteit en duurzame mobiliteit. De rijksmiddelen voor de energietransitie oormerken we voor personele capaciteit en uitvoering van de transitie.
We voeren de opgaven uit de Regionale Energiestrategie 1.0 uit en stellen met de regiopartners een versie 2.0 op. De ambitie van het Traais Energie Collectief om van Terheijden het eerste energie neutrale dorp van Nederland te maken kan op de steun van het college rekenen en we ondersteunen dit collectief en andere lokale initiatieven op het gebied van energietransitie. Er wordt een oplossing voor het zonneveldendossier gevonden die past binnen de kaders die de Raad van State ons gegeven heeft.

Het regionale energieloket voor inwoners en dat voor ondernemers blijven ook voor de inwoners en ondernemers uit onze gemeente geopend. Voor het verduurzamen van monumenten en woningen binnen beschermde dorpslinten maken we daarop toegesneden beleid. We maken prestatieafspraken met Woonvizier over het verduurzamen van de woningvoorraad, stellen een duurzaamheidsplan voor de gebouwen van de gemeente op en een duurzaamheidsvisie voor het kassengebied Plukmade.
Binnen de Transitievisie Warmte wordt een dorpsgerichte aanpak ontwikkeld om Drimmelen aardgasvrij te maken. De windmolens langs de A16 gaan voor opbrengsten zorgen, opbrengsten die via een revolverend fonds voor het verduurzamen van alle wijken zullen worden aangewend.
We moedigen het (elektrisch) fietsen, het elektrificeren van wagenparken en het experimenteren met deelauto's aan. De afvalstroom zal worden verminderd en nog beter gescheiden, met als uitgangspunt: de vervuiler betaalt.

Economie, recreatie en toerisme
De economie van Drimmelen moet bloeiend en sterk lokaal verbonden zijn. Drimmelen moet zich verder ontwikkelen als recreatiegemeente met als aantrekkelijke pijlers de Biesbosch, de Zuiderwaterlinie en ons vitale platteland. We nemen een fulltime bedrijfscontactpersoon aan die het aanspreekpunt, de motivator en de sparring partner voor onze (agrarische) ondernemers is. Samen met de ondernemers zetten we een fonds op om gezamenlijk te investeren in de levendigheid van de dorpen.
Er wordt meer ruimte gemaakt voor groeiende en nieuwe bedrijven door in deze collegeperiode uit te breiden bij de Brieltjenspolder en Thijssenweg. Het college ziet nieuwe kansen bij de Louisepolder, wat terug gaat komen in de visie op Lage Zwaluwe. De voorbereidingen op het uitbreiden van bedrijventerreinen worden in 2023 gestart.
Lokaal kopen is het uitgangspunt, zowel bij de inwoners als – binnen wet- en regelgeving - bij de gemeente bij het geven van opdrachten.
Het buitengebied wordt duurzaam ontwikkeld, in samenspraak met de agrarische sector en andere stakeholders. We participeren in de Gebiedsgerichte Aanpak voor de stikstofproblematiek in de Biesbosch.
Door ondernemers de ruimte te geven en te zorgen voor minder regels en meer te gunnen via lokaal aanbesteden, stimuleert de gemeente levendige dorpen, een gezonde lokale economie en meer banen. In het bijzonder herzien we het terrassenbeleid met (meer) ruimte voor de ondernemers.
De nota's Economie en Vrijetijdseconomie horen bij elkaar en om die reden zullen beide nota's samen komen in één uitvoeringsprogramma.
Het college zal de Biesboschsamenwerking met inzet voor betrokkenheid van de ondernemers voort zetten. Het 'rondje Biesbosch' blijft behouden . Nadat het waterschap de dijk heeft verstevigd, voltooien we de aansluiting van het Beverpad op Lage Zwaluwe; als die versteviging te lang gaat duren onderzoeken we een alternatieve aansluitingsroute.
Voor de zomer van 2023 vaart er een voetgangerspontje tussen Drimmelen Dorp en de Hofmansplaat in de Biesbosch. Er wordt een (groene) kop van de haven in Lage Zwaluwe ontwikkeld en daar en in Drimmelen Dorp worden uitkijkpunten geplaatst.
Het college zet in op het ondersteunen en verder ontwikkelen van initiatieven die de geschiedenis en natuurparels van onze dorpen uitdragen zoals de Kleine Schans in Terheijden, de Zuiderwaterlinie, de monumentale gebouwen en de natuurgebieden. We werken daarin samen met onder meer Recreatief

Drimmelen. In de gesprekken met het waterschap dringen we aan op het behoud van het open karakter en de cultuurhistorische waarde van de haven in Terheijden.
We onderzoeken het draagvlak bij ondernemers om de toeristenbelasting te verhogen en die verhoging ten goede te laten komen aan het verder op de toeristische kaart zetten van onze gemeente.

Programma 4 – Sociaal domein

Onderwijs, jeugd en gezondheid
Het college staat voor kwalitatief goed onderwijs in goed geventileerde scholen met groene schoolpleinen. In het onderwijs hebben leerlingen en scholieren gelijke kansen en dat geldt ook voor deelname aan de activiteiten die jongerenwerkers en buurtsportcoaches organiseren. Gezondheid is een belangrijk onderwerp in en buiten het sociaal domein.
Om te komen tot Frisse Scholen stellen we een plan op met het primair en voortgezet onderwijs gericht op minimaal de binnenklimaatnorm B (goed). Het college gaat onderzoeken hoe het Dongemond College tot in ieder geval 2040 voor onze gemeente behouden kan blijven. We faciliteren de samenwerking tussen het college en het primair onderwijs.
Het college stelt budgetten beschikbaar voor het vergroenen van de schoolpleinen en bouwt een energieneutraal Integraal Kindcentrum (IKC) De Stuifhoek. Waar mogelijk is iedere basisschool een IKC waar naast onderwijs ook kinderopvang, zorg en cultuur worden aangeboden. Tijdens de primair onderwijsperiode komt iedere leerling in aanraking met de natuur en iedere school neemt deel aan Theek5-programma Cultuureducatie. Alle jongeren behalen minimaal een startkwalificatie. Zoveel mogelijk inwoners zijn voldoende taalvaardig om mee te kunnen doen in de samenleving.
Door de taskforce Jeugd met Geertruidenberg te combineren met datagestuurd werken krijgen we meer inzicht in het gebruik en de kosten van jeugdzorg, waardoor we sneller en gerichter op de jeugdzorg kunnen besparen. Om de wachtlijsten te verkorten verstevigen we het CJG en we voorkomen verzwaring van zorg door in een zo vroeg stadium een goed netwerk om een kind en het gezin te organiseren. Gezinnen met multiproblematiek hoeven zich maar bij één loket te melden.
Het jeugd- en jongerenwerk wordt uitgebreid, de samenwerking tussen onderwijs en CJG versterkt en inzet van praktijkondersteuners wordt de standaard. Het college actualiseert haar jeugd- en jongerenbeleid met specifieke aandacht voor de mentale gezondheid van deze groep. Problemen bij kinderen en gezinnen proberen we samen met sociale wijkteams, huisartsen, scholen en sportclubs zo vroeg mogelijk te signaleren. Buurtsportcoaches maken meer verbinding met de sportclubs en samen met welzijnsorganisaties stimuleren we sporten en bewegen.
Het college betrekt de jeugd en de jongeren nog meer bij de vorming en de uitvoering van beleid, bijvoorbeeld via Democracity, de gemeenteraadsdag voor jongeren en een jeugdadviesraad.
We herzien het gezondheidsbeleid en letten daarbij op de doelen uit het Schone Lucht akkoord.

Participatie en schuldenproblematiek
Iedereen heeft recht op een sociaal minimum. Het Rijk moet daar in voorzien maar ook lokaal kunnen we hierin bijdragen door oog te hebben voor nieuwe

vormen van armoede zoals energiearmoede. Daarbij leggen we de verbinding tussen verschillende domeinen.
Het college wil dat iedere inwoner voelt dat hij of zij er écht toe doet en mee kan doen. Vanuit een gemeente brede visie op dienstverlening is de gemeente optimaal toegankelijk om te ondersteunen als de zelfredzaamheid van inwoners onder druk komt te staan. Zorg blijft bereikbaar voor wie dat nodig heeft, maar tegen misbruik wordt opgetreden. We blijven mensen uitdagen om zoveel mogelijk mee te doen in de samenleving en breiden daarom de tegenprestatie naar vermogen uit.
Bij schuldhulpverlening besteden we in het bijzonder aandacht aan de mentale gezondheid van onze inwoners en bij problematische schulden zorgen we voor een ademruimte van 3 maanden om escalatie van de schuldenlast te voorkomen.
Het college organiseert een pilot om het effect te achterhalen van het verstrekken van een participatiebudget aan inwoners met een uitkering of een laag inkomen. Een sociaal minimum, een humane behandeling, goede Wmo-voorzieningen en hulp naar nieuwe kansen zijn de uitgangspunten bij onze maatschappelijke ondersteuning.
We nemen deel aan de werkgroep eenzaamheid om vereenzaming van inwoners te voorkomen en starten een onderzoek onder ouderen naar eenzaamheid.
Vanaf 2022 zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor beschermd wonen in plaats van centrumgemeenten. De gezamenlijke regionale begroting voor beschermd wonen voor 2023 is budgetneutraal. Het college zal haar inspanningen continueren om de achterstand in de huisvesting van statushouders in te lopen en te voldoen aan de door het Rijk vastgestelde taakstelling. In algemene zin zal volgend jaar weer uitvoering worden gegeven aan het beleidsplan Sociaal Domein zoals de raad die begin 2019 vaststelde.

Sociale structuur, sport en zorg
De zorgvraag neemt toe. Op alle zorgterreinen. Het moment is aangebroken om meer te investeren in onze sociale structuur, het voorliggend veld. Meer en hogere subsidies voor onze verenigingen, regelingen om gezondheid, bewegen en sport te stimuleren en vernieuwde afspraken met onze welzijnsinstellingen. Dorpshuizen vervullen een cruciale functie in het behoud en het versterken van de sociale structuur.
Een inclusieve samenleving en toegankelijkheid van voorzieningen gelden voor iedereen. Bij al het gemeentelijk beleid toetsen we of er fysieke of mentale drempels voor inwoners zijn om gebruik te kunnen maken van dat (nieuwe) beleid.
Veel verenigingen hebben in Coronatijd hun ledenaantal zien dalen. Samen met verenigingen maken we een plan om weer meer mensen bijvoorbeeld te laten sporten of muziek te laten maken. We stimuleren de talentontwikkeling binnen sport- en andere verenigingen.
Om woningbouw op actieve grondposities mogelijk te maken onderzoeken we de mogelijkheden om de BMX-vereniging in Made te verplaatsen. Daarnaast onderzoeken we hoe we sportaccommodaties een bredere maatschappelijke betekenis kunnen geven.
We ondersteunen mantelzorgers en bereiden een verhoging van de mantelzorgwaardering naar € 200 per mantelzorger in 2024 voor.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten van een gemeente waarvoor geen bestedingsdoel is bepaald. Dit betekent dat de gemeente deze middelen vrij kan besteden, in tegenstelling tot de specifieke dekkingsmiddelen.

In 2023 kent Drimmelen de volgende algemene dekkingsmiddelen:

- Lokale heffingen zoals OZB, toeristenbelasting en precario. Zie paragraaf B. Lokale heffingen
- Algemene uitkeringen, met name de algemene uitkering uit het Gemeentefonds
- Dividend. In het geval van Drimmelen dividend van de Bank Nederlandse Gemeenten
- Saldo van de financieringsfunctie (renteresultaat): het verschil tussen de rekenrente die aan programma's wordt toegerekend en de werkelijk betaalde rente over lang- en kortlopende leningen
- Overige algemene dekkingsmiddelen

Drimmelen begroot voor 2023 een opbrengst van € 48,9 miljoen aan algemene dekkingsmiddelen. Waarvan € 43,3 miljoen aan algemene uitkeringen.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties werkt aan een nieuwe systematiek om gemeenten, provincies en waterschappen te financieren. Die systematiek zal in 2026 van kracht worden. Hangende de komst van die systematiek heeft het ministerie in 2026 eenmalig € 1 miljard aan het Gemeentefonds toegevoegd om daarmee de nu voorziene terugval van de algemene uitkering te dempen.

Paragrafen

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Organisaties worden geconfronteerd met risico's die de realisatie van doelen (kunnen) bedreigen. De gemeente identificeert en kwantificeert doorlopend de risico's die bedreigend zijn voor haar ambities. En zet de weerstandscapaciteit die ze nodig heeft om risico's af te dekken af tegen de daadwerkelijk beschikbaarheidscapaciteit. Waarbij de uitkomst van dit weerstandsratio minimaal 1 moet zijn volgens de nota weerstandsvermogen en risicomanagement die de raad vaststelde. Voor 2023 wordt een weerstandsratio van 3,83 begroot, ruim boven de minimaal vereiste norm.

Gemeenten meten hun financiële gezondheid af aan de set aan vijf kengetallen die de "Regeling vaststelling waarop kengetallen worden vastgesteld en opgenomen in begroting en jaarverslag provincies en gemeenten" voorschrijft. De begrote uitkomsten van en de samenhang tussen deze financiële kengetallen bevestigen het beeld van een solide financiële positie, niet in het laatst vanwege de omslag naar een positieve structurele exploitatieruimte (6%).

B. Lokale heffingen

Gemeenten leggen belastingen, heffingen en retributies op. De onroerend zaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn daar de bekendste voorbeelden van. Die Deze eigen opbrengsten vormen een belangrijk element in de methode van de verdeling van het Gemeentefonds die in de toekomst zal gaan gelden .
De omvang van de totale lokale lastendruk stijgt ten opzichte van het

begrotingsniveau 2022 maar blijft onder het niveau van 2021.
Voor 2023 wordt, mede dankzij het dempende effect van de voorzieningen voor afvalstoffenheffing en rioolheffing, een lokale lastendruk van € 749,25 per huishouden verwacht (begroot 2022: € 675,63, werkelijk 2021: € 812,00).

C. Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen laten zich onderscheiden in wegen, openbare verlichting, civiele kunstwerken, riolering, water, groen en gebouwen. Op grond van de vigerende meerjarige plannen voor groot onderhoud wordt de komende jaren steeds € 1,8 miljoen aan voorzieningen voor groot onderhoud gedoteerd. De exploitatielast voor de kosten van klein onderhoud zullen ca. € 2,5 miljoen per jaar bedragen.
2023 zal een jaar met een gematigd investeringsvolume zijn (€ 4,4 miljoen waarvan riolering € 3,9 miljoen). In 2024 zal het volume aan uitbreidings- en vervangingsinvesteringen hoger liggen, met name door de investering in de nieuwbouw van IKC De Stuifhoek (€ 5,3 miljoen).

D. Financiering

De Wet financiering decentrale overheden (Fido) bevat richtlijnen voor een adequaat beheer van in- en uitgaande geldstromen. Ingevolge de Wet Fido werken gemeenten die richtlijnen uit in een Treasurystatuut. Het college zal niet zoals eerder voorzien in 2022 maar in 2023 het bestaande statuut vernieuwen en daar een borgstellingsbeleid aan toevoegen.
Het college voorziet voor 2023 geen substantiële financieringsrisico's, anders dan dat zij samen met het Rijk en andere gemeenten als achtervang fungeert in een situatie dat het Waarborgfonds Sociale Woningbouw niet aan haar financiële verplichtingen kan voldoen.
Rekening houdend met het verwachte investeringsvolume, zal er in 2023 naar verwachting geen aanvullende financieringsbehoefte ontstaan naast de om de begroting opgenomen langlopende financiering.

E. Bedrijfsvoering

De grote maatschappelijke en lokale opgaven vragen om een ambtelijke bezetting die bij het belang van die opgaven past. Dat vraagt om het aantrekken en begeleiden van jong generalistisch talent, mede als voorbereiding op het toekomstige vertrek van pensioengerechtigde collega's. 2023 zal bovendien in het teken staan van het inrichten van een opleidingsprogramma, een nieuw functiegebouw en een daarbij passend salarishuis.
De informatiehuishouding van gemeenten wordt omvangrijker, complexer, steeds meer digitaal en interessanter voor kwaadwillende derden. Dat vraagt om goed informatiemanagement en een maximale informatiebeveiliging. In 2022 is door NCOD onderzoek gedaan naar de wijze waarop de gemeente haar informatievoorziening kan verbeteren. De aangereikte verbetermaatregelen zullen in 2023 worden geëffectueerd.
In 2023 zal het nieuwe werkplekconcept volledig worden omarmd. Niet alleen zal dan hybride worden gewerkt, maar het gemeentehuis zal ingericht zijn om elkaar in allerlei (werk)vormen te ontmoeten.
Vanaf het verslagjaar 2023 zal – als de Eerste Kamer hiermee instemt – het college in plaats van de accountant verantwoording aan de raad af gaan leggen over de rechtmatigheid van het gevoerde beleid. De daarvoor benodigde kwaliteitsimpuls van de interne beheersing is in 2022 in gang gezet.

F. Verbonden partijen

De Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) wordt vernieuwd. De nieuwe wet

beoogt om de kaderstellende en controlerende rol van gemeenteraden bij gemeenschappelijke regelingen te verstevigen. De Tweede Kamer heeft met het wetsvoorstel ingestemd en het voorstel ligt nu voor in de Eerste Kamer. Na afronding van de parlementaire goedkeuring zullen gemeenten zich in 2023 voor gaan bereiden op de gewijzigde Wgr, die met een overgangstermijn van twee jaar in zal gaan.
In navolging van de wetswijziging zal ook de regionale nota verbonden partijen worden herzien.
Gemeenten stelden op 10 juni 2020 een norm voor opdrachtgeverschap voor de jeugdzorg vast. De norm stelt dat gemeenten een regiovisie moeten opstellen en tot een vorm van governance moeten komen, bijvoorbeeld in de vorm van een GR. Het college zal haar voorstel daartoe op een later moment aan de raad voorleggen.
Gebruikelijk is dat gemeenten in hun begroting richtlijnen aan gemeenschappelijke regelingen meegeven voor hun kadernota en begroting voor, in dit geval, 2024. De algemene richtlijnen zijn gelijk aan die van eerdere jaren. Het college geeft in overweging om specifieke richtlijnen mee te geven aan de Regio West-Brabant, de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant, de Veiligheidsregio, de GGD en de Regionale Ambulancevoorziening.

G. Grondbeleid

Op grond van de vigerende grondnota voert de gemeente vooralsnog een faciliterend grondbeleid. De áctieve grondposities zijn beperkt tot het E-Veld (Terheijden), het Degaterrein (Lage Zwaluwe), kavels aan de Antwerpsestraat/Geraniumstraat (Made) en het centrum van Made. Daarnaast zijn er andere grondposities in voorbereiding: Norbartstraat (Terheijden), Van Hooijdonklaan (Lage Zwaluwe), De Ligne/Hoogerheide (Made) en Norbartstraat/Romboutsstraat (Made).
Voor 2023 wordt voor deze grondposities een positief exploitatieresultaat van € 0,4 miljoen verwacht. Dit resultaat zal zoals gebruikelijk worden verrekend met de algemene reserve van het grondbedrijf.

Financiële begroting

De primaire begroting 2023 heeft een exploitatieoverschot van € 3.647.000 en een structureel overschot van € 4.426.000. Anders gezegd: de structurele lasten worden gedekt door structurele baten, wat voorwaardelijk is voor behoud van het repressieve toezicht door de provincie. De resultaatoverschotten zijn nodig voor het afdekken van de beleidswensen uit het coalitieakkoord, het collegewerkprogramma en aanvullende wensen. Daarnaast zullen de resultaatoverschotten aangewend moeten worden voor het financieren van de pro memorie-posten uit het coalitieakkoord en het collegewerkprogramma. Tot slot zullen er middelen nodig voor het aanpassen van personeel en organisatie op de toekomstige gemeentelijke opgaven.

Dat structurele overschot neemt in 2026 in omvang af. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties studeert nog op een andere methode om gemeenten, provincies en waterschappen te financieren. Die nieuwe systematiek moet in 2026 ingaan.

Begroting 2023								in € 1.000
	2023		2024		2025		2026	
Saldo baten en lasten	2.908	V	2.457	V	2.966	V	216	V
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	740	V	1.373	V	1.524	V	1.469	V
Begrotingssaldo na bestemming	**3.647**	**V**	**3.830**	**V**	**4.491**	**V**	**1.685**	**V**
Waarvan incidentele baten en lasten	778	L	134	L	-		-	
Structureel begrotingssaldo	**4.426**	**V**	**3.964**	**V**	**4.491**	**V**	**1.685**	**V**

Beleidswensen

Het college zal bij de raadsbehandeling van de begroting separaat een voorstel doen voor nieuwe beleidswensen voortkomend uit het Coalitieakkoord, het Collegewerkprogramma en enkele aanvullende beleidswensen.

Programma's

Inleiding programma's

Inleiding

Het programmaplan omvat de programma's uit het coalitieakkoord "Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen". Dat zijn:

- Programma 1 - Burger en bestuur
- Programma 2 - Openbare ruimte
- Programma 3 - Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie
- Programma 4 - Sociaal domein

Elk van deze vier programma's is uitgewerkt in:

- de thema's uit het coalitieakkoord;
- per thema: de beoogde maatschappelijke effecten (Wat willen we bereiken?), de wijze waarop die effecten bereikt gaan worden (Wat gaan we ervoor doen?) en het te bereiken resultaat;
- prestatie-indicatoren;
- de raming van baten en lasten (Wat gaat het kosten?)

De programma's en de doelstellingen uit het coalitieakkoord gelden voor de gehele raadsperiode. In de begroting zijn alleen die ambities opgenomen die voor het betreffende begrotingsjaar gelden. In dit geval 2023.

1. Burger en bestuur

Inleiding

Het programma is uitgewerkt in drie thema's. De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende sub-doelstellingen:

1. Veiligheid
2. Dienstverlening en samenwerking met de inwoners
3. Levendige dorpen.

1.1 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Een leefbare en veilige samenleving

Een leefbare en veilige samenleving. Waarbij we als gemeente in verbinding staan met onze dorpen. We denken samen met onze inwoners na over veiligheidsvraagstukken en oplossingen. Onze BOA's handhaven samen met de politie de veiligheid in situaties waarin dat wordt gevraagd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Controles op leegstand/vergunning verlening

Omschrijving

Crimineel geld mag de bovenwereld niet bereiken. De gemeente is scherp op ondermijning en witwaspraktijken. We weigeren een vergunning of trekken deze in als deze misbruikt wordt voor het faciliteren van criminele activiteiten. We besteden speciale aandacht aan kwetsbare leegstand in ons buitengebied;

Wat is het resultaat?
Inzicht in het ondermijningsvraagstuk, bewustwording bij medewerkers. BIBOB toetsing voor meerdere sectoren dan alleen Alcoholwet. Hiervoor is extra personele capaciteit nodig.

(Drugs)Meldpunt

Omschrijving

Er komt een (drugs)Meldpunt waarbij je als inwoner makkelijk en anoniem een melding kunt doen van activiteiten die je niet vertrouwt en vertrouwelijk advies kunt vragen over wat je het beste kunt doen als je er zelf mee te maken krijgt. We volgen de meldingen actief op en informeren de melder over de uitkomsten daarvan. Het initiatief voor een betrokken vertrouwenspersoon dat de ZLTO hiervoor ontwikkeld heeft, is een waardevolle.

Wat is het resultaat?
Meer kenbaarheid van bestaande meldpunten. Onderzoek naar mogelijkheid eigen drugsmeldpunt.

Voorlichting

Omschrijving

Voorkomen dat kinderen en jong volwassenen aan de drugs gaan of op het slechte pad belanden is een topprioriteit. Voorkomen is beter dan genezen. Scholen, verenigingen en jeugdwerkers hebben samen met de ouders een belangrijke rol in voorlichting en het vroeg signaleren van problemen. Hier moeten we meer op inzetten. Moedige Moeders moet onderdeel blijven van het standaard aanbod van de gemeente zodat ook ouders, broers en zussen goed geïnformeerd worden over de gevaren van drugs en bij elkaar terecht kunnen voor steun en advies.

Wat is het resultaat?
Kinderen en jongvolwassenen worden op diverse manieren, bijvoorbeeld door voorlichting, geïnformeerd over drugs.

Extra subsidie

Omschrijving

Verenigingen die actief aan voorlichting en preventie van drugsgebruik doen, krijgen een extra subsidie van de gemeente bovenop hun bestaande subsidie voor jeugdleden;

Wat is het resultaat?
De subsidieregeling is aangepast, subsidie voor voorlichting en preventie van drugsgebruik is mogelijk.

Geavanceerde technieken

Omschrijving

We zetten in op geavanceerde technieken en methoden om maatregelen te nemen in situaties die bij herhaling voor overlast en (gevoelens van) onveiligheid bij onze inwoners zorgen. Hierbij sluiten we een – binnen de mogelijkheden van de privacywetgeving – preventieve toepassing van cameratoezicht niet uit;

Wat is het resultaat?
Onderzoek naar de inzet van geavanceerde technieken. Aan de hand van dit onderzoek uitvoeringsmogelijkheden oppakken.

Aandacht voor meldingen

Omschrijving

We onderkennen dat de beperkingen in bewegingsvrijheid tijdens de Corona-periode tot spanningsvolle thuissituaties voor onze inwoners hebben kunnen leiden. Daarom hebben we nog nadrukkelijker aandacht voor meldingen over huiselijk geweld en kindermishandeling;

Wat is het resultaat?
Campagne om extern én intern duidelijkheid te geven hoe te melden. Met de Meldcode Huiselijk geweld als basis.

Extra Boa

Omschrijving

De huidige capaciteit BOA's is met 2 fte onvoldoende om genoeg aandacht te geven aan de handhaving op kleine ergernissen en voor goede handhaving in de Biesbosch. Er moet dus capaciteit bij.

Wat is het resultaat?
Verbetering van toezicht en handhaving in de openbare ruimte door het aannemen van een derde BOA.

1.2 Dienstverlening en samenwerking met de inwoners

Wat willen we bereiken?

Investeren in de relatie met onze inwoners

Door de steeds lagere opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen wordt de noodzaak om te investeren in de relatie met onze inwoners alleen maar groter. Bovendien heeft de landelijke toeslagenaffaire het vertrouwen in de overheid ernstig beschadigd.
We zullen meer de dorpen in moeten om met onze inwoners het gesprek aan te gaan, het vertrouwen te verdienen en initiatieven meer en meer te omarmen. Het dorpsgericht werken met vaste aanspreekpunten per dorp moet daar een belangrijke rol in spelen. De energietransitie en het werken aan aardgasvrije wijken zijn bij uitstek onderwerpen die we op die manier aan moeten gaan pakken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Dienstverleningsconcept

Omschrijving

We investeren in een eigentijds en toekomstgericht dienstverleningsconcept, waarbij de inwoner veel vanuit zijn stoel thuis KAN regelen. We maken afspraken over kwaliteitsnormen en opvolging van klachten (afhandeling, reactie etc.);

Wat is het resultaat?
Een informatievoorziening die up-to-date is. Een dienstverleningsconcept, m.n. gericht op digitale dienstverlening. Een geactualiseerd kwaliteitshandvest.

Burgerparticipatie

Omschrijving

We staan open voor andere vormen van burgerparticipatie. En willen hierover in gesprek gaan met de raad. We leggen hierover afspraken goed vast in de (verplichte) participatieverordening. Het vinden van de zwijgende meerderheid is één van de doelen;

Wat is het resultaat?
Een beleidsnota burgerparticipatie met nieuwe vormen van burgerparticipatie.

Visie dorpsgericht werken

Omschrijving

We leggen de verbinding tussen de energietransitie en dorpsgericht werken om een dorps- en wijkgerichte aanpak mogelijk te maken rondom de opgave "aardgasvrij". Met als doel om woningen snel te verduurzamen en energiearmoede te voorkomen;

Wat is het resultaat?
Een geactualiseerde visie op dorpsgericht weken en een dorpsgerichte aanpak van de energietransitie.

Aanspreekpunt

Omschrijving

Vanuit het gemeentehuis en de buitendienst werken we met vaste aanspreekpunten per dorp over zaken in de openbare ruimte of andere zaken. Deze aanspreekpunten of coördinatoren hebben enige vorm van doorzettingsmacht binnen de organisatie;

Wat is het resultaat?
Meer duidelijkheid voor bewoners over het onderhoud aanleg en beheer van de openbare ruimte.

Versterken contact burgers

Omschrijving

We zoeken onze inwoners op en werken van buiten naar binnen (bijvoorbeeld door op locatie te vergaderen). Op deze manier versterken we het contact met onze inwoners en vergroten we het vertrouwen;

Wat is het resultaat?
Meer zichtbaarheid, contact en vertrouwen.

Begrijpelijk communiceren

Omschrijving

We willen begrijpelijke taal in alle uitingen van de gemeenten als uitgangspunt. Extra aandacht hierbij geven we aan laaggeletterden. Dit doen we met beelden, de voorleesfunctie en een lettertype voor mensen met dyslexie.

Wat is het resultaat?
Structurele aandacht voor begrijpelijke taal met beelden en toegankelijkheid in alle uitingen, online en offline, zoals op de nieuwe website. Jaarlijks werken aan bewustwording bij medewerkers hierover. Samen met ervaringsdeskundigen onderzoeken en verbeteren we communicatiemiddelen voor mensen met dyslexie

en verbeteren we jaarlijks minimaal één gemeentelijk product met het oog op laaggeletterden.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2021	Begroot 2022	Begroot 2023
Digitalisering, aantal producten online totaal*	34	39	36
Invulbare pdf's	0	9	20
Digitalisering, aantal producten online als pdf	46	42	46
Wachttijd in minuten in de hal	2	2	2
Afhandeltijd in minuten, aan de balie**	10	10	10

* Het begrote aantal is lager dan voor 2022 i.v.m. de nieuwe website die eind 2022 live gaat.

** Uitreiken van rijbewijzen en ID's is hierin niet meegenomen, dit gebeurt aan de Servicebalie, zonder afspraak.

1.3 Levendige dorpen

Wat willen we bereiken?

De sociale samenhang van onze dorpen moet worden versterkt

De sociale samenhang van onze dorpen moet worden versterkt, ook om negatieve effecten van de Coronaperiode zoveel mogelijk te beperken. Ieder dorp moet een gezellig dorpshuis hebben dat toegankelijk is en goed wordt onderhouden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Sociaal cultureel dorpshart Made

Omschrijving

Het Sociaal Cultureel Dorpshart in Made wordt deze collegeperiode met de afgesproken ambities opgeleverd. We doen dat in samenspraak met onze samenwerkingspartners en toekomstige gebruikers van de Bernarduskerk;

Wat is het resultaat?
In 2023 wordt de Bernarduskerk binnen de (financiële) kaders opgeleverd en naar tevredenheid in gebruik genomen. In 2025 is het hele plangebied ingericht en opgeleverd.

Visie Lage Zwaluwe

Omschrijving

We gaan in gesprek met de inwoners van Lage Zwaluwe om een visie op het Lage Zwaluwe van de toekomst te ontwikkelen. Samen denken we na over locaties voor woningbouw, een goede ontsluiting van het dorp, een dorpshart, de kerk, sporthal De Rietgors, gemeenschapshuis Den Domp, de winput en de daar actieve vrijwilligers en andere maatschappelijke voorzieningen. Door hier samen met de inwoners aan te werken, ontstaan er kansen en draagvlak;

Wat is het resultaat?
Een integrale visie op de ontwikkeling van Lage Zwaluwe. Opgesteld in nauw overleg met de bewoners en bedrijven. Een toekomstvisie op de locaties voor

woningbouw, de energietransitie, een goede ontsluiting van het dorp, de Louisepolder, een dorpshart, de toekomst van de kerk, sporthal De Rietgors, gemeenschapshuis Den Domp, de winput en de actieve vrijwilligers en andere maatschappelijke voorzieningen.

Visie Wagenberg

Omschrijving

Het vraagstuk van een leefbare samenleving speelt zeer zeker ook binnen Wagenberg. In overleg met de inwoners buigen we ons over behoud van het dorpshart, het opknappen van het Van Den Elsenplein, sporthal Driedorp, gemeenschapshuis Plexat en andere maatschappelijke voorzieningen;

Wat is het resultaat?
Een integrale visie op de ontwikkeling van Wagenberg. Opgesteld in nauw overleg met de bewoners en bedrijven.
Een toekomstvisie op Wagenberg met onderwerpen zoals de energietransitie, het dorpshart, het Van den Elzenplein, Sporthal Driedorp, gemeenschapshuis Plexat en andere maatschappelijke voorzieningen.

Deregulering en behoud bouwhal

Omschrijving

De voor onze dorpen belangrijke evenementen zoals Carnaval, Sinterklaas, kermis, wielerkoersen en dorpsfeesten van (sport)verenigingen blijven we ondersteunen. Samen met de organisatoren gaan we kijken van welke regeldruk we afkunnen om evenementen makkelijker te organiseren. We behouden de bouwhal voor het bouwen van carnavalswagens.

Wat is het resultaat?
Minder regeldruk bij de organisatie van evenementen en behoud van de bouwhal voor carnavalswagens.

Wat gaat het kosten?

Tabel Prg.1-2

	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Veiligheid	2.321.577	2.177.193	2.268.682	2.265.775	2.269.212	2.265.793
Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	2.955.247	3.233.958	2.950.247	3.029.689	3.043.806	3.074.394
Totaal lasten	***5.276.824***	***5.411.150***	***5.218.929***	***5.295.464***	***5.313.019***	***5.340.187***
Veiligheid	6.225	71.560	11.350	11.350	11.350	11.350
Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	827.658	452.505	397.864	624.283	623.466	666.756
Totaal baten	***833.883***	***524.065***	***409.214***	***635.633***	***634.816***	***678.106***
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	***4.442.941***	***4.887.086***	***4.809.715***	***4.659.831***	***4.678.203***	***4.662.081***
Saldo mutaties reserves	***-114.256***	***-43.429***	***-18.983***	***-18.983***	***-18.983***	***-18.983***
Saldo van baten en lasten	***4.328.685***	***4.843.656***	***4.790.731***	***4.640.848***	***4.659.219***	***4.643.098***

2. Openbare ruimte

Inleiding

Het programma is uitgewerkt in drie thema's. De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende sub-doelstellingen:

1. Natuur en Groen
2. Verkeer en inrichting openbare ruimte
3. Water.

Er is een duidelijke koppeling met paragraaf C. Onderhoud Kapitaalgoederen. In die paragraaf beschrijven we de maatregelen voor het in stand houden van wegen, riolering, groen, civiele kunstwerken en openbare verlichting.

2.1 Natuur en Groen

Wat willen we bereiken?

Wij willen meer aandacht voor biodiversiteit, streven naar dorpsbosjes in alle dorpen en willen dat onze kinderen de liefde voor de natuur van jongs af aan meekrijgen.

De staat van de natuur in Nederland verslechtert in hoog tempo. Rapport na rapport toont dat aan. In Drimmelen hebben we veel mooie natuur. Het maakt ons tot de blauwgroene gemeente, met de Biesbosch als kloppend hart.
Maar het moet beter en het moet meer.

Wat gaan we daarvoor doen?

Natuurinclusief Bouwen

Omschrijving

De woningbouwopgave is een unieke gelegenheid om tegelijkertijd de groenvoorzieningen in te richten. We bouwen natuurinclusief en behouden onze hoogwaardige natuur. Zodat onze inwoners in en rondom huis fijn kunnen leven;

Wat is het resultaat?
Nieuwbouwwoningen hebben zo veel als mogelijk voorzieningen die terug te vinden zijn in de Richtlijnen Natuurinclusief Bouwen van de Rijksoverheid (https://www.rvo.nl/onderwerpen/technieken%2C-beheer-en-innovatie-gebouwen/natuurinclusief-bouwen#vragen-over-natuurinclusief-bouwen%3F.)
Nieuwbouwwijken zijn duurzaam ingericht en hebben minimaal 50 m2 groen per woning die verschillende insectenminnende beplanting bevatten.

Plaatsen extra bomen (Hittestress)

Omschrijving

Bij het (opnieuw) inrichten van onze groenvoorzieningen zien we het planten van bomen als onderdeel van de klimaatadaptatie. Door extra bomen in de dorpskernen te planten, beperken we de gevolgen van hittestress;

Wat is het resultaat?
In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) is een aantal ambitieniveaus aangegeven. Eén daarvan bestaat uit het creëren van schaduwplekken (irt Hittestress) binnen een straal van 300 tot 500 meter. In de kernen creëren we binnen een straal van 500 meter schaduwplekken van gemiddeld 200 m2 (in concept WRP). We liften mee met reconstructies.

Dorpsbosjes

Omschrijving

Samen met onze inwoners gaan we de mogelijkheid van de aanleg van dorpsbosjes onderzoeken. Een plaats voor iedereen om in de vrije tijd dichtbij van de natuur te genieten;

Wat is het resultaat?
Een plan voor het aanleggen van dorpsbosjes. Hierbij beoordelen we alle kernen.

Vergroten biodiversiteit

Omschrijving

Om de natuur en het landschap te versterken gaan we de biodiversiteit vergroten. Daarvoor stellen we samen met partners als Kiemkracht en de Madese natuurvrienden een plan van aanpak op en brengen dat in uitvoering;

Wat is het resultaat?
Plan van aanpak biodiversiteit (actualiseren). Daarnaast gebruiken we reconstructies om de biodiversiteit te vergroten. Extra kosten dekken we uit dit budget.

Ecologisch bermbeheer

Omschrijving

We houden vast aan het slim ecologisch beheren van bermen. Waarbij we onze leercurve benutten en waarbij oog is voor de veiligheid van dit beheer;

Wat is het resultaat?
Veilige, weelderige bermen en ecologisch bestrijden exoten. Dit gecombineerd met veilig gebruik van fietspaden en polderwegen. Jacobskruiskruid is ongeschikt als voedsel voor dieren. Daardoor willen we op de plaatsen waar het gevaar oplevert voor de dieren Jacobskruiskruid plukken. Samen met de ZLTO en andere belanghebbenden verwijderen we het kruid.

Verbeteren verbinding Natuur -agrariërs

Omschrijving

Met de agrarische sector gaan we veel meer de verbinding tussen agrariërs en natuur leggen. Goede voorbeelden genoeg!

Wat is het resultaat?
Meer begrip voor en kennis van elkaars belangen in relatie tot biodiversiteit. Bij het halfjaarlijks overleg met de ZLTO staat dit onderwerp op de agenda.

Voorzieningen bevordering toerisme rondom de Biesbosch

Omschrijving

De Biesbosch is een natuurgebied dat open staat voor recreatie en ondernemerschap, maar zonder dat de unieke natuurwaarden van de Biesbosch onder druk komen te staan. Toerisme op de juiste plaats: we stimuleren recreanten om vooral aan de randen van de Biesbosch te ontspannen. Samen met Bedrijvennetwerk Drimmelen stellen we een plan op voor het gebied tussen het Gat van de Ham en Drimmelen met de aanleg van strandjes en beleefroutes. Iedereen die van de Biesbosch geniet, snapt dat ook daar geleidelijk stappen gezet moeten worden om te verduurzamen. We kijken samen met ondernemers en booteigenaren hoe we de verduurzaming kunnen stimuleren, maar houden daarbij vast aan de recente afspraken die daarover gemaakt zijn in de gemeenteraad.

Wat is het resultaat?
Het opstellen en uitvoeren van een inrichtingsplan voor het gebied tussen het Gat van den Ham en Drimmelen inclusief de oevers van de Amer (strandjes). Het plan heeft als doel om de recreatie én de natuur te versterken. Het plan wordt opgesteld en uitgevoerd in samenspraak met diverse stakeholders zoals Recreatief Drimmelen.

Een verkenning van de mogelijkheden om de boten in de Biesbosch te verduurzamen (stil en duurzaam varen). We doen dat samen met ondernemers en booteigenaren. De maatregelen moeten 'haalbaar en betaalbaar' zijn.

Verminderen overlast

Omschrijving

We handhaven streng op overlast en pakken de veroorzakers aan.

Wat is het resultaat?
Minder overlast (zie extra boa).

Verwijderen Jacobskruiskruid

Omschrijving

Jacobskruiskruid is ongeschikt als voedsel voor dieren. Daardoor willen we op de plaatsen waar het gevaar oplevert voor de dieren Jacobskruiskruid plukken. Samen met de ZLTO en andere belanghebbenden verwijderen we het kruid.

Wat is het resultaat?
Er is geen Jacobskruiskruid meer op plaatsen waar het gevaar oplevert voor de dieren.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2021	Begroot 2022	Begroot 2023
Schouw openbaar groen voldoet aan afgesproken kwaliteitsniveau	94%	90% of meer	90% of meer
Tevredenheid burgers over onderhoud openbaar groen (Waar staat je gemeente)	6	6,5	6,5

2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

Stoepen, fietspaden en wegen veiliger maken zodat iedereen met een gerust hart door de dorpen heen kan.

Iedereen wil dat zijn kind veilig naar school toe kan lopen en dat je 's avonds zonder zorgen naar de sportvelden kunt fietsen. Dat je na een dag werken je auto in de buurt kwijt kunt en je makkelijk kunt gaan winkelen bij onze lokale ondernemers. Daarom moet er geïnvesteerd worden om onze stoepen, fietspaden en wegen veiliger te maken zodat iedereen met een gerust hart door de dorpen heen kan. Soms vraagt dat om simpele maatregelen als zorgen dat de stoeptegels recht liggen, maar ook grotere investeringen schuwen we niet. Alleen zo houden we onze dorpen (verkeers)veilig. Daarnaast zorgen we er voor dat het er netjes uit blijft zien en het groen dus goed onderhouden wordt. De groen blauwe gemeente blijft ons visitekaartje.

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie bypass Zoutendijk

Omschrijving

We willen Hooge Zwaluwe verkeersveilig maken. Met het grote aantal tractoren, vrachtwagens en sluipverkeer dat door het dorp racet, is het nu niet veilig. Daarom investeren we in een bypass van de Zoutendijk op de Horenhilsedijk voor tractoren en vrachtwagens (bestemmingsverkeer) zodat zij niet meer door het dorp hoeven. Vrachtwagens die niks in onze dorpen te zoeken hebben, gaan we steviger aanpakken. Dit doen we door proeven te starten met camera's aan het begin van het dorp die vrachtwagens die geen bestemmingsverkeer zijn, direct op de bon te slingeren en door acties te houden samen met de politie waarbij we vrachtwagens in de ochtend- en avondspits actief weren en bekeuren.

De bypass zal in eerste instantie alleen voor tractoren en vrachtwagens (bestemmingsverkeer) bedoeld zijn, daarom investeerden we nog in 2022 in verlichtende maatregelen als het stimuleren van gebruik van de alternatieve route Ruilverkavelingsweg/Zanddijk en het aanpassen van de online routing van Google Maps. Ook worden de verkeersmaatregelen om hardrijders tegen te houden samen met de bewoners verder uitgewerkt zodat er tot gedragen ingrepen kan worden gekomen. Tot slot maken we weg vanaf de rotonde van Wagenberg tot en met de Zonzeelseweg fietsveilig.
De natuurcompensatie van de bypass voeren we in de gemeente Drimmelen uit. Na aanleg van de bypass en het nemen van alle hierboven beschreven verkeersmaatregelen, vindt een nieuwe verkeersmeting plaats om te zien of er nog meer maatregelen nodig zijn om Hooge Zwaluwe verkeersveilig te maken;

Wat is het resultaat?
Realisatie bypass Zoutendijk voor groot verkeer.

Weren vrachtverkeer

Omschrijving

Vrachtwagens die niks in onze dorpen te zoeken hebben, gaan we steviger aanpakken. Dit doen we door proeven te starten met camera's aan het begin van het dorp die vrachtwagens die geen bestemmingsverkeer zijn, direct op de bon te slingeren en door acties te houden samen met de politie waarbij we vrachtwagens in de ochtend- en avondspits actief weren en bekeuren.

Wat is het resultaat?
Alleen bestemmend vrachtverkeer in de kernen en indien mogelijk de inzet van camera's.

Visie Lage Zwaluwe (omleiding Flierstraat)

Omschrijving

De optie van een volwaardige rondweg bij de Flierstraat om zo de haven in Lage Zwaluwe beter bereikbaar te maken, verbinden we aan de kansen die de Louisepolder aan bedrijvigheid biedt;

Wat is het resultaat?
Binnen de visie Lage Zwaluwe besteden we aandacht aan de ontsluiting van de jachthaven. Dit in combinatie met de ontwikkeling in de Louisepolder.

Visie Lage Zwaluwe (verminderen vracht- en sluipverkeer)

Omschrijving

We onderzoeken de mogelijkheden om ook de zuidkant van Lage Zwaluwe te ontlasten van zwaar- en sluipverkeer. Dit betrekken we bij de visie op Lage Zwaluwe;

Wat is het resultaat?
Ruimtelijke Visie op Lage Zwaluwe; daarin komen ontsluitingsmogelijkheden terug.

Rotonde Godfried Schalckenstraat

Omschrijving

We leggen een rotonde ter hoogte van de Godfried Schalkenstraat-Haasdijk aan om zo de verkeersveiligheid op de doorgaande route in Made verder te verbeteren. Daarna zullen we de mogelijkheden voor de aanleg van een rotonde bij de kombocht in de Van Gilslaan/Zuideindsestraat onderzoeken;

Wat is het resultaat?
Een rotonde op de Godfried Schalckenstraat.

Reconstructie Zeggelaan

Omschrijving

De geplande herinrichting van de Zeggelaan in Terheijden vraagt om een evenwichtige keuze in de aanleg van groen en parkeervakken;

Wat is het resultaat?
Een evenwichtig en overwogen heringerichte Zeggelaan.

Behouden mobiliteit

Omschrijving

Het openbaar vervoer en de deeltaxi zorgen voor een optimale bereikbaarheid van onze dorpen en houden zo ook de leefbaarheid van de dorpen mede in stand;

Wat is het resultaat?
In stand houden mobiliteit in de kernen. Bij uitval regulier OV zorgen we voor alternatieven. Denk hierbij aan het uitbreiden van HUBS of Automaatje.

Notitie omvormen 50-km wegen

Omschrijving

Wij kiezen voor meer 30km/u gebieden in de dorpen en gaan hier de komende periode concreet mee aan de slag;

Wat is het resultaat?
Onderzoeksnotitie welke 50 km-wegen in aanmerking komen om een veiligere straat te realiseren.

Verminderen vrachtverkeer kernen

Omschrijving

Het vrachtwagenverbod in de diverse kernen blijft en we gaan hier gericht op handhaven;

Wat is het resultaat?
Minder doorgaand vrachtverkeer in de kernen.

Verkeersmaatregelen

Omschrijving

We maken een speciaal budget vrij om knelpunten van inwoners en ondernemers snel op te lossen. Dit budget is specifiek bedoeld om hardrijders aan te pakken en onveilige/onoverzichtelijke punten op te lossen. We zetten daarbij ook een mobiele flitspaal in die inwoners kunnen ‘huren’;

Wat is het resultaat?
Jaarlijkse verkeersmaatregelennota waarin we de locaties en maatregelen vastleggen. Het uitvoeren van dit programma.

Veiligere fietsroutes

Omschrijving

Na het aanleggen van een Rode loper/Goeiestoepkesroute in ieder dorp van Drimmelen, leggen we ook in ieder dorp 'Sport- en Schoolroutes' aan. Via deze routes kunnen kinderen op een veilige manier naar school en hun sportvereniging lopen en fietsen;

Wat is het resultaat?
Veiligere fietsroutes naar scholen en sportverenigingen (zie collegenota fietsnetwerk).

Snelfietspad Oosterhout en Breda

Omschrijving

Er moet een verlicht snelfietspad komen van Made naar Oosterhout. We verwerven de gronden die daarvoor noodzakelijk zijn. Met de provincie gaan we ook in gesprek over de aanleg van een snelfietspad via Wagenberg naar Breda. Zo kunnen scholieren, forenzen, toeristen en recreanten onze dorpen makkelijker bereiken;

Wat is het resultaat?
Haalbaarheidsonderzoek snelfietspad Breda.

Landbouwverkeer op N285

Omschrijving

We starten met hulp van de Provincie nog deze collegeperiode een proef om landbouwverkeer op de N285 toe te laten en zo de dorpen te ontlasten;

Wat is het resultaat?
Haalbaarheidsonderzoek naar parallelstructuur (gecombineerd met fietsroute zie hierboven).

Evaluatie verkeersmaatregelen Batterij

Omschrijving

We willen een onderzoek naar de verkeerssituatie bij de Batterij in Drimmelen, waar nu vooral vrachtverkeer voor verkeersonveilige situaties zorgt;

Wat is het resultaat?
Evaluatie van de genomen maatregelen door middel van een verkeerstelling.

Verkeerveilige boombakken Marktstraat

Omschrijving

De bestaande omranding van de zilverlindes in de Marktstraat in Made zorgen voor ongemak en verkeersonveilige situaties. We gaan op zoek naar een alternatief dat de zilverlindes beschermt maar ook het in- en uitstappen makkelijker maakt;

Wat is het resultaat?
Een alternatieve oplossing die zowel verkeersveilig als boomvriendelijk is.

Hanging baskets

Omschrijving

De hanging baskets zorgen voor een kleurrijke bloemenlinten en vergroten de aantrekkelijkheid om in onze dorpen te wonen en te recreëren. Daarom zetten we de baskets de komende jaren voort.

Wat is het resultaat?
Fleurige aankleding van de entrees en hotspots van de dorpen.

Formatie aanspreekpunt Openbare werken

Omschrijving

Aanspreekpunten openbare ruimte per dorp (totaal 1 fte)

Wat is het resultaat?
Meer duidelijkheid voor bewoners over het onderhoud aanleg en beheer van de openbare ruimte.

Formatie klimaatadaptatie

Omschrijving

Formatie voor klimaatadaptieve maatregelen (0,5 fte).

Wat is het resultaat?
Klimaatadaptatie binnen beleid waaronder Omgevingswet en (her)inrichtingsplannen en uitvoering.

Formatie PL Verkeersambities

Omschrijving

Formatie ten behoeve van verkeersambities uitbreiden (extra beleidswens).

Wat is het resultaat?
Realiseren van de verkeersonderdelen van het coalitieprogramma.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2021	Begroot 2022	Begroot 2023
Onderhoudsniveau wegen Kwaliteit B (ingedikt)	96%	90% of meer	90% of meer
Onderhoudsniveau voetpaden en hoofdfietspaden Kwaliteit B		90% of meer	90% of meer
Tevredenheid burgers over onderhoud Openbare Verlichting	8	7 of meer	8 of meer

2.3 Water

Wat willen we bereiken?

Water veiligheid

Wat gaan we daarvoor doen?

In samenwerking met het waterschap de vastgestelde voorkeursalternatieven uitvoeren.

Omschrijving

Het waterschap stelde de nieuwe hoogten en vorm (voorkeursalternatieven) van de dijkverzwaringen vast. We blijven onze belangen inbrengen. We onderzoeken een koppeling met goed gebruik van de openbare ruimte. Afspraken over planning en uitvoering maken we in 2022 en begin 2023. Start van de uitvoering door het waterschap vindt plaats in 2023.

Wat is het resultaat?
Een aantrekkelijk havengebied Terheijden met een veilig achterland.

Wat willen we bereiken?

We streven naar een water- en volksgezondheidsveilige omgeving waarbij we insteken op klimaatadaptatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Actualiseren Water- en Rioleringsplan

Omschrijving

We stellen in 2023 een waterplan vast. Dit plan gaat in op actuele thema's zoals Klimaatadaptatie (DPRA). Hierbij houden we rekening met droogte, intensivering van buien, hittestress en waterveiligheid. In dit plan geven we ook aan hoe we dat willen bereiken door onder meer educatie en voorlichting, vergroenen van de verhardingen, etc.

Wat is het resultaat?
Een water- en rioleringsplan.

Wat gaat het kosten?

Tabel Prg.2-2

	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Natuur en groen	2.209.515	2.571.607	2.242.813	2.265.835	2.272.034	2.276.033
Verkeer en inrichting openbare ruimte	6.227.555	4.319.269	4.395.952	4.373.616	4.383.045	4.382.103
Water	2.395.480	2.285.267	2.210.949	2.164.863	2.245.373	2.309.931
Totaal lasten	***10.832.550***	***9.176.142***	***8.849.714***	***8.804.314***	***8.900.452***	***8.968.066***
Natuur en groen	18.446	5.065	11.208	4.959	4.959	4.959
Verkeer en inrichting openbare ruimte	2.480.714	121.159	126.684	126.684	126.684	126.684
Water	2.994.668	3.071.054	3.093.565	3.096.852	3.183.037	3.236.445
Totaal baten	***5.493.828***	***3.197.278***	***3.231.457***	***3.228.495***	***3.314.679***	***3.368.087***
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	***5.338.722***	***5.978.864***	***5.618.257***	***5.575.819***	***5.585.773***	***5.599.979***
Saldo mutaties reserves	***1.155.097***	***-1.455.492***	***-658.261***	***-658.261***	***-658.261***	***-652.587***
Saldo van baten en lasten	***6.493.819***	***4.523.372***	***4.959.996***	***4.917.559***	***4.927.512***	***4.947.392***

3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

Inleiding

Inleiding

Het programma is uitgewerkt in drie thema's. De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende sub-doelstellingen:

1. Woningbouw en ruimte
2. Duurzaamheid
3. Economie, recreatie en toerisme.

3.1 Woningbouw en ruimte

Wat willen we bereiken?

Voldoende woningen bouwen in alle kernen en alle prijsklassen

We zien de noodzaak van heel veel nieuwe, duurzame woningen. Jong en oud komen niet aan een woning, de druk op de woningmarkt is enorm en de komende vier jaar zijn cruciaal daarin. We moeten de bouw van nieuwe woningen dus gaan versnellen. Dat doen we ook door actievere grondpolitiek te voeren. Maar bouwen is meer dan stenen stapelen.
De plannen in de dorpen en aan de randen van de dorpen moeten veel betaalbare woningen voor onze inwoners bevatten, in een groene omgeving, natuurinclusief en energieneutraal. Dat staat allemaal in het Programma Wonen. Alle andere voorzieningen (zoals scholen en sportaccommodaties) moeten dan ook klaar zijn voor meer inwoners.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bouw 800 woningen

Omschrijving

We willen per jaar starten met de bouw van gemiddeld 200 woningen. De verdeling in segmenten vindt plaats volgens het recent vastgestelde programma Wonen. Hiervoor moet het ambtelijk apparaat op sterkte zijn om ook tegenvallende projecten in de tijd op te kunnen vangen. Aan het eind van de collegeperiode in 2026 moet Drimmelen 800 woningen rijker zijn, verdeeld over alle dorpen;

Wat is het resultaat?
De bouw van 800 extra woningen, in alle dorpen en uitvoering van het programma Wonen.

Bouwen volgens de Drimmelense norm

Omschrijving

Woningen bouwen is meer dan stenen stapelen. Het gaat om duurzaam, betaalbaar en energieneutraal bouwen. Voor de juiste doelgroepen en

natuurinclusief. Met meer aandacht voor ontsluiting en verkeersafwikkeling. Bij elk groot plan beschrijven we wat nodig is op het gebied van onderwijs, sport, verenigingen, speeltuinen en overige voorzieningen en handelen we daar ook naar;

Wat is het resultaat?
Onze woningbouwplannen voldoen aan de Drimmelense norm: duurzaam, betaalbaar, energieneutraal, natuurinclusief, voor de juiste doelgroep, stedenbouwkundig doordacht met aandacht voor ontsluiting en verkeerafwikkeling en voldoende openbaar groen en speelruimte. Per dorp vindt een leefbaarheidstoets plaats met als doel de voorzieningen aan te laten sluiten op de groei van de dorpen.

Woningbouw Hooge Zwaluwe

Omschrijving

De locaties die zijn opgenomen in de Omgevingsvisie zijn als kansrijke woningbouwlocaties benoemd. Die worden op hun waarde voor de lokale samenleving beoordeeld en vervolgens tot uitvoering gebracht. Voor Hooge Zwaluwe worden zo spoedig mogelijk ruime locaties gevonden om ook daar de benodigde woningen te kunnen bouwen;

Wat is het resultaat?
Vaststelling kansrijke woningbouwlocaties voor Hooge Zwaluwe.

Invoering Omgevingswet

Omschrijving

We ronden de implementatie van de Omgevingswet af. Met als leidende principes: één aanspreekpunt voor (ruimtelijke) initiatieven, meer samenhang in beleid, minder bureaucratie/minder regels en meer naar buiten;

Wat is het resultaat?
Implementatie van de Omgevingswet, één aanspreekpunt voor alle initiatieven en minder bureaucratie/minder regels.

Nota Grondbeleid

Omschrijving

Een actiever grondbeleid helpt bij het versnellen van de woningbouwopgave. We benutten eerst de gronden die al in eigendom van de gemeente zijn (Stuivezandsestraat) maar verwerven indien nodig zelf gronden om zelf invloed te hebben op soorten woningen, duurzaamheid en natuurinclusiviteit;

Wat is het resultaat?
Een nieuwe Nota Grondbeleid met de mogelijkheid voor actief grondbeleid.

Ecowijk Lage Weg Terheijden

Omschrijving

Aan de Lage Weg in Terheijden zal een Eco-wijk worden gerealiseerd;

Wat is het resultaat?
De realisatie van een Eco-wijk aan de Lage Weg in Terheijden.

100 tijdelijke woningen

Omschrijving

We zoeken een deel van de oplossing van de woningnood in het realiseren van tijdelijke woningen en tiny houses zodat we starters die anders onze dorpen verlaten, kunnen behouden;

Wat is het resultaat?
100 tijdelijke woningen/woonunits/tiny houses realiseren voor een brede doelgroep.

Opkoopbescherming

Omschrijving

We voeren een opkoopbescherming in voor alle woningen onder de NHG-grens zodat deze woningen als eerste aangeboden moeten worden aan onze eigen inwoners voordat ze opgekocht worden door beleggers of uitzendbureaus;

Wat is het resultaat?
Opkoopbescherming voor woningen onder de NHG-grens, binnen de wettelijke mogelijkheden.

Voorrang bij nieuwbouwwoningen

Omschrijving

We voeren op alle bouwprojecten een binnen de wet passende systematiek in die inwoners uit onze dorpen voorrang geeft op de woningen;

Wat is het resultaat?
Een onderzoek naar de mogelijkheden om inwoners uit onze eigen gemeente voorrang te geven bij nieuwbouwprojecten.

Wonen en werken ZZP'ers

Omschrijving

Drimmelen kenmerkt zich door een hoog aantal mensen dat de kost verdient in de bouw (waaronder veel ZZP'ers). Speciaal voor die doelgroep zetten we geclusterd woningen en (gemeenschappelijke) ruimtes weg waar geklust kan worden. Zo behouden we werkgelegenheid én starters/gezinnen voor de gemeente;

Wat is het resultaat?
Een onderzoek naar de mogelijkheden om een project op te zetten voor geclusterde woningbouw + bedrijfsruimte voor ZZP'ers. We doen dat samen met het bedrijvennetwerk Drimmelen (BND).

Regeling huisvesting aandachtsgroepen

Omschrijving

De Regeling huisvesting aandachtsgroepen richt zich op arbeidsmigranten, statushouders, woonwagenbewoners, dak- en thuisloze mensen, studenten en andere spoedzoekers. We geven invulling aan die regeling, voldoen samen met Woonvizier aan de reguliere taakstelling van de provincie voor de huisvesting van statushouders en dragen bij aan een taakstelling voor de huisvesting van oorlogsvluchtelingen;

Wat is het resultaat?
Uitvoering van de regeling huisvesting aandachtsgroepen.

Wonen met Zorg

Omschrijving

We omarmen initiatieven die wonen en zorg combineren zoals woningen waar meerdere generaties zelfstandig onder één dak wonen (kangoeroewoningen) en betrekken hierbij actief de ouderenorganisaties om gebruik te maken van hun expertise;

Wat is het resultaat?
Initiatieven op het gebied van wonen met zorg worden omarmd.

Duurzaamheidsregeling en starterslening

Omschrijving

We storten extra middelen in het fonds voor duurzaamheidsleningen en startersleningen. Zo maken we het voor onze inwoners makkelijker om hun woning te verduurzamen of om als starter een 1e woning aan te kopen;

Wat is het resultaat?
Voortzetting regeling duurzaamheidsleningen en startersleningen.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2021	Begroot 2022	Begroot 2023
Aantal opgeleverde nieuwbouwwoningen en appartementen	137	150	150
Aantal nieuwbouwwoningen en appartementen start bouw*		299	275

* Oplevering kan in een ander jaar plaatsvinden

3.2 Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

We kiezen voor duurzaamheid, minder afval en nieuwe energie

We kiezen voor duurzaamheid, minder afval en nieuwe energie. We willen het zwerfafval in onze gemeente terugdringen en naar circulariteit toewerken. We willen duurzame energie, voor de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen. Maar ook voor de toekomst van de westerse democratie. We moeten vol aan de bak om onze energievoorziening snel te verduurzaam en Drimmelen moet daarin zijn deel doen en voorop blijven lopen. Dat vraagt in bepaalde dossiers om stevige keuzes. De uitvoering van de Transitie Visie Warmte en het werken aan aardgasvrije wijken vergt veel mensen en middelen.
Drimmelen staat voor grote opgaven op het gebied van duurzaamheid. De vraag is echter niet of deze transitie technisch gaat lukken, maar of deze transitie ook sociaal lukt. Zonder mensen uit het oog te verliezen die het ook moeten kunnen betalen. Het kan niet zo zijn dat sociale minima en middeninkomens met alle regelingen buiten de boot vallen. De energietransitie moet voor iederéén haalbaar en betaalbaar zijn.

Ook veel direct zichtbare dingen, zoals het proactief opzetten van een laadpalenstructuur voor fiets en auto en de toepassing van LED-veldverlichting, vragen nu om beslissingen en de daarbij behorende randvoorwaarden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Programma Duurzaamheid

Omschrijving

Drimmelen verduurzaamt op 5 thema's: energietransitie, duurzaam ondernemen en circulariteit, klimaatadaptatie, natuur en biodiversiteit en duurzame mobiliteit. Dit zijn onze duurzame 'Big five' uit ons Programma Duurzaamheid. In de nieuwe bestuursperiode gaan we verder met het uitvoeren van dit programma;

Wat is het resultaat?
Opstellen en uitvoeren uitvoeringsplan voor de Duurzaamheids-'big five': energietransitie, duurzaam ondernemen, circulariteit, klimaatadaptatie, natuur en biodiversiteit en duurzame mobiliteit.

Regionale Energie Strategie (RES)

Omschrijving

We hebben in Drimmelen heldere kaders afgesproken in de Regionale Energiestrategie over op welke duurzame bronnen wij in gaan zetten. We houden daaraan vast. Dat betekent geen uitbreiding van de initiatieven die al lopen als het gaat om zon of wind op land. Met onze regiopartners trekken we gezamenlijk op om de bestaande transportschaarste op het elektriciteitsnet zo snel mogelijk weg te werken. Intussen werken we met dezelfde regiopartners aan de RES 2.0;

Wat is het resultaat?
- Realisatie van onze opgave uit de Regionale Energiestrategie (RES 1.0)
- Vaststelling en uitvoering van de RES 2.0.

Traais Energie Collectief (TEC)

Omschrijving

De ambitie om Terheijden het eerste energieneutrale dorp van Nederland te maken, blijft staan en kan op onze steun rekenen. Het lokale draagvlak dat het TEC heeft gecreëerd is een voorbeeld voor andere dorpen en initiatieven;

Wat is het resultaat?
Voortzetting samenwerking met TEC en voortgang in de realisatie van de opgaven uit het op te stellen Masterplan Terheijden en de Transitievisie Warmte.

Zonnevelden

Omschrijving

Er wordt een passende oplossing gevonden voor het zonneveldendossier binnen de kaders die de uitspraak van de Raad van State ons gegeven heeft;

Wat is het resultaat?
Een passende oplossing voor het zonneveldendossier binnen de kaders die de uitspraak van de Raad van State ons gegeven heeft.

Energieloket ondernemers

Omschrijving

We zetten het ondernemersloket welke ondernemers helpt te verduurzamen voort;

Wat is het resultaat?
Voortzetting van het regionaal energieloket voor ondernemers.

Verduurzaming dorpslinten

Omschrijving

We maken het mogelijk om ook monumenten en woningen binnen beschermde dorpslinten kwaliteitsrijk te verduurzamen;

Wat is het resultaat?
Beleid verduurzaming beschermde dorpslinten.

Samenwerking energietransitie

Omschrijving

We bieden blijvende ondersteuning aan het Traais Energiecollectief, de Stichting Energietransitie Drimmelen, Opgewekt Drimmelen en de werkgroepen Energieneutrale dorpen;

Wat is het resultaat?

- Voortzetting ondersteuning en samenwerking Traais Energiecollectief, Stichting Energietransitie Drimmelen, Opgewekt Drimmelen, Duurzaam Drimmelen en de werkgroepen Energieneutrale Dorpen;

Dorpsgerichte aanpak aardgas vrij maken Drimmelen

Omschrijving

De raad heeft de Transitie Visie Warmte vastgesteld en deze bestuursperiode zetten we dan ook in op het aardgasvrij maken van de bebouwde omgeving. Hiervoor zal een uitvoeringsprogramma worden opgesteld, dat beschrijft hoe en wanneer we – samen met onze inwoners en bedrijven – uiteindelijk van het aardgas afgaan. We gaan daarbij dorpsgericht te werk. De uitvoering van de Transitie Visie Warmte is niet mogelijk zonder extra middelen en mensen, bovenop de bestaande begroting en formatie. De middelen die we van het Rijk ontvangen zetten we daarvoor in;

Wat is het resultaat?
- Vaststelling en realisatie uitvoeringsprogramma Transitie Visie Warmte (TVW) inclusief organisatie.
- Opstellen van een gemeentebrede aanpak (o.a. generieke communicatie en collectieve acties) en een gebiedsgerichte aanpak onder andere met wijkuitvoeringsplannen en bijzondere aandacht voor energiearmoede.
- Inzet middelen die beschikbaar komen van het Rijk.

Verduurzaming huurwoningen

Omschrijving

Ook woningcorporaties staan voor de opgave om hun portefeuille aan huurwoningen snel te verduurzamen. We zijn en blijven in gesprek met Woonvizier over tempo en prioritering;

Wat is het resultaat?
Uitvoering prestatieafspraken met Woonvizier, gericht op verduurzaming van de woningvoorraad.

Verduurzaming gemeentelijke gebouwen

Omschrijving

De verduurzaming van het gemeentehuis wordt afgerond. De opgedane ervaringen gebruiken we om een ambitie op te stellen voor het toewerken naar CO2-arm en aardgasvrij van ál het gemeentelijk vastgoed. Zodat we klaar zijn om middelen van het Rijk effectief in te zetten;

Wat is het resultaat?
Opstellen en uitvoeren duurzaamheidsplan gemeentelijke gebouwen.

Stimuleren duurzaamheid

Omschrijving

Bewustwording en ondersteuning: we breiden het aantal energieambassadeurs uit, behouden het Energieloket en intensiveren de collectieve acties voor onze inwoners op het gebied van besparen, isoleren en zon op dak. We bezien hoe we ook ondernemers meer mee kunnen krijgen in de verduurzamingsopgave. Verduurzaming bedrijventerreinen is hierin een mooi onderwerp;

Wat is het resultaat?
- Voortzetting van het regionaal energieloket voor inwoners
- Organiseren van jaarlijks minimaal 2 collectieve (inkoop)acties voor inwoners
- Uitbreiding van energieambassadeurs.

Inzet middelen windmolens

Omschrijving

De windmolens langs de A16 gaan voor opbrengsten zorgen. Die opbrengsten wenden we aan voor het verduurzamen van alle wijken in onze gemeente. Dat doen we met een revolverend fonds;

Wat is het resultaat?
Afspraken met de Stichting Energietransitie Drimmelen (STED) over het ondersteunen, selecteren en realiseren van projecten die in aanmerking komen voor een investering uit het fonds.

Inzet middelen Rijk voor duurzaamheid

Omschrijving

De rijksmiddelen voor de uitvoering van de energietransitie oormerken we voor de uitvoering van alle plannen, rekening houdend met capaciteit die al beschikbaar is. Dit geeft de mogelijkheid om het Energieteam op sterkte te brengen en de uitvoering van de energietransitie financieel af te dekken. We zien hierbij kansen voor een koppeling met andere onderwerpen, zoals de duurzame bouwopgave en dorpsgericht werken;

Wat is het resultaat?
Inzet Rijksmiddelen voor energietransitie en versterking van het energieteam.

Duurzaamheidsvisie Plukmade

Omschrijving

In het glastuinbouwgebied Plukmade ontbreekt nog een duurzame energievoorziening. We stellen daar samen met de ondernemers een visie voor op en we verbinden en concretiseren de lopende initiatieven rondom het Amernet;

Wat is het resultaat?
Een duurzaamheidsvisie voor het kassengebied Plukmade. We stellen de visie samen met de ondernemers op.

Duurzame mobiliteit

Omschrijving

Als gemeente hebben we een stimulerende rol in het verduurzamen van mobiliteit. We moedigen het (elektrisch) fietsen, het elektrificeren van wagenparken en het experimenteren met deelauto's aan. We faciliteren dat door het proactief uitrollen van een laadpalenstructuur;

Wat is het resultaat?
Intensivering van de laadinfrastructuur in alle kernen, voor alle vervoerwijzen.

Klimaatadaptatie

Omschrijving

Klimaatadaptatie vraagt om een betere bewustwording en maatregelen om de gevolgen te beperken. We enthousiasmeren dit met praktische acties zoals tegel eruit/plant erin en het beschikbaar stellen van regentonnen. Minder verharding en meer groen is het uitgangspunt. Bouwplannen vragen om een klimaatbestendige inrichting;

Wat is het resultaat?
In regionaal verband uitwerken van de DPRA-strategie (Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie) met een praktische vertaling naar lokale acties**.**

Subsidieregeling Groene Daken

Omschrijving

De nieuwe subsidieregeling Groene Daken is een succes. Daarom verlengen we de regeling voor de hele coalitieperiode. Met als doel om de inwoners die dat écht nodig hebben gericht te steunen. Met Woonvizier werken we een arrangement uit, zodat ook huurders mee kunnen doen;

Wat is het resultaat?
Evaluatie en verlenging subsidieregeling Groene Daken.

Beleidsplan Afval

Omschrijving

De afvalstroom moet verminderd worden en nóg beter worden gescheiden. We werken verder aan bewustwording, stimuleren hergebruik, verminderen afval, stimuleren scheidingsgedrag, hebben daarbij in het bijzonder aandacht voor de inzameling van luiers en beperken zwerfafval door gerichte campagnes. We trekken samen op met onze ZAPpers en ondernemers. We stimuleren de opkomst van repair cafés en tweedehands winkels en bezien of er op de milieustraat een kringloop nodig en mogelijk is. Uitgangspunt blijft: de vervuiler betaalt.

Wat is het resultaat?
Opstellen en uitvoeren afvalbeleidsplan gericht op verdere afname restafval.

3.3 Economie, recreatie en toerisme

Wat willen we bereiken?

Bloeiende en sterk lokaal verbonden economie

Een bloeiende en sterk lokaal verbonden economie is belangrijk voor het levendig en bruisend houden van onze dorpen. Zodat je er kunt winkelen, van evenementen kunt genieten, uit eten kunt gaan, kan werken en recreëren. Lokale ondernemers moeten kunnen blijven ondernemen, kunnen groeien, zich ontwikkelen, en daarom willen we ze faciliteren in het ontplooien van nieuwe initiatieven. Op die manier zorgen we voor werkgelegenheid, een gezonde toeristisch-economische sector, en vitaliteit van onze dorpen ook richting de toekomst.

Drimmelen moet zich verder ontwikkelen als recreatiegemeente. Met als aantrekkelijke pijlers de Biesbosch, de Zuiderwaterlinie en ons vitale platteland. De Biesbosch is en blijft onze troef als het gaat om natuur en recreatie. Een goede balans daartussen is belangrijk. Dat vraagt om goede samenwerking tussen alle betrokken partijen en heldere keuzes. Er moet een betere spreiding komen van toeristen en recreanten over onze gemeente. De randen van de Biesbosch moeten daar op worden ingericht en de recreatieve ontwikkeling van het Gat van den Ham moet worden gestimuleerd.
Overnachtingen en bestedingen moeten verder zijn toegenomen. De havens van Lage Zwaluwe, Terheijden en Drimmelen en het vitaal platteland vormen het zwaartepunt van onze recreatieve structuur. De gemeente werkt intensief samen met ondernemers en organisaties op het gebied van recreatie en toerisme. Er is een stichting opgericht voor marketing en promotie en er is een nieuw informatiecentrum gerealiseerd in Drimmelen. Er wordt geïnvesteerd in recreatieve verbindingen over land en water.

Wat gaan we daarvoor doen?

Accountmanager bedrijven

Omschrijving

We nemen een fulltime bedrijfscontactpersoon aan die het aanspreekpunt, motivator en sparringspartner vanuit de gemeente is, ook voor de agrarische sector. Deze persoon zet in op samenwerking met alle ondernemers en is zo één duidelijk ondernemersloket waar ondernemers snel terecht kunnen met vragen en plannen. Ook willen we onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om deze persoon samen met de ondernemers 'aan te nemen';

Wat is het resultaat?
Aanstelling bedrijfscontactpersoon in nauw overleg met het bedrijvennetwerk Drimmelen (BND).

Ondernemersfonds

Omschrijving

We zetten samen met ondernemers een ondernemersfonds op zodat er gezamenlijke investeringen gedaan kunnen worden om onze dorpen fijn en

levendig te houden;

Wat is het resultaat?
Invoering ondernemersfonds.

Bedrijventerreinen

Omschrijving

We maken meer ruimte voor groeiende en nieuwe bedrijven door bedrijventerreinen deze collegeperiode uit te breiden bij de Brieltjenspolder en Thijssenweg. We zien nieuwe kansen bij de Louisepolder. Er wordt geen bedrijventerrein bij station Lage Zwaluwe ontwikkeld aan de kant van de Binnen Moerdijk. Recreatieve bedrijvigheid aan de kant van de Binnen Moerdijk is wel voorstelbaar;

Wat is het resultaat?
- Uitbreiding bedrijventerrein Thijssenweg
- Verkenning kansen Louisepolder in visie lage Zwaluwe
- Onderzoek uitbreiding Brieltjenspolder naar een bedrijventerrein.

Koop lokaal

Omschrijving

Lokaal kopen is het uitgangspunt. Zowel voor de gemeente bij het geven van opdrachten aan bedrijven als bij inwoners die boodschappen gaan doen. Ideeën die dit kunnen ondersteunen, zoals het lokaal organiseren van boerenmarkten, omarmen we;

Wat is het resultaat?
We stimuleren 'koop lokaal'.

Duurzame ontwikkeling buitengebied

Omschrijving

We stimuleren een duurzame agrarische sector met ontwikkelingsmogelijkheden, waaronder ook de veehouderij binnen de landelijke en lokale kaders, en belasten de reguliere agrarische sector met zo min mogelijk regeldruk;

Wat is het resultaat?
- Intensief overleg met onze stakeholders over een duurzame ontwikkeling van het buitengebied met ontwikkelingsmogelijkheden voor de agrarische bedrijven.
- We participeren in de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) voor de stikstofproblematiek in de Biesbosch.

Ruimte voor ondernemers

Omschrijving

Door ondernemers de ruimte te geven en te zorgen voor minder regels, en meer te gunnen via lokaal aanbesteden, stimuleert de gemeente levendige dorpen,

een gezonde lokale economie en meer banen. Zo maken we het in het terrasseizoen makkelijker om terrassen weg te zetten, mits de bereikbaarheid en veiligheid niet in het geding komt en er goed overleg met de omgeving is geweest. Met gebruik van gezond verstand kijken we naar hoe iets wél kan waarbij de gemeente flexibel meedenkt;

Wat is het resultaat?
Herziening van het terrassenbeleid met ruimte voor de ondernemers.

Uitvoerings- programma (vrijetijds)economie

Omschrijving

De nota's Economie en Vrijetijdseconomie horen bij elkaar. Het is belangrijk dat die samenhang samen komt in 1 uitvoeringsprogramma;

Wat is het resultaat?
Eén uitvoeringsprogramma (Vrijetijds)economie.

Voortzetting Biesboschsamenwerking

Omschrijving

Ondernemers die hun brood verdienen in of rondom de Biesbosch, kunnen meedenken en praten over wat er met de Biesbosch moet gebeuren. De Biesbosch moet toegankelijk blijven voor boten. Verduurzamen doen we in goed overleg met de ondernemers. Het rondje varen door de Biesbosch binnendoor moet behouden blijven voor de watersporter en de ondernemers;

Wat is het resultaat?
Voortzetting van de Biesboschsamenwerking met inzet voor betrokkenheid van de ondernemers, behoud van het 'rondje Biesbosch' en verduurzaming van de boten volgens het principe 'haalbaar en betaalbaar'.

Beverpad Lage Zwaluwe

Omschrijving

Nadat het waterschap de dijk heeft verstevigd voltooien we de aansluiting van het Beverpad op Lage Zwaluwe. We onderzoeken een alternatieve aansluitingsroute als die versteviging te lang gaat duren;

Wat is het resultaat?
Doortrekking van het Beverpad richting Lage Zwaluwe.

Ontsluiting Hofmansplaat en Veerverbinding Drimmelen-Altena-Geertruidenberg

Omschrijving

We laten voor de zomer van 2023 een voetgangerspontje van Drimmelen Dorp naar de Biesbosch varen. Dat pontje wordt bemenst door onze eigen inwoners. Daarnaast ontwikkelen we deze collegeperiode een driehoeksveerverbinding in de Biesbosch, tussen Drimmelen, Altena en Geertruidenberg;

Wat is het resultaat?
- Een verdere ontsluiting van de Hofmansplaat door een vaarverbinding van Drimmelen dorp naar de Hofmansplaat**.**
- Een driehoeksveerverbinding tussen Drimmelen, Altena en Geertruidenberg.

Ameroever Lage Zwaluwe

Omschrijving

We ontwikkelen een (groene) kop van de haven in Lage Zwaluwe en plaatsen in zowel Lage Zwaluwe als Drimmelen Dorp een mooi uitkijkpunt zodat je vanuit daar vogels kunt spotten en de Biesbosch kunt bekijken als recreatieve attractie;

Wat is het resultaat?
Een aantrekkelijke recreatieplek aan de Ameroever in Lage Zwaluwe met als extra attractie een uitkijkpunt over de Biesbosch.

Verbreding toeristisch-recreatief aanbod

Omschrijving

Drimmelen heeft naast de Biesbosch ook zes geweldige cultuurrijke en gastvrije Brabantse dorpen te bieden. Daarom wordt ook volop ingezet op het ondersteunen en verder ontwikkelen van initiatieven die de geschiedenis en natuurparels van onze dorpen in het zonnetje zetten, zoals de Zuiderwaterlinie, monumentale gebouwen en natuurgebieden zoals de Zonzeelse Polder, Gat van den Ham en de Terheijdense Binnenpolder;

Wat is het resultaat?
Een rijke beleving van het erfgoed en de natuur in Drimmelen. Het levert een verbreding op van het toeristisch-recreatieve aanbod.

Samenwerking Recreatief Drimmelen

Omschrijving

De samenwerking met het recreatieve veld zoals het ondernemersplatform Recreatief Drimmelen wordt voortgezet en waar mogelijk uitgebouwd;

Wat is het resultaat?
- Voortzetting samenwerking Recreatief Drimmelen
- Voortzetting marketing en communicatieactiviteiten door Recreatief Drimmelen

Verhoging toeristenbelasting

Omschrijving

De toeristenbelasting wordt ingezet voor toerisme. Deze belasting kan verhoogd worden als daarvoor draagvlak is bij ondernemers en de toeristenbelasting terechtkomt bij het ontwikkelen en ondersteunen van initiatieven die gedragen

worden door de ondernemers en dus bijdragen aan het op de kaart zetten van Drimmelen;

Wat is het resultaat?
- Onderzoek naar verhoging toeristenbelasting.
- Inzet inkomsten toeristenbelasting voor toerisme en recreatie.

Kleine Schans

Omschrijving

We maken de plannen rond de ingang van de Kleine Schans af op een ambitieus niveau;

Wat is het resultaat?
Een aantrekkelijke entree voor de Kleine Schans.

Haven Terheijden

Omschrijving

We behouden het open karakter en de cultuurhistorische waarde van de haven van Terheijden en zetten ons daar bij het Waterschap voor in.

Wat is het resultaat?
Behoud en versterking van het cultuurhistorisch karakter van de haven in Terheijden.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2021	Begroot 2022	Begroot 2023
Inkomsten toeristenbelasting (x € 1.000)	192	119	119

Wat gaat het kosten?

Tabel Prg.3-2

	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Woningbouw en ruimte	7.436.765	11.038.556	8.587.850	5.469.978	4.867.330	4.513.390
Duurzaamheid	3.382.658	3.852.089	3.339.961	3.232.006	3.218.925	3.211.210
Economie, recreatie en toerisme	974.465	1.028.600	876.032	860.974	868.452	872.226
Totaal lasten	***11.793.888***	***15.919.245***	***12.803.842***	***9.562.958***	***8.954.707***	***8.596.826***
Woningbouw en ruimte	6.102.655	9.353.761	6.406.683	2.758.595	2.054.430	1.627.875
Duurzaamheid	3.898.330	3.807.869	3.789.191	3.683.070	3.659.770	3.655.796
Economie, recreatie en toerisme	382.407	266.768	249.646	249.646	249.646	249.646
Totaal baten	***10.383.391***	***13.428.398***	***10.445.520***	***6.691.311***	***5.963.846***	***5.533.318***
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	***1.410.497***	***2.490.848***	***2.358.322***	***2.871.648***	***2.990.861***	***3.063.509***
Saldo mutaties reserves	***-1.067.047***	***634.900***	***729.336***	***105.808***	***-78.308***	***-78.308***
Saldo van baten en lasten	***343.450***	***3.125.748***	***3.087.658***	***2.977.456***	***2.912.553***	***2.985.201***

4. Sociaal domein

Inleiding

Inleiding

Het programma is uitgewerkt in drie thema's. De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende subdoelstellingen:

1. Onderwijs, jeugd en gezondheid
2. Participatie en schuldenproblematiek
3. Sociale structuur, sport en zorg.

4.1 Onderwijs, jeugd en gezondheid

Wat willen we bereiken?

We willen kwalitatief goed onderwijs in goed geventileerde scholen met groene schoolpleinen

We willen kwalitatief goed onderwijs in goed geventileerde scholen met groene schoolpleinen. Wij staan voor gelijke kansen en willen samen met het onderwijs kijken hoe we dat optimaal kunnen invullen. Onze jeugd verdient meer aandacht en mag meer meedoen; aan de voorkant voor iedereen door meer activiteiten te organiseren met onze jongerenwerkers en buurtsportcoaches. Als het even niet zo goed gaat door te investeren in de samenwerking tussen o.a. onderwijs, huisartsen en jeugdzorg in alle dorpen. Zo thuis mogelijk en niet alles medisch maken. Gezondheid is een belangrijk onderwerp in en buiten het sociaal domein. In Drimmelen stimuleren we dit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Plan voor frisse scholen

Omschrijving

We stellen met het onderwijs (PO en VO) een plan op om te komen tot Frisse Scholen. De gemeente investeert mee om het onderwijs hierin mee te krijgen;

Wat is het resultaat?
Eind schooljaar 2025-2026 voldoen alle scholen aan de binnenklimaatnorm Frisse Scholen B (goed) en waar mogelijk A (uitmuntend). Dit is hoger dan de eisen uit het bouwbesluit die veelal overeenkomen met klasse C (voldoende).

Behoud Dongemond College

Omschrijving

We willen het Dongemond College (VO) tot 2040 voor onze gemeente behouden en onderzoeken wat daarvoor nodig is. Daarmee bieden we zekerheid voor de toekomst. Ook maken we werk van en faciliteren we de samenwerking en verbinding op inhoudelijk niveau tussen het Dongemond College (VO) en de basisscholen (PO). Daarmee creëren we een betere aansluiting van PO naar VO voor onze kinderen;

Wat is het resultaat?

Het Dongemond komt tijdens de coalitieperiode tot de conclusie dat het VO in Made voldoende bestaansrecht/ -zekerheid en toekomstperspectief heeft om minimaal tot 2040 de school open te houden. Zowel qua huisvesting als leerlingenprognoses en wij weten wat hiervoor nodig is vanuit de gemeente.

Vergroenen schoolpleinen

Omschrijving

We zetten met het onderwijs in op het vergroenen van schoolpleinen en wakkeren hiervoor de liefde voor natuur aan bij onze kinderen. We stellen hiervoor budget beschikbaar;

Wat is het resultaat?
Alle scholen zijn voorzien van zogenaamde 'Groene Schoolpleinen'.

Energieneutrale Stuifhoek

Omschrijving

We bouwen een energieneutrale Stuifhoek en passen de budgetten hierop aan. Ook de stijgende bouwkosten betrekken we hierin;

Wat is het resultaat?
Een IKC de Stuifhoek die ENG (energieneutraal gebouw) is.

Ondersteunen vorming en ontwikkeling IKC

Omschrijving

We blijven de vorming en ontwikkeling van Integrale Kind Centra ondersteunen en kijken met het onderwijs hoe we cultuur, muziek en sport daaraan kunnen toevoegen. Een incidentele financiële impuls hiervoor is denkbaar;

Wat is het resultaat?
Iedere school is waar mogelijk een IKC waar naast onderwijs o.a. kinderopvang, zorg en/of cultuur wordt aangeboden.

Onderwijspakket natuur, duurzaamheid en milieu

Omschrijving

Natuur, duurzaamheid en milieu zijn dusdanig belangrijk dat we het onderwijs een pakket aanbieden, zodat alle kinderen hiermee kennis kunnen maken. We doen dit bij voorkeur met lokale (groen)partners;

Wat is het resultaat?
Iedere leerling komt tijdens zijn PO-periode in aanraking met natuur, zoals een bezoek aan de Biesbosch. Er wordt een (les)pakket samengesteld met groenpartners.

Cultuureducatie ontwikkelen en versterken

Omschrijving

We continueren en versterken cultuureducatie, waarbij cultuur en historie van onze dorpen en de regio een belangrijk thema is;

Wat is het resultaat?
Iedere school neemt deel aan Cultuureducatie, een programma begeleidt door Theek5.

Alle jongeren halen minimaal een startkwalificatie

Omschrijving

Alle kinderen verdienen gelijke kansen en daar zetten we samen met het onderwijs altijd op in, zodat alle jongeren minimaal een startkwalificatie behalen;

Wat is het resultaat?
Zoveel mogelijk leerlingen verlaten het onderwijs met een startkwalificatie. Het RBL heeft een rol hierin.

Taalstimulering

Omschrijving

Taalstimulering blijft een belangrijke plaats innemen in gemeentelijke beleid. Jong: consultatiebureaus, Boekstart, Voorleesexpress, VVE, bibliotheek. Oud(er): bibliotheek, (digi)taalhuis, bestrijden laaggeletterdheid;

Wat is het resultaat?
Zoveel mogelijk inwoners zijn voldoende taalvaardig om mee te kunnen doen in de samenleving. Taal is hiervoor geen belemmering. Jonge kinderen worden indien nodig middels VVE voorbereid op het PO.

Zorgen over jeugdzorg

Omschrijving

We hebben zorgen om onze jeugdzorg. De kosten blijven oplopen. We willen dat de taskforce sneller tot concrete besparingen komt in de uitvoering van de jeugdzorg;

Wat is het resultaat?
Door de taskforce te combineren met datagestuurd werken is het doel meer inzicht te krijgen in de kosten, waardoor we sneller tot concrete besparingen komen.

Wachtlijstproblematiek bij CJG

Omschrijving

Structurele versteviging CJG voor wachtlijstproblematiek.

Wat is het resultaat?
Kortere wachtlijsten voor jeugdigen en hun gezinnen die hulp nodig hebben.

Stevig netwerk om kind en gezin

Omschrijving

We willen dat er in ieder dorp een stevig netwerk is van professionals die om een kind/gezin heen kunnen gaan staan als dat nodig is. Hierin zit ook een grotere rol voor de huisarts en verenigingen;

Wat is het resultaat?
Het gezin dan wel de jongere die hulp nodig heeft, krijgt deze in een zo vroeg mogelijk stadium met inzet van vrijwilligers, zodat zwaardere (duurdere) zorg voorkomen kan worden.

Eén gezin één loket

Omschrijving

De problemen van de kinderen hebben vaak te maken met schuldenproblematiek, gezondheidsproblemen of relationele problemen van de ouders. Door niet alleen naar het kind te kijken maar naar het gehele gezin kunnen de kinderen beter geholpen worden. Eén gezin één loket. Het voorkomen van hulp door vroegtijdige signalering is erg belangrijk. Zo voorkomen we dat we zwaardere hulp moeten bieden;

Wat is het resultaat?
Het gezin dan wel de jongere die hulp nodig heeft, krijgt deze in een zo vroeg mogelijk stadium door tussenkomst en onder regie van het CJG, zodat zwaardere (duurdere) zorg voorkomen kan worden. Bij de evaluatie van het 3D-beleid is dit thema meegenomen;

Uitbreiden jeugd- en jongerenwerk

Omschrijving

Het uitbreiden van het jeugd- en jongerenwerk en het organiseren van extra activiteiten voor deze doelgroepen zijn nodig om de jeugdzorgkosten terug te dringen. Dit dekken we financieel uit de resterende jeugdzorgmiddelen van het Rijk. Nog slechts 75% daarvan is opgenomen in onze begroting;

Wat is het resultaat?
Voldoende fte aan jongerenwerk in relatie tot het aantal jongeren in de gemeente.

Versterken samenwerking tussen onderwijs en CJG

Omschrijving

Die resterende jeugdzorgmiddelen gebruiken we ook om de samenwerking tussen het onderwijs en het CJG te versterken. Dat doen we door een soort "Jeugdcoaches op School" te introduceren, zoals nu de medewerkers van het CJG

dat doen;

Wat is het resultaat?
Jeugdcoaches zijn bekend bij en actief op iedere school in de gemeente, zowel PO als VO.

Inzet praktijkondersteuners

Omschrijving

De inzet van praktijkondersteuners Jeugd in huisartsenpraktijken zorgt voor een snelle deskundige attentie voor jeugdproblematiek. Daarom maken we die inzet structureel;

Wat is het resultaat?
We zetten structureel in op de inzet van praktijkondersteuners Jeugd bij huisartsenpraktijken zodat er snel en deskundige hulp geboden wordt.

Actualiseren jeugd- en jongerenbeleid

Omschrijving

We actualiseren ons Jeugd- en jongerenbeleid en houden daarbij rekening met de gevolgen van Corona op de (mentale) gesteldheid van onze jeugd en jongeren. In het nieuwe beleid bedden we de aanbevelingen van de Rekenkamer in;

Wat is het resultaat?
Een geactualiseerd Jongerenbeleidsplan met aandacht voor mentale gezondheid, preventie en de gevolgen van corona op deze groep.

Zo vroeg mogelijk signaleren

Omschrijving

Problemen bij kinderen en gezinnen proberen we zo vroeg mogelijk te signaleren. Sociale wijkteams, huisartsen, scholen en sportclubs hebben hierin een belangrijke rol. Met hen gaan we in gesprek om te zorgen dat deze aanpak zo effectief mogelijk wordt;

Wat is het resultaat?
Een snelle signalering van problemen door sociale wijkteams, huisartsen, scholen en sportclubs bij de jongeren, waardoor het beroep op duurdere zorg afneemt.

Breed aanbod sport door buurtsportcoaches

Omschrijving

Buurtsportcoaches gaan een breder aanbod van sporten aanbieden en meer investeren in andere sporten en relaties bij verenigingen, zodat alle verenigingen aan bod komen en er meer teamgevoel ontstaat tussen de verenigingen onderling. We financieren dat bredere aanbod uit de impulsgelden. Ook moet de drempel voor niet-leden om kennis te maken met een vereniging daardoor lager

worden;

Wat is het resultaat?
Naast de huidige activiteiten leggen de BSC's meer de verbinding met de verenigingen. We maken hierover afspraken met Surplus.

Stimuleren van sport en bewegen

Omschrijving

Het samen met welzijnsorganisaties stimuleren van sporten en bewegen en het zorgen voor ondersteuning bij de wandelchallenge, wandelvierdaagsen, gymnastiek op scholen en de inzet van buurtsportcoaches;

Wat is het resultaat?
Bepaalde vormen van bewegen en de schoolgymnastiek worden vanuit de gemeente ondersteund/ gepromoot middels de BSC's.

Jongerenparticipatie blijft belangrijk

Omschrijving

Jongerenparticipatie maakt blijvend onderdeel uit van de relatie gemeente-jeugd. We maken wel duidelijke afspraken aan de voorkant over verwachtingen en mogelijkheden. We betrekken de jeugd nog meer bij de gemeente. Daarvoor kunnen we diverse zaken inzetten, zoals we nu bijvoorbeeld al doen met Democracity en de Jongerengemeenteraadsdag. Ook nieuwe ideeën vanuit stakeholders over de verbinding met natuur kan daarin een plaats krijgen en dit soort initiatieven omarmen we;

Wat is het resultaat?
Jongeren worden actief betrokken middels bepaalde programma's en activiteiten. Dit thema wordt ook meegenomen in het nieuwe jeugd- en jongerenbeleid.

Jeugdadviesraad

Omschrijving

De stem van de jeugd moet gehoord worden. Dan doen we via een jeugdadviesraad met echte invloed op het gemeentelijke beleid;

Wat is het resultaat?
Jongeren worden actief betrokken bij (de uitvoering van) het gemeentelijk beleid middels een jeugdadviesraad, dit is onderdeel van het participatiebeleid. Dit thema wordt ook meegenomen in het nieuwe jeugd- en jongerenbeleid.

Herijking gezondheidsbeleid

Omschrijving

Maatregelen uit het Schone Lucht Akkoord die zonder betutteling bij kunnen dragen aan een schonere lucht worden bezien in de herijking van ons gezondheidsbeleid.

Wat is het resultaat?
Een geactualiseerd gezondheidsbeleid met aandacht voor doelen uit het Schone Lucht Akkoord.

Uitvoering Veilig Thuis

Omschrijving

In 2023 geven we verder uitvoering aan de Gemeenschappelijke Regeling Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA). In deze GR is de samenwerking van de gemeenten in West-Brabant vastgelegd ten aanzien van: Veilig Thuis, Regionaal meldpunt Crisiszorg, Vrouwenopvang en programma Geweld Hoort Nergens Thuis. We willen de bereidheid tot het melden bij vermoedens van geweld verhogen door voorlichting, het werken met aandachtsfunctionarissen en het uitvoeren van de meldcode. Ook het onderwijs heeft een belangrijke taak in het signaleren van onveilige opgroeisituaties en het hanteren van de meldcode. Ook in 2023 zetten we hier tijdelijk op in door extra jeugdprofessionals CJG bij de scholen in Drimmelen.

Wat is het resultaat?
Signalen van Huiselijk geweld worden opgevangen, gemeld en betrokkenen worden via de juiste kanalen van hulp voorzien, waardoor Huiselijk geweld afneemt.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2021	Begroot 2022	Begroot 2023
Aantal vve-leerlingen (voor- en vroegschoolse educatie)	49	40	40
Percentage doorverwijzingen door huisartsen	50	37	40

4.2 Participatie en schuldenproblematiek

Wat willen we bereiken?

Iedereen heeft recht op een sociaal minimum

Iedereen heeft recht op een sociaal minimum. Het Rijk is daar in de basis aan zet. Lokaal kunnen wij echter ook hier het verschil maken en veel van het (landelijk) verloren vertrouwen terugwinnen. De nieuwe vormen van armoede, zoals energiearmoede, pakken we aan en lossen we op. Ook door de verbinding tussen domeinen te leggen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Iedereen moet mee kunnen doen

Omschrijving

We willen dat iedere inwoner van Drimmelen voelt dat hij of zij er écht toe doet. Iedereen moet mee kunnen doen;

Wat is het resultaat?

Iedere inwoner die mee wil doen, KAN meedoen. Iedereen die daar problemen bij ondervindt kan zich melden bij de gemeente voor ondersteuning. De gemeente werkt aan optimale toegankelijkheid, fysiek, telefonisch en digitaal. (gemeente brede visie op dienstverlening)

Zelfredzaamheid

Omschrijving

Zelfredzaamheid en het zoveel mogelijk mensen in hun kracht laten is het belangrijkste uitgangspunt van ons sociaal beleid;

Wat is het resultaat?
Zelfredzaamheid en het zoveel mogelijk mensen in hun kracht laten is het belangrijkste uitgangspunt van ons sociaal beleid en de uitvoering van dat beleid. Waarbij over en weer respectvol en doelgericht samenwerken tussen cliënt en consulent de basis is;

Zorg blijft bereikbaar voor wie dat nodig heeft

Omschrijving

Wie zorgt écht nodig heeft, krijgt altijd zorg. De beoordeling van persoonlijke situaties blijft daarom mensenwerk, geen systeemwerk;

Wat is het resultaat?
De boordeling door de gemeente gebeurt zorgvuldig. Indien nodig leiden we door naar ondersteuning. We blijven monitoren.

Maatwerk is er en misbruik wordt tegenop getreden

Omschrijving

We bieden maatwerk en treden op tegen misbruik daarvan;

Wat is het resultaat?
We bieden maatwerk en treden op tegen misbruik daarvan; met oog voor de menselijke maat.

Mensen blijven uitdagen mee te doen

Omschrijving

We blijven mensen uitdagen zoveel mogelijk mee te doen in de samenleving, daarom breiden we de tegenprestatie naar vermogen verder uit;

Wat is het resultaat?
Iedere uitkeringsgerechtigde levert naar vermogen een tegenprestatie.

Mentale gezondheid belangrijk aandachtspunt bij schuldhulpverlening

Omschrijving

Bij schuldhulpverlening hebben we specifiek aandacht voor de mentale gezondheid van onze inwoners;

Wat is het resultaat?
In de contractuele afspraken met betrekking tot schuldhulpverlening nemen we op dat de schuldhulpverleners aandacht hebben voor mentale problemen en doorverwijzen naar ondersteuning indien nodig.

Ademruimte geven bij problematische schulden

Omschrijving

Bij problematische schulden zorgen we voor ademruimte, zodat de problemen met een schuldhulpverlener op een rij gezet kunnen worden. Zo voorkomen we verdere escalatie;

Wat is het resultaat?
Bij problematische schulden zorgen we voor een ademruimte van 3 maanden om zaken op een rijtje te zetten en te zoeken naar een oplossing.

Overweging participatiebudget

Omschrijving

Om mensen écht te versterken en ademruimte te bieden, overwegen we om een participatiebudget aan inwoners met een uitkering of laag inkomen te verstrekken. We richten eerst een pilot in waarin we gaan meten wat het versterkend effect van deze maatwerkvoorziening precies is. Op basis van de uitkomsten van de pilot zullen we besluiten of we met deze voorziening doorgaan;

Wat is het resultaat?
In 2023 is een pilot gestart waarin we een participatiebudget aan inwoners met een laag inkomen verstrekken.

Sociaal minimum, humane behandeling en goede WMO-voorzieningen zijn uitgangspunten

Omschrijving

De gemeente heeft de taak en de plicht om inwoners, die dat echt niet zelf kunnen, te ondersteunen. Een sociaal minimum, goede WMO-voorzieningen, een humane behandeling en hulp naar nieuwe kansen zijn daarbij uitgangspunten. De verandering naar integraal werken in het sociaal domein, zetten we daarom door. Hiermee krijgen we de vraag achter de vraag nog beter helder, missen we geen zaken en vinden we sneller de juiste oplossing.

Wat is het resultaat?
We bieden maatwerk en treden op tegen misbruik daarvan; met oog voor de menselijke maat. Bij multi-problem situaties zorgt een procesregisseur voor stimuleren eigen kracht en inzet van de ondersteuning die nodig is.

Bestrijding eenzaamheid

Omschrijving

Bestrijding eenzaamheid.

Wat is het resultaat?
De werkgroep spant zich maximaal in om eenzaamheid onder onze inwoners te verminderen. We starten een onderzoek onder ouderen naar eenzaamheid.

Algemene voorzieningen realiseren

Omschrijving

De pilot Huiskamers verlengden we met 2 jaar, tot en met 2022. Door corona heeft de pilot in 2020-2021 onvoldoende kans van slagen gehad en was gezellig samenzijn en meedoen niet mogelijk. Door de verlenging is laagdrempelige ontmoeting in Terheijden en Lage Zwaluwe mogelijk en hoeven geen maatwerkvoorzieningen voor dagbesteding verstrekt te worden aan inwoners van die dorpen. Surplus zet hierbij in op aantrekkelijke activiteiten voor de bezoekers en actieve communicatie.

Wat is het resultaat?
Eind 2022 evalueren we de pilot. Als deze is geslaagd, werken we in 2023 een plan uit voor voortzetting en eventueel verbreding van de algemene voorzieningen voor dagbesteding naar meerdere kernen in Drimmelen.

Doordecentralisatie Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang

Omschrijving

Vanaf 2022 zijn alle gemeenten zelf verantwoordelijk voor beschermd wonen in plaats van de centrumgemeenten. De middelen worden vanaf 2023 herverdeeld over de gemeenten, gefaseerd over een periode van tien jaar. De gemeenten in de regio Breda hebben vooruitlopend hierop vanaf 1 januari 2021 gezamenlijk de verantwoordelijkheid genomen voor beschermd wonen. Ze hebben in 2021 een regionaal beleidskader beschermd wonen voor de periode 2021-2025 vastgesteld. Ook is een (lichte) gemeenschappelijke regeling opgesteld waarin de samenwerking juridisch wordt geborgd. Deze regeling heeft zowel betrekking op de inkoop van als de toegang tot de voorzieningen. Het jaar 2022 stond in het teken van de implementatie van het beleid in 2023 gaan we hier verder mee.

Wat is het resultaat?
De bedoeling van de doordecentralisatie is dat mensen met psychiatrische en sociaal-maatschappelijke problemen zo zelfstandig mogelijk kunnen wonen en meedoen in hun eigen woonomgeving. De gezamenlijke regionale begroting voor beschermd wonen 2023 is budgetneutraal, maar er blijven onzekerheden en financiële risico’s voor de gemeente Drimmelen.

Huisvesting, inburgering en re-integratie statushouders

Omschrijving

We gaan onderzoeken waar er plaatsen zijn om de statushouders te huisvesten. In het tweede kwartaal zal een start gemaakt worden met de uitwerking hiervan.

Wat is het resultaat?
Er is voldoende huisvesting om te voldoen aan de taakstelling huisvesting statushouderhouders zoals die door het Rijk is vastgesteld.

Uitvoering beleidsplan sociaal domein

Omschrijving

De gemeenteraad stelde begin 2019 de beleidsnota Sociaal Domein vast voor de periode 2019-2023. Een van de onderdelen is het werken met procesregie om in complexe situaties tot één aanpak te komen: 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur. In 2020 is een procesregisseur gestart in de vorm van een pilot. De pilot was geslaagd en daarom is een procesregisseur toegevoegd aan het team dat zorgdraagt voor de uitvoering van de gemeentelijke taken in het Sociaal domein. In 2023 willen we de functie procesregie uitbreiden omdat deze functie bijdraagt aan het verbeteren van ondersteuning in complexe casussen. Daarnaast moeten de werkafspraken over privacy vernieuwd worden. Ook de mogelijkheden tot verbetering van cliëntondersteuning blijft een aandachtspunt. Als de pilot Huiskamers slaagt, werken we een plan uit voor de start van algemene voorzieningen voor dagbesteding in iedere kern.

Wat is het resultaat?
Door uitvoering van het integrale 3D-beleid worden onze kwetsbare inwoners beter ondersteund.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2021	Begroot 2022	Begroot 2023
Aantal plaatsen beschut werken	7	8	9
Aantal loonkostensubsidie	40	42	45
Aantal Wsw-ers	56	54	53

4.3 Sociale structuur, sport en zorg

Wat willen we bereiken?

Investeren in onze sociale structuur

De zorgvraag neemt toe. Op alle zorgterreinen, van jong tot oud en van rijk tot arm. Nu is hét moment om te investeren in onze sociale structuur, het voorliggend veld. Meer en hogere subsidies voor onze verenigingen, stimuleringsregelingen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid, bewegen en sport, vernieuwde afspraken met onze welzijnsinstellingen. De dorpshuizen vervullen een cruciale functie in onze dorpen.
Op deze manier houden we de zorg in de toekomst goed en betaalbaar. Sporten is gezond en zorgt voor sociale samenhang.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verstevigen van het voorliggende veld

Omschrijving

We trekken structureel geld uit om het voorliggend veld te verstevigen. Dit gaat in ieder geval naar:
Hogere subsidies voor (de jeugdleden van) onze verenigingen. We bekijken of we dit kunnen verbinden aan de bijdrage die zij leveren aan de maatschappelijke opgave van de gemeente.
Voorbeelden:
- Rookvrije generatie en anti-discriminatie;
- Het voorkomen van eenzaamheid onder ouderen en jongeren blijft een belangrijke plaats innemen in het gemeentelijke beleid. Met als doel gezondheidsverslechtering te voorkomen;
- Het armoedebeleid: preventie, vroegsignalering, maatwerk en minimaregelingen die zorgen dat je mee kunt doen vormen de basis. Bijdrage aan Leergeld en gratis sporten en bibliotheek staan niet ter discussie, zodat kinderen nooit de dupe worden van armoede;
- Diverse punten genoemd onder de andere thema's in dit programma;

Wat is het resultaat?
Hogere subsidies voor verenigingen.

Inclusiviteit

Omschrijving

Inclusiviteit en toegankelijkheid gelden voor iedereen en voor alle doelgroepen. We doen bij al het gemeentelijk beleid een toets of er wordt voldaan aan het wegnemen van fysieke of mentale drempels;

Wat is het resultaat?
We verlengen het project inclusie en de bijbehorende projectleider met een jaar waardoor het projectplan inclusie grotendeels wordt uitgevoerd.

Samen met verenigingen plan maken om verenigingen te ondersteunen

Omschrijving

Veel verenigingen hebben in de coronatijd hun ledenaantal zien dalen doordat leden hebben opgezegd en (nog) niet zijn teruggekeerd. Samen met verenigingen maken we een plan om weer meer mensen bijvoorbeeld te laten sporten of muziek te maken en meer deel te nemen aan de samenleving via de verenigingen;

Wat is het resultaat?
Verhoging van het subsidiebedrag per jeugdlid om verenigingen te compenseren voor het aantal (jeugd)leden die zij (in coronatijd) hebben verloren.

Sporten een impuls geven

Omschrijving

Sporten is gezond en zorgt voor sociale samenhang. We geven sport een eenmalige impuls voor talentontwikkeling en de wielerzomer;

Wat is het resultaat?
De Vuelta is een succes. We streven naar het ontwikkelen van meer sport en muziek talenten in onze gemeente.

Verplaatsing BMX-vereniging onderzoeken

Omschrijving

We onderzoeken het verplaatsen van een BMX-vereniging in relatie tot woningbouw op eigen grond;

Wat is het resultaat?
De BMX vereniging heeft een ander terrein.

Sportaccommodaties zijn een belangrijke infrastructuur

Omschrijving

Sporthallen, sport- en gymzalen vormen een interessante infrastructuur. Samen met de exploitanten en sportverenigingen gaan we na of we deze accommodaties breder kunnen inzetten;

Wat is het resultaat?
In Q4 2023 gaan we onderzoeken hoe we sportaccommodaties breder kunnen inzetten.

Ondersteuning mantelzorgers

Omschrijving

We blijven mantelzorgers ondersteunen in hun belangrijke bijdrage aan de zorg voor hun naasten;

Wat is het resultaat?
We blijven mantelzorgers ondersteunen in hun belangrijke bijdrage aan de zorg voor hun naasten;

Mantelzorgwaardering

Omschrijving

De mantelzorgwaardering is belangrijk, preventief en meer dan een beloning. We gaan terug naar het oude niveau van € 200 incl. de mantelzorgverklaring voor eventuele extra ondersteuning.

Wat is het resultaat?
We waarderen de mantelzorgers van zelfstandig wonende zorgvragers met EUR 200 per jaar vanaf 2024.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator		Werkelijk 2021	Begroot 2022	Begroot 2023
Percentage jeugdleden sportverenigingen *		44	39	40
Aantal deelnemers SjorsSportief en -creatief		549	425	500
Aantal kinderen dat na Sjors sportief en -creatief lid wordt van club/vereniging **	nb		90	50

* per 1-1-2022 zijn er 4637 jongeren <18 jaar in de gemeente en zijn 1823 jongeren lid van een sportvereniging

** stabilisatie vanwege corona

Wat gaat het kosten?

Tabel Prg.4-2

	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Onderwijs	1.904.373	2.637.904	2.144.355	2.096.692	2.159.745	2.159.745
- Jeugdhulp - voorliggende voorz en preventie	657.745	692.557	651.769	651.793	651.848	651.848
- Jeugdhulp - toegang (CJG)	1.264.296	1.537.886	1.534.990	1.449.990	1.449.990	1.449.990
- Jeugdhulp - specialistische zorg	5.943.096	5.857.810	5.331.761	5.259.724	5.259.724	5.259.724
- Gezondheid	854.180	885.816	925.564	906.414	894.847	894.904
Participatie en schuldenproblematiek	7.206.755	7.891.956	7.373.308	7.384.337	7.276.657	7.278.069
Sociale structuur, sport en zorg	10.721.129	10.890.657	10.888.948	11.407.173	11.495.483	11.459.869
Totaal lasten	***28.551.574***	***30.394.585***	***28.850.695***	***29.156.122***	***29.188.293***	***29.154.148***
Onderwijs	327.293	894.710	470.714	361.714	361.714	361.714
- Jeugdhulp - voorliggende voorz en preventie	24.921	33.123	33.997	33.997	33.997	33.997
- Jeugdhulp - toegang (CJG)	0	0	0	0	0	0
- Jeugdhulp - specialistische zorg	5.658	0	0	0	0	0
- Gezondheid	25.000	5.975	7.725	7.725	7.725	7.725
Participatie en schuldenproblematiek	3.938.004	3.398.974	3.359.974	3.359.974	3.359.974	3.359.974
Sociale structuur, sport en zorg	1.205.540	933.834	932.673	941.673	1.045.173	1.049.173
Totaal baten	***5.526.416***	***5.266.616***	***4.805.083***	***4.705.083***	***4.808.583***	***4.812.583***
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	***23.025.158***	***25.127.969***	***24.045.611***	***24.451.039***	***24.379.710***	***24.341.565***
Saldo mutaties reserves	***-1.510.100***	***-1.084.053***	***-672.113***	***-697.655***	***-665.202***	***-665.202***
Saldo van baten en lasten	***21.515.057***	***24.043.916***	***23.373.498***	***23.753.384***	***23.714.507***	***23.676.363***

Algemene dekkingsmiddelen

Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen. Het gemeentefonds (algemene uitkeringen) en de OZB (lokale heffingen) zijn de grootste onderdelen. Volgens de regels van het BBV (notitie Lokale heffingen) voegen we aan de begroting een Financiële begroting toe. Hier leest u onze baten en lasten met een toelichting. Meer informatie over de belastingen en heffingen vindt u in de paragraaf Lokale heffingen.

Tabel AlgDm-1

Programma	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
Algemene dekkingsmiddelen	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**
Lokale heffingen	5.046.243	-383.521	4.662.722	5.144.129	-439.452	4.704.677	5.487.580	-458.611	5.028.968
Algemene uitkeringen	37.656.560	-2.702	37.653.858	38.379.063	-2.161	38.376.902	43.346.739	-5.411	43.341.328
Dividend	65.931	-	65.931	83.051	-	83.051	83.051	-	83.051
Saldo financieringsfunctie	42.925	-148.673	-105.748	-	-186.316	-186.316	62.996	-282.702	-219.706
Overige algemene dekkingsmiddelen	-	-220.750	-220.750	-	-452.288	-452.288	-	-96.578	-96.578
Onvoorzien	-	-	-	-	-5.000	-5.000	-	-5.000	-5.000
Vennootschapsbelasting	-	819	819	-	-2.500	-2.500	-	-2.500	-2.500
Totaal algemene dekkingsmiddelen	**42.811.659**	**-754.827**	**42.056.832**	**43.606.243**	**-1.087.718**	**42.518.525**	**48.980.366**	**-850.802**	**48.129.564**

Lokale heffingen/ plaatselijke belastingen

De gemeente kent de volgende niet-bestedingsgebonden gemeentelijke heffingen:

Tabel AlgDm-2

Gemeentelijke heffingen			
Omschrijving	**Realisatie 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**
Onroerendezaakbelasting	5.194.907	5.091.065	5.432.277
Precariobelasting	-269.415	33.064	35.302
Totaal	**4.925.492**	**5.124.129**	**5.467.580**

Bij het berekenen van de onroerende zaak belasting nemen we mee:

- de werkelijke baten 2022 inclusief hogere areaaluitbreiding.
- de indexering
- de geraamde groei van het aantal woningen periode 2022 tot en met 2026.

Een nadere toelichting op de hoogte van de Onroerendezaakbelasting is opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen onderdeel 'Inkomsten en kostendekkendheid'.

De gemeente Drimmelen ontvangt ook toeristenbelasting. Deze inkomsten verantwoorden we netto in programma 3. Ruimte, wonen en economie. Netto omdat we de perceptiekosten in mindering brengen, voor 2023 is dat circa € 9.500. Perceptiekosten zijn de kosten die samenhangen met de heffing en invordering van belastingen.

Tabel AlgDm-3

Overige belastingen			
Omschrijving	**Realisatie 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**
Toeristenbelasting	191.508	119.000	119.000

Algemene uitkeringen

Naar aanleiding van de Miljoenennota heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken een septembercirculaire 2023 uitgebracht met de onderstaande financiële gevolgen:

Tabel AlgDm-4

Uitkeringen gemeentefonds				
	2023	**2024**	**2025**	**2026**
Septembercirculaire 2022	43.346.739	43.747.778	44.279.524	41.530.024
Meicirculaire 2022	42.626.128	43.538.743	44.495.220	40.825.231
Verschil september - meicirculaire	**720.611**	**209.035**	**-215.696**	**704.793**

Tabel AlgDm-5

Geoormerkte gelden				
	2023	2024	2025	2026
Gemeentefonds uitkeringen	720.611	209.035	-215.696	704.793
"Geoormerkte gelden":				
Asiel (inburgering)	65.676	50.927		
Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb)	20.911	20.928	20.928	20.770
Totaal te oormerken bedragen	**86.587**	**71.855**	**20.928**	**20.770**
Netto effect septembercirculaire	**634.024**	**137.180**	**-236.624**	**684.023**

Ten opzichte van de Voorjaarsnota / meicirculaire hebben er enkele belangrijke mutaties plaatsgevonden:

Accressen
De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Volgens het systeem van 'samen de trap op en samen de trap af' hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de omvang van het gemeentefonds. Via deze normeringsystematiek wordt de algemene uitkering van het gemeentefonds geïndexeerd. Voor alle jaren vanaf 2023 is sprake van een lichte opwaartse bijstelling van het nominale (t.b.v. loon- en prijsstijgingen) van het accres.
De mutaties ten opzichte van de meicirculaire 2022 zijn als volgt (genoemde bedragen zijn voor alle gemeenten):
- 2023: € 389 miljoen
- 2024: € 90 miljoen
- 2025: € 44 miljoen
- 2026: € 60 miljoen.

Het Rijk werkt met gemeenten aan een nieuwe financieringssytematiek vanaf 2026. In aanloop daarnaartoe stelt het kabinet eenmalig € 1 miljard extra in 2026 beschikbaar.

Er vindt een inflatiecorrectie plaats op de algemene uitkering op basis van de prijsmutatie Bbp(Bruto Binnenlands Product), een officieel indexcijfer van Centraal Bureau Statistiek (CBS).
De afgelopen jaren is dit indexcijfer te laag gebleken. De huidige stand is 2,5%, maar nog steeds laag vergeleken bij de huidige inflatie.
Met ingang van de septembercirculaire 2022 hanteren we een inflatiecorrectie op basis van wat de gemeenten via het loon- en prijsaccres (LPO) voor de loon- en prijsontwikkeling gecompenseerd krijgen.
Door deze aanpassing is het netto effect van de septembercirculaire in 2025 negatief.

Asiel (Inburgering)
In het bestuurlijk akkoord met betrekking tot de opvang van asielzoekers op 26 augustus jl. is afgesproken dat het kabinet voldoende financiële middelen beschikbaar stelt voor integratie. Als gevolg van een hogere instroom van inburgeraars is landelijk afgesproken het budget voor de inburgering voor de jaren 2022, 2023 en 2024 op te hogen met respectievelijk € 20, 40 en 30 miljoen. Hiermee worden gemeenten in staat gesteld alle inburgeraars passende ondersteuning te bieden.

Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb)
De (Wkb) treed naar verwachting vanaf 1 januari 2023 gefaseerd in werking. De Wkb heeft als doel de bouwkwaliteit en het bouwtoezicht te verbeteren door inschakeling van private kwaliteitsborgers. Onder deze wet zullen kwaliteitsborgers zorgdragen voor het voldoen aan de bouwtechnische regels. Deze taken vervallen hiermee bij gemeenten die overigens wel het bevoegd gezag blijven houden. Tegelijkertijd wijzigen bepaalde wettelijke taken en krijgen gemeenten er extra wettelijke taken bij, zoals registratie en beoordeling van de Wkb-meldingen. Hieronder vallen onder andere bouwmeldingen, gereed meldingen en informatieverstrekking van de start en einde van bouwwerkzaamheden. Gemeenten ontvangen na de inwerkingtreding een jaarlijkse bijdrage (tot en met 2026) van € 10 miljoen voor het uitvoeren van de Wkb-taken.

Dividend

Tabel AlgDm-6

Dividend			
Omschrijving	**Realisatie 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**
Bank Nederlandse gemeenten	65.931	83.051	83.051

De gemeente bezit 0,065% van de totale aandelen van de bank en bezit daarmee 36.426 aandelen met een nominale waarde van € 91.065 in totaal.

Saldo financieringsfunctie

Tabel AlgDm-7

Saldo financieringsfunctie			
Omschrijving	**Realisatie 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**
Financieringsresultaat	-97.643	-176.852	-209.453
Treasury (uren)	-8.105	-9.464	-10.253
Totaal	**-105.748**	**-186.316**	**-219.706**

Het 'Saldo financieringsfunctie' bestaat uit het financieringsresultaat (€ 209.000) en de kosten van treasury uren (€ 10.000).
Het financieringsresultaat is het resultaat van de externe rentekosten- en opbrengsten. De stijging wordt veroorzaakt door extra begrote rentekosten vanaf 2023 voor rentekosten voor de kasgeldleningen in verband met de stijgende rente én rentekosten van een op basis van de financieringsbehoefte af te sluiten lening in 2023.

Overige algemene dekkingsmiddelen

Tabel AlgDm-8

Overige algemene dekkingsmiddelen			
Omschrijving	**Realisatie 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**
Saldo kostenplaatsen	-178.531	-452.288	-96.578
Incidentele baten & lasten	-42.219		
Totaal	**-220.750**	**-452.288**	**-96.578**

Onder de overige algemene dekkingsmiddelen staan bedragen die nog niet specifiek aan een programma zijn toegewezen, zoals inzet van het inhuurbudget (€ 95.600).

Onvoorzien

Tabel AlgDm-9

Onvoorzien			
Omschrijving	**Realisatie 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**
Onvoorzien	-	-5.000	-5.000

Het BBV verplicht ons om een post onvoorzien op te nemen. Als binnen de begroting geen andere dekkingsmiddelen beschikbaar zijn, kan de gemeente een beroep doen op deze post. Dit kan alleen als de last onvoorzienbaar, onvermijdbaar, onuitstelbaar en incidenteel is.

Vennootschapsbelasting

Tabel AlgDm-10

Vennootschapsbelasting			
Omschrijving	**Realisatie 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**
Vennootschapsbelasting	819	-2.500	-2.500

Sinds 2016 zijn gemeenten belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. De belastingplicht gaat over alle opbrengsten die de gemeenten ontvangen voor diensten die niet rechtstreeks in verband staan met de uitoefening van het openbaar bestuur. Voor Drimmelen zijn dit inkomsten uit (actieve) grondexploitatie en opbrengsten uit de reststromen afval. Voor 2023 gaan we uit van een belastingplicht van € 2.500.

Reserves

De verwachting is dat de reserves ultimo 2022 ca. € 40,4 miljoen bedragen en in de loop van 2023 afnemen tot ca. € 39,7 miljoen. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar de Financiële begroting onderdeel B2.

Overhead

Inleiding

Het doel van het onderdeel overhead is de gemeenteraad meer inzicht te geven in de totale overheadkosten van de organisatie.

In de programma's leest u de kosten van het primaire proces. Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces noemen we overhead.

Deze overheadkosten rekenen we direct toe aan de betreffende taken en activiteiten door middel van een overheadopslag per uur. Zie voor de berekening onderdeel 'Overhead > Wat gaat het kosten'

Bedrijfskosten voor activiteiten gericht op de externe klant registreren we in de betreffende taakvelden.

Het totaalbedrag van de overhead staat in het overzicht van baten en lasten in de financiële begroting en in de hierna volgende tabellen in 'Overhead > Wat gaat het kosten'.

Wat gaat het kosten?

Tabel Prg.1-2

	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Management en bestuursondersteuning	988.744	1.161.389	1.076.584	1.088.893	1.101.811	1.101.811
Huisvesting	624.972	701.151	697.319	868.876	881.501	807.035
Automatisering	2.045.700	2.102.809	2.180.437	2.179.168	2.150.424	2.191.397
Planning & Control	347.979	406.176	366.982	386.763	361.763	386.763
Facilitaire zaken	1.259.827	1.429.062	1.549.145	1.523.103	1.500.507	1.500.507
Financiële administratie	610.889	614.899	504.926	504.926	504.926	504.926
Personeel en organisatie	1.616.496	1.351.465	1.275.228	1.248.228	1.251.970	1.251.294
Communicatie	501.533	555.243	460.849	473.676	469.392	469.392
Front-office	226.206	220.526	297.222	297.222	297.222	297.222
Totaal lasten	***8.222.347***	***8.542.721***	***8.408.692***	***8.570.855***	***8.519.515***	***8.510.346***
Management en bestuursondersteuning	*0*	***0***				
Huisvesting	*108.582*	28.865	29.465	29.465	29.465	29.465
Automatisering	*314*	***0***				
Planning & Control	*0*	***0***				
Facilitaire zaken	*107*	***0***				
Financiële administratie	*1.590*	***0***				
Personeel en organisatie	*47.973*	0				
Communicatie	*0*	***0***				
Front-office	*0*	***0***				
Totaal baten	***158.566***	***28.865***	***29.465***	***29.465***	***29.465***	***29.465***
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	***8.063.781***	***8.513.855***	***8.379.227***	***8.541.389***	***8.490.050***	***8.480.880***
Saldo mutaties reserves	***-122.423***	***-685.930***	***-119.774***	***-103.738***	***-103.738***	***-53.439***
Saldo van baten en lasten	***7.941.359***	***7.827.925***	***8.259.453***	***8.437.651***	***8.386.312***	***8.427.441***

Berekening overhead tarieven				
Omschrijving	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Totaal volume overhead na verrekening (zie bovenstaande tabel saldo excl. mutaties reserves)	*8.379.227*	*8.541.389*	*8.490.050*	*8.480.880*
Directe verrekening met grondexploitaties (programma 3)	*193.751*	-	-	-
Totaal volume Overhead (voor inzet reserves en verrekening met grondexploitaties)	8.572.978	8.541.389	8.490.050	8.480.880
Salariskosten	*3.909.406*	*3.923.646*	*3.923.646*	*3.923.646*
Overige kosten	*4.663.572*	*4.617.743*	*4.566.404*	*4.557.234*
Totaal geraamde uren organisatie (o.b.v. 1.400 uur per FTE)	247.342	247.342	247.342	247.342
T.b.v. Overhead - binnendienst	*68.613*	*68.863*	*68.863*	*68.863*
T.b.v. Overhead - buitendienst	*30*	*30*	*30*	*30*
Overige programma's	*178.699*	*178.449*	*178.449*	*178.449*
Uurtarief Overhead	47,97	47,86	47,58	47,53
Uurtarief Salariskosten binnendienst	*56,96*	*56,96*	*56,96*	*56,96*
Uurtarief Salariskosten buitendienst	*40,32*	*40,32*	*40,32*	*40,32*

Het overheadtarief wordt bepaald door het totaal volume aan overheadkosten te delen door het totaal aan productieve uren van de primaire afdelingen (de programma's exclusief het programma overhead).

Basisset beleidsindicatoren

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording en de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten schrijven voor dat gemeenten een uniforme set van beleidsindicatoren in hun begroting (en jaarstukken) opnemen. Gemeenten kunnen daarmee de maatschappelijke effecten van hun beleid toelichten. Bovendien wordt het mogelijk gemaakt om gemeentebegrotingen onderling beter te vergelijken.

Beleidsindicatoren en taakvelden

De basisset is ingedeeld naar de taakvelden die een gemeente kent:

- Bestuur en ondersteuning (taakveld 0)
- Veiligheid (1)
- Economie (3)
- Onderwijs (4)
- Sport, cultuur en recreatie (5)
- Sociaal Domein (6)
- Volksgezondheid en milieu (7)
- Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing (8)

Voor het taakveld Verkeer, vervoer en waterstaat (2) zijn voor 2023 landelijk geen beleidsindicatoren verplicht gesteld.

Leeswijzer

Leeswijzer

In dit onderdeel treft u een overzicht aan van de geldende beleidsindicatoren: 34 in totaal. Per indicator geven wij achtereenvolgens inzicht in

- Het taakveld waarop de beleidsindicator betrekking heeft
- De naam van de beleidsindicator
- De eenheid waarin de beleidsindicator wordt uitgedrukt
- De laatste bekende gerealiseerde waarde over een afgesloten jaar
- De waarde die voor 2023 wordt begroot
- Een uitleg wat met de beleidsindicator wordt bedoeld.

Tabel Indic-1

Verplichte beleidsindicatoren									
Nr.	**Taakveld**	**Indicator**	**Eenheid**	**Periode**	**Waarde**	**Begroting 2023**	**Bron**	**Beschrijving**	**Toelichting**
1	0	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2022	6,2	6,5	Eigen gegevens		
2	0	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2022	5,8	6,2	Eigen gegevens		
3	0	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2022	688	748	Eigen gegevens		
4	0	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2022	10%	13%	Eigen gegevens		
5	0	Overhead	% van totale lasten	2022	12%	13%	Eigen gegevens		
6	1	Verwijzingen Halt	per 1.000 inw. 12-18 jr	2021	13	13	Bureau Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 12 tot 18 jaar.	Begroot is het gemiddelde van afgelopen 5 jaar.
7	1	Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2021	0,5	0,5	CBS - Diefstallen	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.	Begroot is het gemiddelde van afgelopen 5 jaar.
8	1	Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2021	2,6	1,7	CBS - Criminaliteit	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).	De cijfers zijn gebaseerd op de cijfers van de politie. De daling is gelijk gebleven, mogelijk als gevolg van nasleep corona en het feit dat mensen vaker thuis zijn. Het relatief goede weer is ook een factor.
9	1	Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2021	0,7	1,1	CBS - Diefstallen	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.	Veranderde thuissituaties door corona. Meer mensen zijn thuis wat positieve invloed heeft op de afname van het aantal woninginbraken.

10	1	Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2021	3,3	2,13	CBS - Criminaliteit	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.	Door corona zijn veel meer mensen thuis en is er meer sociale controle. Dit heeft vermoedelijk geleid tot een daling van het aantal vernielingen.
11	3	Functiemenging	%	2021	44,7	44,7	CBS - BAG/LISA	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.	De functiemenging is een vrij constante waarde. Echter de groei in aantal woningen zal de komende jaren waarschijnlijk hoger zijn dan de groei in het aantal banen.
12	3	Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	2021	163,2	163,2	LISA	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar.	Drimmelen is een aantrekkelijke gemeente voor bedrijven om zich te vestigen. Maar er is nauwelijks vrij aanbod van bedrijfskavels.
13	4	Absoluut verzuim	per 1.000 leerlingen	2021	1,8	1	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	Het aantal leerplichtigen en/of kwalificatieplichtige jongeren die niet staan ingeschreven op een school of instelling, per 1.000 leerlingen.	Begroot op basis van jaarverslag 2020-2021 Regionaal Bureau Leren.
14	4	Relatief verzuim	per 1.000 leerlingen	2021	12	14	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend, per 1.000 leerlingen.	Begroot op basis van jaarverslag 2020-2021 Regionaal Bureau Leren.
15	4	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	%	2021	1,4	2	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.	Begroot op basis van jaarverslag 2020-2021 Regionaal Bureau Leren.
16	5	Niet-sporters	%	2020	50,9	44	Gezondheidsmonitor volwassenen (en ouderen), GGD, CBS en RIVM	Het percentage niet wekelijkse sporters ten opzichte van het totaal aantal inwoners.	Verwachting is een lichte afname van het percentage niet-sporters: 2012/49,3%, 2016:/47,5%
17	6	Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2021	557,8	458,1	CBS - Bevolkingsstatistiek/LISA	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar.	Overgenomen uit statistische gegevens
Verplichte beleidsindicatoren									

Nr.	Taakveld	Indicator	Eenheid	Periode	Waarde	Begroting 2023	Bron	Beschrijving	Toelichting
18	6	Jongeren met delict voor rechter	%	2020	1	1	CBS - Jeugd	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.	Recente cijfers niet beschikbaar.
19	6	Kinderen in uitkeringsgezin	%	2020	2	2	CBS - Jeugd	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.	In 2020 was het 2%, de verwachting is dat dit gelijk blijft
20	6	Netto arbeidsparticipatie	%	2020	70,8	72,6	CBS - Arbeidsdeelname	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.	Verwachting is stijging na coronacrisis
21	6	Werkloze jongeren	%	2020	1	1	CBS - Jeugd	Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).	Verwachting is verlaging na coronacrisis
22	6	Personen met een bijstandsuitkering	per 10.000 inw 18jr eo	2021	12,6	12,6	CBS - Participatie Wet	Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand en de Participatiewet, per 10.000 inwoners.	Het betreft aantal personen met bijstandsuitkering per 1.000 inwoners van 18 jaar en ouder
23	6	Aantal re-integratievoorzieningen	per 10.000 inw 15-64jr	2020	18	8,6	CBS - Participatie Wet	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	Het betreft aantal re-integratievoorzieningen per 1.000 inwoners voor 15-64 jaar
24	6	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2021	15,5	11,6	CBS - Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.	CBS-percentage wijkt af van onze eigen data uit het berichtenverkeer. Werkelijke aantallen liggen hoger. Wsjg 2020 is 8,8. Door stijging aantallen is % voor 2022 hoger ingeschat.
25	6	Jongeren met jeugdbescherming	%	2021	1,1	3,9	CBS - Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.	We zien een toename van jeugdbescherming sinds 2020. Hier zou de coronacrisis aan ten grondslag kunnen liggen.
26	6	Jongeren met jeugdreclassering	%	2021	0,3		CBS - Jeugd	Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar).	Geen recente gegevens beschikbaar.
27	6	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	per 10.000 inw	2021	720	760	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO	Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning	We zien de afgelopen jaren een stijging van het aantal maatwerkvoorzieningen. Dit heeft mede te maken met toename doelgroep en

								binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten	aanzuigende werking van het abonnementstarief eigen bijdragen.
28	7	Omvang huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2020	89	100	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval	De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)	Er wordt (langzaam) steeds meer fijn- en vooral grof huishoudelijk restafval aangeboden.
29	7	Hernieuwbare elektriciteit	%	2020	12,1	12	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.	Begroot op basis van de klimaatmonitor Rijkswaterstaat en een inschatting van de verwachtingen.
30	8	WOZ-waarde woningen	dzd euro	2021	294	342	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	De gemiddelde WOZ-waarde van woningen (x€1.000).	Begroting gebaseerd op berichtgeving taxateur.
31	8	Nieuw gebouwde woningen	aantal per 1.000 woningen	2021	12,6	15	BAG	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.	Taakstelling bedraagt gemiddeld 150 nieuwbouwwoningen per jaar.
32	8	Demografische druk	%	2021	75,6	74,3	CBS - Bevolkingsstatistiek	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.	Beroepsbevolking daalt licht ten opzichte van de niet-beroepsbevolking. Waarschijnlijk door de vergrijzing.
33	8	Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2021	756	665	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.	Daling van riool- en afvalheffing door inzet van de egalisatievoorzieningen.
34	8	Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2021	871	782	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.	Daling van riool- en afvalheffing door inzet van de egalisatievoorzieningen.

Paragrafen

Inleiding paragrafen

In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten is bepaald dat de begroting naast de programma's, paragrafen dient te bevatten. Paragrafen zijn ingesteld om een dwarsdoorsnede van de begroting te geven van onderwerpen die versnipperd in de begroting staan.

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Gemeente Drimmelen vindt het belangrijk om risico's te beheersen. Het gaat om risico's die van invloed zijn op het behalen van de programmadoelstellingen.

Inventarisatie van de risico's

Risicoprofiel

De afdelingen van de gemeente Drimmelen stellen een dynamisch risicoprofiel op. Hiervoor gebruiken we het softwareprogramma NARIS® (NAR Risicomanagement Informatie Systeem). Dit systeem inventariseert en beoordeelt risico's. In totaal zijn er op dit moment 78 risico's die het realiseren van onze programmadoelstellingen kunnen bedreigen.

Risicokaart

De tabel ('risicokaart') geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en financieel gevolg. De nummers in de risicokaart komen overeen met de geïnventariseerde risico's (78).

Tabel Par.A-1

Gevolg	10%	30%	50%	70%	90%	**Kans**	
x > € 500.000	3	3	3				78
€ 250.000 < x < € 500.000	4	1	3	1	1		
€ 100.000 < x < € 250.000	2	2	7				
€ 25.000 < x < € 100.000	4	6	8	8	2		
x < € 25.000	7	1	6	1	2		
Geen financiële gevolgen			2	1			

Risico top 10

In het overzicht hieronder ziet u de 10 risico's die de meeste invloed hebben op het berekenen van de weerstandscapaciteit. Het invloed percentage geeft de invloed van een risico op het totale risicoprofiel weer.

Tabel Par.A-2

Risico top 10						
Progr.	2023 begroting	2022 begroting	2021 rekening		2023 Kans	2023 Invloed
2	1	1	1	Nadelige gevolgen klimaatverandering. Overstromingen, wateroverlast, droogte en hitte.	50%	7,62%
3	2	2	2	Dijkverzwaring van de Mark	50%	7,61%
2	3	*	*	Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden	90%	6,83%
4	4	4	3	Dure woningaanpassing Wmo	50%	5,34%
4	5	6	4	Garantstelling verlenen aan Stichting de Wijngaerd	30%	4,57%
4	6	*	5	Noodzakelijke aankoop de Rietgors	25%	4,52%
4	7	7	6	Insolventie van BOEI i.r.t. Sociaal Cultureel Dorpshart Made	50%	3,81%
4	8	*	8	Intensivering verstrekken leningen Bbz 2004	50%	3,13%
4	9	*	9	Het begrote budget voor Wmo-voorzieningen is ontoereikend	70%	3,13%
3	10	*	*	Zonneparkdossier: schadeclaim(s)	50%	3,05%

* = Dit risico is nieuw opgenomen of behoorde niet tot de risico top 10

Totaal financieel risico

In het overzicht hieronder ziet u het financiële risico dat de gemeente Drimmelen loopt uitgesplitst in de top 10 en overige risico's.

Tabel Par.A-3

Totaal financieel risico			
Omschrijving	2023 begroting	2022 begroting	2021 rekening
Totaal top 10 risico's	9.250.000	8.436.210	9.225.000
Overige risico's	10.914.285	8.745.182	10.861.374
Totaal alle risico's	**20.164.285**	**17.181.392**	**20.086.374**

Voor het afdekken van de nu bekende risico's is een hoger bedrag nodig dan bij de begroting 2022. Dit wordt mede veroorzaakt door het nieuwe risico op hogere indexering van grond-, weg en waterbouwwerkzaamheden.

Toelichting bij risico's

Toelichting bij risico's

1. Nadelige gevolgen klimaatverandering. Overstromingen, wateroverlast, droogte en hitte

Door extreme buien, stijging van het oppervlaktewater en het grondwater is er kans op waterschade aan particuliere en gemeentelijke eigendommen. Door extreme droogte is er kans op schade aan panden als door uitdrogen de bodem daalt. Ook is er kans op schade aan planten en bloemen door de hitte.

2. Dijkverzwaring van de Mark

In 2018 is het waterschap Brabantse Delta begonnen met de voorbereiding van

de dijkverzwaring van de Mark ter hoogte van Terheijden. Eind 2019 is er een besluit genomen over de manier waarop de dijkverzwaring plaats vindt. Het waterschap heeft aangegeven een bepaalde financiële bijdrage van de gemeente Drimmelen te willen ontvangen. Hierover zijn geen afspraken gemaakt. Het is niet onmogelijk dat een financiële bijdrage noodzakelijk is.

3. Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden
Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden i.v.m. stijgende marktprijzen door hogere loonkosten, brandstof en grondstofprijzen.

4. Dure woningaanpassing WMO
Een Wmo-cliënt beeft een uitzonderlijk dure woningaanpassing aangevraagd. Juridische procedure loopt, maar de uitkomst daarvan is onzeker.

5. Garantstelling Stichting De Wijngaerd
De gemeenteraad besloot op 16 juli 2015 een gemeentegarantie te verlenen aan stichting de Wijngaerd. Zo kon de stichting renovatie van haar huisvesting en tijdelijke huisvesting financieren. Als de Wijngaerd haar rente- en aflossingsverplichtingen aan de geldverstrekker niet kan voldoen wordt de gemeentegarantie aangesproken.

6. Noodzakelijke aankoop de Rietgors
De kans bestaat dat de gemeente sporthal De Rietgors in Lage Zwaluwe van Woonvizier moet overnemen om deze beschikbaar te houden voor maatschappelijk gebruik. Als De Rietgors in eigendom komt van de gemeente zal de aankoop tot kosten leiden voor de gemeente (groot onderhoud, exploitatievergoeding, eigenaarslasten).

7. Insolventie van BOEi i.r.t. Sociaal Cultureel Dorpshart Made
Als BOEi failliet gaat kan zij niet meer voldoen aan de rente- en aflossingsverplichtingen die voortkomen uit de lening van de bank, die de gemeente aan BOEi door gaat leggen. Daarnaast zal de gemeente zorg moeten dragen voor het behouden van de Bernarduskerk voor het Dorpshart in Made.

8. Intensivering verstrekken leningen Besluit bijstandslening zelfstandigen 2004
Als gevolg van de corona worden de komende jaren problemen verwacht voor een aantal ondernemers. Ondernemers moeten investeren in oplossingen voor het eigen bedrijf om in de toekomst beter beschermd te zijn tegen de economische gevolgen van een pandemie. Daarnaast moeten ondernemers, die als gevolg van corona in de schulden zijn geraakt, een perspectief geboden moeten worden om de schuldsituatie behapbaar te maken in tijdsduur dat deze schulden op het bedrijf rusten in combinatie met eventueel een saneringslening (optioneel na een onderzoek van een gespecialiseerd financieel expert).

9. Het begrote budget voor Wmo-voorzieningen is ontoereikend
De kosten voor de Wmo zijn vraag afhankelijk. Casemanagers indiceren kritisch en er worden goede prijsafspraken gemaakt met leveranciers, maar als meer inwoners Wmo-voorzieningen nodig hebben leidt dit tot overschrijding van de begrote budgetten.

10. Zonneparkdossier schadeclaim(s)
De Afdeling bestuursrecht van de Raad van State heeft uitgesproken dat de gemeente Drimmelen de beoordeling van de bestaande aanvragen opnieuw moet uitvoeren en wel op gelijkwaardige wijze. Op basis van de nieuwe beoordeling

moet het college vervolgens opnieuw beslissen over de bestaande aanvragen. Afhankelijk van de uitkomst bestaat er een risico dat aanvragende partijen een schadeclaim indienen.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van de onderkende risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie passen we toe omdat het reserveren van het maximale bedrag (€ 20,2 miljoen) ongewenst is. De risico's treden namelijk niet allemaal tegelijk op. In de tabel hieronder leest u de kansverdeling en de resultaten van de risicosimulatie.

Conclusie:

Het is 90% zeker dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 4,5 miljoen (begroting 2022: 3,8 miljoen).

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is het geheel aan middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten die onverwachts en substantieel zijn te dekken. We maken onderscheid in:

Incidentele weerstandscapaciteit

Het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken op het geldende niveau.

Structurele weerstandscapaciteit

De middelen die permanent kunnen worden ingezet om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare middelen om de risico's op te vangen, noemen we weerstandscapaciteit. We maken onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Tabel Par.A-4

Beschikbare weerstandscapaciteit					
Omschrijving	**2021 rekening**	**2022 begroting**	**2023 begroting**	**2024 begroting**	**2025 begroting**
Incidentele weerstandscapaciteit (in vermogen)	***13.304.489***	***11.102.459***	***15.186.889***	***15.503.445***	***16.164.391***
Algemene reserve	11.801.894	11.051.856	11.488.971	11.623.087	11.623.087
Algemene dienst	*11.305.226*	*9.660.425*	*9.660.425*	*9.660.425*	*9.660.425*
Grondbedrijf	*496.668*	*1.391.431*	*1.828.546*	*1.962.662*	*1.962.662*
Bestemmingsreserve					
Reserve bovenwijkse voorzieningen Grondbedrijf	*81.603*	*50.603*	*50.603*	*50.603*	*50.603*
Stille reserve (besloten te incasseren)	-	-	-	-	-
Resultaat	*1.420.992*	-	*3.647.315*	3.829.755	*4.490.701*
Structurele weerstandscapaciteit (in exploitatie)	***2.664.294***	***2.274.215***	***2.084.363***	***2.039.993***	***1.987.225***
Onbenutte belastingcapaciteit	2.664.294	2.269.215	2.079.363	2.034.993	1.982.225
Onvoorzien	-	5.000	5.000	5.000	5.000
Totale weerstandscapaciteit	**15.968.783**	**13.376.674**	**17.271.252**	**17.543.438**	**18.151.616**

Weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen

Het **weerstandsvermogen** geeft de relatie aan tussen de risico's waar geen maatregelen voor zijn getroffen of waar na het treffen van maatregelen nog restrisico's overblijven en de capaciteit die een gemeente heeft om die niet begrote kosten op te vangen.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandcapaciteit}}$$

Tabel Par.A-5

Ratio weerstandsvermogen			
Omschrijving	**2023 begroting**	**2022 begroting**	**2021 rekening**
Beschikbare weerstandscapaciteit	17.271.252	13.376.674	15.968.783
Benodigde weerstandscapaciteit	4.514.388	3.828.343	4.457.120
Ratio weerstandsvermogen	**3,83**	**3,49**	**3,58**

Om het weerstandsvermogen te beoordelen gebruiken we waarderingstabel A-6. Een algemeen aanvaarde norm voor de hoogte van het weerstandsvermogen is er niet. Gemeente Drimmelen wil zo weinig mogelijk risico lopen en zolang het financieel verantwoord is risico's afdekken. Dit betekent dat een we een weerstandsvermogen nastreven dat ten minste voldoende is. Dit betekent een ratio weerstandsvermogen van minimaal 1,0 (minimaal waarderingscijfer C).

De ratio van de gemeente Drimmelen valt in de voorliggende begroting met 3,8 in klasse A. Dit betekent een uitstekend weerstandsvermogen. De hoogte van de ratio houdt in dat op dit moment geen beheersmaatregelen nodig zijn.

Tabel Par.A-6

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

Financiële kengetallen

Financiële kengetallen

(en beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie)

Bij de vernieuwing van de BBV is, op basis van advies van de commissie Depla, voorgeschreven dat er in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen.

Naast de kengetallen wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. De invoering van de kengetallen is voornamelijk bedoeld om de financiële positie voor raadsleden inzichtelijker te maken. De kengetallen hebben geen functie als normerings-instrument in het kader van financieel toezicht.

De vijf kengetallen zijn:

1. Schuldquote:
    a. netto schuldquote;
    b. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
2. Solvabiliteitsratio;
3. Grondexploitatie;
4. Structurele exploitatieruimte en
5. Belastingcapaciteit.

Tabel Par.A-7

Begroting 2023						
	Verloop van de kengetallen					
Kengetallen	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1a. Netto schuldquote	26%	59%	56%	65%	63%	64%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	23%	56%	54%	63%	60%	61%
2. Solvabiliteitsratio	55%	40%	42%	42%	45%	45%
3. Kengetal grondexploitatie	1%	-1%	-1%	0%	1%	1%
4. Structurele exploitatieruimte	-1%	-2%	6%	6%	7%	3%
5. Belastingcapaciteit	100%	75%	83%	83%	83%	83%

Een korte toelichting op de kengetallen:

1a. Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een netto schuldquote tussen de 0% en 90% wordt gezien als minst risicovol. De begrote netto schuldquote in 2023 is 56%. De netto schuldquote van de gemeente Drimmelen is relatief laag maar stijgt ten opzichte van het niveau uit 2021 en eerder.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote weergegeven (netto schuld gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Voor deze schuldquote wordt dezelfde criteria gehanteerd als de netto schuldquote.
De netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen is eveneens relatief laag maar stijgend ten opzichte van het niveau uit het verleden.

2. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit reserves en het resultaat van baten en lasten. Een solvabiliteitsratio tussen de 20% en 50% wordt gezien als risico neutraal. Een ratio boven de 50% wordt aangemerkt als minst risicovol. Meerjarig voorziet de gemeente een ratio met neutraal risico dat daalt ten opzichte van het niveau van 2021.

3. Kengetal grondexploitatie

Grondexploitaties kunnen een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de grond is van belang, omdat deze terugverdiend moet worden bij de verkoop. Boekwaarden worden afgezet tegen de totale baten. Een grondexploitatie van 20% of lager wordt beschouwd als minst risicovol.
Het kengetal voor de grondexploitatie van de gemeente Drimmelen is laag, dit is positief.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het evenwicht van de begroting wordt er ook gekeken naar de structurele en incidentele lasten en baten. Voorbeeld van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is dan ook meer flexibel dan een begroting waar bij de structurele baten en lasten in evenwicht zijn. De meerjarig begrote structurele exploitatieruimte van de gemeente Drimmelen is vanaf 2023 tot en met 2025 ruim positief, waarmee dit kengetal zich sterk verbetert ten opzichte van eerdere jaren. De gemeente Drimmelen verwacht dat de structurele lasten afgedekt kunnen worden met structurele baten.

5. Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten jaarlijks. Bij de berekening van het kengetal worden de gemeentelijke woonlasten afgezet tegen het landelijk gemiddelde. De totale woonlasten van de gemeente Drimmelen liggen naar verwachting lager dan het landelijk gemiddelde. Wat inhoudt dat er ten opzichte van dit landelijk gemiddelde ruimte is om de lokale belastingen te verhogen. Dankzij een grotere inzet van de daarvoor bedoelde voorzieningen riolering en afvalstoffenheffing ontstaat er vanaf 2022 meer ruimte in de belastingcapaciteit.

Beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie

De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden bezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente. Geconcludeerd kan worden, dat de financiële positie van de gemeente Drimmelen in 2023 in zekere mate verbetert t.o.v. de begrote positie in 2022, in het bijzonder als het gaat om het kengetal structurele exploitatieruimte.

B. Lokale heffingen

Inleiding

In de paragraaf lokale heffingen gaan we in op:

- de hoofdlijnen van het beleid
- de lokale lastendruk
- de begrote inkomsten
- de mate van kostendekkendheid
- een korte beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

Beleid en hoofdlijnen

Belastingen

De gemeentewet geeft een limitatieve opsomming van de belastingen die een gemeente mag heffen. Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de gemeente. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Onze gemeente heft de volgende belastingen:

- de onroerende zaakbelastingen
- de precariobelasting
- de toeristenbelasting

De netto opbrengst van de toeristenbelasting besteden we in de gemeente Drimmelen aan het verbeteren van toeristische en recreatieve voorzieningen. Netto omdat de perceptiekosten worden verrekend. Perceptiekosten zijn kosten die samenhangen met de heffing en inning.

Bestemmingsbelasting/heffingen

Heffingen worden geheven om kosten van collectieve voorzieningen te betalen. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. Onze gemeente heft de volgende heffingen:

- de afvalstoffenheffing
- de rioolheffing
- BIZ-bijdrage

Retributies/ rechten

Rechten worden geheven voor een geleverde of een bewezen individuele dienst. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. Onze gemeente heft de volgende rechten:

- Begraafrechten
- leges
- leges Biesbosch
- marktgeld

De verschillende lokale heffingen worden hierna stuk voor stuk toegelicht.

Havengeld

De gemeenteraad van Drimmelen heeft op 17 december 2020 besloten de Havengeldverordeningen in te trekken. Er wordt geen havengeld meer geheven. Wel wordt er precario geheven voor het afmeren in de buitenhaven van Lage Zwaluwe en worden er liggelden in rekening gebracht op basis van privaatrechtelijke overeenkomsten. De privaatrechtelijke inkomsten vallen niet onder de lokale heffingen en worden verantwoord in Programma 3. (thema 3.3 Economie, recreatie en toerisme).

Onroerende zaakbelasting

Tabel Par.B-1: Overzicht tarieven

Tarieven			
Omschrijving	**2021**	**2022**	**Index Begroting 2023**
OZB woningen eigenaar in % van de waarde	0,1115	0,0972	+4,4%
OZB niet-woningen gebruiker in % van de waarde	0,1621	0,1602	+4,4%
OZB niet-woningen eigenaar in % van de waarde	0,2012	0,1987	+4,4%

De index voor de Onroerendzaakbelasting (Ozb) is voor begroting 2023 berekend op 7,2 %. Naar aanleiding van de sterk dalende koopkracht is er voorgesteld om de stijging te beperken en deze te baseren op de in de kaderbrief 2023 vastgestelde index van 4,4%.

De tarieven worden uiteindelijk bepaald op basis van de begrote opbrengst onroerendzaakbelasting in combinatie met de WOZ-waarde voor het belastingjaar (inclusief de verwachte marktstijging). De definitieve tarieven worden vastgesteld in de Raadsvergadering van 15 december. Een hogere of lagere verwachte marktwaardestijging leidt niet tot meer of minderopbrengsten omdat de tarieven dan worden aangepast. Het tarief beweegt tegengesteld aan de marktwaardeontwikkeling mee: een hogere marktwaardestijging leidt tot een verlaging van het tarief en een lagere marktwaardestijging leidt tot een verhoging van het tarief.

Een onroerende zaak is een woning, bedrijfsruimte of een stuk grond. De waarde van onroerende zaken bepalen we ieder jaar opnieuw. De peildatum voor 2023 is 1 januari 2022.

Op 8 september 2016 heeft de Waarderingskamer het besluit genomen om met een overgangstermijn van vijf jaar alle gemeenten en uitvoeringsorganisaties de woningen verplicht te laten taxeren op basis van de gebruiksoppervlakte. De belangrijkste reden daartoe is dat dit beter aansluit bij de markt. Immers in nagenoeg alle (internet) advertenties voor de verkoop van woningen staat de gebruiksoppervlakte van de woning centraal. Het betreft uniformering van de berekening en de wijze van vastlegging van de gebruiksoppervlakte voor onder andere de WOZ, de BAG, woningbouwverenigingen en makelaars.

Voor het belastingjaar 2022 moet de overgang naar taxeren op basis van gebruiksoppervlakte gerealiseerd zijn. In 2020, 2021 en met een uitloop in 2022 heeft er een omvangrijke conversie plaatsgevonden van inhoud (m3) naar oppervlakte (m2) voor alle woningen binnen onze gemeente. In 2020 zijn eerst de rij- en hoekwoningen 'omgezet' van m^3 naar m^2. In 2021 zijn we verder

gegaan met de overige woningen, begin 2022 is het project afgerond. Vanaf belastingjaar 2022 wordt de waardering voor alle woningen op basis van m² uitgevoerd.

Precariobelasting

Precariobelasting heffen we voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. Denk hier bijvoorbeeld aan terrassen, verkoopwagens, luifels, en reclameborden. De tarieven staan in de verordening Precariobelasting.

Vanaf 2022 heffen we geen precariobelasting meer voor buizen en kabels van nutsbedrijven. Sinds 1 juli 2017 is in de Gemeentewet geregeld dat gemeenten geen precariobelasting kunnen heffen over netwerken die nutsbedrijven in, op of boven gemeentegrond exploiteren. Volgens de overgangsregeling konden gemeenten die op 10 februari 2016 in hun belastingverordening een tarief hadden voor nutsnetwerken nog tot 1 januari 2022 precariobelasting op nutsnetwerken blijven heffen. Vanaf begroting 2022 is € 28.000 aan inkomsten precariobelasting nutsbedrijven vervallen.

Toeristenbelasting

Sinds 2006 betalen toeristen in de gemeente Drimmelen toeristenbelasting.

- Het tarief watertoeristenbelasting is per persoon € 1,00 voor 24 uur.
- Het tarief landtoeristenbelasting is per persoon € 1,00 voor een overnachting.

Alleen niet-inwoners betalen de toeristenbelasting, dus ook arbeidsmigranten. Behalve als zij ingeschreven zijn in de BRP (Basisregistratie Personen). De netto-opbrengst gebruiken we voor het verbeteren van toeristische voorzieningen.

Afvalstoffenheffing

De gemeente laat het huishoudelijk afval (rest-, GFT-, oud papier en PMD-afval) door een huisvuilinzamelaar huis-aan-huis ophalen en daarnaast kun je afval, soms tegen betaling, naar de milieustraat brengen.
Daar betaal je belasting voor, de afvalstoffenheffing.

De afvalstoffenheffing is sinds 2003 gebaseerd op het Diftar-principe en is een 100% kostendekkende heffing.

Het te heffen volume voor de afvalstoffenheffing is in 2023 € 3.274.750. De lasten worden gevormd door het volume van de netto-lasten, dus inclusief opbrengsten uit oud papier, glas, textiel, PMD-afval e.d.
De baten bestaan uit de onderdelen vastrecht, Diftar ledigingen, opbrengsten huis-aan-huisinzameling en milieustraat.

Het te heffen volume is als volgt opgebouwd:

Tabel Par.B-2: Overzicht netto-lasten Afvalstoffenheffing

Overzicht netto-lasten te heffen volume	
Taakveld	**Bedrag 2023**
7.3 Afval	2.203.370
2.1 Verkeer, wegen en water	127.888
0.4 Overhead, Ondersteuning organisatie	446.983
6.3 Inkomensregelingen	56.594
Rente toerekening	4.648
BTW toerekening (BCF)	455.892
0.10 Mutaties reserves (ondergrondse glascontainers)	20.625-
Totaal netto-lasten	**3.274.750**

Om het te heffen volume voor de afvalstoffenheffing te bepalen gebruiken we de volgende uitgangspunten:

- Voor de afvalstoffenheffing geldt het systeem van gesloten financiering met duurzame, 100% kostendekkendheid. Hierbij maken we gebruik van een egalisatievoorziening (conform art 44, lid 2 BBV), voorcalculatie en nacalculatie.
- Directe kosten toerekening (taakveld 7.3): dit zijn kosten voor de activiteiten die direct in verband staan met de geleverde dienst. De inzet van personeel rekenen we toe op basis van de voor 2023 berekende uurtarieven.
- De toerekening van de (toerekenbare) kosten straatreiniging/vegen is voor de afvalstoffenheffing 30% (taakveld 2.1). Straatreiniging/vegen doen we om 3 redenen. Voor het functioneren van de riolering, vanwege het nevenafval bij het (verkeerd) aanbieden en inzamelen van huishoudelijk afval en de verkeersveiligheid. Omdat we een landelijke gemeente zijn hebben we o.a. relatief veel bladafval in verhouding tot het nevenafval.
- Van het zwerfafval blijkt circa 60% te bestaan uit nevenvervuiling bij de inzameling van huishoudelijk afval; de toerekening van de kosten zwerfafval worden daarom voor 60% toegerekend aan de afvalstoffenheffing (taakveld 2.1).
- Overhead: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces (taakveld 0.4; zie voor de berekening onderdeel 'Overhead').
- Alle kwijtscheldingskosten nemen we op in het tarief voor de afvalstoffenheffing (taakveld 6.3).
- De extracomptabele rente toerekening berekenen we met de externe rente (zie paragraaf D. Financiering - onderdeel B. Financieringspositie - Renteschema).
- De extra comptabele BTW toerekening: dit betreft de extracomptabel berekende compensabele BTW die kan worden toegerekend aan activiteiten waarvan de kosten worden verhaald via de afvalstoffenheffing.
- Mutaties reserves: We schrijven af op de ondergrondse glascontainers. De kosten dekken we uit de reserves.

Algemene informatie hierover kunt u vinden in de Handreiking kostentoerekening Heffingen, rechten en tarieven (VNG) en de in april 2021 verschenen notitie Lokale heffingen van de commissie BBV.

Tabel Par.B-3: Overzicht verloop egalisatievoorziening Afvalstoffenheffing

Verloop voorziening Afvalstoffenheffing	Jaarrekening	Begroting
	2021	2022
Beginstand	831.202	1.230.864
Mutaties	399.662	214.187-
Eindstand	**1.230.864**	**1.016.677**

Drimmelen kent een voorziening voor het egaliseren van de tarieven voor de afvalstoffenheffing. Naar verwachting bedraagt de stand van de voorziening op 31 december 2022 € 1.016.677 (exclusief Najaarsnota 2022).
Conform de notitie Lokale heffingen (belastingen, heffingen en rechten) van de Commissie BBV dient het overschot in de voorziening ingezet te worden in de (meerjaren)begroting. Dit leidt tot een jaarlijkse onttrekking uit de voorziening in de meerjarenbegroting van € 228.457.

Voor 2023 wordt voorgesteld om eenmalig bedrag van € 102.850 ten behoeve van de subsidieregeling oud papier te onttrekken. In totaal wordt een bedrag van € 331.307 in jaar 2023 onttrokken uit de voorziening.

Dit resulteert in het volgende verloop van de voorziening:

Tabel Par. B-4: Inzet voorziening afvalstoffenheffing 2023 - 2026

Inzet voorziening Afvalstoffenheffing	Meerjarenbegroting			
	2023	2024	2025	2026
Beginstand	1.016.677	685.370	456.913	228.456
Inzet voorziening tbv afbouwregeling subsidie oud papier (eenmalig)	102.850-			
Inzet overschot voorziening t.b.v. tariefsverlagingen (meerjaren)	228.457-	228.457-	228.457-	228.456-
Eindstand	**685.370**	**456.913**	**228.456**	**0**

De inzet van de voorziening resulteert in de volgende tarieven voor 2023:

Tabel Par. B-5: Tarieven afvalstoffenheffing (na inzet voorziening)

	2021	2022	2023	Mutatie in %	nominaal
vastrecht tarief	€ 169,09	€ 146,49	€ 156,32	6,29%	€ 9,83
- per lediging gft containerinhoud 25 liter	€ 0,80	€ 0,80	€ 0,80	0,00%	€ -
- per lediging gft containerinhoud 140 liter	€ 3,50	€ 3,50	€ 3,50	0,00%	€ -
- per lediging ov.huish.afvalst. cont.-inh. 40 liter	€ 2,45	€ 2,45	€ 2,45	0,00%	€ -
- per lediging ov.huish.afvalst. cont.-inh. 240 liter	€ 11,70	€ 11,70	€ 11,70	0,00%	€ -
- per aanbieding toegangspas perscontainer	€ 2,45	€ 2,45	€ 2,45	0,00%	€ -
- per perceel bij verzamelcontainers	€ 128,19	€ 111,06	€ 118,51	6,29%	€ 7,45
Inzameling grove huishoudelijke afvalstoffen					
- per aanvraag	€ 17,50	€ 17,50	€ 17,50	0,00%	€ -
- per 0,5 m³	€ 30,00	€ 30,00	€ 30,00	0,00%	€ -
Inzameling grof tuinaanval					
- per aanvraag	€ 45,00	€ 45,00	€ 45,00	0,00%	€ -
Aanbieding op de milieustraat					
-grove huishoudelijke afvalstoffen per 10 kilogram	€ 2,15	€ 2,15	€ 2,15	0,00%	€ -
- bouw- en sloopafval per 10 kilogram	€ 2,15	€ 2,15	€ 2,15	0,00%	€ -
- schoon puin per 10 kilogram	€ 0,50	€ 0,50	€ 0,50	0,00%	€ -

De tarieven voor het vastrecht stijgen met € 9,83 en per perceel bij verzamelcontainers met € 7,45 ten opzichte van het jaar 2022. Het tarief blijft daarmee onder het niveau van 2021.

Voor de papierinzameling wijzigt de systematiek en de inzamelaar. Voorheen zamelden Renewi en de verenigingen het oud papier in, maar dit wordt niet gecontinueerd waardoor er een afbouwregeling is afgesproken. Volgend jaar verandert bovendien de inzamel systematiek van het oud papier (inzameling doordeweeks), wat resulteert in meerkosten. Ook vervalt de zwerfafvalvergoeding eind dit jaar waardoor we deze kosten nu zelf op moeten vangen. Het totaal aan meerkosten in 2023 ten opzichte van 2022 bedraagt hierdoor ongeveer € 190.000.

Rioolheffing

Eind 2017 stelde de raad het Water- en rioleringsplan 2018-2022 (WRP) vast. Bij de behandeling van dit plan stelden we bedragen voor een dekkende rioolheffing voor.
We innen de rioolheffing om de gemeentelijke kosten voor inzameling, transport en verwerking van afvalwater en hemelwater te dekken. Daarnaast dekken we de kosten van maatregelen tegen de nadelige gevolgen van de grondwaterstand. Het te heffen volume voor de rioolheffing is in 2023 € 3.079.565.

De rioolheffing 2023 is gebaseerd op het WRP 2018-2022 omdat bij het opstellen van begroting 2023 het WRP 2023-2027 nog niet is vastgesteld, zoals vermeld in Programma 2. Openbare ruimte wordt deze momenteel geactualiseerd.

Tabel Par.B-6: Overzicht netto-lasten Rioolheffing

Overzicht netto-lasten te heffen volume	
Taakveld	**Bedrag 2023**
7.2 Riolering	1.888.964
2.1 Verkeer, wegen en water	93.905
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	43.900
0.4 Overhead, Ondersteuning organisatie	383.114
6.3 Inkomensregelingen	52.346
Rente toerekening	358.706
BTW toerekening (BCF)	258.630
Totaal netto-lasten	**3.079.565**

Om het te heffen volume voor de rioolheffing te bepalen gebruiken we de volgende uitgangspunten:

- Voor de rioolheffing geldt het systeem van gesloten financiering met duurzame, 100% kostendekkendheid. Hierbij maken we gebruik van een egalisatievoorziening (conform art 44, lid 2 BBV), voorcalculatie en nacalculatie.
- Directe kosten toerekening (taakveld 7.2): dit zijn kosten voor de activiteiten die direct in verband staan met de geleverde dienst. De inzet van personeel rekenen we toe op basis van de voor 2023 berekende uurtarieven.
- De kosten straatreiniging/vegen omvatten meerdere activiteiten (taakveld 2.1). Straatreiniging/vegen doen we om 3 redenen. Voor het functioneren

van de riolering, vanwege het nevenafval bij het (verkeerd) aanbieden en inzamelen van huishoudelijk afval en de verkeersveiligheid. Omdat we een landelijke gemeente zijn hebben we o.a. relatief veel bladafval in verhouding tot het nevenafval. Bladafval verstopt o.a. het rioolstelsel. De toerekening van de (toerekenbare) kosten straatreiniging/vegen is voor de rioolheffing 55% (taakveld 2.1)

- De toerekening van kosten stedelijk water en watergangen (taakveld 5.7) is voor de rioolheffing 15% van de kosten die zijn gekoppeld aan één of meer van de vijf thema's in het WRP: afvalwater, hemelwater, grondwater, oppervlaktewater en bedrijfsvoering.
- Overhead: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces (zie voor de berekening onderdeel 'Overhead').
- Alle kwijtscheldingskosten nemen we op in het tarief voor de rioolheffing (taakveld 6.3).
- De extracomptabele rente toerekening berekenen we met de externe rente (zie paragraaf D. Financiering - onderdeel B. Financieringspositie - Renteschema).
- De extracomptabele BTW toerekening: dit betreft de extracomptabel berekende compensabele BTW die kan worden toegerekend aan activiteiten waarvan de kosten worden verhaald via de rioolheffing.

Algemene informatie hierover kunt u vinden in de Handreiking kostentoerekening Heffingen, rechten en tarieven (VNG) en de in april 2021 verschenen notitie Lokale heffingen van de commissie BBV.

Tabel Par.B-7: Overzicht verloop egalisatievoorziening Riolering

Verloop voorziening Riolering	Jaarrekening	Begroting
	2021	2022
Beginstand	2.849.611	3.150.334
Mutaties	300.724	1.413.783-
Eindstand	**3.150.334**	**1.736.551**

Drimmelen kent een voorziening voor het egaliseren van de tarieven voor de rioolheffing. Naar verwachting bedraagt de voorziening op 31 december 2022 € 1.736.551 (exclusief Najaarsnota 2022).
Conform de notitie Lokale heffingen (belastingen, heffingen en rechten) van de Commissie BBV dient het overschot in de voorziening ingezet te worden in de (meerjaren)begroting. Drimmelen doet dat door in de nieuwe meerjarenbegroting de volgende bedragen aan de voorziening te onttrekken:
• Gezien het overschot uit 2021 (jaarrekening) als gevolg van uitgestelde werkzaamheden € 300.724 ;
• Vanaf 2023 tot en met 2027 wordt de voorziening ingezet op basis van de verdeling 35% voor 2023 , 20% voor 2024 en 15% voor de jaren 2025 tot en met 2027. Vanaf 2028 zal een heroriëntatie plaats vinden op basis van het Omgevingsplan nieuwe stijl.

Het is mogelijk dat consequenties uit de actualisatie van het WRP invloed gaan hebben op het toekomstige rioolheffingstarief.

Het voorgaande resulteert in het volgende verloop van de voorziening:

Tabel Par. B-8: Inzet voorziening rioolheffing 2023 - 2027

Inzet voorziening Rioolheffing	Meerjarenbegroting				
	2023	2024	2025	2026	2027
Beginstand	1.736.551	933.288	646.122	430.748	215.374
Inzet overschot jaarrekening 2021 (onderbesteding)	300.724-				
Inzet overschot voorziening t.b.v. tariefsverlagingen	502.540-	287.166-	215.374-	215.374-	215.374-
Eindstand	**933.288**	**646.122**	**430.748**	**215.374**	**0-**

De inzet van de voorziening resulteert in de volgende tarieven voor 2023:

Tabel Par. B-9: Tarieven rioolheffing (na inzet voorziening)

	2021	2022	2023	Mutatie in %	nominaal
vastrecht tarief	€ 172,50	€ 66,74	€ 117,46	43,18%	€ 50,72
variabele tarieven (verbruik water):					
0 - 250 m³	€ 0,59	€ 0,59	€ 0,59	0,00%	€ -
251 - 500 m³	€ 0,41	€ 0,41	€ 0,41	0,00%	€ -
501 - 1.000 m³	€ 0,08	€ 0,08	€ 0,08	0,00%	€ -
meer dan 1.000 m³	€ 0,03	€ 0,03	€ 0,03	0,00%	€ -

Door het voorstel om de voorziening trapsgewijs in de meerjarenbegroting in te zetten en daarmee in 2023 een onttrekking van 35% in plaats van 25% op te nemen is de stijging beperkt tot € 50,72. Het tarief blijft hiermee ruim onder het niveau van 2021.

De stijging van het vastrecht ten opzichte van jaar 2022 wordt grotendeels veroorzaakt door een eenmalige inzet van de voorziening van € 800.000 in 2022 (Inzet voorziening WRP 2018-2022). In 2022 is hierdoor het vastrecht eenmalig met € 106 verlaagd.

Algemene uitgangspunten kostendekkende tarieven

Voor het bepalen van de kostendekkende tarieven hanteren we de volgende uitgangspunten:

- De gehanteerde index voor de tarieven in de tabellen van de begroting is de herrekende index op basis van de meicirculaire. Dit geldt niet voor de tarieven met een wettelijk maximum of voor tarieven die al maximaal kostendekkend zijn. De herrekening van de indexering naar aanleiding van de september circulaire wordt als één algemene stelpost opgenomen onder de algemene middelen. Bij de vaststelling van de tarieven wordt uitgegaan van de herrekende index op basis van de septembercirculaire.
- De basis wordt gevormd door de integrale kostprijs incl. overhead, (omslag)rente, bijdragen aan voorzieningen en de compensabele btw (voor riool, afval, diensten en gebruik van voor openbare dienst bestemde gemeentebezittingen).

Directe kosten

- Dit zijn kosten op de taakvelden voor de activiteiten die direct in verband staan met de geleverde dienst. Deze worden ook wel uitvoeringskosten genoemd en betreffen onder andere: onderhoud, personeel, software, kapitaallasten, kwijtschelding.

- De inzet van personeel rekenen we toe op basis van de voor het begrotingsjaar berekende uurtarieven.

Indirecte kosten

- Dit zijn kosten van activiteiten die meer dan zijdelings verband houden met de taken waarvoor een heffing in rekening wordt gebracht.
- Overhead: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces (zie voor de berekening onderdeel 'Overhead').
- Het overheadtarief wordt bepaald door de totale overheadkosten af te zetten tegen de totale formatie in productieve uren. Door dit tarief te vermenigvuldigen met de begrote uren die aan een product besteed gaan worden, wordt de totale overhead per product bepaald.
- De extracomptabele rente toerekening berekenen we met de externe rente (zie paragraaf D. Financiering - onderdeel B. Financieringspositie - Renteschema).
- De extracomptabele BTW toerekening: dit betreft de extracomptabel berekende compensabele BTW die kan worden toegerekend aan activiteiten waarvan de kosten worden verhaald via de desbetreffende heffing.

Algemene informatie hierover kunt u vinden in de Handreiking kostentoerekening Heffingen, rechten en tarieven (VNG) en de in april 2021 verschenen notitie Lokale heffingen van de commissie BBV.

Hier op volgend worden enkele rechten nader toegelicht.

Begraafrechten

Begraafrechten zijn rechten die de gemeente Drimmelen in rekening brengt voor diensten van de gemeente die te maken hebben met een begraafplaats. Voorbeelden van deze diensten zijn het begraven van stoffelijke overschotten, het bijzetten van urnen en het onderhoud van graven op de gemeentelijke begraafplaatsen.

De tarieven staan in de Verordening lijkbezorgingsrechten Drimmelen en mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. De te dekken kosten zijn de laatste 10 jaar hoger dan de opbrengsten. De laatste 2 jaar zien we een kostendekkendheid van rond de 70% ; 66% in 2023.

De huidige tarieven zijn in het verleden een aantal keer fors gestegen. Om de begraafplaats aantrekkelijk te houden voor nieuwe begravingen is het verhogen van de tarieven ongunstig. Hogere tarieven kunnen daarbij zelfs leiden tot nog minder begravingen en opbrengsten. Daarnaast heeft een begraafplaats ook een parkfunctie, voor veel gemeentes is ook hierdoor een lagere kostendekkendheid het uitgangspunt.

Het onderzoek op basis waarvan de begraafbehoefte en -capaciteit kan worden bepaald met een doorkijk tot 2050 is doorgeschoven naar 2023. In dit onderzoek wordt ook de tarievenopbouw en de mogelijkheden daarin opnieuw bekeken en kunnen er keuzes aan de raad worden voorgelegd.
De beheersverordening wordt in 2022 opnieuw opgesteld, de tariefsopbouw zal voor begrotingsjaar 2024 opnieuw bepaald worden.

Secretarieleges

Secretarieleges worden geheven ter compensatie van de kosten voor diensten van de gemeenten, bijvoorbeeld voor het verstrekken van reisdocumenten, rijbewijzen, uittreksels uit de BRP en Burgerlijke Stand, aanvraag Verklaring Omtrent Gedrag, huwelijksvoltrekkingen. De tarieven staan in de Legesverordening.

Voor paspoorten, identiteitskaarten en rijbewijzen heeft het Rijk maximumtarieven vastgesteld.

Leges omgevingsvergunning

Leges worden geheven ter compensatie van kosten voor diensten van de gemeente, bijvoorbeeld voor het aanvragen van een vergunning. Door invoering in 2010 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) zijn 25 vergunningen samengevoegd in één omgevingsvergunning. Door de Wabo zijn meer gebouwen vrij van vergunningen. Het aantal en de complexiteit van de omgevingsvergunningen schommelt continu en is afhankelijk van vraag en aanbod en marktomstandigheden.

De invoering van de nieuwe Omgevingswet is verschoven door de minister van Binnenlandse Zaken naar 1 januari 2023. De Omgevingswet heeft gevolgen voor de legesverordening. Deze gevolgen worden momenteel inzichtelijk gemaakt. In november wordt pas definitief besloten of de ingangsdatum 1 januari 2023 gehandhaafd blijft. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt de legesverordening hierop aangepast en opnieuw vastgesteld in combinatie met een begrotingswijziging.

Leges Biesbosch

Voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor een vergunning voor bijvoorbeeld het varen met een rondvaartboot of bijvoorbeeld een ontheffing voor het beoefenen van modelsport in het Biesboschgebied binnen de gemeentegrenzen van Drimmelen worden leges geheven.

Bij het opstellen van de Legesverordening Biesbosch is samengewerkt door de drie gemeenten, zodat bij de drie gemeenten een vrijwel overeenkomstige verordening wordt vastgesteld. Er zijn een aantal verschillen omdat sommige vergunningen/ontheffingen gebied (lokaal) gebonden zijn.
De behandeling van aanvragen voor een vergunning/ ontheffing is door de drie gemeenten ondergebracht bij Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer verstrekt de vergunningen/ontheffingen voor het Biesboschgebied namens alle drie de gemeenten en heft ook de leges voor de vergunning.

Deze leges mogen maximaal kostendekkend zijn en zijn in 3 jaar tijd trapsgewijs verhoogd om tot 100% kostendekkendheid in 2023 te komen.

Marktgelden en staanplaatsen

De gemeente heeft weekmarkten op 3 locaties: het Dorpsplein in Terheijden, de Marktstraat te Made en de Nieuwstraat in Lage Zwaluwe. Voor het innemen van

een standplaats op de weekmarkt wordt een recht geheven, het marktgeld.

Daarnaast wordt een recht geheven voor de standplaatsen op overige locaties in onze gemeente.

Het tarief mag maximaal 100% kostendekkend zijn. In 2023 zien we een iets gestegen kostendekkendheid van 33% naar 39%. Vanwege ongewijzigd beleid worden de tarieven voor 2023 alleen geïndexeerd. Bij veel gemeentes zijn deze tarieven niet kostendekkend in verband met de maatschappelijke betekenis ervan.

Lokale lastendruk

Lokale lastendruk

In de tabel leest u de gemiddelde lokale lastendruk van een huishouden.

Tabel Par.B-10: Overzicht lastendruk

Lastendruk					
Omschrijving	**Rekening 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**	**Nominale stijging**	**Proc. Stijging**
Onroerende zaakbelastingen	311,42	303,30	316,65	13,35	4,40%
Rioolheffing	240,95	132,78	181,97	49,19	37,05%
Afvalstoffenheffing	259,63	239,55	250,63	11,08	4,63%
Totaal gemiddeld per huishouden	812,00	675,63	749,25	73,62	10,90%

- Rioolheffing berekenen we met de gemiddelde kosten per aansluiting. De rioolheffing bestaat uit twee onderdelen. Te weten een vast recht en een variabel tarief waarbij we reken met watergebruik. We zetten ook een voorziening rioolheffing in om grote schommeling in tarief te voorkomen. Wanneer de voorziening te groot wordt, zetten we die in om de heffing te verlagen.
- Afvalstoffenheffing berekenen we met de gemiddelde kosten per aansluiting. Ook hier passen we een vast recht en een variabel tarief toe. Het variabel tarief bestaat uit het betalen per lediging. Naast de kosten zetten we ook een voorziening afval in om grote schommeling te voorkomen. Wanneer de voorziening te groot wordt, zetten we die in om de heffing te verlagen.
- De stijging in de lastendruk van de onroerend zaakbelasting (Ozb) wordt bepaald op basis van de Ozb-index .

De omvang van de totale lokale lastendruk stijgt in 2023 als gevolg van hogere netto-lasten ozb, afvalstoffenheffing en riolering.

De stijging ten opzichte van 2022 van de rioolheffing geeft een vertekend beeld. In het vorige Water en rioleringsplan was een regelmatige benutting van de voorziening gepland. We hielden rekening met veel hogere kosten. Doordat die kosten niet of nauwelijks optraden groeide de voorziening gestaag. Bij het bepalen van de rioolheffing 2022 besloot de raad eenmalig de voorziening fors te verlagen. Dit resulteerde in een daling van het vastrecht van € 106.

Tegelijkertijd voorzagen we een stijging van het tarief 2023 met circa € 68. De gemiddelde rioolheffing bleef daarmee ruim onder het niveau van 2021.

Naar aanleiding van de huidige en voorziene koopkrachtdaling in 2023 is de stijging van de lastendruk getemperd door middel van een hogere inzet van de voorzieningen riool- en afvalstoffenheffing en een aangepaste indexering van de Ozb. De hierdoor ontstane verlagingen van de heffingen zijn toegelicht bij de betreffende heffing.

Inkomsten en kostendekkendheid

Tabel Par.B-11: Overzicht heffingen

Heffingen										x € 1.000
		2021	2021	2022	2023					
Nr.	Omschrijving	rekening baten	begroting baten	begroting baten	begroting lasten	begroting baten	Inzet voorziening	kostendekkendheid na inzet voorziening	Type/ belastingheffing	Programma
1	OZB	5.195	4.820	5.091		5.432		*n.v.t.*	Verordening	Algemene dekkingsmiddelen
2	Afvalstoffenheffing	2.990	2.916	2.774	3.275	2.943	331	100%	Verordening	3. Ruimte, wonen en economie
3	Rioolheffing	2.931	2.801	1.639	3.080	2.276	803	100%	Verordening	2. Openbare ruimte
4	Toeristenbelasting	192	117	119		119		*n.v.t.*	Verordening	3. Ruimte, wonen en economie
5	Lijkbezorging	95	111	114	181	119		66%	Verordening	2. Openbare ruimte
6	Legesverordening Titel 1, Algemene dienstverlening	309	311	302	390	293		75%	Verordening	1. Burger en bestuur
7	Titel 2, dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning	904	1.042	1.322	1.365	1.287		94%	Verordening	3. Ruimte, wonen en economie
8	Titel 3, Dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn	9	10	11	34	11		33%	Verordening	1. Burger en bestuur
9	Precario	269-	68	32		34		*n.v.t.*	Verordening	Algemene dekkingsmiddelen
10	Leges Biesboschverordening	2	3	3	3	3		94%	Verordening	3. Ruimte, wonen en economie
11	Marktgelden / standplaatsen	22	23	22	62	24		39%	Verordening	3. Ruimte, wonen en economie
	Totaal	**12.380**	**12.221**	**11.428**	**8.390**	**12.542**	**1.135**			

De stijging van de OZB-opbrengsten bestaat uit de verlaagde index van 4,4%, de areaaluitbreiding en het effect van de afronding van de kwalitatieve optimalisatie in 2021-2022 van het WOZ-bestand.

De opbrengsten riool- en afvalstoffenheffing zijn gebaseerd op het kostenvolume. Een toelichting is in het onderdeel Beleid en hoofdlijnen van deze paragraaf opgenomen.

De verlaging van de index OZB is toegelicht in het onderdeel Beleid en hoofdlijnen van deze paragraaf .

Vanaf begroting 2022 werken we met de applicatie kostendekkendheid.nl, mede om te voldoen aan de vereiste transparantie vanuit de voorschriften in de BBV en met name de in 2021 gepubliceerde notitie Lokale heffingen.

We laten zien of en zo ja hoe de kostendekkendheid tussen verschillende onderdelen wordt bereikt door gebruik te maken van kruissubsidiëring en in welke mate er kruislings wordt gesubsidieerd door de kostendekkendheid uit te drukken in een percentage per hoofdstuk.

Als eerste wordt de kostendekkendheid van de legesverordening toegelicht. De legesverordening bestaat uit 3 titels die vervolgens in hoofdstukken zijn ingedeeld. De maximale kostendekkendheid van 100% geldt in principe per verordening. Bij de legesverordening is er sprake van aanvullende kaders. Deze worden bij de betreffende titel toegelicht.

Tabel Par.B-12: Overzicht kostendekkendheid Leges, Titel 1 Algemene dienstverlening

Kostendekkendheid Titel 1 Algemene dienstverlening						
Hoofdstuk	**Omschrijving**	**Kosten taakveld**	**Overhead**	**Totale kosten**	**Opbrengsten**	**Dekking**
1	Burgerlijke stand	48.854	30.937	79.791	51.274	64,26%
2	Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	95.619	34.243	129.862	96.185	74,07%
3	Rijbewijzen	62.214	35.162	97.376	76.584	78,65%
4	Verstrekkingen uit de basisregistratie personen	6.669	5.199	11.868	9.396	79,17%
7	Bestuursstukken	-		-		0,00%
8	Vastgoedinformatie	-		-		0,00%
9	Overige publiekszaken	6.621	1.872	8.493	6.059	71,34%
10	Gemeentearchief, archiefbewaarplaats	555	468	1.023	1.025	100,20%
12	Leegstandwet	94	80	174	170	97,70%
16	Kansspelen	1.380	1.164	2.544	1.096	43,08%
17	Kabels en leidingen	31.355	15.553	46.908	35.354	75,37%
18	Verkeer en vervoer	9.585	2.407	11.992	8.269	68,95%
19	Diversen	1.028	108	1.136	679	59,77%
Kostendekking Titel 1		**263.974**	**127.193**	**391.167**	**286.091**	**73,14%**

Bij titel 1 is op bepaalde onderdelen weinig tot geen ruimte om de tarieven te verhogen omdat de opbrengsten voornamelijk veroorzaakt worden door maximaal toegestane tarieven. Dit geldt onder andere voor paspoorten en rijbewijzen. Deze tarieven zijn momenteel gelijk aan de maximale hoogte. Voor de overige tarieven zal komende periode onderzocht worden of we aan de kostenkant aanpassingen door kunnen voeren of dat er een voorstel aan de Raad wordt voorgelegd voor het aanpassen van tarieven met ingang van 2023. Ten

opzichte van 2022 zien we een stijging in de kostendekkendheid, van 64,59% in 2022 naar 73,14% in 2023.

Tabel Par.B-13: Overzicht kostendekkendheid Leges, Titel 2 dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning

Kostendekkendheid Titel 2 dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning						
Hoofdstuk	**Omschrijving**	**Kosten taakveld**	**Overhead**	**Totale kosten**	**Opbrengsten**	**Dekking**
1	Begripsomschrijvingen	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
2	Omgevingsvergunning	765.533	559.493	1.325.026	1.266.884	95,61%
3	Teruggaaf			-		0,00%
4	Herziening/wijziging bestemmingsplan	21.815	18.373	40.188	20.482	50,97%
Kostendekking Titel 2		**787.348**	**577.866**	**1.365.214**	**1.287.366**	**94,30%**

De kostendekkendheid van titel 2 is net onder de 100%. Er is nog geen rekening gehouden met de invoering van de omgevingswet. Zodra de datum van invoering definitief is zal er een gewijzigde legesverordening opgesteld worden, vooralsnog met ingangsdatum 1 januari 2023 (gelijk aan de datum van de daadwerkelijke inwerkingtreding van de omgevingswet). De nieuwe tarieven worden dan bepaald op de geraamde kosten en opbrengsten op dat moment. In november 2022 wordt bekend of de uitvoeringsdatum van de omgevingswet daadwerkelijk 1 januari 2023 wordt.

Tabel Par.B-14: Overzicht kostendekkendheid Leges, Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn

Kostendekkendheid Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn						
Hoofdstuk	**Omschrijving**	**Kosten taakveld**	**Overhead**	**Totale kosten**	**Opbrengsten**	**Dekking**
1	Horeca	3.306	2.785	6.091	2.018	33,13%
2	Organiseren evenementen, markten en diversen	11.501	9.687	21.188	7.804	36,83%
3	Seksbedrijven	-	-	-	-	0,00%
5	Marktstandplaatsen	1.480	1.248	2.728	1.610	59,02%
6	Winkeltijdenwet	-	-	-	-	0,00%
7	Overige besluiten	1.994	1.679	3.673	413	11,24%
Kostendekking Titel 3		**18.281**	**15.399**	**33.680**	**11.845**	**35,17%**

Titel 3 is een klein onderdeel van de legesverordening wat voor een groot deel bestaat uit evenementenvergunningen. Vanwege de maatschappelijke betekenis ervan is dit bij veel gemeente niet kostendekkend. Door de toenemende kosten zien we een daling in de kostendekkendheid van 48,78% in 2022 naar 35,17% in 2023.

Titel 3 valt onder de Europese dienstenrichtlijn en mag daardoor niet meer dan kostendekkend zijn. De onderdekking telt wel mee in de totale beoordeling van de kostendekkenheid van de legesverordening

Leges Biesbosch

Het streven voor deze tarieven is om op basis van een ingroeimodel in twee jaar tijd in 2023 op 100% kostendekkende tarieven uit te komen. De tarieven voor de

leges Biesbosch laten een kostendekkendheid zien van 94% voor 2023 (in Tabel Par.B-11 zijn opbrengsten en kosten gelijk door afronding).

Tabel Par.B-15: Overzicht kostendekkendheid Begraafplaatsen

Overzicht netto-lasten te heffen volume	
Kosten	**Bedrag 2023**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria directe kosten	100.125
7.5 Begraafplaatsen en crematoria personeelskosten	33.561
0.4 Overhead	29.693
BTW	17.809
Totale kosten	181.188
Opbrengsten	
Hoofdstuk 1 Verlenen van grafrechten	27.151
Hoofdstuk 2 Begraven	15.205
Hoofdstuk 3 Bijzetten asbussen/ urnen	3.041
Hoofdstuk 4 Grafbedekking/ onderhoud	70.594
Hoofdstuk 5 Inschrijven en overboeken van eigen graven en urnennissen	-
Hoofdstuk 5 Opgraven, ruimen en verstrooien	3.258
Totale opbrengsten	**119.249**
Kostendekkendheid	**65,82%**

Begraafrechten

De te dekken kosten zijn de laatste 10 jaar hoger dan de opbrengsten. De laatste 2 jaar zien we een kostendekkendheid van rond de 70% , 65,82% in 2023.

Het onderzoek op basis waarvan de begraafbehoefte en -capaciteit kan worden bepaald met een doorkijk tot 2050 is doorgeschoven naar 2023. In dit onderzoek wordt ook de tarievenopbouw en de mogelijkheden daarin opnieuw bekeken en kunnen er keuzes aan de raad worden voorgelegd om de tariefsopbouw voor begrotingsjaar 2024 opnieuw vast te stellen.

Tabel Par.B-16: Overzicht kostendekkendheid Marktgelden en standplaatsen

Overzicht netto-lasten te heffen volume	
Kosten	**Bedrag 2022**
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen directe kosten	7.215
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen personeelskosten	28.079
0.4 Overhead	24.992
BTW	1.477
Totale kosten:	61.763
Opbrengsten	
Marktgelden/ Standplaatsen	24.250
Totale opbrengsten:	**24.250**
Kostendekkendheid	**39,26%**

Marktgelden en standplaatsen

Het tarief mag maximaal 100% kostendekkend zijn. We zien ten opzichte van de kostendekkendheid in 2022 van 32,95% een lichte stijging naar 39,26% als

gevolg van een iets lagere kostentoerekening. Vanwege ongewijzigd beleid worden de tarieven voor 2023 alleen geïndexeerd. Bij veel gemeentes zijn deze tarieven niet kostendekkend in verband met de maatschappelijke betekenis ervan.

Kwijtschelding

Als een belastingplichtige volgens de landelijk te hanteren normen onvoldoende betalingscapaciteit en onvoldoende vermogen heeft kunnen we geheel of gedeeltelijk kwijtschelding verlenen. In de gemeente Drimmelen kunnen inwoners alleen kwijtschelding aanvragen voor de onroerende zaakbelasting, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Tabel Par.B-17: Overzicht aantal kwijtscheldingen

Kwijtscheldingen			
Omschrijving	**Rekening 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**
aantal toekenningen (ook gedeeltelijk)	251	250	250
waarvan automatisch verleend	148	145	150
Afwijzingen	56	55	60

Het totaalbedrag voor het kwijtschelden van riool- en afvalstoffenheffing nemen we mee in de tarieven voor alle belastingbetalers in de gemeente. Dit betekent dat alle belastingbetalers meebetalen aan het kwijtschelden van de riool- en afvalstoffenheffing. Kwijtschelding van onroerende zaakbelasting komt sporadisch voor en is voor rekening van de gemeente. Sinds 2010 maken we gebruik van de diensten van het inlichtingenbureau van het Ministerie van Sociale zaken. Dit betekent dat automatisch kwijtschelding kan worden verleend, zonder dat daarvoor een volledig formulier met bewijsstukken nodig is.

C. Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Onze gemeente beheert ongeveer 385 hectare openbare ruimte. Iedereen die hier woont, werkt of recreëert maakt daar gebruik van.
De gemeente maakt dit mogelijk door het aanleggen en in stand houden van onder andere wegen, groen en riolering. Maar ook door het aanbrengen van verkeersmaatregelen (zoals verkeersborden en drempels), straatmeubilair en openbare verlichting.
We noemen dat de kapitaalgoederen van de openbare ruimte.

De gemeente onderhoudt het volgende areaal:

Areaal			
Objecten openbare ruimte	**Onderdeel**	**Aantal 2023**	**Eenheid**
a. Wegen	Asfalt	809.418	m2
	Elementen	1.181.722	m2
	Beton	33.759	m2
	Halfverharding	19.892	m2
b. Openbare verlichting	Masten	6.512	stuks
	Armaturen	6.648	stuks
	Lampen	6.779	stuks
c. Civiele kunstwerken	Objecten havens	52	stuks
	Bruggen (hout, staal, beton), duikerbruggen	31	stuks
	Duikers (beton)	227	stuks
	Objecten overige (vissteigers / beschoeiingen)	15	stuks
d. Riolering	Vrijverval riolering	161.230	m1
	Drukriool	50.232	m1
	Individuele Behandeling Afvalwater (IBA)	83	stuks
	Gemalen (groot en klein)	305	stuks
	Bergbezinkbassins	8	stuks
e. Water	Watergangen	200.681	m1
	Stedelijk water	28.182	m2
	Havens	269.280	m2
f. Groen	Bomen	17.968	stuks
	Beplanting	532.151	m2
	Gras	499.954	m2
	Bermen	912.360	m2
	Ecologische VerbindingsZones (EVZ)	3	stuks

Bij het inrichten, onderhouden en beheren van de openbare ruimte houden we rekening met de vigerende wetgeving en besluiten vanuit het rijk, de provincie het waterschap en natuurlijk ons eigen beleid.
Het onderhoud en beheer van de openbare ruimte verdelen we in drie categorieën: Klein onderhoud, groot onderhoud en reconstructies/ rehabilitaties.

Het samenspel van klein onderhoud, groot onderhoud en reconstructies/ rehabilitaties zorgt dat de openbare ruimte schoon, heel, veilig en voor iedereen bruikbaar is.
Bij herinrichting van de Openbare Ruimte wegen we verschillende belangen af. De laatste jaren zijn ook toegankelijkheid, klimaatadaptatie en duurzaamheid

belangrijke thema's.
Groot onderhoud en reconstructies en rehabilitaties voeren we uit op basis van een Meerjaren Onderhouds Plan (MOP).

Tabel Par. C-1 Totaaloverzicht onderhoud kapitaalgoederen

Prg.	Exploitatie	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
2.	a. Wegen	307.188	307.188	307.188	307.188	307.188
2.	b. Civiele kunstwerken	38.000	38.000	38.000	38.000	38.000
2.	c. Riolering	265.000	265.000	265.000	265.000	265.000
2.	d. Water	225.600	200.600	225.600	200.600	225.600
2.	e. Groen	1.387.491	1.397.491	1.397.491	1.397.491	1.397.491
Div.	f. Gebouwen	274.737	274.737	274.737	274.737	274.737
	Totaal Exploitatie	**2.498.016**	**2.483.016**	**2.508.016**	**2.483.016**	**2.508.016**

Prg.	Voorzieningen	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
2.	a. Wegen	1.262.317	1.262.317	1.262.317	1.262.317	1.262.317
Div.	f. Gebouwen	558.540	558.540	558.540	558.540	558.540
	Totaal Voorzieningen	**1.820.857**	**1.820.857**	**1.820.857**	**1.820.857**	**1.820.857**

Prg.	Investeringen	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
2.	a. Wegen	330.000	330.000	330.000	330.000	330.000
2.	c. Riolering	3.894.128	3.631.038	2.632.670	2.317.000	-
2.	e. Groen	171.000	115.000	115.000	115.000	115.000
4.	f. Gebouwen	-	5.277.500	-	-	-
	Totaal Investeringen	**4.395.128**	**9.353.538**	**3.077.670**	**2.762.000**	**445.000**

	Totaal	**8.714.002**	**13.657.412**	**7.406.544**	**7.065.874**	**4.773.874**

a. Wegen

Beleidskader

Het beleidskader met betrekking tot Wegen legden we vast in het Beleidsplan wegen 2021-2030; "Op weg naar grotere burgertevredenheid".
Het uitgangspunt is kwaliteit gestuurd onderhoud op basis van tweejaarlijkse weginspecties. Wij grijpen in bij de overgang van kwaliteitsniveau C (slecht) naar D (zeer slecht).
Bij onze hoofdfietsroutes en voetpaden grijpen we eerder in, namelijk bij de overgang van kwaliteit B (matig) naar C. Hiermee borduren we grotendeels voort op het vorige beleid, maar met meer aandacht voor de voetpaden.

Kwaliteit D zien we als "achterstallig onderhoud". Wegvakonderdelen met een kwaliteit D onderhouden we in het eerstvolgende jaar. Toch kunnen we besluiten om werkzaamheden op wegen incidenteel uit te stellen.
Dit heeft dan te maken met andere werkzaamheden die ook in die straat plaatsvinden. Uiteraard zorgen we altijd voor een veilige situatie.

Op basis van de 90%-regel is de gemiddelde kwaliteit van het gehele wegennet bepaald. Hierbij bepalen we bij welke beeldkwaliteit we de grens van

90% bereiken. Het algemeen kwaliteitsniveau van de verhardingen in de gemeente Drimmelen is B.

Andere uitgangspunten van het wegenbeleid:
- We pakken wortelopdruk actiever en structureler aan, o.a. door het vergroten van boomvakken. Waar verharding geen toegevoegde waarde heeft, halen we deze weg ten gunste van de boom.
- Langs de hoofdlandbouwroutes passen we bermverharding toe.
- Binnen de bebouwde kom en op fietspaden passen we geen slijtlagen toe.
- Voor het vergroten van de burgertevredenheid pakken we jaarlijks een kern aan. Hierbij voeren we werkzaamheden uit, waarbij het conform de inspectienormen niet noodzakelijk is om onderhoud uit te voeren. We verhogen hiermee de om de algehele kwaliteit van de verhardingen en daarmee de burgertevredenheid.

Financiële vertaling

Tabel Par. C-2

	Exploitatie	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
1.	Klein onderhoud (incl. halfverhardingen)	281.206	281.206	281.206	281.206	281.206
2.	Asfaltverhardingen: uitvullen / -vlakken / herprofileren van bermen	25.982	25.982	25.982	25.982	25.982
	Totaal exploitatie	**307.188**	**307.188**	**307.188**	**307.188**	**307.188**

	Voorzieningen	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
1.	Storting in voorziening Onderhoud wegen	1.262.317	1.262.317	1.262.317	1.262.317	1.262.317
	Totaal voorzieningen	**1.262.317**	**1.262.317**	**1.262.317**	**1.262.317**	**1.262.317**

	Investeringsprognose 2023-2027	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
1.	Wegen / rehabilitatie	202.000	202.000	202.000	202.000	202.000
2.	Verkeersreconstructies	38.000	38.000	38.000	38.000	38.000
3.	Vergroten burgertevredenheid	90.000	90.000	90.000	90.000	90.000
	Totaal Investeringen	**330.000**	**330.000**	**330.000**	**330.000**	**330.000**

Geplande werkzaamheden

De basis voor de wegenplanning vormt de weginspectie. De hieruit volgende werkzaamheden zijn onder te verdelen in klein onderhoud (exploitatie), groot onderhoud (voorziening) en reconstructies / rehabilitaties (investeringen). Iedere twee jaar stellen we een beheer- en uitvoeringsplan wegen op. Hierbij houden we rekening met de degeneratie van verhardingen. Bij het ontbreken van onderhoud gaat de kwaliteit van asfalt sneller achteruit dan bij elementenverharding. Daarom krijgt asfaltonderhoud een hogere prioriteit dan elementenverhardingen. Verder maken we integrale afwegingen in relatie tot andere werkzaamheden zoals rioleringen, groen en werken door andere partijen (bijv. aanpak N285).

Klein onderhoud

Klein onderhoud bestaat uit het oplossen van meldingen en kleine gebreken aan

de verhardingen die uit inspecties naar voren komen. We besteden klein onderhoud voor meerdere jaren uit.
Daarnaast hebben we een aantal vaste partijen voor het bermenonderhoud (uitvullen en afbermen).

Groot onderhoud (voorziening)
Groot onderhoud dekken we uit de voorziening. Zoals vermeld nemen we dit op in het beheer- en uitvoeringsplan.
We besteden een bedrag van € 460.446 aan grootonderhoud asfalt en een bedrag van €460.821 aan elementenverharding.
Groot onderhoud aan elementenverhardingen voeren we meestal uit bij integrale projecten zoals rioolvervangingen.
In 2022 inspecteerden we de wegen. De maatregelen vanuit deze inspectie zijn nog niet in beeld.

Toelichting investeringen 2023

1. Wegen / rehabilitatie
Voor dit jaar staat enkel een bijdrage aan het project Molenstraat (Terheijden, centrumroute) op de planning. Mogelijk volgen nog nieuwe investeringen uit de weginspectie. Die is nog in uitvoering waardoor de resultaten nog niet beschikbaar zijn.

2. Verkeersreconstructies
Zoals elk jaar maken we ook dit jaar een verkeersmaatregelennota waaruit kleine verkeersmaatregelen volgen. Input hiervoor vormen de verkeerstellingen die we in 2023 uitvoeren.

3. Vergroten burgertevredenheid
Dit jaar richting we ons op Lage Zwaluwe voor het vergroten van de burgertevredenheid.

b. Civiele kunstwerken

Beleidskader

In 2009 stelden we de Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens vast.
Er is één duidelijk uitgangspunt. We houden de kunstwerken veilig.

We inspecteren de kunstwerken iedere drie jaar.

Financiële vertaling

Tabel Par. C-3

	Exploitatie	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
1.	Onderhoud civiele kunstwerken	38.000	38.000	38.000	38.000	38.000
	Totaal exploitatie	**38.000**	**38.000**	**38.000**	**38.000**	**38.000**

Geplande werkzaamheden

In 2022 zetten we de data uit het beheerprogramma kunstwerken over naar het integrale beheerprogramma Obsurv. Zodra dat op orde is, maken we in 2023 een nieuw beheerplan.

Op basis van de technische inspectie van 2021 stellen we een uitvoeringsplan 2023 op.

c. Riolering

Beleidskader

Op gemeentelijk niveau is eind 2017 het Water en Rioleringsplan Drimmelen 2018-2022 vastgesteld.
Door de integrale benadering van het gehele watersysteem vindt in dit beleidsplan zowel riolering als water haar plaats.

Sinds 2021 geven we invulling aan de uitwerking van het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA 2018).
Om in aanmerking te komen voor cofinanciering (Rijk/Provincie) stelt het college van burgemeester en wethouders een uitvoeringsprogramma DPRA vast.

De doelen van het Deltaplan zijn:
Analyseren van de gevolgen van klimaatverandering (tot 2050) voor diverse functies in een gebied;
Bepalen van een strategie en concrete doelen (tot 2050) voor het verbeteren van de water robuust- en klimaatbestendigheid;
Uitvoering geven aan de strategie door dit vast te leggen in beleidsplannen, wetten en regels.

Beleidsuitgangspunten

Bij het vaststellen van het Waterbeleidsplan (WRP) zijn nieuwe ambities vastgesteld. Deze ambities anticiperen vooral op klimaatverandering.
Afvalwater: het verzamelen en afvoeren van afvalwater gebeurt op een milieuhygiënische wijze. Het levert geen gevaar voor de volksgezondheid op.
Hemelwater: We staan overlast eens in de vijf jaar toe (bui 09), We infiltreren zo veel als mogelijk.
Grondwater: We anticiperen op grondwaterknelpunten zoals bodemdaling door lage grondwaterstanden of grondwateroverlast door storende grondlagen.
Oppervlaktewater: Slechte oppervlaktekwaliteit beperken we, oppervlaktewater proberen we zoveel mogelijk vast te houden.

Financiële vertaling

Tabel Par. C-4

	Exploitatie	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
1.	Onderhoud vrij verval riolering	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000
2.	Reparaties / renovatie strengen e.d.	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000
3.	Onderhoud drukriolering	90.000	90.000	90.000	90.000	90.000
4.	Onderhoud Individuele Behandeling Afvalwater (IBA's)	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
	Totaal exploitatie	**265.000**	**265.000**	**265.000**	**265.000**	**265.000**

	Investeringsprognose 2023-2027	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
1.	a. Maatregelen kern Made: uitvoering (Stationsstraat): vervanging	370.400				
	a. Maatregelen kern Made: uitvoering (Stationsstraat): ambitieniveau	466.200				
	b. Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging	754.000				
	b. Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): ambitieniveau	34.200				
	c. Maatregelen kern Made: voorbereiding (Fresia- / Geraniumstraat e.o.)	100.000				
	d. Maatregelen kern Made (de Gijster)	196.000				
	e. Maatregelen kern Made (Patronaatstraat / Lucia Eijckenstraat)	645.120				
	f. Maatregelen kern Made (Meidoornlaan / Hoefkensstraat)	857.808				
	g. Maatregelen kern Wagenberg (Gomarusstraat e.o.)	470.400				
2.	a. Vervanging riolering 2023 t/m 2026 (zie inv.prognose: thema Water)		3.366.938	2.202.670	2.317.000	
	b. Ambitieniveau / klimaatadaptatie		194.100			
	c. Realiseren overstort			430.000		
	d. Vervanging rioolontstopper		70.000			
	Totaal Investeringen	**3.894.128**	**3.631.038**	**2.632.670**	**2.317.000**	**-**

Geplande werkzaamheden

Onderhoud

Ieder jaar inspecteren we ongeveer 10% van het rioolstelsel. Jaarlijks maken we een uitvoeringsplanning. We maken onderscheid in klein onderhoud, groot onderhoud en reconstructies.
Klein onderhoud bestaat uit kleine reparaties, verwijderen wortel-ingroei en kleine relininge.
Groot onderhoud houdt in dat er grotere lengtes riool één op één vervangen of voorzien van een relining.
Reconstructies zijn rioleringen waarvan de buisdiameter verandert of een geheel stelsel wordt vervangen.

We onderhouden de drukriolering frequent. Wekelijks voeren we controle rondes uit en twee keer per jaar beoordelen we de drukriolering grondig.
Het onderhoud aan de IBA's (Individuele behandeling afvalwater) besteedden we uit. De storingen pakken we in eerste instantie zelf op.

Toelichting investeringen 2023

Deze projecten behelzen het vervangen en aanpassen van het rioolstelsel zodat het voldoet aan de ambitie Bui 9 conform het WRP. Waar mogelijk koppelen we hemelwater af.

a. Maatregelen kern Made: uitvoering (Stationsstraat)* / b. Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef)* / e. Maatregelen kern Made (Patronaatstraat / Lucia Eijckenstraat)*
De maatregelen a., b. en e. zetten we in combinatie als 1 project via een bouwteam op de markt. Dit omdat het gehele gebied riool technisch gezien aan elkaar gekoppeld is.
Hierdoor optimaliseren we de uitvoeringsplanning. We verminderen hierdoor overlast.

c. Maatregelen kern Made: voorbereiding (Fresia- / Geraniumstraat e.o.).
Dit project bereiden we in 2023 voor.

d. Maatregelen kern Made (de Gijster).
Dit werk voeren we in 2023 uit.

f. Maatregelen kern Made (Meidoornlaan / Hoefkensstraat).
Dit werk voeren we in 2023 uit. We nemen hierbij ook de herinrichting van de straten mee.

g. Maatregelen kern Wagenberg (Gomarusstraat e.o.)
Dit werk voeren we in 2023 uit. We zien kansen voor aanvullende klimaatadaptieve maatregelen.

d. Water

Beleidskader en beleidsuitgangspunten

In het WRP namen we ook ambities voor oppervlaktewater op.
Oppervlaktewater:

- Slechte oppervlaktekwaliteit beperken we;
- Oppervlaktewater proberen we lang vast te houden;
- Wateroverlast door oppervlaktewater beperken we in samenwerking met het waterschap.

In de notitie Baggeren havens (2014) namen we een aantal streef dieptes op. Een ander uitgangspunt bestaat uit het eens in de vijf jaar monitoren van de diepten in de havens. Na twee monitoringsronden stellen we een beheerplan op (2024).

Financiële vertaling

Tabel Par. C-5

	Exploitatie	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
1.	Onderhoud watergangen en stedelijk water	225.600	200.600	225.600	200.600	225.600
	Totaal exploitatie	**225.600**	**200.600**	**225.600**	**200.600**	**225.600**

Geplande werkzaamheden

Jaarlijks onderhoud watergangen en stedelijk water. Dit houdt in dat we onze watergangen in het buitengebied en de dorpen maaien en baggeren.

Samen met andere gemeenten en het waterschap stelden we in 2020 een nieuw bestek op.
In dit bestek passen we ecologisch maaibeheer toe dat de biodiversiteit verbetert. In 2023 bepalen we op basis van de baggerwerkzaamheden in Lage Zwaluwe het baggerbeheer.

We hebben vooral aandacht voor de haven van Lage Zwaluwe. We monitoren daar intensiever (laatste peiling 2022) om de aangroei van baggerspecie te beoordelen.

e. Groen

Beleidskader

Het beleidskader met betrekking tot Openbaar groen ligt vast in het integraal groenbeleidsplan 2017 – 2026 'Groen leeft en verbindt'. Hierin heeft zowel biodiversiteit als duurzaamheid een belangrijke plek.

Groenbeleid
Het groenbeleid is gericht op duurzaam kwaliteitsgroen. Dit houdt in dat we:

- Geen chemische onkruidbestrijdingsmiddelen gebruiken
- Accepteren we een bepaalde mate van kruidengroei accepteren op die plaatsen waar dat mogelijk is.
- De minimale onderhoudsniveau van het groen en onkruid op verhardingen is beeldkwaliteit B
- Grove heesters onderhouden we op beeldkwaliteit C-niveau
- Centra en hotspots onderhouden we op beeldkwaliteitsniveau A
- Begrazing vindt plaats op basis van visuele beoordeling en frequentie (geen beeldkwaliteit)
- Onderhoud voeren op mede basis van burgertevredenheid.

Bomenbeleid
We werken met een waardevolle bomenkaart.

Bermenbeleid
Het ecologisch bermbeheer is een groeiproces waarbij we streven naar beplanting die van nature in een berm voorkomt. Met name de grotere gebieden en brede bermen zijn hierbij het meest kansrijk. Hierbij houden we rekening met de verkeersveiligheid en het beperken van specifieke plantensoorten als Jacobskruiskruid en exoten.

Ecologische Verbindingszones
Het integrale groenbeleidsplan ambieert om de EVZ Mark-Zwaluwse Haven verder te ontwikkelen. Het waterschap vroeg de gemeente hieraan mee te werken.
De incidentele aankoop- en inrichtingskosten van het gemeentelijk deel van een aaneengesloten EVZ zonder restopgave zijn tijdelijk 75% subsidiabel.

Financiële vertaling

Tabel Par. C-6

	Exploitatie	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
1.	Onderhoud openbaar groen:					
	a. bomen	245.500	245.500	245.500	245.500	245.500
	b. cultuurbeplanting en grasvegetaties	918.041	918.041	918.041	918.041	918.041
	c. overige (natuurterr., recr. plaatsen, landsch. beplanting, bosplantsoen)	41.500	41.500	41.500	41.500	41.500
	Totaal Onderhoud openbaar groen	*1.205.041*	*1.205.041*	*1.205.041*	*1.205.041*	*1.205.041*
2.	Onderhoud ecologische verbindingszones (EVZ)	25.000	35.000	35.000	35.000	35.000
3.	Onderhoud bermen (incl. egalisatie, verhoging biodiversiteit, stortkosten)	157.450	157.450	157.450	157.450	157.450
	Totaal exploitatie	**1.387.491**	**1.397.491**	**1.397.491**	**1.397.491**	**1.397.491**

	Investeringsprognose 2023-2027	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
	Renovatie openbaar groen	171.000	115.000	115.000	115.000	115.000
	Totaal Investeringen	**171.000**	**115.000**	**115.000**	**115.000**	**115.000**

Geplande werkzaamheden

Klein onderhoud bestaat uit het oplossen van meldingen, kleine gebreken en regulier aan de plantsoenen, bomen, EVZ 's en ander groen. We besteden klein onderhoud voor meerdere jaren uit.
Voor het onderhoud groen werken we met een effectbestek. Dat voert MidZuid uit. De bermen maaien we ecologisch mits dit de veiligheid niet beperkt. Daarnaast beperken we de overlast van Jacobskruiskruid door die apart te verwijderen.

Groot onderhoud bestaat uit het vitaliseren van groen. Hierbij denken we aan intensief snoeien van bomen, het opknappen van plantsoenen en gazons of het inboeten van struiken.

We bereiden samen met het waterschap de aanleg van de EVZ Mark Zwaluwse Haven verder voor. We maakten met het waterschap de afspraak dat zij leidend in planning en uitvoering. We werken daar graag aan mee.

Toelichting investeringen 2023

Renovatie openbaar groen
In 2023 liften we mee met een aantal integrale projecten. Daarnaast vervangt MidZuid ook stukken groen die van onvoldoende kwaliteit zijn. Dit zetten we ook in om de burgertevredenheid over het groen te vergroten.

f. Gebouwen

Beleidskader

De werkzaamheden worden uitgevoerd conform het door de gemeenteraad in 2019 vastgestelde beleidskader.
Dit is verankerd in het Gebouwen Beheer Systeem (GBS-systeem).

Financiële vertaling

Tabel Par. C-7

	Exploitatie	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
1.	Klein onderhoud	274.737	274.737	274.737	274.737	274.737
	Totaal exploitatie	**274.737**	**274.737**	**274.737**	**274.737**	**274.737**

	Voorzieningen	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
1.	Storting in voorziening Gebouwenbeheer	558.540	558.540	558.540	558.540	558.540
	Totaal voorzieningen	**558.540**	**558.540**	**558.540**	**558.540**	**558.540**

	Investeringsprognose 2023-2027	Begroting 2023				
		2023	2024	2025	2026	2027
1.	Nieuwbouw Stuifhoekschool	-	5.277.500	-	-	-
	Totaal Investeringen	**-**	**5.277.500**	**-**	**-**	**-**

Geplande werkzaamheden

Er wordt onderscheid gemaakt tussen goot onderhoud en klein onderhoud.

Klein onderhoud
Klein onderhoud bestaat uit jaarlijks terugkerend onderhoud (contracten) en klein technisch onderhoud.
Onder klein technisch onderhoud wordt verstaan het vervangen of repareren van onderdelen van het vastgoed die geen planmatige investering vragen.

Groot onderhoud (voorziening)
Groot onderhoud gaat over grotere werkzaamheden aan gebouwen en installaties. Deze werkzaamheden komen naar voren uit het beheerplan. Bij een aantal geplande werkzaamheden toetsen we of het noodzakelijk is. Zo niet dan stellen we de werkzaamheden uit.

Gemeentehuis
Na het aanpassen van diverse afdelingen vervangen we een aantal binnendeuren.
In de zomer van 2023 schilderen we het gemeentehuis.

Brandweerkazerne
Op de planning staat; het vervangen van de brandmeldcentrale. We beoordelen de noodzaak om deze te vervangen.

Amerhal
Er staan verschillende werkzaamheden gepland in 2023.

NH kerk
Voordat we de grote onderhoudswerkzaamheden uitvoeren, inspecteren we eerst de toren. Aan de hand van deze inspectie bepalen we de daadwerkelijke werkzaamheden. Dit is wel afhankelijk van het inspectierapport 2023 van Monumenten Zorg Noord Brabant.

Wiekslag
Bij de Wiekslag word de gevel vervangen. Dit is uitgevoerd in stucwerk en deze vertoond scheuren en blazen van ouderdom. In 2022 bereidden we de werkzaamheden voor. Begin 2023 vervangen we het stucwerk.
Tevens leggen we in de zomer een nieuwe sportvloer.

Driedorp
Doordat er een wijziging is gekomen in de toe te passen materialen voor het onderhoud van de vloeren, schuren en behandelen we de bestaande sportvloer. Ook pakken we de kleedruimte van Mixed Up aan.

D. Financiering

Inleiding

Treasury is het vakgebied dat zich bezighoudt met het besturen en beheersen, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico`s. Iedere gemeente is volgens de wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) verplicht een treasurystatuut vast te stellen. De wet FIDO biedt duidelijke kaders voor het beheersen van risico's en openheid. Risicobeheersing richt zich daarbij vooral op rente- en kredietrisico's. In de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) ligt verdere regelgeving vast.

De gemeente Drimmelen stelde het geactualiseerde treasurystatuut vast in 2017. De randvoorwaarden voor het uitvoeren van de Treasury-/financieringsfunctie staan daarin. Het huidige treasurystatuut zal eind 2022 geactualiseerd worden en in samenhang daarmee zal er een borgstellingsbeleid worden opgesteld. De beleidsvoornemens voor risicobeheer en de financieringspositie in 2023 verantwoorden we in deze financieringsparagraaf.

A. Risicobeheer

Voor het risicobeheer analyseren we de risicoaspecten die verbonden zijn aan de uitvoering van de treasuryfunctie binnen de gemeente Drimmelen. In grote lijnen verdelen we de relevante risico's in *renterisico's, kredietrisico's, koersrisico's en valutarisico's.*

Hieronder geven we een toelichting op het renterisico (A 1) en het kredietrisico (A 2). Koers- en valutarisico's zijn niet op onze gemeente van toepassing.

A 1. Renterisico's

Renterisico's onderscheiden we in het renterisico van de vlottende schuld (kortlopende leningen) en het renterisico van de vaste schuld (langlopende geldleningen).

A 1.1. Renterisico vlottende schuld (kortlopende leningen)

Het maximum van de vlottende schuld ligt vast op 8,5% van het totaal aan begrote lasten vóór bestemming zonder stortingen in reserves. Dit is de kasgeldlimiet. Als we deze limiet twee kwartalen achter elkaar overschrijden, zetten we de financiering om in een langlopende lening. De kasgeldlimiet stellen we jaarlijks vast volgens de ministeriële regeling die bij de wet Fido hoort. Het begrote totaal aan lasten vóór bestemming is voor 2023 € 67,9 miljoen (zie tabel).

Met deze gegevens stelden we de volgende berekening op:

Tabel Par.D-1

Toets kasgeldlimiet	
Omschrijving	**Bedrag (€)**
Begrotingstotaal m.u.v. mutaties in reserves	67.901.105
1. Toegestane kasgeldlimiet	
in procenten van de grondslag	8,50%
in een bedrag	5.771.594
2. Omvang vlottende korte schuld	
Opgenomen gelden korter dan 1 jaar	4.000.000
Schuld in rekening-courant	-
Gestorte gelden door derden korter dan 1 jaar	-
Overige geldleningen, niet zijnde vaste schuld	3.500.000
3. Vlottende middelen	
Contanten in kas	4.000
Tegoeden in rekening courant	316.000
Overige uitstaande gelden korter dan 1 jaar	6.800.000
4. Toets kasgeldlimiet	
Totaal netto vlottende schuld (2) - (3)	380.000
Toegestane kasgeldlimiet (1)	5.771.594
Ruimte	**5.391.594**

Met de voorliggende begroting wordt aan de kasgeldlimiet voldaan.

A 1.2 Renterisico vaste schuld (langlopende leningen): rente risiconorm

Vaste geldleningen zijn meestal voor een periode van 20 tot 40 jaar. De huidige leningenportefeuille heeft een rentevaste periode gelijk aan de looptijd, over het algemeen 30 jaar. Bij een kortere rentevaste periode kunnen er tijdens de looptijd van een lening hogere rentepercentages ontstaan. Dit is een renterisico dat we niet kunnen uitsluiten. Het is mogelijk dat de rentevaste perioden van meer geldleningen samen in één boekjaar aflopen. Als dat gebeurt neemt het risico op een ongelijke toename van de rentekosten in dat jaar en de jaren die erna komen toe. Daarom bepaalt de Wet Fido een rente risiconorm van 20% van het begrotingstotaal aan lasten vóór bestemming. De vaste schuld is hierbij omschreven als de opgenomen leningen met een rentevaste periode van één jaar of langer.

De berekening van de rente risiconorm voor 2023:

Tabel Par.D-2

Toets renterisiconorm				
Omschrijving	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**
variabelen renterisiconorm				
1. Renteherziening op vaste schuld	-	-	-	-
2. Aflossingen	835.345	945.690	820.690	820.690
3. Renterisico (1+2)	**835.345**	**945.690**	**820.690**	**820.690**
4a. Begrotingstotaal	67.901.105	64.858.003	64.758.323	61.749.577
4b. Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%	20%	20%	20%
5. Renterisiconorm (4a x 4b)	**13.580.221**	**12.971.601**	**12.951.665**	**12.349.915**
Toets renterisiconorm: 5 > 3 = ruimte onder renterisiconorm 3 > 5 = overschrijding renterisiconorm				
Ruimte (+) / overschrijding (-) (5 - 3)	**12.744.876**	**12.025.911**	**12.130.975**	**11.529.225**

In 2023 vinden geen renteherzieningen op vaste geldleningen plaats.

In verband met projectfinanciering heeft de gemeente in 2022 een lening bij de BNG afgesloten. De omvang van de lening is € 3.500.000 met een looptijd van 30 jaar. Deze lening is het eerste jaar aflossingsvrij, vanaf juli 2023 wordt er afgelost.

In 2024 zal een lening van € 3.000.000 volledig afgelost zijn. Op basis van de reële financieringsbehoefte wordt jaarlijks bepaald of het noodzakelijk is om een aanvullende langlopende lening af te sluiten.

De uitwerking van o.a. de herijking van het gemeentefonds en uitwerking van de ambities zal uiteindelijk bepalend zijn voor eventuele aanvullende financiering in 2023.

De leningenportefeuille van de gemeente Drimmelen is door de nieuwe lening toegenomen. De omvang blijft op een verantwoord niveau; het renterisico van de gemeente Drimmelen valt ruim binnen de normen.

Ontwikkelingen 2023

A. Vanaf 1 januari 2018 is de Europese Benchmarkverordening van toepassing. Alle onder toezicht staande entiteiten in de Europese Unie moeten aan deze verordening voldoen, zo ook onze huisbankier de BNG. De basisrente wordt gebruikt voor het bepalen van de rente onder de overeenkomsten van onze gemeente met de BNG bank. De Euribor en Eonia blijken niet robuust en betrouwbaar. Er wordt nu o.b.v. de Benchmarkverordening toegewerkt naar nieuwe basisrentes.

Conform de Benchmarkverordening zijn de banken verplicht in de overeenkomsten een terugvalbepaling op te nemen, ook voor de lopende overeenkomsten. Deze terugvalbepaling houdt in dat de BNG een vervangende basisrente kan aanwijzen (€STR of gebaseerd op de €STR) en de daarmee verwante wijzigingen in de overeenkomst aan kan brengen indien een van de volgende gebeurtenissen zich voordoet:

1. de contractuele rentebenchmark wordt niet meer gepubliceerd of is niet langer beschikbaar,
2. mag niet meer door BNG Bank worden gebruikt, of

3. is niet meer betrouwbaar of representatief of is om een andere reden niet langer geschikt is om in de overeenkomst te worden gebruikt

De nieuwe basisrentes zullen niet gelijk zijn aan de huidige basisrentes. Onder toezicht van de Europese financieel toezichthouder worden (correctie) methoden en standaarden ontwikkeld om de overgang zo neutraal mogelijk te laten verlopen. De BNG zal zich bij het aanwijzen van een vervangende basisrente hierop baseren. In 2021 zijn de gewijzigde overeenkomsten met daarin opgenomen de terugvalbepaling ondertekend. Er heeft zich nog geen gebeurtenis, zoals hiervoor beschreven, voorgedaan, er is dan ook nog geen nieuwe basisrente aangewezen.

De €STR is gekozen als alternatieve risicovrije rentebenchmark voor het eurogebied. De Eonia is voor het laatst gepubliceerd op 3 jan 2022, de (aangepaste) Euribor zal in ieder geval nog tot 2024 gepubliceerd worden.

A 2. Kredietrisico's

Het kredietrisico bepaalt het risico dat de gemeente loopt door tegenpartijen die verplichtingen niet (tijdig) kunnen nakomen door bijvoorbeeld insolventie en deficit (tekort). De wet Fido stelt eisen aan tegenpartijen en producten op de geld- en kapitaalmarkt waardoor kredietrisico’s beperkt worden.

Kredietrisico’s zijn er in twee vormen. Het eerste kredietrisico is het risico dat de gemeente loopt door verstrekte leningen en beleggingen. Het tweede kredietrisico gaat over verstrekte gemeentegaranties. Dit noemen we ook wel borgstellingen of een indirect kredietrisico.

A 2.1 Kredietrisico op leningen en beleggingen

De gemeente Drimmelen verstrekte in het verleden leningen en deed beleggingen vanwege haar publieke taak. Deze verstrekkingen/beleggingen gebeurden op basis van de Wet Fido en het treasurystatuut. Sinds 2013 is de gemeente verplicht om tijdelijk overtollige financieringsmiddelen aan te houden in de schatkist (=schatkistbankieren). Het kredietrisico blijft hierdoor onveranderd laag maar het rendement is marginaal. De eerder genoemde afgesloten lening die is afgesloten ten behoeve van projectfinanciering is vanuit de publieke taak 1 op 1 verstrekt.

A 2.2 Kredietrisico ten aanzien van gemeentegaranties (borgstellingen)

De gemeente Drimmelen staat borg tegenover geldgevers voor de betaling van rente en aflossing op langlopende geldleningen die door organisaties, instellingen of verenigingen zijn aangevraagd. De activiteiten die deze partijen verzorgen moeten dan wel in het verlengde liggen van de gemeentelijke taken. Deze borgstellingen beperken zich vooral tot de woningbouwvereniging en sportverenigingen. Voor de borgstellingen aan de woningbouwvereniging staat de gemeente Drimmelen garant als achtervang op het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW).

In nauwe samenwerking werkten WSW, VNG en BZK in 2020 en 2021 aan een nieuwe generieke standaard achtervangovereenkomst WSW/gemeente. Daarnaast werden ook enkele van de daarin opgenomen verbeteringen

doorgevoerd in de bestaande achtervangovereenkomst(en). De nieuwe overeenkomst en verbeteringen zijn mede gebaseerd op een raadpleging die VNG in juni 2020 onder gemeenten hield en houdt onder meer in: een gewijzigde verdeelsleutel die de gemeentelijke achtervangpositie eerlijker verdeelt, en dat WSW van gemeenten ontvangen renteloze geldleningen eerder dan nu aan gemeenten gaat terugbetalen, daarmee daalt het risico voor de gemeenten.

Eind 2021 was de achtervangpositie van gemeente Drimmelen € 118.625.000. Dit is niet het werkelijke risicobedrag voor gemeente Drimmelen; bij aanspraak op alle achtervangers door het WSW voor renteloze leningen wordt dit bedrag als verdeelsleutel gehanteerd.
Dankzij de risicobeheersing van WSW (jaarlijkse beoordeling van de deelnemers), het toezicht door de Autoriteit woningcorporaties, het ingezette onderpand en het obligo van deelnemers is het risico voor gemeenten zeer beperkt.
De mogelijke verplichtingen die voortvloeien uit de borgstelling worden in eerste instantie gedekt door het risicovermogen en de obligoverplichtingen van WSW-deelnemers. Als het risicovermogen van het WSW ontoereikend is, wordt het obligo bij de deelnemers ingeroepen. Mocht daarna het risicovermogen (met inbegrip van de ontvangen obligo) dalen onder de 0,25% van het garantievolume, dan treedt pas de achtervangpositie van het Rijk en de betrokken gemeente in werking.
Het Rijk staat voor 50% in de achtervang, 25% wordt verdeeld over alle gemeenten die borg staan, 25% wordt opgevraagd bij de gemeente die in de leningsovereenkomst is genoemd (bestaande leningen) of voor nieuwe leningen vanaf 1 augustus 2021 verdeeld op basis van het DAEB bezit (marktwaarde in verhuurde staat). Tot op heden is op de achtervang nooit een beroep gedaan.

Voor reeds bestaande geborgde geldleningen blijft de bestaande individuele gemeentelijke achtervang van kracht. De samenstelling van de borgstellingen WSW in de begroting is gebaseerd op het laatst vastgestelde overzicht van borgstellingen.

Tabel Par.D-3

Direct gewaarborgde geldleningen			Bedragen x € 1.000
Omschrijving	**Rekening 31-12-2021**	**Begroting 31-12-2022**	**Begroting 31-12-2023**
Zorginstellingen	1.471	1.367	1.263
Woningbouwvereniging	1.783	1.559	1.325
Sportverenigingen	445	418	401
Totaal	**3.699**	**3.344**	**2.989**

Indirect gewaarborgde geldleningen		Bedragen x € 1.000
Omschrijving	**Aflossing 2021**	**Rekening 31-12-2021**
Woningbouwverenigingen onder WSW verband	10.826	118.625
Totaal	**10.826**	**118.625**

De gemeente Drimmelen hanteert voor garantiestellingen het volgende uitgangspunt:

Geen gemeentegarantie verlenen voor geldleningen die worden aangegaan door derden zoals stichtingen en verenigingen, behalve:

- de herfinanciering van al bestaande geldleningen waarvoor we in het verleden gemeentegarantie verleenden.
- geldleningen voor sportverenigingen of welzijns-en zorginstellingen. Die beoordelen we apart.

A 2.3 Kredietrisico ten aanzien van revolverende fondsen

Er is door de Raad eerder een budget beschikbaar gesteld van € 2.000.000 voor 'Leningen Duurzaam Wonen'. Dit betreffen de revolverende fondsen op het gebied van startersleningen, duurzaamheidsleningen en blijversleningen. In een revolverend fonds vloeien de aflossingen en rentevergoedingen terug en is het beschikbaar voor nieuwe leningen. Dit is een beproefde manier van duurzaam financieren. Door de sterke groei in aanvragen zal er in 2022 een voorstel worden voorgelegd om aanvullend budget beschikbaar te stellen.

De fondsen worden beheerd door het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn). Deze stichting ontwikkelt financieringsinstrumenten die in te zetten zijn om doelstellingen op het gebied van wonen te realiseren.

Startersleningen worden verstrekt onder Nationale Hypotheekgarantie. Het risico van deze leningen is daarmee beperkt. Tot medio 2022 is het aandeel van gemeente Drimmelen in de uitgezette gelden € 933.194 met een schuldrestant van € 825.491.

Duurzaamheidsleningen worden verstrekt als consumptief krediet, de aanvragers moeten voldoen aan de Gedragscode Consumptief Krediet. De kredietwaardigheid wordt door SVn getoetst. Tot medio 2022 is € 1.091.430 uitgezet met een schuldrestant van € 773.399.

Blijversleningen kennen een iets groter risico op wanbetaling in verband met een grotere sterftekans in de doelgroep van deze leningen. SVn schat het risico op wanbetaling op 1% (op basis van al bestaande leningen die de afgelopen twintig jaar door hen worden uitgekeerd). Op basis hiervan kan jaarlijks een toevoeging aan de voorziening dubieuze debiteuren bepaald worden. Tot op heden is er nog geen gebruik gemaakt van de blijverslening.

B. Financieringspositie

Financieringsfunctie

Onder de financieringsfunctie valt het aantrekken van financiële middelen en het eventueel uitzetten van tijdelijke overschotten die op dat moment niet nodig zijn. Dit is afhankelijk van het tempo van de uitvoering van de programma's binnen de door de gemeenteraad vastgestelde kaders van de begroting.

De uitvoering van deze financieringsfunctie vereist snelle beslissingen in een complexe markt. Dit heeft budgettaire gevolgen, onder andere afhankelijk van het risicoprofiel. Onder de financieringsfunctie valt niet het garanderen van rente en aflossing van geldleningen aan anderen.

Algemene ontwikkelingen: rentebeleid

Een belangrijke algemene ontwikkeling is de ontwikkeling op de geld- en kapitaalmarkt en dan vooral de rente op de kapitaalmarkt. De rente op de

kapitaalmarkt zal in 2023 naar alle waarschijnlijkheid verder stijgen door het krappere monetaire beleid van de ECB. De ECB heeft aangekondigd de rente te (blijven) verhogen als tegenwicht voor de te sterk oplopende inflatie.

De oorlog tussen Rusland en Oekraïne én de daarmee samenhangende risico's rondom de Russische gasleveranties aan Europa geven op dit moment extra onzekerheid voor de lange termijn ramingen. De BNG rentevisie geeft medio 2022 een verwachte lange rente van circa 2,8 tot 3,0%.

Solvabiliteit

De solvabiliteitsratio zegt iets over de vermogenspositie. Solvabiliteit is de mate waarin een organisatie aan haar korte en lange termijn verplichtingen kan voldoen. Dit bepalen we door de verhouding tussen het eigen vermogen (reserves) en het vreemd vermogen (opgenomen financiering). Het spreekt voor zich dat we de ratio bepalen met ons eigen vermogen, omdat dat onze buffer is voor het opvangen van tegenvallers. Het solvabiliteitsrisico wordt verder uitgewerkt in paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing onderdeel Financiële kengetallen.

Financieringsbehoefte

De financieringsbehoefte wordt bepaald op basis van de mutaties in de geprognosticeerde balans.

Tabel Par.D-4

Financieringsbehoefte				
Omschrijving	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**
exploitatiesaldo vóór toevoeging c.q. onttrekking aan reserves	2.907.520	2.456.926	2.966.209	216.130
bij: afschrijving materiële vaste activa	4.468.624	4.553.036	4.596.753	4.646.595
af: investering materiële vaste activa	-4.590.128	-9.902.697	-3.971.881	-3.615.241
Financiële vaste activa - ontvangen aflossing leningen	48.760	116.952	116.952	116.952
Mutatie voorraden incl. bouwgronden in exploitatie	-195.285	802.012	717.706	-508.494
Mutatie voorzieningen	-1.374.578	-413.055	-950.628	-340.257
Vaste schulden aflossing	-835.345	-945.690	-820.690	-820.690
Financieringsbehoefte	**429.568**	**-3.332.516**	**2.654.421**	**-305.005**
In begroting opgenomen langlopende financiering	1.500.000			
Aanvullende financieringsbehoefte	**0**	**-3.332.516**	**2.654.421**	**-305.005**

Voor de eventuele aanvullende financieringsbehoefte geldt dat we de kasgeldlimiet optimaal benutten vanuit de gedachte dat de rente van kasgeldleningen vrijwel altijd lager is dan de rente op langlopende leningen. Indien de financieringsbehoefte de kasgeldlimiet overstijgt wordt afgewogen of het nodig is om een langlopende lening af te sluiten, afhankelijk van onder andere de werkelijke investeringen.
In 2023 zien we vooralsnog geen behoefte aan (aanvullende) financiering.

Renteschema

Om ervoor te zorgen dat in de begroting en verantwoording de totale rentelasten en de daaraan gekoppelde financieringsbehoefte inzichtelijk zijn, wordt in de BBV voorgeschreven dat de paragraaf financiering ook in ieder geval inzicht geeft in

- de rentelasten,
- het renteresultaat,
- de manier waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend.

De voorgeschreven tabel laat zien waaruit het begrote renteresultaat bestaat op het taakveld Treasury. Dit renteresultaat wordt berekend uit het verschil tussen de saldi van de werkelijk aan de taakvelden toegerekende rente (renteomslag) en de geraamde toe te rekenen rente aan taakvelden.

De renteomslag wordt voor de begroting en de jaarrekening berekend op basis van:

- de rentelasten van kortlopende en langlopende geldleningen
- de eventuele rente van eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen)
- het totaal geïnvesteerd vermogen (boekwaarde per 1 januari).

De renteomslag voor de gemeente Drimmelen voor het jaar 2023 bedraagt 0,24%. Deze blijft binnen de bandbreedte van 0,5% en wordt afgerond op 0,0%. Bij de berekening van rente op investeringen gaan we in 2023 uit van een vast rentepercentage van 0%. Zie onderstaande tabel:

Tabel Par.D-5

Renteschema						
	Omschrijving	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	275.107	276.307	260.279	245.496	230.713
b.	De externe rentebaten	-62.996	-61.838	-59.640	-57.441	-55.242
	Totaal door te rekenen externe rente	212.111	214.469	200.639	188.055	175.471
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-2.658	-5.808	1.425	5.116	0
	De rente van projectfinanciering die aan betreffende taakveld moet worden toegerekend	0	0	0	0	0
		-2.658	-5.808	1.425	5.116	0
	Saldo door te rekenen rente	209.453	208.661	202.064	193.171	175.471
d1.	Rente over eigen vermogen	0	0	0	0	0
d2.	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	0	0	0	0	0
		0	0	0	0	0
	De aan de taakvelden (programma's inclusief overzicht overhead) toegerekende rente (renteomslag)	209.453	208.661	202.064	193.171	175.471
e.	De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief overzicht overhead) toegerekende rente (renteomslag)	0	0	0	0	0
f.	**Renteresultaat op het taakveld treasury**	**209.453**	**208.661**	**202.064**	**193.171**	**175.471**

Rente-omslag						
	Omschrijving	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
	Boekwaarde bestaande investeringen (per 01.01)	88.286.998	83.872.024	79.568.121	75.475.195	71.544.423
	Vermeerdering boekwaarde nieuwe investeringen	0	4.590.128	14.439.174	18.529.321	21.640.736
	Correctie boekwaarde projectfinanciering	0	0	0	0	0
	Totaal boekwaarde	88.286.998	88.462.152	94.007.295	94.004.516	93.185.159
	Saldo door te rekenen rente	209.453	208.661	202.064	193.171	175.471
	Rente-omslag percentage	0,24%	0,24%	0,21%	0,21%	0,19%
	Toe te rekenen rente-omslag	**0,00%**	**0,00%**	**0,00%**	**0,00%**	**0,00%**
	Toegerekende rentevolume via rente-omslag t.b.v. renteschema	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Externe rente						
	Omschrijving	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
	Bedrag openstaande leningen (per 01.01)	22.650.000	23.314.656	22.368.966	21.548.276	20.727.587
	Rentelasten	275.107	276.307	260.279	245.496	230.713
	Gewogen gemiddelde externe rente	**1,21%**	**1,19%**	**1,16%**	**1,14%**	**1,11%**

Rente grondexploitatie						
	Omschrijving	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
	Externe rente	1,21%	1,19%	1,16%	1,14%	1,11%
	Vreemd vermogen (per 01.01)	62.884.159	59.854.099	63.665.796	61.276.773	59.637.747
	Totaal vermogen (per 01.01)	104.017.171	103.894.631	110.163.255	110.740.441	109.317.545
	Rente grondexploitatie	**0,73%**	**0,68%**	**0,67%**	**0,63%**	**0,61%**

E. Bedrijfsvoering

Inleiding

Een goede bedrijfsvoering is belangrijk voor het succesvol uitvoeren van de beschreven programma's. Deze paragraaf geeft inzicht in de bedrijfsvoeringthema's:

A. Personeel en organisatie
B. Informatievoorziening en automatisering
C. Huisvesting en facilitaire zaken
D. Financiën en Planning & Control
E. Inkoop
F. Juridische zaken.

A. Personeel en organisatie

Personeel

De gemeente acteert in een sterk veranderende omgeving, waarin tal van ontwikkelingen op de gemeente af komen en waar gemeenten al mee te maken hebben, zoals
- decentralisatie van taken van het rijk naar de gemeente (Wmo, jeugd, participatie)
- invoering van de Omgevingswet
- de woningbouwopgave
- de energietransitie
- krappe financiële middelen (zeker gelet op de decentralisaties)
- een steeds krapper wordende arbeidsmarkt en
- steeds verder gaande digitalisering

Al deze ontwikkelingen vereisen een organisatie die mee moet kunnen bewegen. We hebben meer behoefte aan generalisten dan aan specialisten. Dit vermindert niet alleen de kwetsbaarheid van de organisatie, maar zorgt er ook voor dat het werk voor de mensen gevarieerder en leuker wordt. Natuurlijk kunnen we niet zonder vakinhoudelijke kennis van de materie, maar competenties zijn minstens zo belangrijk, zoals goed kunnen luisteren naar je klant, oplossingsgericht kunnen (mee)denken, samenwerken, digitale vaardigheden, etc.

Functiehuis

Het functieboek is aan herziening toe en de functies zijn nogal specialistisch ingevuld. Dit zorgt er, samen met de relatief kleine formatie, voor dat de kwetsbaarheid groot is. In 2023 zal er gestart worden met de voorbereidende werkzaamheden voor een nieuw functiehuis. Een functiehuis dat past bij de huidige en toekomstige taakstelling van de gemeente, met outputgerichte functiebeschrijvingen. Dit zal ook in 2024 doorlopen.

Strategische personeelsplanning

Bij het bovenstaande hoort ook strategische personeelsplanning. Dit o.a. om inzicht te krijgen in de vraag welk personeel de organisatie op korte en langere termijn nodig heeft, rekening houdend met de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de maatschappelijke opgaven waar de gemeente voor staat.

Hierbij gaat het niet alleen om kwantiteit maar ook om kwaliteit. Als we een snelle analyse maken van het huidige personeelbestand, zien we dat de komende vijf jaar waarschijnlijk 24 medewerkers uitstromen in verband met de pensioengerechtigde leeftijd. Er is extra budget nodig om aankomende pensionado's tijdig te kunnen vervangen, zodat zij hun kennis en expertise kunnen overdragen aan de nieuwe medewerkers.

Binnenhalen van generalistisch jong talent

Gelet op die grote uitstroom, het feit dat op cruciale posities personeel wordt ingehuurd en de krapte op de arbeidsmarkt, willen we door het bieden van stageplaatsen en het realiseren van traineeplaatsen jong talent in huis halen en voor enige tijd aan de gemeente binden.
We kunnen medewerkers (deels) zelf opleiden en begeleiden in wat specifiek is voor onze gemeente. Door ze in algemene dienst aan te stellen, kunnen we het perspectief bieden dat ze op diverse afdelingen kunnen gaan werken en in de toekomst diverse functies kunnen gaan uitoefenen. In 2023 starten we met de voorbereidingen hiervoor en dit zal de komende jaren doorlopen.

Aantrekkelijk werkgeverschap

Om het bovenstaande mogelijk te maken zullen we als werkgever aantrekkelijk moeten zijn. Dit heeft zeker niet alleen met salarisschalen te maken maar ook met loopbaankansen, opleidingsmogelijkheden, de mogelijkheid om flexibel te werken, vrije tijd, etc. Een goede arbeidsmarktcommunicatie is hierbij essentieel om potentieel jong talent te inspireren en te prikkelen. Het is belangrijk dat we als gemeente een aantrekkelijke positie krijgen op de krappe arbeidsmarkt.

Strategisch opleidingsplan

Daarnaast zullen we moeten blijven investeren in de ontwikkeling van onze medewerkers. Een strategisch opleidingsplan moet de basis gaan vormen voor alle opleidingen. Strategisch opleiden is het ontwikkelen van kennis en competenties van (groepen) medewerkers met als doel het bereiken van algemene competenties en doelstellingen op organisatieniveau. Dit is belangrijk voor medewerkers die nieuw in dienst komen en voor het zittende personeel. Zo zijn we al gestart met de training digivaardigheden voor medewerkers, wat in 2023 door zal lopen en zal in 2023 verder aandacht worden besteed aan de opleiding projectmatig werken.

Leidinggevenden vormen een cruciale schakel bij het begeleiden van bovengenoemde items. Er zal dan ook worden gewerkt aan teamontwikkeling van het managementteam en verdere ontwikkeling van het leiderschap bij leidinggevenden.
Ook het sturen op team- en individuele output is een belangrijke factor, mede in het kader van "Het nieuwe werken".

Ziekteverzuim

Het verzuimpercentage over 2021 bedroeg in totaal 4,88%. Dit ligt onder het landelijk gemiddelde verzuimcijfer van 5,8%.
De gemeente Drimmelen streeft er naar het verzuimpercentage verder omlaag te brengen, echter heeft de Gemeente Drimmelen enkele langdurige zieken onder andere doordat een aantal medewerkers last hebben van long covid.

ARBO (Arbeidsomstandigheden)

De gemeente Drimmelen gebruikt sinds 2021 een hybride werkconcept en geeft medewerkers ruimte om altijd en overal, tijd- en plaatsonafhankelijk en

ergonomisch te werken. Een deel van het gemeentehuis is en wordt de komende tijd verbouwd waarbij de beschikbare ruimtes worden ingericht om elkaar te ontmoeten; vergaderruimten, ontmoetingsplekken, aanlandplekken en een bibliotheek worden gerealiseerd. Voor 2023 staat de RI&E gepland en deze zal worden opgestart na de afronding van de verbouwing.

Salariskosten

Dit is het brutoloon volgens de salaristabel van de CAO (schaal/trede) met daarbij: IKB (Integraal Keuze Budget) werkgeverslasten (pensioenpremie, ww-premie) andere premies die de gemeente als werkgever af moet dragen. De salariskosten van alle ambtenaren die in de formatie zijn meegenomen, inclusief de griffie.

In de primaire begroting van 2022 zijn de totale salariskosten € 13.388.218.
In de primaire begroting van 2023 zijn de totale salariskosten € 13.507.878

Organisatie

Dienstverlening, van visie naar dienstverleningsconcept.

Om een volgende stap te kunnen zetten op het vlak van dienstverlening is het van belang een verdere uitwerking te doen van de visie op dienstverlening, door middel van het opstellen van een dienstverleningsconcept.
De vraag 'Hoe'? staat hierbij centraal. Hoe gaan we een betrouwbare, mensgerichte, efficiënte en interactieve dienstverlening de komende jaren verder vorm geven?

In het op te stellen dienstverleningsconcept formuleren we wat Drimmelen wil bereiken met dienstverlening door de uitgangspunten uit de visie te vertalen naar concrete doelen en concrete acties. Daarbij worden de gevolgen voor producten en diensten en hoe die via de diverse dienstverleningskanalen worden aangeboden in beeld gebracht. Inwoners, verenigingen en andere belanghebbenden weten wat ze van de gemeente Drimmelen kunnen verwachten.

Het dienstverleningsconcept kan niet los worden gezien van het in 2023 op te stellen informatiebeleidsplan. Enerzijds omdat de ambities op dienstverlening richting geven aan de benodigde informatievoorziening en anderzijds de ontwikkelingen in informatievoorziening ook de ontwikkeling van dienstverlening beïnvloeden. Door het ontwikkelen van het dienstverleningsconcept en het informatiebeleidsplan in gelijke tred te laten plaatsvinden, ontstaat een wisselwerking die synergie oplevert.

B. Informatievoorziening en automatisering

Informatievoorziening (in combinatie ook met Dienstverlening)

Ter uitvoering van het door de raad in 2019 vastgestelde visiedocument "toekomstbestendige Dienstverlening" is in december 2020 het Ambitieplan Dienstverlening en Informatievoorziening vastgesteld, waarmee uitvoering wordt gegeven aan de door de raad vastgestelde kernwaarden Efficiënt, Betrouwbaar, Interactief en Mensgericht. Dit Ambitieplan is gevuld met -bij aanvang 9- projecten welke ondersteunend zijn aan het digitaliseren en/of optimaliseren van dienstverlening. Jaarlijks wordt de gemeenteraad inhoudelijk bijgepraat over inhoud en voortgang van het Ambitieplan. Dit zal ook in 2023 het geval zijn.

In 2023 wordt verder gewerkt aan:

1. Zaakgericht werken, ofwel: Digitaal Samenwerken. Dit is een combinatie van zowel klantgericht als procesmatig -primaire- werkprocessen sturen waarmee voldaan kan worden aan de door de raad vastgestelde kernwaarden. De daadwerkelijke interne uitrol, implementatie en borging vindt plaats tot en met 2023. Hierbij wordt aangetekend dat randvoorwaardelijk voor deze geplande verdere uitrol is dat de raad in 2022 hiervoor aanvullende budgetten beschikbaar heeft gesteld om dit daadwerkelijk verder uit te kunnen voeren richting afronding;
2. Het verder optimaliseren en gebruik maken van de verschillende faciliteiten binnen Office 365. Zoals de verschillende mogelijkheden van binnen deze applicatie beschikbare modules (waaronder Teams, SharePoint en One-Drive) om daarmee ook het thuiswerken goed te ondersteunen en verder te gaan optimaliseren. Uiteraard zullen medewerkers hier getraind en opgeleid moeten worden -en blijven via instroom nieuwe collega's- om optimaal gebruik te kunnen maken van deze modules en vaardig zijn in goede borging van de gebruikte informatie(voorziening). Waar nodig en mogelijk wordt dit in samenwerking met de gemeente Breda opgepakt. Afronding van dit deelproject wordt voorzien in 2023 maar jaarlijks terugkerende trainingen blijft noodzakelijk;
3. De uitvoering van de overige deelprojecten binnen het Ambitieplan. Waarbij keuzes tot uitvoering etc. worden gebaseerd op prioritering, beschikbaarheid van middelen (budget en/of mensen) zodat uitvoering en afronding realistisch en haalbaar is.

Vanaf 2023 zal planmatig uitvoering worden gegeven aan de inhoud van het nieuwe Informatiebeleidsplan dat in 2023 door de raad zal worden vastgesteld. Dit plan is het vervolg op het in 2016 vastgestelde Informatiebeleidsplan 2017-2020. De inhoud van dit nieuwe plan zal nadrukkelijk in lijn worden gebracht met de door de raad opnieuw vast te stellen visie op Informatievoorziening waarbij rekening wordt gehouden met reële ambities, noodzaak en haalbaarheid investeringen (wetgeving, politieke ambities vanuit het coalitieakkoord 2022-2026) en ambtelijke uitvoerbaarheid (beschikbare kwaliteit en kwantiteit).

Samenhangende Objectenregistratie (SOR)

Het cluster SOR zorgt voor goed gegevensbeheer. Dit beheer richt zich hoofdzakelijk op de wettelijke taken van bronhouder binnen de diverse basisregistraties (BAG, WOZ, BGT, Ondergrond) en de Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen (WKPB). Het doel van basisregistraties is dat (juiste) gegevens van burgers etc. door de overheid verplicht worden gebruikt en, zoveel als mogelijk, beschikbaar worden gesteld aan belanghebbenden (zowel intern als extern).

De doorontwikkeling van de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) zal doorlopen tot en met 2023. De (basis)registraties met een geo-component zullen in de nabije toekomst op gaan in een -door de wetgever beoogde- samenhangende objectenregistratie. Dit is een landelijk project dat we op de voet blijven volgen.

Wet Open Overheid

Per 1 mei 2022 is de wet Open Overheid (Woo) in werking getreden. Drimmelen ambieert het niveau 'Basis', een niveau waarbij de wettelijke vereisten en implementatiestappen worden gevolgd.

Verantwoording 2022
In 2022 zijn de volgende activiteiten in het kader van de Woo uitgevoerd:

- In het begin van het jaar is een impactanalyse uitgevoerd om te bepalen wat er moet gebeuren om aan de Woo te voldoen.
- Sinds 1 juni is de verplichte Woo-contactfunctionaris aangesteld. De Woo contactfunctionaris is er om vragen te beantwoorden en om te coördineren bij het tijdig afhandelen van Woo verzoeken (passieve openbaarheid).
- Om Woo verzoeken te kunnen ontvangen is het Woo proces gedigitaliseerd, met behulp van een webformulier kunnen burgers en bedrijven digitaal een Woo verzoek indienen.
- Om zicht te houden de uitvoering van de wet is er ook een Woo-rapportage in ontwikkeling met kwalitatieve en kwantitatieve informatie over de toepassing van en uitvoering van passieve en actieve openbaarheid.

Beleidsvoornemens 2023
Voor de actieve openbaarheid zal per informatiecategorie een andere inwerkingtredingsdatum worden vastgesteld. In totaal gaat het om 11 categorieën van overheidsinformatie. Op moment van schrijven is nog geen Koninklijk Besluit genomen over de inwerkingtredingsdatum per categorie of cluster van categorieën. Het is dus nog niet duidelijk te zeggen wanneer de overige verplichten uit de wet gaan gelden en welke implementatie-activiteiten voor 2023 relevant zijn.

Binnen de Wet Open Overheid worden een aantal verplichtingen uit de archiefwet herhaald: een bestuursorgaan heeft de opgave om de informatiehuishouding op orde te brengen en zorgt dat de documenten die het ontvangt, vervaardigt of anderszins onder zich heeft, zich in goede, geordende en toegankelijke staat bevinden (artikel 2.4 Woo). In artikel 6.1 Woo is - wat betreft de duurzame toegankelijkheid van digitale documenten – geëxpliciteerd dat bestuursorganen de verplichting hebben om maatregelen te treffen.

Hoewel voor de actieve openbaarheid dus nog wat onzekerheid geldt wat betreft de inwerkingtredingsdatum is het voor 2023 is het van belang dat de gemeente Drimmelen volgende stappen zet in de realisatie of optimalisatie van randvoorwaardelijke informatiebeheer- en informatievoorzieningscomponenten om aan de verplichtingen van de wet de kunnen voldoen.
Binnen het Informatievoorzieningsportfolio is een aantal projecten opgenomen die ervoor kunnen zorgen dat stappen worden gezet om de informatiehuishouding op orde te brengen en informatie uiteindelijk gepubliceerd kan worden. Voorbeelden hiervan zijn de inzet van E-formulierencomponent, het verder op orde maken van een zogeheten DocumentairStructuurPlan (DSP), de invoering van een anonimiseringstool waarmee gegevens binnen een informatieobject die niet gepubliceerd mogen worden, worden verwijderd of duurzaam onleesbaar gemaakt.

C. Huisvesting en facilitaire zaken

Verduurzamen gemeentehuis (incl. faciliteiten)
In 2021 zijn de eerste twee fasen van de verduurzaming van het gemeentehuis afgerond. Hierbij zijn onder andere drie warmtepompen geïnstalleerd en zonnepanelen op het dak van het gemeentehuis geplaatst. Daarnaast zijn aanpassingen aan de installaties gedaan om de geconstateerde comfort klachten te verbeteren. Na de uitvoeringsfase is begonnen met de beheerfase waarbij de

werking van de installaties verder worden gefinetuned. Waar dat aan de orde is zullen aanvullende -beperkte- maatregelen worden uitgevoerd ter bevordering/verhoging van de klimatologische omstandigheden binnen het gemeentehuis (optimaliseren van het comfort).

Waar nodig en mogelijk zullen aanvullende maatregelen worden uitgevoerd welke de verdere verduurzaming van het gemeentehuis (plus gemeentewerf en milieustraat) ondersteunen. Hierbij wordt onder meer gedacht aan het uitwerken van plannen met betrekking tot elektrisch rijden (dienstauto BOA's) en doorvoeren verduurzaming bij vervangingsinvesteringen.

Werkplekconcept en "het nieuwe werken" (HNW)

Door COVID-19 is de manier van werken snel veranderd en is thuiswerken - gecombineerd met werken op kantoor-nadrukkelijk in beeld gekomen hetgeen heeft geleid tot het in 2022 vastgestelde thuiswerkbeleid. In 2022 is verder uitvoering aan HNW gegeven. Vervolgacties vinden ook nog in 2023 plaats (met name inrichting kantoor/gemeentehuis) inclusief afronding project HNW en evaluatie ervan.

Documentaire Informatievoorziening en Informatiebeheer

In 2022 heeft de gemeentearchivaris weer een KPI verslag opgesteld. Het KPI-verslag (Kritische Prestatie Indicatoren) wordt elke twee jaar opgesteld en dient om de organisatie te ondersteunen bij verantwoording van en de zorg over het beheer van archieven conform de Archiefwet 1995. Aan de hand van dit verslag wordt het lopende verbeterplan geactualiseerd waarna dit aan de raad, gemeentearchivaris en provincie Noord-Brabant (toezichthouder) wordt aangeboden.

Daarnaast wordt in 2023 verder uitvoering gegeven aan het project "plan van aanpak archiefkelder". Dit met het doel om de archiefkelder zo veel mogelijk leeg te ruimen. Dit wordt gedaan door middel van het overdragen van dossiers naar het regionaal archief Tilburg (RAT) of via digitalisering. Van dit plan van aanpak zijn de afgelopen twee jaar al verschillende deelprojecten afgerond. Verwachting is dat in 2023 volledige uitvoering is gegeven aan dit plan.

D. Financiën en Planning & Control

Planning & Control (P&C)

Conform de Financiële Verordening stelt de gemeenteraad bij aanvang van de nieuwe raadsperiode de programma indeling voor die periode vast. Dit doet de gemeenteraad op voorstel van het college. De Financiële Commissie brengt hierover advies uit. Deze indeling gaat gelden m.i.v. de begroting 2023.

In 2022 is gestart worden met de vooronderzoek, inventarisatie en opstellen programma van eisen voor de aanbesteding van een -nieuw- financieel pakket. Hetgeen moet leiden tot uitvoering inclusief volledige implementatie in 2023 zodat vanaf 1-1-2024 gebruik zal worden gemaakt van dit nieuwe financiële pakket. Daarnaast staat 2023 in het teken van de keuze van een partner -op basis van Europese aanbesteding- voor de waardebepaling, aanslagoplegging, heffen en invordering etc. gemeentelijke belastingen, heffingen en uitvoering van de Wet WOZ (Waardering Onroerende Zaken).

Rechtmatigheid

Op 31 mei 2022 nam de Tweede Kamer de Wet versterking decentrale rekenkamers aan. Het wetsvoorstel zal nog in 2022 ook door de Eerste Kamer worden behandeld en naar verwachting vanaf de jaarstukken 2023 in werking treden.
Met de komst van deze nieuwe wet leggen niet langer de accountants maar de colleges verantwoording aan de raad af over de rechtmatigheid van het gevoerde beleid. Met de Kadernota Rechtmatigheid van de commissie BBV als uitgangspunt.
De verschuiving van de rechtmatigheidsverantwoording verlangt meer van de eigen controle op de mate waarin gemeenten hun (kritische) processen beheersen. Drimmelen werkt samen met een externe partij in het op niveau brengen en houden van die interne beheersing. Met in 2023 als resultanten een update van het Kaderplan Interne Beheersing, van het jaarlijkse Normenkader en Interne Controle-plan en de rechtmatigheidsverantwoording door het college in de jaarstukken 2023.

Informatiebeveiliging en Privacy

Gemeenten verwerken veel gegevens van burgers en bedrijven en vindt het belangrijk om op een juiste manier met deze gegevens om te gaan. Daarom wordt ingezet op de juiste beveiliging van deze gegevens en de bescherming van de privacy rechten van inwoners, ondernemers en werknemers van de gemeente. Hiervoor geldt de wettelijke grondslag op basis van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Door de snelle maatschappelijke- en technologische ontwikkelingen en toenemende cybercriminaliteit worden de risico's op dit gebied steeds groter. Om deze risico's te verkleinen worden de wettelijke eisen en richtlijnen voor overheidsorganisaties steeds aangescherpt met als gevolg dat we nieuwe en aanvullende organisatorische en technische maatregelen dienen te implementeren om onze processen hieraan te laten voldoen.
Gestimuleerd door deze ontwikkelingen hebben alle Nederlandse gemeenten in 2021 de resolutie Digitale Veiligheid tijdens een Buitengewone Algemene Ledenvergadering van de VNG aangenomen. Gemeenten spraken daarin onder meer af om:

- elk jaar een digitaal incidentbestrijdingsplan te actualiseren en vast te stellen (Drimmelen beschikt nog niet over een digitaal incidentbestrijdingsplan).
- periodiek te oefenen met cyberincidenten om de gemeentelijke weerbaarheid te toetsen en te vergroten
- het onderwerp digitale veiligheid periodiek in het college van B en W te bespreken
- structureel voldoende budget vrij te maken voor blijvende weerbaarheid tegen digitale dreigingen

In het Coalitieakkoord "Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen" is geanticipeerd op het beschikbaar zijn van voldoende budget. Het Coalitieakkoord gaat uit van een structurele uitbreiding van het budget met € 10.000.
Deze uitbreiding stelt de Chief Information Security Officer/Privacy Officer en de Functionaris Gegevensbescherming in staat om

- het informatiebeveiligingsplan uit te voeren
- een bewustwordings- en E-Learningprogramma aan te bieden
- het nieuwe Information Security Management System in te zetten

- informatiebeveiligings- en privacyrisico's integraal te analyseren (IRPA), bijvoorbeeld door penetratietesten uit te voeren.

E. Inkoop

Naar aanleiding van het rekenkameronderzoek naar het gemeentelijk inkoop- en aanbestedingsbeleid (besluitvorming december 2019) en het aangepaste inkoopbeleid (vast gesteld door de raad in juni 2021) is in 2022 verder uitvoering gegeven aan de vastgestelde conclusies en aanbevelingen. Hierbij is vanaf 2022 onder andere ingezet op het invoeren van contactbeheer en het ontwikkelen van contactmanagement binnen de gehele gemeentelijke organisatie. Samen met het inkoopbureau West-Brabant is hiervoor in 2022 beleid opgesteld waaraan ook in 2023 en verder uitvoering aan gegeven zal worden.

F. Juridische Zaken

Er zijn op dit moment geen specifieke beleidsmatige ontwikkelingen in 2023 voorzien. Afhankelijk van de mogelijke (wijze van) herontwikkeling van de ondersteunende afdelingen waaronder afdeling D&O, kunnen er wel beleidsmatige ontwikkelingen volgen.

F. Verbonden partijen

Inleiding

Deze paragraaf geeft inzicht in de bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en risico's van de gemeente als gevolg van de samenwerking met verbonden partijen.

Visie en doelstellingen

Partijen die aan de gemeente zijn verbonden dienen op effectieve en efficiënte wijze bij te dragen aan het realiseren van de beleidsdoelstellingen van Drimmelen. Met als uitgangspunten een heldere verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen de gemeente en de verbonden partij en het opstellen van dienstverleningsovereenkomsten met prestatieafspraken.

Wet gemeenschappelijke regelingen

Op 1 juli 2022 is de Wgr gewijzigd. Met deze wetswijziging worden de mogelijkheden van volksvertegenwoordigers om de eigen controlerende en kaderstellende rol bij gemeenschappelijke regelingen te versterken aangepast en uitgebreid.
Het deel van de wet dat rechten geeft aan volksvertegenwoordigers is direct per 1 juli 2022 ingegaan. Voor het andere deel - verplichtingen om bestaande gemeenschappelijke regelingen aan te passen, om zo scherpere afspraken te maken over bijvoorbeeld uittreding of evaluatie - geeft de wet een implementatieperiode van twee jaar.

Nota Verbonden Partijen

In 2015 is regionaal een kadernota Verbonden Partijen vastgesteld. In deze nota zijn in de vorm van zes spelregels samenwerkingsafspraken tussen gemeenten benoemd. Zodat gemeenten gezamenlijk kunnen sturen op verbonden partijen in het algemeen en gemeenschappelijke regelingen in het bijzonder. Als gevolg van de wijziging van de Wgr zal ook de kadernota Verbonden Partijen via een intergemeentelijke samenwerking moeten worden herzien. Die herziening zal op dat moment ter vaststelling aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

Richtlijnen begrotingen 2024 gemeenschappelijke regelingen

Volgens spelregel 4 uit de regionale kadernota stellen de gemeenten die deelnemen aan een verbonden partij jaarlijks in november richtlijnen vast. Richtlijnen waarop verbonden partijen hun beleidsmatige en financiële kaders voor het nieuwe begrotingsjaar dienen te baseren.

Het college stelt de volgende algemene financiële richtlijnen voor elke Gemeenschappelijke Regeling (GR) voor:

1. We verwachten van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) dat zij een structureel sluitende meerjarenbegroting 2024-2027 aanbiedt aan de

deelnemers. De GR vermeldt duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting 2024. In de begroting 2024 neemt de GR ook een overzicht op met de bijdragen 2024 t/m 2027 per deelnemer.
2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het Algemeen Bestuur is besloten.
3. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven.
Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de GR deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de GR in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan.
4. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting 2024 stijgt maximaal met de geldende CAO indexering en de prijsontwikkeling uit de septembercirculaire 2022 (of een actuelere circulaire). Ook wijzigt de bijdrage wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.
5. In de ontwerpbegroting worden de mogelijkheden beschreven om de bijdrage van de deelnemende gemeenten te verminderen, bijvoorbeeld door besparingen voor te stellen of beleidsinhoudelijke keuzes aan te geven.
6. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De GR kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het Algemeen Bestuur.
7. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de GR de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen.

Vanwege de afwijkende financiering, betaald vanuit ziektekostenverzekeringen, van de Regionale Ambulancevoorziening, gelden voor deze GR alleen de richtlijnen 1 en 7.

De raad heeft de mogelijkheid om per verbonden partij specifieke financiële en beleidsrichtlijnen aan te geven. Het college stelt voor om specifieke richtlijnen af te geven aan de Regio West-Brabant, de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant, de Veiligheidsregio, de GGD en de Regionale Ambulancevoorziening. Die specifieke richtlijnen treft u als bijlage bij deze begroting aan.

Lijst verbonden partijen

Het BBV onderscheidt verbonden partijen in
• gemeenschappelijke regelingen (openbaar lichaam, gemeenschappelijk orgaan, bedrijfsvoering organisatie, centrumgemeente-constructie en regeling zonder meer)
• vennootschappen en coöperaties
• stichtingen en verenigingen
• overige verbonden partijen

De volgende tabel geeft aan in welke verbonden partijen de gemeente Drimmelen een belang heeft.

Tabel Par.VP-1 - Lijst van verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling	Vestigingsplaats	Variant
1. Regio West-Brabant	Etten-Leur	Openbaar lichaam
2. WAVA/MidZuid	Oosterhout	Openbaar lichaam
3. Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant	Tilburg	Openbaar lichaam
4. Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant	Tilburg	Openbaar lichaam
5. Openbare Gezondheidszorg West-Brabant	Breda	Openbaar lichaam
6. RBL Leren West-Brabant	Breda	Openbaar lichaam
7. Nazorg gesloten stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen	Breda	Openbaar lichaam
8. Regionale Ambulance-Voorziening Brabant Midden-West-Noord	's-Hertogenbosch	Openbaar lichaam
9. Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt Crisiszorg West-Brabant	Roosendaal	Centrumregeling
10. Centrum Jeugd en Gezin Drimmelen Geertruidenberg	Geertruidenberg	Bedrijfsvoeringsorganisatie
11. Beschermd Wonen regio Breda	Breda	Centrumregeling

Naamloze vennootschappen	Vestigingsplaats
1. Brabant Water N.V.	's-Hertogenbosch
2. N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Den Haag

Besloten vennootschappen	Vestigingsplaats
1. Eerste Traais Warmtebedrijf b.v.	Nijmegen

Gemeenten namen op 10 juni 2020 tijdens de ALV van de VNG de resolutie "Norm voor opdrachtgeverschap" voor de jeugdzorg aan. In die resolutie is bepaald dat gemeenten een regiovisie vaststellen en tot een niet-vrijblijvende vorm van governance komen. Binnen de regio West-Brabant Oost wordt daarvoor een GR als mogelijke vorm van governance verkend. De colleges van de WBO-gemeenten zullen besluitvorming daarover op een later moment aan de gemeenteraden voorleggen.

Informatie per verbonden partij

Deze paragraaf Verbonden Partijen geeft eveneens inzicht in welk maatschappelijk belang er met de deelname in een verbonden partij is gediend en hoe de financiële positie zich ontwikkelt. In de volgende tabel wordt die informatie per verbonden partij weergegeven, gebaseerd op de begrotingen 2023 en de jaarrekeningen 2021 zoals die in de raadsvergadering van 8 juni 2022 zijn behandeld.

Tabel Par.VP-2

Regio West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2023
Versterking van de regio op de gebieden economie en arbeidsmarkt, mobiliteit, duurzaamheid, zorg, welzijn, onderwijs, ruimtelijke ordening en wonen. Daarnaast is de RWB strategische gesprekspartner voor o.a. de provincie, de nationale overheid en Europa.	609.000	609.000	7.669.000	7.669.000	0	807.899

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
Uitval van personele capaciteit, minder subsidie-inkomsten, lagere vraag naar diensten Mobiliteitscentrum en Regioarcheologie, nadelig CAO-effect.	Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie	Burgemeester De Kok

MidZuid

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2023
Het uitvoeren van de Wet sociale werkvoorziening en het zo doelmatig mogelijk door de gemeente gegeven opdrachten op het terrein van de werkgevers-dienstverlening, beschut werk, gesubsidieerde arbeid en arbeidsreintegratie die voortvloeien uit de Participatiewet uit te voeren.	1.495.000	1.380.000	7.807.000	8.063.000	0	269.645

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
Beperkt macrobudget, lagere rijksbijdrage per arbeidsjaar, lagere uitstroom van Wsw-medewerkers, onvoldoende compensatie van een stijging van het wettelijk minimumloon, tegenvallende omzet op het lage inkomens voordeel, transitievergoeding voor werknemers die ziek uit dienst gaan, niet geheel realiseren begrote netto-opbrengst en terugloop aantal Wsw-medewerkers en daardoor lagere omzet.	Sociaal Domein	Wethouders Schuitmaker en Bakker

Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2023
De OMWB werkt aan een leefbare en duurzame regio en maakt omgevingsvergunningen voor de deelactiviteit milieu. Bovendien controleert de OMWB of bedrijven zich aan de regels houden.	1.843.000	1.928.000	3.826.000	3.990.000	164.000	643.028

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
Inhuur versus vast personeel, transitie mens en systeem, problematiek arbeidsmarkt, COVID-19, invoering Omgevingswet en kosteneffectiviteit.	Openbare Ruimte	Burgemeester De Kok

Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant

Doelstelling	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen vermogen	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2023

		31-12-2023		31-12-2023		
Zorgen voor veiligheid: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweerzorg, geneeskundige hulpverlening bij rampen en handhaving van openbare orde en veiligheid.	5.659.000	5.276.000	59.576.000	55.277.000	0	1.587.091

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
Tekortschietend aantal vrijwilligers, niveau vakbekwaamheid medewerkers door uitgestelde trainingen a.g.v. Corona, informatieveiligheid, tweede loopbaanbeleid, Omgevingswet, WNRA en Europese deeltijdrichtlijn, aansprakelijkheid in Chemiepack-dossier, continuïteit ICT en datalek GGD.	Openbare Ruimte	Burgemeester De Kok

Openbare Gezondheidheidszorg West-Brabant (GGD)

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2023
De GGD verzorgt de openbare gezondheidszorg en heeft als doel het bewaken, beschermen en bevorderen van de gezondheid en veiligheid van alle inwoners van West-Brabant. Daarbij heeft de GGD extra aandacht voor kwetsbare mensen in onze samenleving.	5.317.000	5.317.000	10.500.000	10.500.000	0	993.186

Risico's > € 100.000	Programma	Portefeuille-houder
Frictiekosten door vermindering gemeentelijke bijdragen voor basistaken algemeen en JZ4+, frictiekosten door vermindering van gemeentelijke opdrachten/afname van plustaken, frictiekosten door bezuinigingen binnen Veiligheidsregio MWB die terecht komen bij uitvoering van GHOR-taken, minder opbrengsten door lagere afzet van reizigersproducten, ongunstige voorwaarden bij aanbesteding arrestantenzorg, boete a.g.v. niet voldoen aan AVG, wegvallende verhuuropbrengsten vastgoed en geen volledige rijkscompensatie extra taken i.v.m. COVID-19	Sociaal Domein	Wethouder Vissers

Regionaal Bureau Leren West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2023
Zorgen voor een effectieve en efficiënte leerplichtadministratie waardoor schooluitval en verzuim worden voorkomen.	-	-	450.000	750.000	0	104.017

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
Uittreding van een deelnemende gemeente	Sociaal Domein	Wethouder Vissers

Nazorg gesloten stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2023
De GR behartigt de belangen van de deelnemers bij de eeuwig durende nazorg voor de regionale stortplaats Zevenbergen en de afvalstoffenberging Bavel-Dorst.	1.015.309	997.672	26.320.000	25.017.959	0	38.926

Risico's	Programma	Portefeuille-houder

Verontreiniging van grond- en oppervlaktewater en lucht door calamiteiten op of rond de voormalige stortplaatsen, waarbij gevaarlijke chemische stoffen vrijkomen. Aanvulling doelvermogen bij overdacht beheer aan Provincie	Openbare Ruimte	Wethouder Vissers

Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2023
Het verlenen of doen verlenen van ambulancezorg.	14.260.000	14.260.000	31.336.000	36.566.000	0	0

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
Budgettering NZa lager dan werkelijke kosten, niet realiseren prestatieafspraken, afhankelijkheid bedrijfsvoering van ICT en omzetting meeruren medewerkers in Persoonlijk Levensfase Budget en effect ingevoerde Tijdspaarregeling	Sociaal Domein	Wethouder Vissers

Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt Crisiszorg West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2023
Zorgen voor een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling en het bevorderen van een goede samenwerking tussen dit advies- en meldpunt, de hulpverlenende instanties, de politie, de gecertificeerde instellingen en de raad voor de kinderbescherming.	N.b.	N.b.	N.b.	N.b.	0	215.153

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
Hogere kosten door uittreden van een gemeente, krapte op de arbeidsmarkt en hoog ziekteverzuim	Sociaal Domein	Wethouder Vissers

Centrum Jeugd en Gezin Drimmelen en Geertruidenberg

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2023
De ondersteuning en uitvoering van taken van de colleges in het kader van de Jeugdwet.	0	0	0	0	0	1.197.150

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
Informatiebeveiliging, wijziging van wet- en regelgeving, eigen risicodragerschap WW, krapte op de arbeidsmarkt, hoog langdurig ziekteverzuim, haperende samenwerking tussen beide deelnemende gemeenten, inhuur extra personeel	Sociaal Domein	Wethouder Vissers

Beschermd Wonen regio Breda

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2023
Het bestaan van een maatwerkvoorziening beschermd wonen voor inwoners die vanwege een combinatie van psychische, psychosociale problematiek en langdurig gebrek aan zelfregie niet in staat zijn om zelfstandig te wonen en 24 uur per dag een vorm van zorg in nabijheid nodig hebben	N.b.	N.b.	N.b.	N.b.	0	0

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
Verwacht wordt dat de rijksbijdrage ruim toereikend zal zijn om de kosten van beschermd wonen en zorg te compenseren. Ook andersoortige risico's worden niet voorzien	Sociaal Domein	Wethouder Bakker

Brabant Water N.V. (bedragen x € 1.000)

Belang	Eigen vermogen 1-1-2021	Eigen Vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 1-1-2021	Vreemd vermogen 31-12-2021	Financieel resultaat 2021	Bijdrage Drimmelen 2023
Het verzorgen van de drinkwatervoorziening in Noord-Brabant. De gemeente Drimmelen bezit 1,4% van het aandelenkapitaal van Brabant Water.	674.183	684.676	523.344	534.399	10.493.000	0

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
Brabant Water heeft een aantal strategische risico's (bijv. verontreiniging van de drinkwaterbron, leveringszekerheid), operationele risico's (bijv. storingsgevoeligheid van de waterleidingen, onbetrouwbare informatievoorziening door cybercriminaliteit), financiële risico's (bijv. het aan moeten wenden van het weerstandsvermogen om klimatologische risico's af te dekken) en compliance risico's (bijv. het niet naleven van de Drinkwaterwet) benoemd. Voor alle risico's zijn beheersmaatregelen getroffen. Het weerstandsvermogen van Brabant Water is ruim voldoende.	Burger en Bestuur	Wethouder Bakker

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (bedragen x € 1.000)

Belang	Eigen vermogen 1-1-2021	Eigen Vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 1-1-2021	Vreemd vermogen 31-12-2021	Financieel resultaat 2021	Bijdrage Drimmelen 2023
De BNG is de bank van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. Het doel daarbij is om duurzaam bij te dragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De gemeente Drimmelen bezit 0,065% van het aandelenkapitaal van de BNG.	5.097.000	5.062.000	155.262.000	143.995.000	236.000	0

Risico's	Programma	Portefeuille-houder
De bank beschikt over een uitgebreid risicomodel, waarmee alle risico's goed in beeld zijn en binnen de (wettelijke) normen blijven. Ook de beheersmaatregelen zijn op orde.	Burger en Bestuur	Wethouder Bakker

Eerste Traais Warmtebedrijf b.v. (bedragen x € 1.000):

Belang	Eigen vermogen 1-1-2021	Eigen Vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 1-1-2021	Vreemd vermogen 31-12-2021	Financieel resultaat 2021	Bijdrage Drimmelen 2023
ETW b.v. heeft binnen het Programma aardgasvrije wijken van de Rijksoverheid gebruik gemaakt van een door de gemeente aangevraagde proeftuinsubsidie om in 2019 en 2020 een deel van de dorpskern van Terheijden aardgasvrij te maken. De gemeente is houder van 1 prioriteits-aandeel van ETW b.v.	-189	-272	1.246	3.000	-83	0

Risico's	Programma	Portefeuille-houder

Gebrek aan liquiditeit in de opstartfase van de bedrijfsactiviteiten, onvoldoende aansluitingen op het warmtenet om tot een structureel sluitende exploitatie te komen en onvoorziene technische belemmeringen in het beheer van het warmtenet.	Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie	Wethouder Vissers

G. Grondbeleid

Inleiding

In deze paragraaf staat onze visie op het grondbeleid en de verwachte uitvoering daarvan. Daarnaast leest u hier de verwachte financiële resultaten en de risico's van de gemeentelijke exploitaties.
Naast onze grondbedrijf projecten zijn er projecten waarbij we alleen faciliteren. Deze woningbouwprojecten leest u in programma 3 - thema Woningbouw en ruimte.

Visie gemeentelijk grondbeleid

Het grondbeleid is een instrument dat we inzetten om beleidsdoelen van ruimtelijke ordening, wonen, economie, maatschappelijke ontwikkeling en verkeer en vervoer te realiseren. Dit is vastgelegd in de nota Grondbeleid 2016 – 2020. In deze nota staat dat de gemeente bij voorkeur faciliterend grondbeleid voert. Initiatieven laten we over aan particuliere grondexploitanten. De gemeente beperkt zich tot haar publiekrechtelijke rol, zoals het vaststellen van de kaders en de randvoorwaarden voor de ontwikkeling van gronden en controle hierop. Door deze beleidskeuze heeft het gemeentelijke grondbeleid geen grote financiële impact.

In het coalitieakkoord staat echter de wens om een actiever grondbeleid te voeren, omdat dit helpt bij het versnellen van de woningbouwopgave. Hoe we omgaan met de wens van een actiever grondbeleid en wat dit betekent voor onze financiële positie, staat beschreven in de geactualiseerde nota Grondbeleid. Deze nota is in voorbereiding. Wij verwachten deze in de eerste helft van 2023 ter vaststelling aan uw raad te kunnen aanbieden.

In 2018 stelde de raad de nota Kostenverhaal vast. Hiermee legden we de basis voor de manier waarop we de kosten voor grondexploitaties verhalen op de ontwikkelende partij. De nota kostenverhaal zal in 2023 worden herzien.

Ontwikkelingen

In augustus 2019 bracht de commissie BBV de Notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken uit. De gevolgen daarvan verwerkten we in deze paragraaf.

Het gemeentelijk grondbedrijf heeft 4 projecten waarvoor u een grondexploitatie vastgesteld heeft, te weten:
1. Degaterrein Lage Zwaluwe;
2. E-veld Terheijden
3. Kavels Antwerpsestraat/Geraniumstraat Made;
4. Dorpshart Made.

Hiernaast zijn een aantal projecten in voorbereiding. Hiervoor wordt te zijner tijd een grondexploitatie ter vaststelling aangeboden. De projecten in voorbereiding zijn;
1. Norbartstraat Terheijden;
2. De Ligne – Hoogerheide Made;

3. Norbartstraat – Romboutsstraat (Stuifhoek) te Made;
4. Van Hooijdonklaan Lage Zwaluwe;
5. Eco-wijk Lageweg Terheijden;
6. Tuinbouwweg Made.

Door middel van de periodieke raadsbrief Wonen houden wij u op de hoogte van de voortgang van deze projecten.

In het coalitieakkoord is vastgelegd dat er in de periode 2022 – 2026 800 woningen worden gebouwd, gemiddeld 200 per jaar. Om die versnelling in de woningbouw mogelijk te maken zijn organisatorische maatregelen genomen. In de nieuwe nota grondbeleid zal worden voorgesteld ook actieve grondpolitiek mogelijk te maken.
Naast de gemeentelijke projecten zijn er projecten waarbij we alleen faciliteren. De ontwikkelingen en uitvoering van deze projecten zijn verderop beschreven.

Herziening grondexploitaties
Gemeentelijke grondexploitaties herzien we jaarlijks bij het opstellen van de Najaarsnota. Volgens de regels die voor de financiële afwikkeling van toepassing zijn worden de winsten en de verliezen geboekt op de algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf.

Het verwachte verloop van de boekwaarden van 2021 tot en met 2027 is:

Tabel Par. G-1

Project	Kern	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Degaterrein	Lage Zwaluwe	-5.185	95.051	-			
E-veld	Terheijden	429.196	-864.037	-649.502	-41.689	-	
Kavels Antwerpsestr/Geranumstr	Made	-14.312	-9.015	-			
Dorpshart	Made	282.236	343.861	-272.463	279.181	955.198	446.704
Totaal vastgestelde GREX		**691.936**	**-434.140**	**-921.964**	**237.492**	**955.198**	**446.704**
Norbartstraat Terh	Terheijden	3.429	3.761	26.348			
De Ligne-Hoogerheide Made	Made	5.107	5.164	114.275			
Norbartstr-Romboutsstr Mde	Made	27.494	30.576	134.370			
Van Hooijdonklaan Lage Zwaluwe	Lage Zwaluwe	15.894	25.404	82.453			
Eco-wijk Lageweg	Terheijden	-	-	-			
Tuinbouwweg	Made	-	-	-			
Totaal nog vast te stellen GREX voorbereiding		**51.924**	**64.904**	**357.445**	**-**	**-**	**-**
Totaal boekwaarde		**743.860**	**-369.235**	**-564.520**	**237.492**	**955.198**	**446.704**

+/+ begrote boekwaarde = nadeel
-/- begrote boekwaarde = voordeel

De toelichting op de projecten inclusief de planresultaten zijn weergegeven onder het hoofdstuk planresultaten.

Faciliterend Grondbeleid
In de begroting 2023 zijn de faciliterende grondexploitaties opgenomen waarbij een anterieure overeenkomst is afgesloten (kostenverhaal is dus verzekerd) of waarbij binnen afzienbare tijd (lees voor eind 2022) naar verwachting een overeenkomst wordt afgesloten.

De faciliterende grondexploitaties waarbij nog niet definitief een overeenkomst is

afgesloten zijn budgettair neutraal in de begroting opgenomen.

De faciliterende grondexploitaties waarbij al definitieve of voor eind 2022 afspraken zijn gemaakt, geven een verliesgevend saldo van € 212.862 (meer ambtelijke kosten dan verhaalbaar). Dit saldo komt ten laste van het exploitatiesaldo.

Tabel Par. G-2

Project	Kern	2023
Schansstraat	Terheijden	18.853
Made Oost	Made	4.470
Verlengde Elsakker	Wberg	23.510
Repel / Vlaszak	Lage Zwaluwe	41.822
De Schakel	Drimmelen	31.522
Zijlbergsestraat	Made	392
Botzegge-Ravensnest	Terheijden	4.498
Geraniumstraat-Zilverschoon	Made	-5.785
Zuideindsestraat 47	Made	35.612
Leeuwerikstraat	Made	17.008
Zandstraat 79	Made	-305
Zonneveld De Bergen	Terheijden	525
Romboutsstraat	Made	7.564
Godfried Schalckenstraat 8-10	Made	6.923
Moerbeistraat	Made	3.148
Ganshoek fase 2	Lage Zwaluwe	-187
Dorskarstraat	Made	8.360
Sluizeweg 50	Made	4.824
Zandstraat 83	Made	6.398
Molendijk 1b	Lage Zwaluwe	3.775
Kloosterstraat 22	Made	-61
Totaal boekwaarde		**212.862**

Wonen

In 2022 stelde de gemeenteraad het Programma Wonen vast. Het programma Wonen is een zogenaamd vrijwillig programma in het kader van de Omgevingswet. In de Omgevingsvisie hebben we de ambitie geformuleerd om tot 2030 1.500 woningen toe te voegen. Via het programma Wonen geven we uitwerking aan deze ambitie. Het zwaartepunt van deze ambitie ligt in deze coalitieperiode, waarbij het doel is per jaar gemiddeld 200 woningen te bouwen.

De woningbouwopgave in de 4 operationele actieve grondexploitaties en de 6 in ontwikkeling zijnde locaties is uitgedrukt in aantallen woningen. Het gedachte aantal woningen, de realisatie en de beschikbaarheid aan woningen in aantallen, per 31 december 2023 is weergegeven in de onderstaande tabel

Tabel Par. G-3

Project	Kern	plancapaciteit	gerealiseerd / verkocht	nog te realiseren / verkopen	te realiseren in 2022	te realiseren in 2023
Degaterrein	Lage Zwaluwe	1				
E-veld	Terheijden	49		49		49
Kavels Antwerpsestr/Geranumstr	Made	2	2			
Dorpshart	Made	55		55		14
Totaal vastgestelde plancapaciteit		**107**	**3**	**104**	**0**	**63**
Norbartstraat	Terheijden	0				
De Ligne - Hoogerheide	Made	30		30		
Norbartstr-Romboutsstr	Made	21		21	21	
Van Hooijdonklaan	Lage Zwaluwe	20		20		
Eco-wijk Lageweg	Terheijden					
Tuinbouwweg	Made					
Totaal nog vast te stellen plancapaciteit		**71**	**0**	**71**	**21**	**0**
Totaal		**178**	**3**	**175**	**21**	**63**

In de woningbouwontwikkeling waarvoor de gemeente faciliteert is dit:

Tabel Par. G-4

Gefaciliteerde ontwikkelingen	plancapaciteit	gecontracteerd	planvorming / in behandeling	te realiseren in 2022
Gecontracteerd / in uitvoering	580	580		255
In planvorming	840		840	
Totaal	**1.420**	**580**	**840**	**255**

Werken/ bedrijventerreinen

In juni van 2021 is de Nota Economie vastgesteld. Deze geeft inzicht in de toekomstige ruimtebehoefte van onze bedrijven (ca. 5 ha).
Thans is op het Degaterrein nog een kavel beschikbaar. We zetten stappen voor de verkoop van dit kavel. Wellicht ten overvloede heeft de gemeente zelf geen gronden beschikbaar voor bedrijventerreinen.

In de nota economie en de concept omgevingsvisie zijn de locaties Thijsenweg en Brieltjenspolder aangewezen als mogelijke uitbreidingen voor bedrijventerrein. Locatie Thijssenweg is als eerste in beeld. Het projectplan hiervoor wordt opgesteld. Keuzes met betrekking tot de ruimtelijke invulling volgen in 2023.

Gehanteerde parameters

In de geactualiseerde Grondexploitaties van het E-veld Terheijden en het Dorpshart Made is rekening gehouden met de onderstaande parameters:

Tabel Par. G-5

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Rente	1,11%	0,72%	0,63%	0,60%	0,53%	0,49%
Opbrengststijging	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Kostenstijging	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%

Rente
De renteparameter in grondexploitaties bepalen we volgens de renteomslag (zie paragraaf D. Financiering - onderdeel B. Financieringspositie - Renteschema) voor verdere informatie.

Opbrengst- en kostenstijging
De parameter voor kostenstijging baseren we op de jaarlijkse publicatie Outlook Grondexploitaties van bureau Metafoor. Deze publicatie zet de meest recente jaarcijfers en prognoses van toonaangevende instanties op een rij. Zo ontstaat een goed beeld van de kosten- en de grondwaardeontwikkeling in de komende jaren. De laatste cijfers van Metafoor dateren van eind 2021. De parameter kostenstijging bedraagt in 2021 1%, voor de jaren daarna 2%.

Het percentage opbrengstenstijging wordt voor de nog niet verkocht kavels in de huidige markt veiligheidshalve gezet op nul procent (0%). Waarom: de gemeente verkoopt haar bouwkavels tegen de actuele marktwaarde op het moment van verkoop. De spanning op de woningmarkt is erg hoog dat ons noopt om voorzichtig om te gaan met prognoses voor opbrengsten in die woningmarkt.

Planresultaten

Onderstaand tabel geeft een overzicht van de verwachte planresultaten van 2023 tot en met 2027.

Tabel Par. G-6

Project	Kern	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Degaterrein	Lage Zwaluwe		96.401	-			
E-veld	Terheijden	871.753	335.290	134.116			
Kavels Antwerpsestr/Geranumstr	Made		5.424				
Dorpshart	Made	-446.704					
Totaal vastgestelde GREX		**425.049**	**437.115**	**134.116**	**-**	**-**	**-**
Norbartstraat	Terheijden	-	-	-			
De Ligne - Hoogerheide	Made	-	-	-			
Norbartstr-Romboutsstr	Made	-	-	-			
Van Hooijdonklaan	Lage Zwaluwe	-	-	-			
Eco-wijk Lageweg	Terheijden	-	-	-			
Tuinbouwweg	Made	-	-	-			
Totaal nog vast te stellen GREX voorbereiding		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal boekwaarde		**425.049**	**437.115**	**134.116**	**-**	**-**	**-**

Uit bovenstaande overzichten concluderen we het volgende:

Degaterrein Lage Zwaluwe
De verkoopprocedure voor het resterende perceel/percelen is in 2019 opgestart. In 2021 is een gedeelte verkocht. Wij verwachten in 2023 het restant te verkopen. Na de verwachte verkoop van het restant perceel en het woonrijp maken in 2022-2023, verwachten we een voordeel te behalen van € 96.401 (€ 8.764 nadelig ten opzichte van begroting 2022).

E-veld Terheijden
In het 4e kwartaal van 2020 heeft u voor de ontwikkeling E-veld te Terheijden een grondexploitatie vastgesteld. In 2021 is de ontwikkeling met een uitvraag in concurrentie vermarkt en is een ontwikkelaar gecontracteerd. Daarnaast zijn in 2022 een 5-tal kavels voor Tiny-houses verkocht. Dit project zal naar verwachting in 2025 klaar zijn. Het totaal te verwachten resultaat is € 1.341.158 (vermeerdering resultaat van € 227.352 ten opzichte van begroting 2022).

Kavels Antwerpsestraat / Geraniumstraat Made
In 2019 is een bestemmingsplan vastgesteld voor twee woningbouwlocaties aan de Antwerpsestraat en Geraniumstraat in Made. In 2021 zijn de kavels verkocht. Bij de jaarrekening 2021 is een positief resultaat van € 330.000 genomen. In 2023 verwachten wij nog wat werkzaamheden in het kader van woonrijp maken te moeten uitvoeren. En verwachten wij in 2023 het project met nog een voordeel van € 5.424 af te sluiten.

Dorpshart Made
In januari van 2021 heeft de gemeenteraad een grondexploitatie vastgesteld voor de ontwikkeling van het Dorpshart in Made. Eind augustus 2022 is een samenwerkings-koopovereenkomst Sociaal-Cultureel Dorpshart Made tussen de gemeente en de ontwikkelaar ondertekend. Door meer verwachte grondopbrengsten is de verliesvoorziening bijgesteld. Deze ontwikkeling laat momenteel een tekort van € 446.704 zien (vermindering verliesvoorziening van € 92.720).

Norbartstraat Terheijden
Voor de ontwikkeling Norbartstraat te Terheijden is met woningbouw geen rendabele ontwikkeling te realiseren. Thans wordt onderzocht of de gemeente in combinatie met partners een andere invulling aan het gebied kan geven.

De Ligne – Hoogerheide Made
Dit project verkeert in een voor verkennende fase waardoor er op dit moment nog weinig concreet is.

Norbartstraat – Romboutsstraat Made
De ontwikkeling Norbartstraat – Romboutstraat in Made is in een voorbereidende fase echter eerst dient de Stuifhoekschool vernieuwd te zijn voordat met het ontwikkelen van de woningen kan worden aangevangen.

Van Hooijdonklaan Lage Zwaluwe
Voor de Van Hooijdonklaan (vm. Willibrordusschool) in Lage Zwaluwe neemt het proces veel meer tijd in beslag dan verwacht. Onderzoek naar private ontwikkeling met ontwikkelende partij is in volle gang. In de loop van 2023 komen wij met voorstellen naar u toe.

Eco-wijk Lageweg Terheijden
Voor de Eco-wijk worden voorbereidende onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een marktselectie conform de gestelde landelijke en internationale regels.

Tuinbouwweg Made
Ook voor de Tuinbouwweg in Made worden de mogelijkheden voor uitbreiding van woonwagen standplaatsen onderzocht om de locatie zo rendabel mogelijk te ontwikkelen.

Risico's en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van het grondbedrijf is de financiële buffer om de mogelijke risico's vanuit de actieve grondexploitaties op te vangen. De omvang van het weerstandvermogen is voldoende groot om het saldo van de risico's en de kansen op de actieve grondexploitaties te kunnen bestrijden indien zij zich voordoen.

Het weerstandvermogen bestaat uit:

- Vrije beschikbare deel van de Algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf (inclusief vaste buffer van 0,4 miljoen voor het opvangen van financiële tegenvallers), verminderd met de berekende risico's;
- Vrij beschikbare deel van de reserve Bovenwijkse voorzieningen.

Het weerstandvermogen per 31 december 2023 is als volgt berekend:

Tabel Par. G-7

Verwacht weerstandsvermogen Grondbedrijfexploitaties		Bedrag
Vrije Algemene Reserve Grondbedrijf	1.805.536	
Berekende risico's lopende projecten:	634.050	
Beschikbaar in Algemene Bedrijfsreserve Grondbedrijf		1.171.486
Beschikbaar in Reserve Bovenwijkse Voorzieningen		50.603
Beschikbaar als verwacht weerstandsvermogen		**1.222.089**

Het verwacht weerstandsvermogen per 31 december 2023 heeft een verwacht positief resultaat van € 1.222.089.
Volgens vastgesteld beleid wordt bij de jaarrekening van 2022 (jaarresultaat over 2022) het daadwerkelijk resultaat boven de 0,4 miljoen afgeroomd naar de Algemene Reserve.

Financiële begroting

Inleiding financiële begroting

Inleiding financiële begroting

De begroting bestaat uit drie delen; de programma's, de paragrafen en de financiële begroting. De eerste twee delen zijn met name beleidsmatig. Het nu volgende onderdeel, de financiële begroting, is sterk financieel gericht. De financiële begroting bestaat uit het overzicht van baten en lasten en de financiële positie.

Bij de Voorjaarsnota 2022 vertoonde de jaarschijf 2023 een overschot van € 3.358.000. In 2024 en 2025 loopt dit overschot op, maar daalt sterk in 2026 naar € 1.926.00, omdat het accres van het gemeentefonds niet is doorgetrokken naar 2026 ('Ravijnjaar'), doordat er in 2025 weer Tweede Kamerverkiezingen zijn. Na aftrek van de incidentele baten en lasten kwam hebben alle jaren een structureel positief resultaat.

Een overzicht met de oorzaken van het verschil tussen het saldo bij de Voorjaarsnota en nu staat bij A3.

A. Overzicht baten en lasten en toelichting

A. Overzicht baten en lasten en toelichting

In de begroting en de jaarrekening is, conform artikel 17 van het BBV, een overzicht opgenomen met de baten en lasten per programma, de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien, de vennootschapsbelasting en de reservemutaties.

Tabel Finbgr-A.1

	(in € 1.000)	Realisatie 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
	Programma's									
1	Burger en Bestuur	834	5.277-	4.443-	524	5.411-	4.887-	409	5.219-	4.810-
2	Openbare ruimte	5.494	10.833-	5.339-	3.197	9.176-	5.979-	3.231	8.850-	5.618-
3	Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	10.383	11.794-	1.410-	13.428	15.919-	2.491-	10.446	12.804-	2.358-
4	Sociaal domein	5.526	28.552-	23.025-	5.267	30.395-	25.128-	4.805	28.851-	24.046-
	Subtotaal programma's	**22.238**	**56.455-**	**34.217-**	**22.416**	**60.901-**	**38.485-**	**18.891**	**55.723-**	**36.832-**
	Algemene dekkingsmiddelen									
	Lokale heffingen	5.046	384-	4.663	5.144	439-	4.705	5.488	459-	5.029
	Algemene uitkeringen	37.657	3-	37.654	41.170	4-	41.166	43.347	5-	43.341
	Dividend	66	-	66	83	-	83	83	-	83
	Saldo financieringsfunctie	43	149-	106-	-	186-	186-	63	283-	220-
	Overige alg. dekkingsmiddelen	-	221-	221-	-	618-	618-	-	97-	97-
	Subtot. alg. dekkingsmiddelen	**42.812**	**756-**	**42.056**	**46.397**	**1.248-**	**45.149**	**48.980**	**843-**	**48.137**
	Overhead	159	8.222-	8.064-	29	8.543-	8.514-	29	8.409-	8.379-
	Onvoorzien	-	-	-	-	5-	5-	-	5-	5-
	Heffing vennootschapsbelasting	-	13-	13-	-	13-	13-	-	13-	13-
	Saldo van baten en lasten	**65.208**	**65.445-**	**238-**	**68.843**	**70.710-**	**1.867-**	**67.901**	**64.994-**	**2.908**
	Beoogde toevoegingen en onttrekking aan reserves									
1	Burger en Bestuur	164	50-	114	43	-	43	19	-	19
2	Openbare ruimte	5.076	6.231-	1.155-	1.551	96-	1.455	658	-	658
3	Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	3.402	2.335-	1.067	862	1.497-	635-	64	793-	729-
4	Sociaal domein	1.823	312-	1.510	1.819	735-	1.084	672	-	672
	Alg. dekkingsmidd. en onvoorzien	-	-	-	-	767-	767-	-	-	-
	Overhead	416	294-	122	686	-	686	120	-	120
	Subtotaal mutaties reserves	**10.880**	**9.222-**	**1.659**	**4.962**	**3.095-**	**1.867**	**1.533**	**793-**	**740**
	Geraamde resultaat			**1.421**			**0**			**3.647**

Bovenstaande cijfers staan tevens vermeld op de programma's in het programmaplan onder Wat gaat het kosten? De kolom realisatie 2021 betreft de jaarrekening 2021. De begroting 2022 is de door de raad vastgestelde begroting en alle vastgestelde begrotingswijzigingen t/m de Voorjaarsnota 2022.

Uit dit overzicht blijkt dat in 2023 de baten hoger zijn dan de lasten (saldo van baten en lasten). De per saldo onttrekkingen uit de reserves zorgen ervoor dat er in 2023 een hoger positief begrotingssaldo (Geraamde resultaat) is. Deze onttrekkingen zijn het gevolg van eerder genomen raadsbesluiten.

In bijlage 3 zijn de begrotingscijfers conform de voorschriften ook over de taakvelden verdeeld.

A1. Meerjarenperspectief

De begroting 2023 is de eerste jaarschijf van de meerjarenraming 2023-2026. De gemeenteraad stelt door het vaststellen van de begroting 2023 alleen de budgetten vast van 2023. De presentatie van cijfers van de latere jaren heeft als doel inzicht te geven de financiële positie.

Tabel Finbgr-A1.1

	(in € 1.000)	Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026		
	Omschrijving	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**
1	Burger en Bestuur	636	5.295-	4.660-	635	5.313-	4.678-	678	5.340-	4.662-
2	Openbare ruimte	3.228	8.804-	5.576-	3.315	8.900-	5.586-	3.368	8.968-	5.600-
3	Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	6.691	9.563-	2.872-	5.964	8.955-	2.991-	5.533	8.597-	3.064-
4	Sociaal domein	4.705	29.156-	24.451-	4.809	29.188-	24.380-	4.813	29.154-	24.342-
	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	49.425	868-	48.557	50.007	916-	49.091	47.328	964-	46.364
	Overhead	29	8.571-	8.541-	29	8.520-	8.490-	29	8.510-	8.481-
	Saldo van baten en lasten	**64.715**	**62.258-**	**2.457**	**64.758**	**61.792-**	**2.966**	**61.750**	**61.533-**	**216**
	Beoogde toevoeg./onttrekk.res.	1.507	134-	1.373	1.524	-	1.524	1.469	-	1.469
	Geraamde resultaat			**3.830**			**4.491**			**1.685**

Bovenstaand overzicht laat zien dat de begroting voor de komende jaren sluitend is. Als de begroting het eerste begrotingsjaar sluitend is (na correctie van de incidentele baten en lasten, zie A4) of als het laatste begrotingsjaar sluitend is, zal de provinciale toezichthouder naar verwachting de begroting goedkeuren (repressief toezicht i.p.v. preventief toezicht).

A2. Financiële uitgangspunten

De (financiële) vertrekpunten van de voorliggende begroting 2023 zijn:

1. de toekomstvisie;

2. het coalitieakkoord 2022-2026 Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen;
3. de programmabegroting 2022;
4. de Voorjaarsnota 2022;
5. de Kaderbrief 2023;
6. de septembercirculaire 2022;
7. alle overige raadsbesluiten tot september 2022.

Financieel beleidskader

In deze paragraaf beschrijven we de spelregels, uitgangspunten en grondslagen die we bij de opstelling van de begroting. De uitgangspunten zijn gebaseerd op het BBV of gemeentelijk beleid in overeenstemming met wetgeving. Dit beleidskader bestaat uit de volgende onderdelen:

- Algemene uitgangspunten
- Uitgangspunten specifieke begrotingsonderdelen
- Financiële positie
- Verbonden Partijen.

Algemene uitgangspunten

Structureel sluitende begroting

De meerjarenbegroting moet minimaal structureel sluitend zijn. Het laatste van de vier jaarschijven is altijd structureel sluitend. Indien bij de Kadernota blijkt dat er begrotingstekorten ontstaan, geeft de gemeenteraad oplossingsrichtingen aan om de tekorten terug te dringen. Bij de begroting kan besluitvorming plaatsvinden over de uitwerking van deze oplossingsrichtingen.

Behoedzame en reële ramingen

Bij het begroten gaan we uit van behoedzame en reële ramingen. We streven er naar dat het jaarrekeningsaldo zo min mogelijk afwijkt van de bijgestelde begroting.

Structurele uitgaven worden structureel gedekt

Tegenover structurele uitgaven kunnen geen incidentele inkomsten of incidentele meevallers staan. Uit de post Onvoorzien (omvang € 5.000) worden géén structurele uitgaven gedaan.

Financiële tegenvallers binnen programma's opvangen

Tegenvallers door hogere lasten of lagere baten dienen door verlaging van lasten of hogere baten binnen het eigen programma opgevangen te worden. De inzet van hogere baten wordt integraal afgewogen binnen het college. Het initiatief hiertoe ligt in eerste instantie bij de betreffende/verantwoordelijke portefeuillehouder(s).

Financiële meevallers

Bestemming van niet voorziene voordelen in de exploitatie gedurende het jaar worden expliciet ter besluitvorming aan het college voorgelegd.

Integrale afweging

De raad weegt wensen voor nieuw beleid tegen elkaar en tegen de beschikbare financiële beleidsruimte af bij de begroting die in het najaar voorafgaand aan het begrotingsjaar aan de raad wordt voorgelegd. Het college werkprogramma is hierbij uitgangspunt. De Kadernota biedt inzicht in de ontwikkeling van de financiële beleidsruimte en in de wensen voor nieuw beleid. De Kadernota is daarmee kader stellend voor de inhoud van de Programmabegroting voor het komende jaar. Afwijking hiervan is slechts mogelijk met toestemming vooraf van de raad. Definitieve besluitvorming en inpassing in de begroting vindt plaats bij de begrotingsbehandeling in het najaar.

Oud voor nieuw

In geval het college of de raad een voorstel voor extra budget doet op een ander moment dan bij de integrale afweging, moet dekking worden aangewezen. Tenzij er sprake is van reëel aanwezige dekking, moet in het raadsvoorstel aangegeven worden welk bestaand beleid wordt geschrapt of verminderd.

Uitgangspunten specifieke begrotingsonderdelen

Algemene uitkering

De septembercirculaire is financieel verwerkt in deze begroting. De door het rijk gehanteerde aantallen voor bijv. woningen, leerlingen, etc. zijn overgenomen. In de begroting wordt aangegeven welke specifieke middelen worden geoormerkt.

Investeringen

Uitgangspunt voor het investeringsvolume is de meerjarige investeringsprognose welke bij de Kadernota wordt geactualiseerd.

Kapitaallasten

De kapitaallasten van de vaste activa berekenen we op basis van de boekwaarde en de (restant) looptijd. Het rente-omslagpercentage (kosten verdeelsystematiek) dat we hierbij in 2022 gebruiken is 0,0%. De rente berekenen we over de boekwaarde aan het begin van het jaar (zie ook Paragraaf Financiering).

In de begroting wordt in het jaar van investeren de afschrijving berekend over de helft van de investering.

Alle materiële activa worden lineair afgeschreven. Voor de bepaling van de afschrijvingslasten van reeds gevoteerde kredieten gaan we er van uit dat alle nog niet gerealiseerde investeringen uit voorgaande jaren in het volgende begrotingsjaar gerealiseerd worden.

Lokale lasten/heffingen

De OZB tarieven worden verhoogd met een percentage dat is gebaseerd op de algemene kostenstijging, bestaande uit het gewogen gemiddelde van de verwachte inflatie en een inschatting van de loonkostenstijging van het ambtelijk apparaat, gecorrigeerd met het verschil tussen de inschatting en de werkelijke cijfers van het voorgaande begrotingsjaar. Voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing geldt het systeem van gesloten financiering o.b.v. 100%

kostendekkendheid, waarbij gebruik gemaakt wordt van egalisatievoorzieningen, op zowel voor- als nacalculatorische basis. Overige heffingen worden geïndexeerd o.b.v. de verwachte prijsontwikkeling (zie ook Indexering).

Onvoorzien

In de begroting wordt een post onvoorzien van € 5.000 opgenomen. Een beroep op deze post kan worden gedaan indien binnen de begroting geen andere dekkingsmiddelen beschikbaar zijn en aan de volgende criteria wordt voldaan: de last is onvoorzienbaar, onvermijdbaar en onuitstelbaar en incidenteel.

Loonkostenontwikkeling

Het loonkostenniveau is gebaseerd op de salaristabellen van mei. Cao-ontwikkelingen en periodieken in de periode vanaf juni worden tevens verwerkt in de begroting van het komende jaar. Voor de indexering van de loonkosten wordt ook de informatie uit de septembercirculaire gebruikt.

Te verstrekken subsidies

De subsidies worden geïndexeerd met hetzelfde percentage als de gemeentelijke kostenontwikkeling.

Indexering

De gemeentelijke begroting wordt jaarlijks bijgesteld voor de verwachte prijsontwikkelingen, gebaseerd op inflatiepercentages van het Centraal Planbureau (CPB). Gerekend is met constante prijzen, dit wil zeggen dat alleen voor het eerste begrotingsjaar met prijsontwikkelingen rekening wordt gehouden.

Bovenstaande uitgangspunten leiden o.a. tot het volgende overzicht.

Begrotingsrichtlijnen	Kadernota 2023	Begroting 2023
Uitgaven		
Salariskosten	5,4%	5,1%
Goederen en diensten	4,5%	8,1%
Subsidies professionele organisaties	3,9%	3,9%
Inkomsten		
Huren en pachten	4,5%	8,1%
OZB-opbrengsten	4,4%	7,2%
Leges burgerzaken		[1]
Kostendekkende tarieven en leges		[2]

1) De leges burgerzaken zijn voor een belangrijk deel bepaald door het Rijk. De overige tarieven stijgen niet.
2) Voor de kostendekkende tarieven wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen.

Van deze indices kan afgeweken indien hiervoor gegronde redenen zijn, zoals bv contractuele afspraken.

Financiële positie

Reserves
Het beleid ten aanzien van reserves en voorzieningen ligt vast in de nota

reserves en voorzieningen van oktober 2017. De Nota wordt tenminste éénmaal per raadsperiode geactualiseerd en ter besluitvorming aan de raad voorgelegd. Vorming van reserves is de bevoegdheid van de gemeenteraad. Verrekeningen met reserves worden op programmaniveau in de begroting gepresenteerd. In het overzicht saldo voor en na bestemming wordt duidelijk in welke mate de voorgenomen verrekeningen met reserves het saldo beïnvloeden. De prognose van de stand van de reserves is gebaseerd op de stand die is bepaald in de meest recente jaarrekening rekening houdend met de toevoegingen en onttrekkingen in de lopende begroting. Over reserves wordt geen rente berekend. Ieder jaar zullen de reserves kritisch worden beschouwd op noodzaak, hoogte en besteding ervan.

Reservepositie en weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit betreft de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten die onverwachts en substantieel zijn te dekken. Zodra financiële tegenvallers een structureel karakter krijgen - en dus niet meer als risico aangeduid kunnen worden - dienen deze in de begroting te worden verwerkt (Zie ook Paragraaf Weerstandsvermogen). Spelregels rondom risicobeheersing en weerstandsvermogen zijn opgenomen in de 'Nota risicomanagement en weerstandsvermogen' van februari 2021. Ten aanzien van de risicoratio hanteren we onderstaande indeling. De raad heeft een ratio van minimaal 1 vastgesteld.

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

Onderhoudsvoorzieningen
Voor onderhoudsvoorzieningen is altijd een actueel meerjarig onderhoudsplan beschikbaar met een planningshorizon voor minimaal vier jaar / een bestuursperiode. De stortingen in en onttrekkingen uit de voorziening zijn verwerkt in de begroting. Ook over de voorzieningen wordt geen rente berekend.

Financiering
De Treasury-activiteiten van de gemeente zijn gericht op de uitoefening van de publieke taak. Ze dienen een behoedzaam karakter te hebben en niet gericht te zijn op het genereren van inkomsten door het lopen van een overmatig renterisico (zie ook het Treasury-statuut).

Grondbeleid
Het beleid kent meerdere uitgangspunten:
a. het realiseren van de ruimtelijke doelstellingen op het gebied van sociaal beleid, volkshuisvesting, economie, onderwijshuisvesting etc.;
b. het genereren van financiële middelen mede ter dekking van de aan plannen toe te rekenen kosten;
c. zoveel mogelijk risico's beperken op grond van overeenkomsten en het aanbrengen van prioriteiten bij niet rendabele projecten.

Aandachtspunten provincie
Jaarlijks stuurt de provincie, in het voorjaar, in het kader van haar taak als financieel toezichthouder een brief met daarin opgenomen haar aandachtspunten voor de begroting van het aankomende jaar. De gemeente Drimmelen neemt

deze uitgangspunten over. Indien hiervan wordt afgeweken wordt de provincie hierover geïnformeerd. Het gaat in de brief over de begroting 2023 om de volgende punten: Verkiezingen/nieuwe raad, Verruiming gemeentelijk belastinggebied, Herijking gemeentefonds/verdelingssystematiek, Opschalingskorting, Sociaal Domein, Ontwikkelingen Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). In de begroting wordt rekening gehouden met de vermelde aandachtspunten.

Verbonden partijen

Volgens spelregel 4 uit de regionale kadernota stellen de gemeenten die deelnemen aan een verbonden partij jaarlijks in november richtlijnen vast. Richtlijnen waarop verbonden partijen hun beleidsmatige en financiële kaders voor het nieuwe begrotingsjaar dienen te baseren.

Het college stelt in de paragraaf Verbonden Partijen algemene richtlijnen voor die voor Kaderbrief 2024 en Begroting 2024 van elke Gemeenschappelijke Regeling (GR) zullen gelden. In bijlage 7 stelt het college daarnaast specifieke richtlijnen voor enkele GR'en voor.

A3. Verschillen lasten en baten ten opzichte van de Voorjaarsnota 2022

Nadat de Voorjaarsnota door de raad is behandeld, is deze financieel verwerkt. Hierbij zijn dus ook de verwerking van de wijzigingen in de begrotingsrichtlijnen, kapitaallasten etc. doorgevoerd. De uitkomst van het verwerken van alle informatie tot de begroting zal altijd afwijken van de inschattingen bij de Voorjaarsnota. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste verschillen tussen de Voorjaarsnota en de Begroting. Deze verschillen verklaren het verschil in perspectief tussen beide documenten.

Tabel Finbgr-A3.1

in € 1.000		2023		2024		2025		2026	
Begroting 2023 voor besluitvorming		3.647	V	3.830	V	4.491	V	1.685	V
Begrotingssaldo voor begroting 2023		3.358	V	4.446	V	5.398	V	1.926	V
Verschil		289	V	616-	V	907-	V	242-	V
Belangrijkste afwijkingen	**Prg.**								
Diversen overhead (Bedrijfsvoering)	O	274-	N	265-	N	261-	N	357-	N
Diversen overhead (P&O), met name verkoop verlof, overwerk)	O	103-	N	67-	N	80-	N	96-	N
Overheadtoerekening aan grondexploitaties	O	172	V	-22	N	-22	N	-22	N
Huur brandweerkazerne	1	35-	N	35-	N	35-	N	35-	N
Hogere indexering onderhoudsvoorziening wegen	2	261-	N	261-	N	261-	N	261-	N
Hogere BTW-, rente- en overheadtoerekening aan rioolheffing	2	103	V	115	V	121	V	135	V
Hogere indexering onderhoudsvoorziening gebouwen	3	135-	N	135-	N	135-	N	135-	N
Hogere BTW-, rente- en overheadtoerekening aan afvalstoffenheffing	3	51	V	32	V	25	V	30	V
Zwembaden (Afschr en BTW compensatie)	4	58-	N	58-	N	58-	N	58-	N
Stijging uitkeringsgerechtigden	4	164-	N	182-	N	182-	N	182-	N
Lagere bijdrage Beschermd Wonen	4	230	V						
Uitbreiding taak schuldhulpverlening	4	35-	N	35-	N	35-	N	35-	N
Aanbestedingskosten Jeugdzorg	4	80-	N						
Lagere kosten Jeugdzorg	4	193	V	193	V	193	V	193	V
Septembercirculaire	AlgD	634	V	137	V	237-	N	684	V
Rente	AlgD	50-	N	66-	N	72-	N	74-	N
Indexering OZB+areaal uitbreiding	AlgD	311	V	325	V	347	V	390	V
Prijsontwikkeling en kleine verschillen		209-	N	292-	N	216-	N	419-	N
Totaal belangrijkste afwijkingen		**289**	**V**	**616-**	**N**	**907-**	**N**	**242-**	**N**

A4. Overzicht incidentele baten en lasten 2023-2026

Voor een gezonde financiële positie moeten de structurele lasten worden gedekt door structurele baten. De provincie beoordeelt de begroting en meerjarenbegroting hierop. De incidentele baten en lasten worden daarbij uit de begrotingssaldi gezuiverd. Om in aanmerking te komen voor repressief toezicht in 2023, dient deze 'gezuiverde' begroting in evenwicht te zijn of dient de meerjarenraming duidelijk te maken dat dit evenwicht in de jaren tot 2026 tot stand wordt gebracht. Daarbij dienen de ramingen volledig en reëel te zijn. Ten tweede dient de jaarrekening (15 juli) en de begroting (15 november) tijdig bij de provincie te zijn.

Omdat de begrippen incidenteel en structureel niet altijd op dezelfde wijze werden uitgelegd, heeft de commissie BBV in 2019 hieraan de 'Notitie structurele en incidentele baten en lasten' gewijd. In het algemeen geldt, dat een gemeente structurele taken uitvoert en daarvoor structurele lasten raamt in de begroting. Structurele lasten zijn dus de regel, incidentele lasten zijn de uitzondering. Onttrekking uit reserves zijn echter in principe incidenteel. De aard van de post bepaald dus of deze incidenteel is. Om deze reden worden de belangrijkste incidentele lasten daarom toegelicht in de begroting.

Het overzicht van de incidentele baten en lasten is een onmisbaar document voor het verkrijgen van een juiste beeld van het materieel sluiten van de (meerjaren)begroting en daarmee van de financiële positie van de gemeente. Om te beoordelen of de begroting structureel sluitend is, worden de begrotingssaldi gecorrigeerd met het saldo van incidentele baten en lasten.

Tabel Finbgr-A4.1

Incidentele baten	2023	2024	2025	2026	2027
Programma 1. Burger en bestuur	-	-	-	-	-
Programma 2. Openbare ruimte	-	-	-	-	-
Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	4.991	1.673	968	542	-
Programma 4. Sociaal domein	-	-	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen	-	-	-	-	-
Overhead / Bedrijfsvoering	-	-	-	-	-
Totaal baten	**4.991**	**1.673**	**968**	**542**	**-**
Waarvan reserves	**15**	**-**	**-**	**-**	**-**

Incidentele lasten	2023	2024	2025	2026	2027
Programma 1. Burger en bestuur	-	-	-	-	-
Programma 2. Openbare ruimte	-	-	-	-	-
Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	5.189	1.673	968	542	-
Programma 4. Sociaal domein	-	-	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen	-	-	-	-	-
Overhead / Bedrijfsvoering	-	-	-	-	-
Totaal lasten	**5.189**	**1.673**	**968**	**542**	**-**
Waarvan reserves	**793**	**134**	**-**	**-**	**-**
Saldo	**-198**	**-**	**-**	**-**	**-**
Waarvan reserves	**-778**	**-134**	**-**	**-**	**-**

Per saldo	2023	2024	2025	2026	2027
Programma 1. Burger en bestuur	-	-	-	-	-
Programma 2. Openbare ruimte	-	-	-	-	-
Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	-198	-	-	-	-
Programma 4. Sociaal domein	-	-	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen	-	-	-	-	-
Overhead / Bedrijfsvoering	-	-	-	-	-
Totaal per saldo	**-198**	**-**	**-**	**-**	**-**
Waarvan reserves	**-778**	**-134**	**-**	**-**	**-**

Specificatie baten

Nr. Programma 1. Burger en bestuur	2023	2024	2025	2026	2027	Oorsprong
Totaal Programma 1. Baten	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	

Nr. Programma 2. Openbare ruimte	2023	2024	2025	2026	2027	Oorsprong
Totaal Programma 2. Baten	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	

Nr. Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	2023	2024	2025	2026	2027	Oorsprong
3.1 Actief grondbeleid	2.906	1.673	968	542	-	Begroting 2022
3.1 Actief grondbeleid: reservemutaties	-	-	-	-	-	Begroting 2022
3.2 Faciliterend grondbeleid (overeenkomst)	2.070	-	-	-	-	Begroting 2023
3.2 Faciliterend grondbeleid (overeenkomst): reservemutaties	-	-	-	-	-	Begroting 2023
3.2 Reserve Toerisme en Recreatie	15	-	-	-	-	Begroting 2022
Totaal Programma 3. Baten	**4.991**	**1.673**	**968**	**542**	**-**	

Nr. Programma 4. Sociaal domein	2023	2024	2025	2026	2027	Oorsprong
Totaal Programma 4. Baten	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	

Specificatie lasten

Nr. Programma 1. Burger en bestuur	2023	2024	2025	2026	2027	Oorsprong
	-	-	-	-	-	
Totaal Programma 1. Lasten	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	

Nr. Programma 2. Openbare ruimte	2023	2024	2025	2026	2027	Oorsprong
Totaal Programma 2. Lasten	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

Nr. Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	2023	2024	2025	2026	2027	Oorsprong
3.1 Actief grondbeleid	2.446	1.538	968	542	-	Begroting 2023
3.1 Actief grondbeleid: reservemutaties	459	134	-	-	-	Begroting 2023
3.2 Faciliterend grondbeleid (overeenkomst)	1.949	-	-	-	-	Begroting 2023
3.2 Faciliterend grondbeleid (overeenkomst): reservemutaties	334	-	-	-	-	Begroting 2023
Totaal Programma 3. Lasten	**5.189**	**1.673**	**968**	**542**	**-**	

Nr. Programma 4. Sociaal domein	2023	2024	2025	2026	2027	Oorsprong
	-	-	-	-	-	
Totaal Programma 4. Lasten	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	

Toelichting incidentele baten en lasten

Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

3.1 Actief grondbeleid / 3.2 Faciliterend grondbeleid: raadsbesluit, overeenkomst
Conform "notitie structurele en incidentele baten en lasten" van de Commissie BBV (gepubliceerd op 30.08.2018) worden alle lasten, baten en reservemutaties m.b.t. grondexploitaties gezien als incidenteel.

3.2 Reserve Toerisme en recreatie
Conform "notitie structurele en incidentele baten en lasten" van de Commissie BBV (gepubliceerd op 30.08.2018) worden reservemutaties gezien als incidenteel.

Tabel Finbgr-A4.2

Gezuiverd saldo								in € 1.000
	2023		2024		2025		2026	
Saldo baten en lasten	3.051	V	2.600	V	3.110	V	360	V
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	740	V	1.373	V	1.524	V	1.469	V
Begrotingssaldo na bestemming	**3.791**	**V**	**3.973**	**V**	**4.634**	**V**	**1.828**	**V**
Waarvan incidentele baten en lasten	778	L	134	L	-	L	-	L
Structureel begrotingssaldo	**4.569**	**V**	**4.107**	**V**	**4.634**	**V**	**1.828**	**V**

Conclusie

Op basis van bovenstaande tabel is duidelijk dat de vastgestelde begroting na correctie incidentele baten en lasten voor de komende jaren structureel sluitend is waardoor de gemeente in aanmerking blijft komen voor repressief toezicht door de provincie.

A5. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

In principe zijn mutaties in reserves incidenteel tenzij er redenen zijn om deze structureel te ramen. In de onderstaande tabel worden de geraamde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves weergegeven.

Tabel Finbgr-A5.1

Structurele reservemutaties				
Omschrijving	2023	2024	2025	2026
Geraamde structurele verminderingen				
Reserve kapitaallasten	1.518.064	1.506.945	1.474.492	1.418.520
Totaal onttrekkingen	**1.518.064**	**1.506.945**	**1.474.492**	**1.418.520**

B. Financiële positie

B. Financiële positie

Artikel 20 van het BBV schrijft voor dat op basis van onderstaande onderdelen de financiële positie wordt toegelicht.

B1. Investeringen

Met het vaststellen van de begroting autoriseert de raad het college tot het doen van uitgaven per programma tot de bedragen van het overzicht van baten en lasten voor het betreffende begrotingsjaar. In de programma's zijn echter ook de investeringsplannen voor het begrotingsjaar opgenomen, die voor meerdere jaren ná dat begrotingsjaar nog lasten met zich mee brengen. Met het vaststellen van de begroting worden ook de beleidsprogramma's en de daarvoor opgestelde investeringsplannen voor het komende begrotingsjaar geautoriseerd.

Investeringen 2023

Voor 2023 is een totaal bedrag aan investeringen geraamd van € 4,5 miljoen. Als gevolg van de gewijzigde BBV voorschriften wordt er vanaf de begroting 2017 e.v. geen omslagrente toegerekend aan de investeringen. Als in de toekomst onze financiering wijzigt, is het echter wel mogelijk dat weer rente toegerekend zal worden. Dit is afhankelijk van de omvang van de externe financiering en bijbehorend rentepercentage (renteschema). De investering in riolering (€ 3,9 miljoen in 2023) zijn gedekt door de tarieven.

In bijlage 5 zijn alle investeringen voor de jaren 2023 tot en met 2027 opgenomen inclusief status (besluitvorming), toelichting voor jaar 2023, afschrijvingstermijnen en aanduiding maatschappelijk c.q. economisch nut.

De investeringen van de gemeente worden aanbesteed op grond van de Europese en nationale wet- en regelgeving en het gemeentelijk inkoop- en aanbestedingsbeleid zoals door de raad vastgesteld in juni 2021.

B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

Het belangrijkste verschil tussen reserves en voorzieningen is dat de raad in het geval van reserves een grote vrijheid heeft om de bestemming van deze gelden te wijzigen. Om die reden worden reserves als eigen vermogen aangeduid. In het geval van voorzieningen is veelal sprake van verplichtingen. Zolang de gemeenteraad de bestemming van geoormerkt geld nog kan veranderen, is er sprake van een bestemmingsreserve. Zodra dit niet meer kan, is er sprake van een voorziening.

Reserves
In onderstaand overzicht staat de verwachte stand en verloop van alle reserves.

Tabel Finbgr-B2.1

Reserves				
Omschrijving	**Stand begin begrotingsjaar**	**Vermeerderingen**	**Verminderingen**	**Stand eind begrotingsjaar**
Algemene reserve	9.660.425	-	-	9.660.425
Totaal algemene reserves	**9.660.425**	**-**	**-**	**9.660.425**
Bestemmingsreserves				
Reserve tijdelijke inhuur personeel	116.698	-	-	116.698
Reserve kapitaallasten	26.921.941	-	1.518.064-	25.403.877
Reserve budgetoverheveling	-	-	-	-
Reserve Opleidingen	100.000	-	-	100.000
Reserve Toerisme en recreatie	-			-
Reserve impuls brede scholen combinatie	157.632	-	-	157.632
Reserve kunst	51.403	-	-	51.403
Reserve bestuursakkoord	255.533	-	-	255.533
Reserve voor kwaliteitsverbetering landschap	35.425	-	-	35.425
Reserve Samen investeren in Drimmelen	46.597	-	-	46.597
Reserve Herstel kunstwerken havens	57.614	-	-	57.614
Reserve groenaanleg	-	-	-	-
Reserve Inclusie	-	-	-	-
Totaal bestemmingsreserves	**27.742.842**	**-**	**1.518.064-**	**26.224.779**
Reserves grondexploitatie				
Algemene bedrijfsreserve grondbedrijf	1.391.431	437.115	-	1.828.546
Reserve opslag grote werken	50.603	-	-	50.603
Reserve ruimtelijke ontwikkelingen	1.559.727	356.038	-	1.915.765
Totaal reserves grondexploitatie	**3.001.761**	**793.152**	**-**	**3.794.914**
Totaal reserves	**40.405.029**	**793.152**	**1.518.064-**	**39.680.118**

De belangrijkste mutaties in 2023 zijn:

Reserve kapitaallasten

In het verleden zijn in de reserve Kapitaallasten bedragen gestort voor specifieke investeringen en gedurende de afschrijvingsduur worden de kapitaallasten uit deze reserve onttrokken. Tegenover de reserve staat dus een vergelijkbaar bedrag aan boekwaarde van investeringen.

Reserves Grondbedrijf
Zie voor een inhoudelijke toelichting paragraaf G. Grondbeleid.

Voorzieningen

Aan de creditzijde van de balans staan ook de voorzieningen.

Tabel Finbgr-B2.2

Voorzieningen				
omschrijving	**Stand begin begrotingsjaar**	**Vermeerderingen**	**Verminderingen**	**Stand eind begrotingsjaar**
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's				
Voorziening wet APPA	2.409.303	141.000	70.316	2.479.987
Voorziening uitkeringsverplichtingen (vm) personeel	57.000		-	57.000
Totaal voorz. verplichtingen, verliezen en risico's	**2.466.303**	**141.000**	**70.316**	**2.536.987**
Voorzieningen voor onderhoud				
Voorziening onderhoud gebouwen PLANON	1.671.644	558.540	425.773	1.804.410
Voorziening onderhoud wegen	646.326	1.262.317	1.179.852	728.792
Totaal voorzieningen voor onderhoud	**2.317.970**	**1.820.857**	**1.605.625**	**2.533.202**
Voorzieningen voor door derden beklemde middelen				
Voorziening riolering	1.736.551		803.263	933.288
Voorziening afvalstoffenheffing	1.016.677		331.307	685.370
Voorziening BIZ	825			825
Totaal voorzieningen voor door derden beklemde middelen	**2.754.053**	**-**	**1.134.570**	**1.619.483**
Totaal voorzieningen	**7.538.326**	**1.961.857**	**2.810.511**	**6.689.672**

Toelichting voorzieningen

Voorziening wet APPA
Voor de pensioenverplichtingen van zittende en voormalige wethouders, die de pensioenverplichting nog niet hebben bereikt, is een voorziening gevormd. De hoogte van de verplichting wordt jaarlijks op basis van actuariële berekeningen bepaald. Voor begrotingsjaar 2023 vindt op basis van deze actuariële berekeningen een storting plaats van € 141.000. Onttrekkingen betreffen uitkeringen aan voormalig wethouders. Verkiezingen, pensioenoverdrachten en de renteontwikkeling kunnen de omvang van de mutaties sterk beïnvloeden.

Voorziening uitkeringsverplichtingen voormalig personeel

Indien een medewerker ontslagen wordt, zijn we o.b.v. het BBV verplicht een voorziening te vormen voor de kosten die daaruit voortvloeien. Dit zijn meestal salariskosten voor de periode die binnen het wettelijk kader is overeengekomen. In 2023 is hiervan sprake voor een één persoon.

Voorziening verliezen grondexploitatie
Deze voorziening is toegelicht in de paragraaf G. Grondbeleid.

Voorziening onderhoud gebouwen (Planon) en Voorziening onderhoud wegen
Deze onderhoudsvoorzieningen zijn toegelicht in de paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen.

Voorziening riolering en afvalstoffenheffing
Deze voorzieningen zijn toegelicht in paragraaf B. Lokale heffingen.

Voorziening BIZ
De gemeente int de bijdragen van de ondernemers ten behoeve van het BIZ en dient deze door te betalen (onder gestelde voorwaarden) aan de vereniging.

B3. Financiering

Als alle investeringen in de begrotingsjaren 2023-2026 zouden worden uitgevoerd ontstaat een aanvullende financieringsbehoefte die oploopt tot afgerond € 4 miljoen. Dit wordt vooral veroorzaakt door investeringen in het project Sociaal cultureel dorpshart, nieuwbouw Stuifhoek en riolering.

In eerste instantie kan een financieringstekort afgedekt worden met kort geld (looptijd korter dan één jaar). Op basis van de kasgeldlimiet is er ruimte voor kort geld van circa € 5 miljoen.

Als het financieringstekort in twee opeenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet (zie paragraaf financiering) overschrijdt moet financiering met lang geld (looptijd langer dan één jaar) plaats vinden. De uitwerking van o.a. de herijking van het gemeentefonds en uitwerking van de ambities zal uiteindelijk bepalend zijn voor de hoogte van de daadwerkelijk af te sluiten lening.

B4. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen zijn aanspraken op toekomstige uitkeringen van zittende en voormalige bestuurders, van het personeel dat op dit

moment bij de gemeente werkzaam is en van personeel dat in het verleden bij de gemeente werkzaam is geweest. Op grond van Burgerlijk Wetboek 2, titel 9 moeten ondernemingen voor deze aanspraken/ verplichtingen financiële voorzieningen worden getroffen. In verband met de bijzondere positie van de overheden (de zogenaamde 'eigenheid') is op deze regeling in het kader van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor gemeenten een uitzondering gemaakt.

Die uitzondering houdt in dat:

- Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een vergelijkbaar volume als reguliere last in de begroting worden opgenomen en in de rekening worden verantwoord.
- Hierover jaarlijks een beschouwing wordt opgenomen in de toelichting op de begroting/jaarrekening (art. 20.2 BBV).
- Gemeenten als resultaat daarvan geen bijzondere financiële voorzieningen behoeven te treffen (art. 44.3 BBV).
- Ter uitvoering volgt hieronder de op grond van art 20.2 van het BBV voorgeschreven beschouwing over de voor het begrotingsjaar relevante arbeidskosten gerelateerde verplichtingen.

B4.1 Wachtgelden, WW-uitkeringen en andere uitkeringen voormalige gemeenteambtenaren

Op grond van de voor het gemeentelijk personeel geldende rechtspositionele regelingen en/of afspraken zijn voor het voormalig gemeentelijk personeel de volgende twee categorieën te onderscheiden:

Werkloosheidswet
Het gemeentelijk personeel valt onder de werking van de Werkloosheidswet. De gemeenten zijn hierbij 'eigen risicodrager'. De financiële effecten zijn afhankelijk van het beroep dat op de regeling moet worden gedaan. Op dit moment hebben wij 1 verplichting. Deze stopt op het moment dat deze persoon een baan heeft gevonden. De geschatte uitkeringskosten worden gestort in de Voorziening uitkeringsverplichtingen personeel/ voormalig personeel. Vervolgens worden hieruit de jaarlijkse uitkeringsverplichtingen onttrokken. De uitkeringskosten worden volledig uit eigen middelen bekostigd.
Vanaf 2020 vallen gemeenten onder het arbeidsrecht en is het eenvoudiger om een tijdelijke arbeidsovereenkomst niet te verlengen. Het risico daarbij is wel dat we sneller te maken krijgen met tijdelijke ww verplichtingen.

Suppletieregelingen
Indien sprake is van ontslag anders dan op eigen verzoek kan aan de oud-medewerker een suppletie worden toegekend bij het aanvaarden van een baan elders indien geen sprake is van een zogenaamde horizontale overgang. Deze suppletie wordt betaald tot maximaal het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. De suppletie behelst de salarisachterstand ten opzichte van de situatie dat de medewerker nog in dienst was van de gemeente Drimmelen.

B4.2 Uitkeringen pensioenen voormalige bestuurders

Voor voormalige leden van colleges van Burgemeester en Wethouders zijn de volgende rechtspositionele regelingen met daaraan gekoppelde en financiële verplichtingen van belang.

Uitkeringen voormalige bestuurders

Betreft op basis van de Wet Appa toegekende wachtgelduitkeringen. Omvang en duur van de uitkeringen zijn afhankelijk van door betrokkene opgebouwde diensttijd, genoten wedde en gerealiseerde neveninkomsten. In de begroting 2023 is wachtgeld begroot voor 1 voormalig bestuurder.

Waardeoverdracht opgebouwde pensioenrechten

Op basis van de Wet Appa bestaat voor wethouders sinds een aantal jaren de mogelijkheid, binnen een zes maanden na aftreden, tot waardeoverdracht van de opgebouwde pensioenaanspraken. De omvang van de opgebouwde pensioenrechten is afhankelijk van de tijdsduur dat betrokkene het wethouderschap heeft uitgeoefend waaronder onder bepaalde voorwaarden mede begrepen de uitkeringstijd. De omvang van de lopende pensioenaanspraken wordt jaarlijks geïnventariseerd. De actuele waarde van de opgebouwde pensioenrechten van de zittende en oud-wethouders bedraagt ultimo 2022 circa € 2,5 miljoen. Voor risicoafdekking in dit verband is een overeenkomstige voorziening beschikbaar.

B 4.3 Rechtspositionele regelingen gemeentelijk personeel

Op grond van de voor het gemeentelijk personeel geldende rechtspositionele regelingen en/of afspraken gelden vanaf 2014 er nieuwe regels rond meenemen van verlofuren naar een volgend kalenderjaar. Verlofuren hebben daarbij een beperkte houdbaarheid. Wettelijke verlofuren moeten binnen twaalf maanden na afloop van het betreffende kalenderjaar zijn opgenomen. Anders vervallen deze verlofuren. Bovenwettelijke verlofuren hebben daarentegen een houdbaarheid van vijf jaar. Zijn deze verlofuren zes jaar na toekenning niet opgenomen dan verjaren deze uren. Bij tussentijds ontslag worden de verlofuren die met ingang van de dag van ontslag nog niet zijn opgenomen, uitbetaald. De vergoeding is daarbij gelijk aan het uurloon van de betreffende medewerker.

B5. Geprognosticeerde balans

Het vernieuwde BBV bepaalt dat een geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar inclusief meerjarenraming wordt opgenomen.

Tabel Finbgr-B5.1

ACTIVA	Ultimo 2021	Ultimo 2022	Ultimo 2023	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	829.093	829.093	795.731	762.369	739.006	715.644
Materiële vaste activa	67.447.953	87.457.905	87.612.772	92.995.794	92.761.684	91.753.692
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	211.232	211.232	211.232	211.232	211.232	211.232
Financiële vaste activa: Leningen	1.444.037	1.444.037	1.444.037	1.444.037	1.444.037	1.444.037
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	1.302.153	4.693.759	4.644.999	4.761.951	4.878.903	4.995.855
Totaal vaste activa	**71.234.468**	**94.636.025**	**94.708.770**	**100.175.382**	**100.034.862**	**99.120.460**
Vlottende activa						
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	204.437	-369.235	-564.520	237.492	955.198	446.704
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	5.370	5.966	5.966	5.966	5.966	5.966
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	7.123.428	7.231.078	7.231.078	7.231.078	7.231.078	7.231.078
Liquide middelen	403.221	225.209	225.209	225.209	225.209	225.209
Overlopende activa	2.299.192	2.288.128	2.288.128	2.288.128	2.288.128	2.288.128
Totaal vlottende activa	**10.035.648**	**9.381.146**	**9.185.861**	**9.987.873**	**10.705.579**	**10.197.085**
Totaal - generaal	**81.270.116**	**104.017.171**	**103.894.631**	**110.163.255**	**110.740.441**	**109.317.545**

PASSIVA	Ultimo 2021	Ultimo 2022	Ultimo 2023	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026
Vaste passiva						
Eigen vermogen	44.421.316	40.405.029	40.393.217	42.667.703	44.972.966	47.995.148
Onverdeeld resultaat		727.983	3.647.315	3.829.755	4.490.701	1.684.650
Voorzieningen	9.046.627	8.064.250	6.689.672	6.276.617	5.325.988	4.985.732
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van een jaar of langer	17.205.179	19.268.610	19.933.266	18.987.576	18.166.886	17.346.197
Totaal vaste passiva	**70.673.122**	**68.465.872**	**70.663.470**	**71.761.651**	**72.956.542**	**72.011.727**
Vlottende passiva						
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan een jaar	6.698.412	29.848.081	27.527.942	32.698.385	32.080.680	31.602.600
Overlopende passiva	3.898.582	5.703.218	5.703.218	5.703.218	5.703.218	5.703.218
Totaal vlottende passiva	**10.596.994**	**35.551.299**	**33.231.160**	**38.401.603**	**37.783.899**	**37.305.819**
Totaal - generaal	**81.270.116**	**104.017.171**	**103.894.631**	**110.163.255**	**110.740.441**	**109.317.545**

B6. EMU-saldo

Het EMU-saldo is het saldo van de inkomsten en uitgaven met derden van de overheid. Het EMU-saldo geeft aan of er in een bepaald jaar met reële transacties meer geld uitgegeven is dan er in dat jaar is binnengekomen, of dat er netto geld overgehouden is. Het EMU-saldo is daarmee een indicatie voor de ontwikkeling van de liquiditeits- en financiële positie van de gemeente.

Het EMU-saldo van de lokale overheid telt mee voor het EMU-saldo van de totale overheid. Om inzicht te geven in het verwachte EMU-saldo van de lokale overheid is weergave van het saldo een verplicht onderdeel. De cijfers worden daarnaast verstrekt aan het CBS. Sturing op het EMU-saldo is van groot belang in verband met de Wet houdbare overheidsfinanciën (HOF).

Het vernieuwde BBV bepaalt dat in de begroting de ontwikkeling van het EMU-saldo over het vorig begrotingsjaar, het begrotingsjaar en de drie daaropvolgende begrotingsjaren moet worden opgenomen.

Tabel Finbgr-B6.1

EMU-saldo	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
a. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-1.867.311	2.907.520	2.456.926	2.966.209	216.130
b. Mutatie (im)materiële vaste activa	20.009.952	121.504	5.349.660	-257.472	-1.031.354
c. Mutatie voorzieningen	-982.377	-1.374.578	-413.055	-950.628	-340.257
d. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-573.076	-195.285	802.012	717.706	-508.494
e. Boekwinst bij verkoop effecten en boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo (a-b+c-d-e)	**-22.286.564**	**1.606.723**	**-4.107.801**	**1.555.346**	**1.415.721**

De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren. Investeringen tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investeringen en uitgaven die worden gedekt uit reserves in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben. Het EMU-saldo van de gemeente Drimmelen voor 2023 komt uit op ongeveer € 1,6 miljoen positief. Het betekent dat in EMU-termen de inkomsten ongeveer € 1,6 miljoen groter zijn dan de uitgaven.

In de septembercirculaire van 2022 is de EMU referentiewaarde voor de gemeente Drimmelen -/- € 2.676.000 waardoor de referentiewaarde alleen in 2022 en 2024 wordt overschreden. Er staat op dit moment geen sanctie op het overschrijden van de referentiewaarden. De EMU-referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel van de gemeente in de gezamenlijke tekortnorm.

Bijlagen

1. Overzicht actuele beleidsstukken

Programma 1. Burger en Bestuur

Veiligheid

1. Integraal veiligheidsbeleid 2019 - 2022 (raad juli 2019)
2. Geluid bij buitenevenementen Gemeente Drimmelen (B&W september 2018)
3. VTH Beleidsplan, Uitvoeringsbeleid voor Vergunningverlening-, Toezicht en Handhavingstaken Gemeente Drimmelen 2020 – 2024
4. Regionaal Crisis Plan (B&W 18 februari 2020)
5. Districtelijk uitvoeringsplan opleiden, trainen, oefenen 2017 – 2019 Bevolkingszorg de Baronie (februari 2017, vastgesteld door het beheerteam Bevolkingszorg de Baronie)
6. Beleidsvisie Externe veiligheid (raad januari 2014)
7. Beleidsregels evenementenvergunningen (20-08-2019)
8. Nota Horecabeleid 2014-2019 (21-01-2014)
9. Beleidsregels artikel 13b Opiumwet gemeente Drimmelen 2020 (juli 2020)
10. Beleidsregels aanpak woonoverlast gemeente Drimmelen 2018 (21-08-2018)
11. Bibob-beleid gemeente Drimmelen 2016 (08-06-2016)

Dienstverlening en samenwerking met de inwoners:

1. Dienstverlenen doen we zó, Kwaliteitshandvest: wat mag u van de gemeente verwachten (B&W, mei 2019)
2. Ambitieplan Dienstverlening en Informatievoorziening (raad december 2020)
3. Regeling burgerlijke stand van de gemeente Drimmelen 2010 (08-12-2009)
4. Regeling briefadres gemeente Drimmelen 2018 (30-10-2018)
5. Visie Dorpsgericht werken (raad, 2019)

Levendige dorpen:

1. Visie Dorpsgericht werken (raad, 2019)

Programma 2. Openbare ruimte

Natuur en Groen:

1. Beleidsplan speelruimte 2015-2024 ‘Spelen is Bewegen’
2. Beleidsplan Hondenbeleid vernieuwing
3. Integraal Groenbeleidsplan 2017-2026 ‘Groen leeft en verbindt’

Verkeer en inrichting openbare ruimte:

1. Beleids- en beheerplan wegen Drimmelen 2021-2030
2. Beleidsplan Verkeer en Vervoer (2018)
3. Beleidsplan Openbare Verlichting, Drimmelen doelmatig en duurzaam verlicht 2021-2030
4. Beleidsrichtlijn 'Bewegwijzering van objecten' (2015)
5. Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens van 8 juni 2009
6. Beleidsplan straat meubilair (2013)
7. Algemene Verordening Ondergrondse Infrastructuur
8. Handboek toegankelijkheid gemeente Drimmelen (10-9-2019)

Water:

1. Water- en rioleringsplan Drimmelen 2018-2022 waarin opgenomen het verbreed GRP

Programma 3. Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie

Economie, recreatie en toerisme:

1. Toekomstplan haven Terheijden 2017-2033 (6-7-2017)
2. Havenverordening Drimmelen 2018 (28-06-2018)
3. Beleidsvisie vrijetijdseconomie gemeente Drimmelen (vastgesteld 3 juni 2021)
4. Visie bedrijventerreinen Amerstreek (18-4-2013)
5. Nota Horecabeleid (19-12-2013)
6. Verordening winkeltijden Drimmelen 2017 (6-4-2017)
7. Economische Nota Drimmelen deel A-Visie , deel B Bouwstenen (vastgesteld 3 juni 2021)
8. Detailhandelsvisie gemeente Drimmelen (24-03-2016)
9. Verordening bedrijveninvesteringszone centrum Made 2018-2022 (14-12-2017)

Woningbouw en ruimte:

1. Beleid logies / huisvesting arbeidsmigranten (herzien 2020) (25-06-2020)
2. Beleidsnota Reststroken gemeentegrond 2016 (30-6-2016)
3. Centrumplan Made (8-09-2016)
4. Verordening Duurzaam Wonen (2020)
5. Verordening Hoorcommissie Plannen 2018 (5-07-2018)
6. Nota Kostenverhaal 2019-2023 (30-10-2018)
7. Notitie Ruimte voor ruimte 2019, gemeente Drimmelen (12-12-2019)

8. Beleid logies/huisvesting arbeidsmigranten (herzien 2020) (25-06-2020)
9. Programma Wonen (10-03-2022)
10. Omgevingsvisie

Duurzaamheid:

1. Programma Duurzaamheid 'De Duurzame Big Five van Drimmelen' en Bijlagen bij Programma Duurzaamheid Gemeente Drimmelen (25-03-2021)
2. Visie en uitvoeringsprogramma Biodiversiteit (3-10-2013)
3. Beleidsplan Inzameling huishoudelijke afvalstoffen gemeente Drimmelen (24-03-2016)
4. Beleidskader grootschalige zonnevelden (28-2-2019)
5. Beleidskader zonnepanelen voor eigen gebruik (28-02-2019)
6. Afvalstoffenverordening gemeente Drimmelen 2016 (04-12-2015)
7. Verordening afvalstoffenheffing 2020 (26-12-2019)
8. Regionale Energiestrategie West-Brabant Ons 2050 (8-03-2018)
9. Actualisatie Bodemkwaliteitskaart (31-05-2018)
10. Transitievisie Warmte (10-03-2022)
11. Subsidieregeling groene daken (10-03-2022)
12. Drimmelens Energie Akkoord 2018

Leefomgeving:

1. Uitvoeringsbeleid voor Vergunningverlening-, Toezicht- en Handhavingstaken, Gemeente Drimmelen 2020-2024 (13-02-2020)
2. Beleidsnotitie Loonwerk-, grondverzet- en transportbedrijven buitengebied (4-07-2019)
3. Verordening speelautomaten(hallen) Drimmelen 2018 (28-06-2018)
4. Reclamenota 2014 (29-1-2015)
5. Welstandsnota 2015 (8-10-2015)
6. Bouwverordening, wijziging verordening 2016 (10-11-2016)
7. Erfgoedverordening gemeente Drimmelen 2017 (16-11-2017)
8. Beleid ontwikkeling landgoederen (8-03-2018)
9. Integraal beleid gemeente Drimmelen voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (19-04-2018)

Programma 4. Sociaal domein

Algemeen:

1. Algemene subsidieverordening Drimmelen 2021
2. Subsidiebeleid vrijwilligersorganisaties, 2012, en evaluatie subsidiebeleid, 2017

Onderwijs, jeugd en gezondheid:

1. Regionaal beleidskader jeugdhulp 2020-2023 West-Brabant Oost, 2020
2. Beleidsplan jeugd en jongeren 2018-2021, 2017
3. Beleid voor Vroegschoolse Educatie VVE-beleid 2020-2022, 2020
4. Beleidsplan Lokaal gezondheidsbeleid Kerngezond Drimmelen 2019-2022, 2018
5. Nieuw subsidiebeleid peuterspeelzalen Drimmelen, 2017
6. Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2020-2023, 2020
7. Verordening Jeugdhulp Drimmelen 2020, 2020
8. Verordening leerlingenvervoer 2017
9. Verordening onderwijshuisvesting 2015
10. Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en VSV regio West-Brabant, 2017
11. Derde wijziging Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en VSV regio West-Brabant, 2019
12. Gemeenschappelijke Regeling inzake Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant, 2019
13. Gemeenschappelijke Regeling Bedrijfsvoeringsorganisatie CJG Drimmelen Geertruidenberg, 2020
14. Gemeenschappelijke Regeling RAV Brabant Midden-West-Noord 2021
15. Beleidsplan sociaal domein 2019-2023, 2019
16. Beleids- en uitvoeringsplan minima en schuldhulpverlening 2019 tot en met 2022
17. Beleidskader regionale maatwerkvoorziening beschermd wonen, 2021
18. Beleidskader veranderopgave inburgering Dongemond, 2021
19. Uitvoeringsplan verbetering toegankelijkheid “Kom Binnen” 2017
20. Verordening Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 Drimmelen, 2021
21. Visienota Samen aan zet, 2017
22. Notitie Opvang en bescherming in de regio Breda vanaf 2020, 2017
23. Wijzigingen Hulp bij het Huishouden per 2019, 2018
24. Verordening beschikkingstermijn schuldhulpverlening 2021

Participatie en schuldenproblematiek:

1. Beleidsnota Participatiewet 2015, 2014
2. Uitvoeringsbesluit re-integratie Sociale Zekerheid 2015
3. Verordening individuele studietoeslag Participatiewet 2015
4. Verordening individuele inkomenstoeslag Participatiewet 2015
5. Verordening re-integratie Participatiewet 2015
6. Verordening handhaving sociale zekerheid 2015

7. Verordening tegenprestatie sociale zekerheid 2015
8. Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive Participatiewet 2015
9. Verordening afstemming sociale zekerheid 2015
10. Verordening cliëntparticipatie sociale zekerheid
11. Implementatieplan toekomst WAVA / !GO Mensenwerk is de basis.

Sociale structuur, sport en zorg:

1. Beleidsnota Sport Drimmelen 2021-2025
2. Toekomstvisie zwembaden 2017
3. Kadernota Maatschappelijke accommodaties 2019-2026
4. Uitvoering onderhoudsplan kunstwerken 2021-2024

Algemene beleidsdocumenten

1. Financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet (27-10-2017)
2. Verordening ex artikel 213 Gemeentewet (12-11-2010)
3. Controleprotocol en normenkader (16-12-2021)
4. Kaderplan interne beheersing (maart 2018)
5. Kaderbrief 2023 (14-07-2022)
6. Nota risicomanagement en weerstandsvermogen (25-02-2021)
7. Nota verbonden partijen / richtlijnen (8-11-2015)
8. Nota reserves en voorzieningen 2018 (13-09-2017)
9. Nota waardering en afschrijving (03-01-2017)
10. Inkoop en aanbestedingsbeleid (03-06-2021)
11. Treasurystatuut 2017 (01-12-2017)
12. Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) op hoofdlijnen verklaard (februari 2020)
13. Informatiebeveiligingsbeleid 2020-2023 (19-11-2019)
14. Privacybeleid 2020-2023 (15-10-2019)
15. Verordening Financiële Commissie gemeente Drimmelen 2018 (08-03-2018)

2. Baten en lasten per taakveld

2. baten en lasten per taakveld

	Taakvelden	Begroting 2023 Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	1.885.256	1.500	1.883.756
0.2	Burgerzaken	910.740	277.115	633.625
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	67.629	133.957	66.328-
0.4	Overhead, Ondersteuning organisatie	8.408.692	29.465	8.379.227
0.5	Treasury	282.702	146.047	136.655
0.61	OZB woningen	336.394	4.027.931	3.691.536-
0.62	OZB niet-woningen	110.204	1.424.347	1.314.143-
0.63	Parkeerbelasting	-	-	-
0.64	Belastingen overig	12.013	35.302	23.289-
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	5.411	43.346.739	43.341.328-
0.8	Overige baten en lasten	101.578	-	101.578
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	13.411	-	13.411
0.10	Mutaties reserves	793.152	1.532.948	739.795-
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	-	-	-
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.785.033	-	1.785.033
1.2	Openbare orde en veiligheid	483.649	11.350	472.299
2.1	Verkeer, wegen en water	4.449.636	125.244	4.324.393
2.2	Parkeren	74.097	1.440	72.657
2.3	Recreatieve havens	111.397	53.651	57.746
2.4	Economische havens en waterwegen	6.780	-	6.780
2.5	Openbaar vervoer	76.179	5.000	71.179
3.1	Economische ontwikkeling	-	-	-
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	169.786	2.187	167.599
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	255.655	65.500	190.155
3.4	Economische promotie	187.062	119.000	68.062
4.1	Openbaar basisonderwijs			-
4.2	Onderwijshuisvesting	834.017	107.460	726.557
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.272.919	362.504	910.415
5.1	Sportbeleid en activering	186.359	20.335	166.024
5.2	Sportaccommodaties	1.616.004	366.221	1.249.783
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	63.890	-	63.890
5.4	Musea	2.108	-	2.108
5.5	Cultureel erfgoed	47.736	-	47.736
5.6	Media	496.492	-	496.492
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	2.664.934	15.516	2.649.418
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	2.800.776	488.092	2.312.684
6.2	Wijkteams	2.371.764	-	2.371.764
6.3	Inkomensregelingen	4.765.409	3.191.794	1.573.615
6.4	Begeleide participatie	1.624.753	-	1.624.753
6.5	Arbeidsparticipatie	575.764	-	575.764
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.529.984	260.953	1.269.031
6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	2.555.478	-	2.555.478
6.71b	Begeleiding (WMO)	885.215	-	885.215
6.71c	Dagbesteding (WMO)	541.000	-	541.000
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	145.025	-	145.025
6.72a	Jeugdhulp begeleiding	893.162	-	893.162
6.72b	Jeugdhulp behandeling	1.777.337	-	1.777.337
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	129.606	-	129.606
6.73a	Pleegzorg	135.832	-	135.832
6.73b	Gezinsgericht	484.244	-	484.244
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	506.291	-	506.291
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	531.548	-	531.548
6.74c	Gesloten plaatsing	73.672	-	73.672
6.81a	Beschermd wonen (WMO)	127.722-	-	127.722-
6.82a	Jeugdbescherming	383.186	-	383.186

6.82b	Jeugdreclassering	37.311	-	37.311
7.1	Volksgezondheid	1.628.642	7.725	1.620.917
7.2	Riolering	1.911.571	3.093.565	1.181.994-
7.3	Afval	2.904.743	3.789.191	884.448-
7.4	Milieubeheer	1.065.545	-	1.065.545
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	154.250	119.249	35.001
8.1	Ruimtelijke ordening	2.884.335	2.070.209	814.125
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	2.446.339	2.905.742	459.402-
8.3	Wonen en bouwen	2.460.763	1.296.775	1.163.988
		65.786.738	**69.434.053**	**3.647.315-**

3. Taakvelden per programma

Omschrijving programma		Taakvelden	Begroting 2023 Lasten	Baten	Saldo
Burger en Bestuur	0,1	Bestuur	1.885.256	1.500	1.883.756
	0,2	Burgerzaken	910.740	277.115	633.625
	1,1	Crisisbeheersing en brandweer	1.785.033	-	1.785.033
	1,2	Openbare orde en veiligheid	483.649	11.350	472.299
	7,5	Begraafplaatsen en crematoria	154.250	119.249	35.001
Openbare ruimte	2,1	Verkeer, wegen en water	4.312.024	125.244	4.186.781
	2,2	Parkeren	74.097	1.440	72.657
	2,4	Economische havens en waterwegen	6.780	-	6.780
	2,5	Openbaar vervoer	9.831	-	9.831
	3,3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	10.811	-	10.811
	5,7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	2.437.709	11.208	2.426.501
	7,2	Riolering	1.911.571	3.093.565	1.181.994-
	7,3	Afval	67.414	-	67.414
	7,4	Milieubeheer	19.476	-	19.476
Ruimte, wonen en economie	0,3	Beheer overige gebouwen en gronden	67.629	133.957	66.328-
	2,1	Verkeer, wegen en water	137.612		137.612
	2,3	Recreatieve havens	111.397	53.651	57.746
	2,5	Openbaar vervoer	66.348	5.000	61.348
	3,2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	169.786	2.187	167.599
	3,3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	244.844	65.500	179.344
	3,4	Economische promotie	187.062	119.000	68.062
	5,5	Cultureel erfgoed	47.736	-	47.736
	5,7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	96.595	4.307	92.287
	7,3	Afval	2.837.328	3.789.191	951.863-
	7,4	Milieubeheer	1.046.068	-	1.046.068
	8,1	Ruimtelijke ordening	2.884.335	2.070.209	814.125
	8,2	Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	2.446.339	2.905.742	459.402-
	8,3	Wonen en bouwen	2.460.763	1.296.775	1.163.988
Sociaal domein	4,2	Onderwijshuisvesting	834.017	107.460	726.557
	4,3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.272.919	362.504	910.415
	5,1	Sportbeleid en activering	186.359	20.335	166.024
	5,2	Sportaccommodaties	1.616.004	366.221	1.249.783
	5,3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	63.890	-	63.890
	5,4	Musea	2.108	-	2.108
	5,6	Media	496.492	-	496.492
	5,7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	130.630	-	130.630
	6,1	Samenkracht en burgerparticipatie	2.800.776	488.092	2.312.684
	6,2	Wijkteams	2.371.764	-	2.371.764
	6,3	Inkomensregelingen	4.765.409	3.191.794	1.573.615
	6,4	Begeleide participatie	1.624.753	-	1.624.753
	6,5	Arbeidsparticipatie	575.764	-	575.764
	6,6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.529.984	260.953	1.269.031
	6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	2.555.478	-	2.555.478
	6.71b	Begeleiding (WMO)	885.215	-	885.215
	6.71c	Dagbesteding (WMO)	541.000	-	541.000
	6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	145.025	-	145.025
	6.72a	Jeugdhulp begeleiding	893.162	-	893.162
	6.72b	Jeugdhulp behandeling	1.777.337	-	1.777.337
	6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	129.606	-	129.606
	6.73a	Pleegzorg	135.832	-	135.832

	6.73b	Gezinsgericht	484.244	-	484.244
	6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	506.291	-	506.291
	6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	531.548	-	531.548
	6.74c	Gesloten plaatsing	73.672	-	73.672
	6.81a	Beschermd wonen (WMO)	127.722-	-	127.722-
	6.82a	Jeugdbescherming	383.186	-	383.186
	6.82b	Jeugdreclassering	37.311	-	37.311
	7,1	Volksgezondheid	1.628.642	7.725	1.620.917
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0,10	Mutaties reserves	793.152	1.532.948	739.795-
	0,5	Treasury	282.702	146.047	136.655
	0,61	OZB woningen	336.394	4.027.931	3.691.536-
	0,62	OZB niet-woningen	110.204	1.424.347	1.314.143-
	0,64	Belastingen overig	12.013	35.302	23.289-
	0,7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	5.411	43.346.739	43.341.328 -
	0,8	Overige baten en lasten	101.578	-	101.578
	0,9	Vennootschapsbelasting	13.411	-	13.411
Overhead	0,4	Overhead, Ondersteuning organisatie	8.408.692	29.465	8.379.227
			65.786.738	**69.434.053**	**3.647.315 -**

4. Afkortingenlijst

AB	Algemeen Bestuur
APPA	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
Arbo	Arbeidsomstandigheden
ASVV	Aanbevelingen voor Stedelijke Verkeer Voorzieningen
AVA	Algemene Vergadering van Aandeelhouders
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit begroten en verantwoorden
B&W	Burgemeester en wethouders
BIZ	Bedrijven Investeringszone
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Bijzonder Opsporingsambtenaar
BRP	Basisregistratie personen
BRZO	Besluit Risico Zware Ongevallen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BV	Besloten Vennootschap
BVL	Brabants verkeersveiligheidslabel
CACO	Calamiteitencoördinator
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CO2	Koolstofdioxide
CROW	Kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte, verkeer en vervoer en werk en veiligheid.
DB	Dagelijks Bestuur
DEA	Drimmelense Energie Agenda
D en O	Dienstverlening en ondersteuning
Diftar	Gedifferentieerde tarieven waarbij per huishouden geregistreerd wordt hoeveel afval aangeboden wordt.
DO	Definitief ontwerp
EBI	Eerste Bijzondere Inspectie
EMU	Europese Monetaire Unie
EVZ	Ecologische verbindingszone
FIDO	Wet Financiering Decentrale Overheden
FTE	Fulltime equivalent
GB	Grondbedrijf
GFT	Groente-, fruit- en tuinafval
GG	Grondgebied (afdeling)
GGA	Gebieds Gerichte aanpak
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheids Zorg
GHG	Gemiddelde hoogste grondwaterstand
GHOR	Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GROGZ	Gemeenschappelijke regeling Openbare Gezondheidszorg
GRP	Gemeentelijk rioleringsplan
HbH	Hulp bij het huishouden
HIC	High Impact Crime
IBA	Individuele Behandeling Afvalwater (zuiveringsinstallatie)
IBOR	Integraal Beheer Openbare Ruimte
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IEGG	In exploitatie genomen gronden
IHP	Integraal Huisvestings Plan onderwijs
IMK	Instituut voor Midden- en Kleinbedrijf
IKC	Integrale Kind Centra
IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
ISA	Instituut voor Sportaccommodaties
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
KCV	Kleinschalig Collectief Vervoer

KRW	Kaderrichtlijn Water
LBK	Luchtbehandelingskast
MA	Maatschappelijke Aangelegenheden (afdeling)
MARB	Gemeenschappelijke regeling Milieu & Afval Regio Breda
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MKB	Midden- en Klein bedrijf
MOP	Meerjaren onderhoudsprogramma
MVO	Maatschappelijk verantwoord ondernemen
NEN	Nederlandse Normalisatie Instituut
NOC/NSF	Nederlandsch Olympisch Comité / Nederlandse Sport Federatie
NV	Naamloze Vennootschap
OGZ	Openbare GezondheidsZorg
OMWB	Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant
OZB	Onroerendzaakbelasting
PIOFHA-JC	Personeel, inkoop, organisatie, financiën, huisvesting, automatisering, juridische zaken en communicatie
P-wet	Participatiewet
PZN	Personen- en Zorgvervoer Nederland
RAV	Regionale Ambulance Voorziening
RBL	Regionaal Bureau Leren
RGT	Revitalisering Generiek Toezicht
RMC	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie
RO	Ruimtelijke ontwikkeling
RUPS	Regionaal Uitstapprogramma voor Prostituees
RWB	Regio West-Brabant
SER	Sociaal Economische Raad
SES	Sociaal Economische Samenwerking
SiSa	Single information Single audit
SLW	Stichting LangstraatSpoorlijn West
SW	Sociale werkvoorziening
SWO	Stichting Welzijn en Ondersteuning Drimmelen
TCO	Total cost of ownership
TH	Toezicht en handhaving
THUP	Toezicht & Handhaving Uitvoering Programma
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VAB	Vrijkomende Agrarische Bebouwing
VGRP	Verbreed Gemeentelijke RioleringsPlan
VIP	Vrijwilligers Informatie Punt
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VO	Voorlopig ontwerp
VO	Voortgezet onderwijs
VRI	Verkeersregelinstallaties
VTH	Vergunningverlening-, toezicht- en handhaving
VVE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
VVN	Veilig Verkeer Nederland
VWS	Volksgezondheid Welzijn en Sport
Wajong	Wet arbeidsondersteuning Jonggehandicapten
WAVA	Werkvoorzieningschap Aanvullend werk Voor Allen
WGR	Wet gemeenschappelijke regelingen
WMO	Wet maatschappelijke ondersteuning
WNT	Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
Wro	Wet Ruimtelijke Ordening
WSJG	Waarstaatjegemeente
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
Wsw	Wet sociale werkvoorziening
WWZ	Wonen Welzijn Zorg Drimmelen

5. Investeringsprognose 2023 - 2027

5. Investeringsprognose 2023 - 2027

Tabel Investeringsbedragen

Investeringsprognose 2023 - 2027									
Prg nr.	Nr.	Omschrijving	Status	Invest. bedrag 2023	Invest. bedrag 2024	Invest. bedrag 2025	Invest. bedrag 2026	Invest. bedrag 2027	Econ. / Maatsch. nut
		Thema 1. Natuur en groen							
2	3.1	Renovatie openbaar groen 2023	Ongewijzigd	171.000					Maatsch.
2	3.2	Renovatie openbaar groen 2024	Ongewijzigd		115.000				Maatsch.
2	3.3	Renovatie openbaar groen 2025	Ongewijzigd			115.000			Maatsch.
2	3.4	Renovatie openbaar groen 2026	Ongewijzigd				115.000		Maatsch.
2	3.5	Renovatie openbaar groen 2027	Ongewijzigd					115.000	Maatsch.
		Totaal thema 1. Natuur en groen		***171.000***	***115.000***	***115.000***	***115.000***	***115.000***	
		Thema 2. Verkeer en inrichting openbare ruimte							
2	2.1	Sneeuwploeg (2 stuks)	Ongewijzigd	16.000					Maatsch.
2	2.2	Aanhangstrooier	Ongewijzigd		45.000				Maatsch.
2	2.3	Vervanging openbare verlichting 2023	Ongewijzigd	125.000					Maatsch.
2	2.4	Vervanging openbare verlichting 2024	Ongewijzigd		125.000				Maatsch.
2	2.5	Vervanging openbare verlichting 2025	Ongewijzigd			125.000			Maatsch.
2	2.6	Vervanging openbare verlichting 2026	Ongewijzigd				125.000		Maatsch.
2	2.7	Vervanging openbare verlichting 2027	Ongewijzigd					125.000	Maatsch.
2	2.8	Vergroten burgertevredenheid 2023	Ongewijzigd	90.000					Maatsch.
2	2.9	Vergroten burgertevredenheid 2024	Ongewijzigd		90.000				Maatsch.
2	2.10	Vergroten burgertevredenheid 2025	Ongewijzigd			90.000			Maatsch.
2	2.11	Vergroten burgertevredenheid 2026	Ongewijzigd				90.000		Maatsch.
2	2.12	Vergroten burgertevredenheid 2027	Ongewijzigd					90.000	Maatsch.
2	2.13	Wegen / rehabilitatie 2023	Ongewijzigd	202.000					Maatsch.
2	2.14	Wegen / rehabilitatie 2024	Ongewijzigd		202.000				Maatsch.
2	2.15	Wegen / rehabilitatie 2025	Ongewijzigd			202.000			Maatsch.
2	2.16	Wegen / rehabilitatie 2026	Ongewijzigd				202.000		Maatsch.
2	2.17	Wegen / rehabilitatie 2027	Ongewijzigd					202.000	Maatsch.
2	2.18	Verkeersreconstructies 2023	Ongewijzigd	38.000					Maatsch.
2	2.19	Verkeersreconstructies 2024	Ongewijzigd		38.000				Maatsch.
2	2.20	Verkeersreconstructies 2025	Ongewijzigd			38.000			Maatsch.
2	2.21	Verkeersreconstructies 2026	Ongewijzigd				38.000		Maatsch.

2	2.22	Verkeersreconstructies 2027	Ongewijzigd					38.000	Maatsch.
2	2.23	Zwerfvuilwagen (2 stuks)	Ongewijzigd			95.000			Econ.
2	2.24	Veegmachine	Ongewijzigd			175.000			Econ.
2	2.25	Gladheidbestrijding: rolbezems (2 stuks)	Ongewijzigd					12.500	Econ.
		Totaal thema 2. Verkeer en inrichting openbare ruimte		***471.000***	***500.000***	***725.000***	***455.000***	***467.500***	
		Thema 3. Water							
2	4.1	Maatregelen kern Made: uitvoering (Stationsstraat): vervanging	Ongewijzigd	370.400					Econ.
		Maatregelen kern Made: uitvoering (Stationsstraat): ambitieniveau		466.200					Econ.
2	4.2	Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging	Ongewijzigd	754.000					Econ.
		Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): ambitieniveau		34.200					Econ.
2	4.3	Maatregelen kern Made: voorbereiding (Fresia- / Geraniumstraat e.o.)	Ongewijzigd	100.000					Econ.
2	4.4	Maatregelen kern Made (de Gijster)	Ongewijzigd	196.000					Econ.
2	4.5	Maatregelen kern Made (Patronaatstraat / Lucia Eijckenstraat)	Ongewijzigd	645.120					Econ.
2	4.6	Maatregelen kern Made (Meidoornlaan / Hoefkensstraat)	Ongewijzigd	857.808					Econ.
2	4.7	Maatregelen kern Wagenberg (Gomarusstraat e.o.)	Ongewijzigd	470.400					Econ.
2	4.8	Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): vervanging	Ongewijzigd		2.351.200				Econ.
		Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): ambitieniveau			194.100				Econ.
2	4.9	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe (overstort / Zwaluwseweg)	Ongewijzigd		440.858				Econ.
2	4.10	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: voorbereiding (onder langs dijken)	Ongewijzigd		100.000				Econ.
2	4.11	Maatregelen kern Terheijden (tracé A studie / gemaalcapaciteit / Ravendal)	Ongewijzigd		98.560				Econ.
2	4.12	Maatregelen kern Drimmelen (overstort Amer / Kuipershoek)	Ongewijzigd		376.320				Econ.
2	4.13	Rioolontstopper	Ongewijzigd		70.000				Econ.
2	4.14	Maatregelen kern Made (Plukmadestraat)	Ongewijzigd			208.656			Econ.
2	4.15	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: uitvoering (onder langs dijken / Spoorstr.)	Ongewijzigd			1.641.214			Econ.
2	4.16	Maatregelen kern Made (Den Deel)	Ongewijzigd			185.472			Econ.
2	4.17	Maatregelen kern Made (Adelstraat / Wilgenstraat)	Ongewijzigd			167.328			Econ.
2	4.18	Realiseren overstort Vierendeelstr. Incl toevoerleid.door Pr.polderst. (amb.niveau)	Ongewijzigd			430.000			Econ.
2	4.19	Vervanging Riolering Kruisstraat Lage Zwaluwe	Ongewijzigd				492.000		Econ.
2	4.20	Vervanging Riolering Spoorstraat Hooge Zwaluwe	Ongewijzigd				140.000		Econ.

2	4.21	Vervanging Riolering Omloop, Schoutenstraat, baroniestraat, Nassaustraat Terheijden	Ongewijzigd				1.685.000		Econ.
		Totaal thema 3. Water		***3.894.128***	***3.631.038***	***2.632.670***	***2.317.000***	***-***	
		Totaal Programma 2. Openbare ruimte		**4.536.128**	**4.246.038**	**3.472.670**	**2.887.000**	**582.500**	
		Thema 1. Onderwijs, jeugd en gezondheid							
4	1.1	Nieuwbouw Stuifhoekschool	Ongewijzigd	-	5.277.500				Econ.
		Totaal Thema 1. Onderwijs, jeugd en gezondheid		***-***	***5.277.500***	***-***	***-***	***-***	
		Thema 3. Sociale structuur, sport en zorg							
4	4.1	Renovatie toplaag grasveld A Moerbos	Ongewijzigd	54.000					Econ.
4	4.2	Renovatie toplaag inclusief drainage grasveld D Kwarrenhoek	Naar 2022	-					Econ.
4	4.3	Vervanging beregeningsinstallatie de Schietberg	Gedeeltelijk naar 2022		42.500				Econ.
4	4.4	Renovatie toplaag grasveld A Ruitersvaart	Ongewijzigd			41.000			Econ.
4	4.6	Renovatie toplaag kunstgrasveld Kwarrenhoek	Ongewijzigd			200.000			Econ.
4	4.7	Renovatie toplaag kunstgrasveld handbal Wagenberg	Ongewijzigd					35.000	Econ.
		Totaal Thema 3. Sociale structuur, sport en zorg		***54.000***	***42.500***	***241.000***	***-***	***35.000***	
		Totaal Programma 4. Sociaal domein		**54.000**	**5.320.000**	**241.000**	**0**	**35.000**	

Investeringsprognose 2023 - 2027

Prg nr.	Nr.	Omschrijving	Status	Invest. bedrag 2023	Invest. bedrag 2024	Invest. bedrag 2025	Invest. bedrag 2026	Invest. bedrag 2027	Econ. / Maatsch. nut
		Tractie en gereedschappen							
B	B.1	Snipperkar	Doorgeschoven van 2023 naar 2024		20.151				Econ.
B	B.2	Hakselaar	Doorgeschoven van 2023 naar 2024		35.264				Econ.
B	B.3	Tractor	Doorgeschoven van 2023 naar 2024		65.000				Econ.
B	B.4	Bus met laadkraan (3 stuks)	Ongewijzigd		166.244				Econ.
B	B.5	Shovel werf	Ongewijzigd				65.000		Econ.
B	B.6	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	Ongewijzigd				235.000		Econ.
B	B.7	Containers (2 stuks)	Ongewijzigd				22.000		Econ.

B	B.8	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	Ongewijzigd					235.000	Econ.
B	B.9	Bus enkelcabine (2 stuks)	Ongewijzigd					125.000	Econ.
B	B.10	Tractor	Ongewijzigd					55.000	Econ.
		Totaal Tractie en gereedschappen		**-**	***286.659***	**-**	***322.000***	***415.000***	
		Totaal Bedrijfsvoering		**0**	**286.659**	**0**	**322.000**	**415.000**	
		Gemeentehuis							
		Vervangingsinvestering							
O	O1	Verbeteren binnenklimaat	Nieuw opgenomen			83.005			Econ.
O	O2	Aanpassing werkplek-arbo	Nieuw opgenomen			197.169			Econ.
O	O3	Herinrichting omgeving	Nieuw opgenomen					955.679	Econ.
		Totaal Gemeentehuis		**-**	**-**	**-**	**-**	***955.679***	
		ICT: vervanging hardware							
O	O4	Devices	Nieuw opgenomen			87.226			Econ.
O	O5	AO-printer (omg.verg)	Doorgeschoven van 2024 naar 2026				25.188		Econ.
O	O6	Vervanging technische infrastructuur	Doorgeschoven van 2024 naar 2026				178.334		Econ.
O	O7	Tablets raad	Nieuw opgenomen				28.967		Econ.
O	O8	Scanner	Nieuw opgenomen				12.594		Econ.
O	O9	Smartboards	Nieuw opgenomen				10.075		Econ.
O	O10	Presentatiefacilliteiten	Nieuw opgenomen					109.821	Econ.
		Totaal ICT: vervanging hardware		**-**	**-**	**-**	***255.159***	***109.821***	
		ICT: vervanging software							
O	O13	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur	Ongewijzigd		50.000				Econ.
O	O6	Klachten registratie (prevent)	Doorgeschoven van 2023 naar 2025			28.211			Econ.
O	O14	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur	Ongewijzigd			50.000			Econ.
O	O16	Modernisering GBA (Basisregistratie Personen)	Ongewijzigd			180.000			Econ.
O	O5	n/wro/DURP	Doorgeschoven van 2024 naar 2026				30.554		Econ.
O	O11	Gegevensmagazijn/ gegevensmakelaar	Ongewijzigd				70.528		Econ.
O	O15	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur	Ongewijzigd				50.000		Econ.
O	O9	Sportaccommodaties HTA	Doorgeschoven van 2026 naar 2027					15.113	Econ.
O	O17	CMS (sitemanager 3 VIP-totaal)	Doorgeschoven van 2025 naar 2027					37.783	Econ.

O	O19	Centraal contentmanagementsysteem/website intergr.	Doorgeschoven van 2025 naar 2027					138.537	Econ.
O	O20	Inrichting bedrijvenloket	Doorgeschoven van 2025 naar 2027					20.000	Econ.
O	O20	Mijn Overheid berichtenbox	Nieuw opgenomen					10.000	Econ.
O	O20	Mijn Overheid lopende zaken	Nieuw opgenomen					15.000	Econ.
		Totaal I&A Software		**-**	***50.000***	***258.211***	***151.082***	***236.433***	
		Totaal Overhead		**0**	**50.000**	**258.211**	**406.241**	**1.301.933**	
		Totaal Investeringen		**4.590.128**	**9.902.697**	**3.971.881**	**3.615.241**	**2.334.433**	

Tabel Kapitaallasten investeringsprognose

Investeringsprognose 2023 - 2027										
Prg nr.	Nr.	Omschrijving	Afschr. termijn	Nota waarderen en afschrijven	Raming investering	Afschrijvings - bedrag	2023 kapitaal - lasten	2024 kapitaal - lasten	2025 kapitaal - lasten	2026 kapitaal - lasten	2027 kapitaal - lasten
		Thema 1. Natuur en groen									
2	3.1	Renovatie openbaar groen 2023	10	2.4.2	171.000	17100	8.550	17.100	17100	17.100	17.100
2	3.2	Renovatie openbaar groen 2024	10	2.4.2	115.000	11.500	-	5.750	11.500	11.500	11.500
2	3.3	Renovatie openbaar groen 2025	10	2.4.2	115.000	11.500	-	-	5.750	11.500	11.500
2	3.4	Renovatie openbaar groen 2026	10	2.4.2	115.000	11.500	-	-	-	5.750	11.500
2	3.5	Renovatie openbaar groen 2027	10	2.4.2	115.000	11.500	-	-	-	-	5.750
		Totaal thema 1. Natuur en groen			***631.000***		***8.550***	***22.850***	***34.350***	***45.850***	***57.350***
		Thema 2. Verkeer en inrichting openbare ruimte									
2	2.1	Sneeuwploeg (2 stuks)	8	2.6.6	16.000	2.000	1.000	2.000	2.000	2.000	2.000
2	2.2	Aanhangstrooier	12	2.6.4	45.000	3.750	-	1.875	3.750	3.750	3.750
2	2.3	Vervanging openbare verlichting 2023	25	2.4.21	125.000	5.000	2.500	5.000	5.000	5.000	5.000
2	2.4	Vervanging openbare verlichting 2024	25	2.4.21	125.000	5.000	-	2.500	5.000	5.000	5.000
2	2.5	Vervanging openbare verlichting 2025	25	2.4.21	125.000	5.000	-	-	2.500	5.000	5.000
2	2.6	Vervanging openbare verlichting 2026	25	2.4.21	125.000	5.000	-	-	-	2.500	5.000
2	2.7	Vervanging openbare verlichting 2027	25	2.4.21	125.000	5.000	-	-	-	-	2.500
2	2.8	Vergroten burgertevredenheid 2023	20	2.4.1	90.000	4.500	2.250	4.500	4.500	4.500	4.500
2	2.9	Vergroten burgertevredenheid 2024	20	2.4.1	90.000	4.500	-	2.250	4.500	4.500	4.500
2	2.10	Vergroten burgertevredenheid 2025	20	2.4.1	90.000	4.500	-	-	2.250	4.500	4.500
2	2.11	Vergroten burgertevredenheid 2026	20	2.4.1	90.000	4.500	-	-	-	2.250	4.500
2	2.12	Vergroten burgertevredenheid 2027	20	2.4.1	90.000	4.500	-	-	-	-	2.250
2	2.13	Wegen / rehabilitatie 2023	20	2.4.1	202.000	10.100	5.050	10.100	10.100	10.100	10.100
2	2.14	Wegen / rehabilitatie 2024	20	2.4.1	202.000	10.100	-	5.050	10.100	10.100	10.100
2	2.15	Wegen / rehabilitatie 2025	20	2.4.1	202.000	10.100	-	-	5.050	10.100	10.100
2	2.16	Wegen / rehabilitatie 2026	20	2.4.1	202.000	10.100	-	-	-	5.050	10.100
2	2.17	Wegen / rehabilitatie 2027	20	2.4.1	202.000	10.100	-	-	-	-	5.050
2	2.18	Verkeersreconstructies 2023	20	2.4.1	38.000	1.900	950	1.900	1.900	1.900	1.900
2	2.19	Verkeersreconstructies 2024	20	2.4.1	38.000	1.900	-	950	1.900	1.900	1.900

2	2.20	Verkeersreconstructies 2025	20	2.4.1	38.000	1.900	-	-	950	1.900	1.900
2	2.21	Verkeersreconstructies 2026	20	2.4.1	38.000	1.900	-	-	-	950	1.900
2	2.22	Verkeersreconstructies 2027	20	2.4.1	38.000	1.900	-	-	-	-	950
2	2.23	Zwerfvuilwagen (2 stuks)	7	2.5.6	95.000	13.571	-	-	6.786	13.571	13.571
2	2.24	Veegmachine	8	2.5.5	175.000	21.875	-	-	10.938	21.875	21.875
2	2.25	Gladheidbestrijding: rolbezems (2 stuks)	8	2.6.6	12.500	1.563	-	-	-	-	781
		Totaal thema 2. Verkeer en inrichting openbare ruimte			***2.618.500***		***11.750***	***36.125***	***77.223***	***116.446***	***138.728***
		Thema 3. Water									
2	4.1	Maatregelen kern Made: uitvoering (Stationsstraat): vervanging	60	2.4.6	370.400	6173	3.087	6.173	6173	6.173	6.173
		Maatregelen kern Made: uitvoering (Stationsstraat): ambitieniveau	60	2.4.6	466.200	7.770	3.885	7.770	7.770	7.770	7.770
2	4.2	Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging	60	2.4.6	754.000	12.567	6.283	12.567	12.567	12.567	12.567
		Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): ambitieniveau	60	2.4.6	34.200	570	285	570	570	570	570
2	4.3	Maatregelen kern Made: voorbereiding (Fresia- / Geraniumstraat e.o.)	60	2.4.6	100.000	1.667	833	1.667	1.667	1.667	1.667
2	4.4	Maatregelen kern Made (de Gijster)	60	2.4.6	196.000	3.267	1.633	3.267	3.267	3.267	3.267
2	4.5	Maatregelen kern Made (Patronaatstraat / Lucia Eijckenstraat)	60	2.4.6	645.120	10.752	5.376	10.752	10.752	10.752	10.752
2	4.6	Maatregelen kern Made (Meidoornlaan / Hoefkensstraat)	60	2.4.6	857.808	14.297	7.148	14.297	14.297	14.297	14.297
2	4.7	Maatregelen kern Wagenberg (Gomarusstraat e.o.)	60	2.4.6	470.400	7.840	3.920	7.840	7.840	7.840	7.840
2	4.8	Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): vervanging	60	2.4.6	2.351.200	39.187	-	19.593	39.187	39.187	39.187
		Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): ambitieniveau	60	2.4.6	194.100	3.235	-	1.618	3.235	3.235	3.235
2	4.9	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe (overstort / Zwaluwseweg)	60	2.4.6	440.858	7.348	-	3.674	7.348	7.348	7.348
2	4.10	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: voorbereiding (onder langs dijken)	60	2.4.6	100.000	1.667	-	833	1.667	1.667	1.667
2	4.11	Maatregelen kern Terheijden (tracé A studie / gemaalcapaciteit / Ravendal)	60	2.4.6	98.560	1.643	-	821	1.643	1.643	1.643
2	4.12	Maatregelen kern Drimmelen (overstort Amer / Kuipershoek)	60	2.4.6	376.320	6.272	-	3.136	6.272	6.272	6.272
2	4.13	Rioolontstopper	10	2.5.4	70.000	7.000	-	3.500	7.000	7.000	7.000
2	4.14	Maatregelen kern Made (Plukmadestraat)	60	2.4.6	208.656	3.478	-	-	1.739	3.478	3.478
2	4.15	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: uitvoering (onder langs dijken / Spoorstr.)	60	2.4.6	1.641.214	27.354	-	-	13.677	27.354	27.354
2	4.16	Maatregelen kern Made (Den Deel)	60	2.4.6	185.472	3.091	-	-	1.546	3.091	3.091
2	4.17	Maatregelen kern Made (Adelstraat / Wilgenstraat)	60	2.4.6	167.328	2.789	-	-	1.394	2.789	2.789
2	4.18	Realiseren overstort Vierendeelstr. Incl toevoerleid.door Pr.polderst. (amb.niveau)	60	2.4.6	430.000	7.167	-	-	3.583	7.167	7.167

2	4.19	Vervanging Riolering Kruisstraat Lage Zwaluwe	60	2.4.6	492.000	8.200	-	-	-	4.100	8.200
2	4.20	Vervanging Riolering Spoorstraat Hooge Zwaluwe	60	2.4.6	140.000	2.333	-	-	-	1.167	2.333
2	4.21	Vervanging Riolering Omloop, Schoutenstraat, baroniestraat, Nassaustraat Terheijden	60	2.4.6	1.685.000	28.083	-	-	-	14.042	28.083
		Totaal thema 3. Water			***12.474.836***		***32.451***	***98.077***	***153.192***	***194.439***	***213.747***
		Totaal Programma 2. Openbare ruimte			**15.724.336**		**52.751**	**157.052**	**264.765**	**356.735**	**409.825**
		Thema 1. Onderwijs, jeugd en gezondheid									
4	1.1	Nieuwbouw Stuifhoekschool	40	2.3.1	5.277.500	131.938	-	65.969	131.938	131.938	131.938
		Totaal thema 1. Onderwijs, jeugd en gezondheid			***5.277.500***		***-***	***65.969***	***131.938***	***131.938***	***131.938***
		Thema 3. Sociale structuur, sport en zorg									
4	4.1	Renovatie toplaag grasveld A Moerbos	30	2.4.23	54.000	1.800	900	1.800	1.800	1.800	1.800
4	4.2	Renovatie toplaag inclusief drainage grasveld D Kwarrenhoek	15	2.4.24	-	-	-	-	-	-	-
4	4.3	Vervanging beregeningsinstallatie de Schietberg	15	2.4.25	42.500	2.833	-	1.417	2.833	2.833	2.833
4	4.4	Renovatie toplaag grasveld A Ruitersvaart	30	2.4.23	41.000	1.367	-	-	683	1.367	1.367
4	4.6	Renovatie toplaag kunstgrasveld Kwarrenhoek	15	2.4.24	200.000	13.333	-	-	6.667	13.333	13.333
4	4.7	Renovatie toplaag kunstgrasveld handbal Wagenberg	15	2.4.24	35.000	2.333	-	-	-	-	1.167
		Totaal thema 3. Sociale structuur, sport en zorg			***372.500***		***900***	**3.217**	**11.983**	***19.333***	**20.500**
		Totaal Programma 4. Sociaal domein			**5.650.000**		**900**	**69.185**	**143.921**	**151.271**	**152.438**

Investeringsprognose 2023 - 2027

Prg nr.	Nr.	Omschrijving	Afschr. termijn	Nota waarderen en afschrijven	Raming investering	Afschrijvings - bedrag	2023 kapitaal - lasten	2024 kapitaal - lasten	2025 kapitaal - lasten	2026 kapitaal - lasten	2027 kapitaal - lasten
		Tractie en gereedschappen									
B	B.1	Snipperkar	10	2.5.4	20.151	2.015	-	1.008	2.015	2.015	2.015
B	B.2	Hakselaar	10	2.5.4	35.264	3.526	-	1.763	3.526	3.526	3.526
B	B.3	Tractor	10	2.5.4	65.000	6.500	-	3.250	6.500	6.500	6.500
B	B.4	Bus met laadkraan (3 stuks)	7	2.5.9	166.244	23.749	-	11.875	23.749	23.749	23.749
B	B.5	Shovel werf	7	2.5.11	65.000	9.286	-	-	-	4.643	9.286

B	B.6	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	7	2.5.10	235.000	33.571	-	-	-	16.786	33.571
B	B.7	Containers (2 stuks)	20	2.6.14	22.000	1.100	-	-	-	550	1.100
B	B.8	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	7	2.5.10	235.000	33.571	-	-	-	-	16.786
B	B.9	Bus enkelcabine (2 stuks)	7	2.5.9	125.000	17.857	-	-	-	-	8.929
B	B.10	Tractor	10	2.5.4	55.000	5.500	-	-	-	-	2.750
		Totaal Tractie en gereedschappen			***1.023.659***	***136.676***	***-***	***17.895***	***35.791***	***57.769***	***108.212***
		Totaal Bedrijfsvoering			**1.023.659**	**136.676**	**0**	**17.895**	**35.791**	**57.769**	**108.212**
		Gemeentehuis									
		Vervangingsinvestering									
O	O1	Verbeteren binnenklimaat	15	2.6.1	83.005	5.534	-	-	2.767	5.534	5.534
O	O2	Aanpassing werkplek-arbo	10	2.6.12	197.169	19.717	-	-	9.858	19.717	19.717
O	O3	Herinrichting omgeving	25	2.2.2	955.679	38.227	-	-	-	-	19.114
		Totaal Gemeentehuis			***1.235.852***	***63.478***	***-***	***-***	***12.625***	***25.251***	***44.364***
		ICT: vervanging hardware									
O	O4	Devices	4	2.7.7	87.226	21.807	-	-	10.903	21.807	21.807
O	O5	AO-printer (omg.verg)	5	2.6.13	25.188	5.038	-	-	-	2.519	5.038
O	O6	Vervanging technische infrastructuur	5	2.6.13	178.334	35.667	-	-	-	17.833	35.667
O	O7	Tablets raad	4	2.7.7	28.967	7.242	-	-	-	3.621	7.242
O	O8	Scanner	5	2.6.13	12.594	2.519	-	-	-	1.259	2.519
O	O9	Smartboards	5	2.6.13	10.075	2.015	-	-	-	1.008	2.015
O	O10	Presentatiefacilliteiten	5	2.6.13	109.821	21.964	-	-	-	-	10.982
		Totaal ICT: vervanging hardware			***452.207***	***96.251***	***-***	***-***	***10.903***	***48.047***	***85.269***
		ICT: vervanging software									
O	O13	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur	5	2.7.6.	50.000	10.000	-	5.000	10.000	10.000	10.000
O	O6	Klachten registratie (prevent)	5	2.7.6.	28.211	5.642	-	-	2.821	5.642	5.642
O	O14	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur	5	2.7.6.	50.000	10.000	-	-	5.000	10.000	10.000
O	O16	Modernisering GBA (Basisregistratie Personen)	5	2.7.6.	180.000	36.000	-	-	18.000	36.000	36.000
O	O5	n/wro/DURP	5	2.7.6.	30.554	6.111	-	-	-	3.055	6.111
O	O11	Gegevensmagazijn/ gegevensmakelaar	5	2.7.6.	70.528	14.106	-	-	-	7.053	14.106
O	O15	Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur	5	2.7.6.	50.000	10.000	-	-	-	5.000	10.000
O	O9	Sportaccommodaties HTA	5	2.7.6.	15.113	3.023	-	-	-	-	1.511
O	O17	CMS (sitemanager 3 VIP-totaal)	5	2.7.6.	37.783	7.557	-	-	-	-	3.778
O	O19	Centraal contentmanagementsysteem/website intergr.	5	2.7.6.	138.537	27.707	-	-	-	-	13.854
O	O20	Inrichting bedrijvenloket	5	2.7.6.	20.000	4.000	-	-	-	-	2.000

O	O20	Mijn Overheid berichtenbox	5	2.7.6.	10.000	2.000	-	-	-	-	1.000
O	O20	Mijn Overheid lopende zaken	5	2.7.6.	15.000	3.000	-	-	-	-	1.500
		Totaal I&A Software			***695.726***	***139.145***	***-***	***5.000***	***35.821***	***76.750***	***115.502***
		Totaal Overhead			**2.383.785**	**298.874**	**0**	**5.000**	**59.350**	**150.048**	**245.135**
		Totaal Investeringen			**24.781.779**	**435.550**	**53.651**	**249.133**	**503.826**	**715.823**	**915.609**

Toelichting investeringen 2023

Programma 2. Openbare ruimte

2.1 Sneeuwploeg (2 stuks)
De sneeuwploegen zijn technisch afgeschreven. Vandaar dat we deze vervangen.

2.3 Vervanging openbare verlichting 2023
Van het vervangingsplan van 2022 schuiven de Nieuwstraat Made (tussen Raadhuisplein en Den Deel) en Zeggelaan Terheijden door. De Zeggelaan omdat de vervanging van de verlichting onderdeel is van een groter project dat in 2023 in uitvoering gaat. Voor de Nieuwstraat is het plan dezelfde verlichting te plaatsen als in de Marktstraat, zodat in het centrum van Made (zoals vastgelegd in het centrumplan) overal dezelfde verlichting staat.

Zie voor een inhoudelijke toelichting voor de volgende investeringen de paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen - onderdeel a. Wegen.
2.8 Vergroten burgertevredenheid 2023
2.13 Wegen / rehabilitatie 2023
2.18 Verkeersreconstructies 2023

Zie voor een inhoudelijke toelichting voor de volgende investeringen de paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen - onderdeel c. Riolering.
4.1 Maatregelen kern Made: uitvoering (Stationsstraat): vervanging / ambitieniveau
4.2 Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging / ambitieniveau
4.3 Maatregelen kern Made: voorbereiding (Fresia- / Geraniumstraat e.o.)
4.4 Maatregelen kern Made (de Gijster)
4.5 Maatregelen kern Made (Patronaatstraat / Lucia Eijckenstraat)
4.6 Maatregelen kern Made (Meidoornlaan / Hoefkensstraat)
4.7 Maatregelen kern Wagenberg (Gomarusstraat e.o.)

Programma 4. Sociaal Domein

4.1 Renovatie toplaag grasveld A Moerbos
Krediet is in de investeringsprognose opgenomen o.b.v. technische afschrijvingstermijnen. Uitvoering hiervan is afhankelijk van de werkelijke slijtage.

6. Afschrijvingstermijnen investeringen

6.Afschrijvingstermijnen investeringen

De nota Waarderen en afschrijven is vastgesteld in de raad van 03-01-2017 (zie bijlage 1. Overzicht actuele beleidsstukken - onderdeel Algemene beleidsdocumenten).

Afschrijvingstermijnen investeringen				
Soort investering / activa			**Afschrijvingstermijn**	**Bron**
1. Immateriële vaste activa				
1.1 Het saldo van agio en disagio			5	Nota waarderen en afschrijven
1.2 Kosten van onderzoek en ontwikkeling			5	Nota waarderen en afschrijven
2. Materiële vaste activa				
2.1 Gronden, terreinen, recreatiegrond, bouwgrondexploitatie, erfpachtgronden			-	Nota waarderen en afschrijven
2.2 Woonruimten	2.2.1	Nieuwbouw	40	Nota waarderen en afschrijven
	2.2.2	Renovatie, restauratie, verbouw en uitbreiding	25	Nota waarderen en afschrijven
	2.2.3	Tijdelijke woonruimten	gelijk aan gebruiksduur	Nota waarderen en afschrijven
2.3 Bedrijfsgebouwen en scholen	2.3.1	Nieuwbouw	40	Nota waarderen en afschrijven
	2.3.2	Renovatie, restauratie, verbouw en uitbreiding	25	Nota waarderen en afschrijven
	2.3.3	Tijdelijke gebouwen / noodlokalen	gelijk aan gebruiksduur	Nota waarderen en afschrijven
	2.3.4	Soc cult dorpshart investering kerk	30	Investeringsprognose 2022
2.4 Grond-, weg-, en waterbouwkundige werken	2.4.1	Wegen, fiets- en voetpaden: aanleg / reconstructie	20	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.2	Plantsoenen/parken/trapveldjes/speelbossen: aanleg / reconstructie	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.3	Losloopplaatsen honden: aanleg / reconstructie	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.4	Sportterreinen: aanleg / vervanging	20	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.5	Sportterreinen: reconstructie	15	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.6	Riolering: vervanging vrij verval riolering	40, 50, 60	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.7	Riolering: gemalen bouwkundige aanpassingen	45	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.8	Riolering: persleidingen	45	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.9	Riolering: druksysteem hele systeem	45	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.10	Riolering: gemalen mechanisch / elektrisch	15	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.11	Riolering: druksysteem mechanisch / elektrisch	15	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.12	Riolering: telemetrie	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.13	Riolering: bergbezinkbassin	40	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.14	Riolering: terugslagkleppen	25	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.15	Riolering: drainage	20	Nota waarderen en afschrijven

	2.4.16	Baggeren: havens	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.17	Baggeren: stedelijk water	30	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.18	Bruggen: aanleg / vervanging	40	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.19	Bruggen: reconstructie	25	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.20	Columbarium / urnenmuur	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.4.21	Vervanging openbare verlichting	25	Investeringsprognose 2022
	2.4.22	Damwand (secundaire waterkering)	75	Investeringsprognose 2022
	2.4.23	Renovatie grasvelden / drainage	30	Investeringsprognose 2022
	2.4.24	Renovatie kunstgrasvelden	15	Investeringsprognose 2022
	2.4.25	Vervanging beregeningsinstallaties	15	Investeringsprognose 2022
2.5 Vervoersmiddelen	2.5.1	Motorvaartuigen	20	Nota waarderen en afschrijven
	2.5.2	Voetveer	15	Nota waarderen en afschrijven
	2.5.3	Waterwagen	12	Nota waarderen en afschrijven
	2.5.4	Tractor, heftruck, snipperkar, hakselaar, rioolontstopper	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.5.5	Veegmachine / -aanhangwagen	8	Nota waarderen en afschrijven
	2.5.6	Zwerfvuilwagen	8	Nota waarderen en afschrijven
	2.5.7	Faecaliënzuiger	8	Nota waarderen en afschrijven
	2.5.8	Dranghekkenwagen	8	Nota waarderen en afschrijven
	2.5.9	Personenauto, bestelauto, bussen (incl. laadkraan e.d.)	7	Nota waarderen en afschrijven
	2.5.10	Vrachtauto (inclusief haakarm / laadkraan e.d.)	7	Nota waarderen en afschrijven
	2.5.11	Shovel milieustraat	7	Nota waarderen en afschrijven
	2.5.12	Aanhangwagen	7	Nota waarderen en afschrijven
2.6 Machines, apparaten en installaties	2.6.1	Technische installaties	15	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.2	Stenenklem / pallethaak	15	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.3	Gladheidbestrijding: hoogkiepbak	15	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.4	Gladheidbestrijding: aanhangstrooier	12	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.5	Gladheidbestrijding: zoutmenginstallatie	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.6	Gladheidbestrijding: sneeuwploeg, rolbezem, strooier	8	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.7	Veegborstels	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.8	Hogedruk reiniger gemeentewerf	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.9	Verkeersregelinstallaties	10	Nota waarderen en afschrijven

	2.6.10	Veiligheidsvoorzieningen bedrijfsgebouwen	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.11	Telefooninstallatie	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.12	Inrichtingskosten / meubilair	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.13	Automatiseringsapparatuur	5	Nota waarderen en afschrijven
	2.6.14	Containers	20	Investeringsprognose 2022
2.7 Overige materiële vaste activa	2.7.1	Archiefinstallaties	25	Nota waarderen en afschrijven
	2.7.2	Uurwerk kerktorens	15	Nota waarderen en afschrijven
	2.7.3	Minicontainers (gft-/restafvalbakken)	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.7.4	Stroomkasten (kermissen e.d.)	10	Nota waarderen en afschrijven
	2.7.5	Verzamelcontainers (ondergrondse opslag afval)	8	Nota waarderen en afschrijven
	2.7.6	Softwarepakketten	5 tot 7	Nota waarderen en afschrijven / Investeringsprognose 2022
	2.7.7	Mobiele telefoons/Tablets	3 tot 4	Investeringsprognose 2022

7. Specifieke beleidsrichtlijnen

Inleiding

In de paragraaf Verbonden Partijen staan financiële en beleidsrichtlijnen voor de begroting 2023 van alle Gemeenschappelijke Regelingen met wie de Gemeente Drimmelen verbonden is. In deze begrotingsbijlage beschrijven we de financiële en beleidsrichtlijnen die voor de begroting 2024 van een Gemeenschappelijke Regeling gelden.

Specifieke beleidsrichtlijnen Regio West-Brabant (RWB)

In de begroting 2024 wordt aangegeven:
1 Welke resultaten uit het actieprogramma 2023 – 2027 in 2024 worden gerealiseerd en welke resultaten in de periode 2025-2027 worden beoogd;
2 Wat de financiële en personele inzet van de RWB hierbij is en welke aanvullende middelen (capaciteit en financiën) van de gemeenten worden gevraagd;
3 Op welke wijze de verbinding met onderwijs en bedrijfsleven wordt gelegd bij de uitvoering van het actieprogramma;
4 Of en zo ja op welke manier de transitieopgaven op gebied van bijvoorbeeld circulariteit, klimaat en energie doorwerken in de opgaven uit het actieprogramma.

Specifieke financiële richtlijn Regio West-Brabant (RWB)

Bij de uitvoeringsgerichte taak Kleinschalig Collectief Vervoer geldt voor de vervoersprijs per eenheid een aanpassing aan de hand van de branchegerichte NEA-index. Verder worden de vervoerslasten begroot aan de hand van het geprognosticeerde gebruik van de vervoersvoorziening. Doorbelasting van kosten aan gemeenten en provincie vindt plaats op basis van realisatie.

Specifieke beleidsrichtlijnen OMWB

1. Kijk kritisch naar bestaande werkzaamheden en evalueer deze tijdig. Hanteer bij het opstellen van de begroting het principe nieuwe werkzaamheden voor oud. We vragen de Omgevingsdienst hierbij de focus te leggen op het programma collectieve taken (P3). Het beschikbare bedrag op basis van de overeengekomen verdeelsleutel hoort daarbij niet het uitgangspunt te zijn maar nut en noodzaak van de in programma 3 opgenomen taken en werkzaamheden.
2. De resultaten en uitgangspunten van het kwaliteitsmanagementsysteem en de doorontwikkeling van datamanagement en -beheer worden transparant verwerkt in de (meerjaren)begroting. De resultaten worden o.a. vertaald in de begroting door het opnemen van prestatie-indicatoren voor de (primaire) processen

Specifieke beleidsrichtlijnen voor de Veiligheidsregio

1. De Veiligheidsregio heeft als taak zorg te dragen voor crisisbeheersing, risicobeheersing, brandweerzorg, bevolkingszorg en geneeskundige hulpverlening bij rampen en crises met als doel gezamenlijk de fysieke veiligheid en maatschappelijke continuïteit in de regio te borgen. Zodoende draagt de veiligheidsregio Midden- en West-Brabant bij aan een veilige omgeving.
2. In het nog op te stellen beleidsplan 2024-2027 zijn actiepunten opgenomen, die uiterlijk in 2027 moeten zijn gerealiseerd. In de kaderbrief 2024 geeft de Veiligheidsregio aan welke actiepunten in 2024 centraal staan. In de begroting geeft de Veiligheidsregio aan op welke wijze deze actiepunten worden ingevuld.
3. Onderdeel controles, toezicht en handhaving
- hoe staat het met de implementatie van het basistakenpakket?
- een algemene rapportage over de bevindingen van de controles (aantallen, overtredingen, opgelegde sancties) met zo mogelijk een differentiatie per gemeente.

4. Verder zijn we benieuwd naar het volgende (deze zaken mogen ook terugkomen als projectvoortgang binnen de Burap):
- Voortgang Safety Village (kosten, gebruik, etc.)
- Voortgang Risk Factory
- Regionaal Coördinatie Centrum: prestaties meldkamer.

5. In de kaderbrief dient aandacht gegeven te worden aan de ontwikkelingen op het gebied van invoering van de Omgevingswet en de energietransitie
6. Verder is er behoefte aan een toelichting op de verdere uitwerking van de " Stichting risicobeheer" en een actualisatie van de nota reserves en voorzieningen.

Specifieke financiële richtlijn voor de Veiligheidsregio

1. De GR wordt gevraagd om de begroting op te stellen waarbij separaat inzichtelijk is wat de financiële gevolgen zijn van de diverse onderdelen met minimaal:
- Indexering
- Invoering omgevingswet
- Bezuiniging scenario's
- Geen herijking maar wijziging van beleid.

2. In de kaderbrief en/of begroting zal een uitgebreide toelichting opgenomen worden over de verdere uitwerking, beleidsmatig en financieel, van de Stichting Risicobeheer.

Specifieke beleidsrichtlijnen GGD

1. De GGD voert in West-Brabant de in de Wet Publieke gezondheid (Wpg) aan de gemeenten opgedragen taken uit. Op onderdelen betreft dit ook taken die vallen onder de Jeugdwet, Omgevingswet, wet op de Kinderopvang en de wet op de Veiligheidsregio's. Leidraad in het handelen van de GGD is het bewaken, beschermen en bevorderen van de publieke gezondheid.
2. De GGD geeft in de kaders en Beleidsbegroting 2024 duidelijk weer op welke wijze invulling gegeven gaat worden aan de in het Meerjarenbeleidskader 2023 – 2026 opgenomen ambities. Daarbij dient u goed notie te nemen van:
a. de door de VNG uitgebrachte propositie 'De winst van het sociaal domein' (met als uitgangspunten o.a. 'kansengelijkheid' en 'gezond leven makkelijker maken') en het VNG-Koersdocument 'Met daadkracht naar veerkracht'.

b. de Gezamenlijke gezondheidsambitie 'Vooruitzien naar een Gezonder Nederland' van VNG en de zorgverzekeraars. In West-Brabant bent u bij de regionale uitwerking van deze ambitie partij.
c. ontwikkelingen op lokaal niveau, zoals lokale preventieakkoorden en -aanpakken, JOGG en gemeentelijke gezondheidsvisies en – nota's. Samen met gemeenten en lokale partners werkt u hierbij aan de uitwerking en realisering van doelen en ambities.
3. Met behulp van prestatie-indicatoren brengt de GGD de resultaten in beeld die zij bereikt op de diverse door haar uit te voeren taken. Door de noodgedwongen grootschalige inzet vanuit de GGD ter beteugeling van de Coronacrisis heeft het actualiseringstraject van de prestatie-indicatoren vertraging opgelopen. In de loop van 2022 heeft de GGD samen met een ambtelijke werkgroep de optimalisering van deze indicatoren weer ter hand genomen. Wij gaan ervan uit dat de GGD de geactualiseerde indicatoren opneemt in de Beleidsbegroting 2024.
4. In eendrachtige samenwerking met de landelijke overheid, RIVM en GGD GHOR Nederland behoren de GGD'en goed toegerust en voorbereid te zijn op mogelijke oplevingen van COVID-19 dan wel op een door een andere zoönose/virus veroorzaakte gezondheidscrisis. De raad verwacht dat de GGD West-Brabant in afstemming met de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant en omringende GGD'en werkt aan een robuustere organisatie die het makkelijker maakt om snel en adequaat in te spelen op grote crisissituaties in de regio. Wij gaan ervan uit dat u:
a. in de kaders en daaropvolgende Beleidsbegroting 2024 een beschrijving geeft van hoe deze robuustere organisatie eruit gaat zien.
b. de raad informeert over de stand van zaken rond de samenwerking tussen de GGD'en in Brabant, Zeeland en Limburg bij door infectieziekten veroorzaakte gezondheidscrises.

Specifieke beleidsrichtlijnen Regionale Ambulancevoorziening (RAV)

1. De RAV waarborgt onder de nieuwe wet ambulancezorg de kwaliteit en continuïteit van de ambulancezorg in heel haar werkgebied. De ambulancezorg dient blijvend te worden uitgevoerd zonder gemeentelijke financiële bijdragen.
2. Het Landelijk Kwaliteitskader Ambulancezorg 1.0 bevat 26 indicatoren waarmee daadwerkelijk het niveau van de geleverde zorg wordt gemeten. Tijdigheid in het spoedvervoer is er hier één van. De indicatoren zijn onderverdeeld in zeven segmenten: Bereikbare en beschikbare zorg, Patiënt centraal, Veilige zorg, Professionaliteit, Samenwerken, Continue verbeteren en Basis op orde. De RAV informeert de gemeenten hoe zij voldoet aan het landelijke kwaliteitskader.
3. In haar begroting geeft de RAV aan hoe zij de paraatheidsuitbreidingen conform het landelijk referentiekader Spreiding & Beschikbaarheid in 2024 verwacht te realiseren. Uitgangspunt dient te zijn dat in het hele werkgebied de responstijd voor A1 ritten niet meer dan 5% wordt overschreden (melding-aankomst meer dan 15 minuten).
4. In haar begroting geeft de RAV aan op welke wijze zij invulling geeft aan de aanbevelingen uit het in 2023 uitgevoerde landelijke klanttevredenheidsonderzoek door NIVEL en het klanttevredenheidsonderzoek door middel van direct contact met de patiënt.